

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

98967

HARPUTLU RAHMÎ DÎVÂNÎ'NDAKİ
DİN, CEMİYET VE TABİATLA İLGİLİ UNSURLARIN
TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yard. Doç. Dr. M. Naci ONUR

HAZIRLAYAN

Eyup BARLAK

ELAZIĞ – 2000

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HARPUTLU RAHMÎ DÎVÂNİ'NDAKİ

DİN, CEMİYET VE TABİATLA İLGİLİ UNSURLARIN

TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez **24/03/2000** tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Danışman
Yard. Doç. Dr. M. Naci ONUR

Üye
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÖRK

Üye
Yrd. Doç. Dr. Zülfü GÜLER

Yukarıdaki jüri üyelerinin imzaları tasdik olunur.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

HARPUTLU RAHMÎ DÎVÂNİ'NDAKİ DİN CEMİYET VE TABİATLA İLGİLİ UNSURLARIN TAHLİLİ

EYUP BARLAK

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

2000. Sayfa 355

Harputlu Rahmî, cemiyetin her müessesinde olduğu gibi edebiyatta da yeniliklerin görülmeye başladığı, dîvân edebiyatının, yavaş yavaş yerini batı tesirinde bir edebiyata bırakmaya başladığı 19. Yüzyılda yaşamıştır. Yaşadığı dönemde bu yenilik hareketlerinden etkilenmeden geleneğe bağlı şiirler yazmaya devam etmiştir.

Bu çalışmamızda, Rahmî'nin divanında geçen din, cemiyet ve tabiatla ilgili unsurların tahlilini yapmaya çalıştık. Ayrıca dîvânda geçen kültür, tefekkür ve estetik değer taşıdığına inandığımız kelimelerin kapsamlı bir indeksini çıkardık. Dîvân-daki bu unsurların tahlil edilmesi neticesinde şair ve şiiri ile ilgili bazı sonuçlara vardık.

Şiirlerinde oldukça sâde, samîmî, günlük konuşma diline uygun ifadeler yer vermiştir. Şiirlerinin ekserisinde kafiye ve redifleri kullanmada zorlanmadığı; aruzu Türkçe'ye başarıyla tatbik ettiği görülür.

Dinle ilgili unsurlar, şairin aldığı eğitimden kaynaklanan sağlam bilgiyle kullanılmıştır. Şiirlerinde, İslâm dininin esaslarına ters bir ifâdeye rastlanmaz. Şiirlerinde Peygamberimizden, dört halifeden ve sahabelerden hürmetle söz edilir. Dinî unsurlar kaside, terci-i bend gibi türlerde didaktik tarzda kullanılmışlar, gazellerinde ise çeşitli unsurlarla benzerlik içinde zikredilmişlerdir.

Cemiyet, çeşitli şahıslar, bazı meslek erbâbı ve içtimâî hayat olarak ağırlık kazanmıştır. Bazı devlet adamları, efsânevî şahıslar ve masla kahramanları zikredilmiş; efsânevî şahsiyetlerin tamamına yakını İran mitolojisinden alınmıştır. Dîvânda zikredilen diğer kişilerin birçoğu o devirde Harput'un ileri gelen âlim ve şairleridir. Dîvânda ayrıca cemiyetle ilgili olarak giyim-kuşam, mimarî, tababet, alış-veriş gibi birçok unsur zikredilmiştir. Bu unsurlar da, diğerleri gibi âşık, sevgili ve rakip etrafında teşekkül eden aşk hadisesinin işlenişinde bir araç olarak kullanılmışlardır.

Tabiatla ilgili unsurlar, kozmik unsurlar, zaman unsurları, anâsır-ı erba'a, hayvanlar ve bitkiler başlıkları altında incelenmiş. Bu unsurlar da sevgili, âşık, rakip ve bunlarla ilgili bazı unsurlarla benzerlik içinde zikredilmişlerdir.

Şiirleri, şiirlerindeki çeşitli unsurların incelenişi, devri ve yetiştiği muhiti göz önüne aldığımızda, İstanbul'daki muasırlarının bir kısmı kadar olmasa da onun devrine ve muhitine göre iyi yetişmiş bir şair olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Harputlu Rahmî Dîvânı, din, cemiyet, tabiat, tahlil

ABSTRACT

Master Thesis

THE ANALYSE OF RELIGIOUS, SOCIAL AND NATURAL ELEMENTS OF THE "HARPUTLU RAHMÎ DÎVÂNÎ"

EYUP BARLAK

The University of Firat
The Institute of Social Sciences
Story of Turkish Language and Literature

2000. Page 355

"Harputlu Rahmî" is a poet who lived in 19th century which some newness are seen in literature as all association of society. In this century, classical Turkish literature started to leave its place to a new literature. At the period of the time which Rahmî lived, he didn't affected from new literature and wrote the poems which are dependent on classical literature.

In this document, we made an analyse of the religious, social and natural elements. In addition we made an index of some words which have cultural, reflectional and aesthetical value. After analysing these kind of elements we found some results about poet and his poetry.

He fairly uses simply, sincere expressions which are favourable with daily speaking. In most of his poems, he doesn't forced to use rhymes and apply aruz to Turkish successfully. The religious elements are used by the knowledge which comes from his good education. The expressions that contrary to Islamic principles are not seen in his poems. He mentions about our prophet, his four caliph and his friends respectfully. Religious elements are used instructively in "kaside"s, "terci-i bend"s and kinds like these; mentioned by resemblance with some elements in "gazel"s.

Most of social elements are connected with some persons, the jobs that they working at and social life. Some government men and legendary persons are mentioned too. Most of these legendary persons are taken from Iran mythology. Most of other persons that mentioned in dîvân are important scientists and poets of Harput who lived at that period of time. In addition, also some social elements like clothing, architectural, science of medicine, shopping are mentioned in dîvân. These elements are used for telling the love story, which is lived surroundings of lover, his darling and rival just like all other elements.

The natural elements are examined like the elements about cosmos, time, four elements of life, animals and vegetation. These elements are used for telling the love story that we mentioned, too. And they mentioned by resemblance with some other elements.

Also he wasn't a good poet from some poets who lived in İstanbul at that period of time; by looking his poems, examining some elements of his poems, the period of time and city that he lived, we can say that he was a good for that period of time.

Key Words: Harputlu Rahmî Dîvânî, religion, society, nature, analyse.

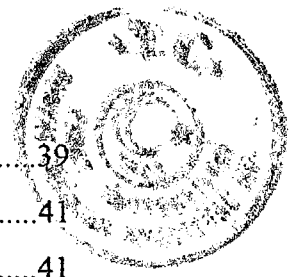
İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY.....	II
ÖNSÖZ.....	VIII
KISALTMALAR.....	X
HARPUTLU RAHMÎ	
HAYATI.....	XI
SANATI.....	XIV
GİRİŞ.....	17
ATASÖZÜ VE DEYİMLER.....	20

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN İLE İLGİLİ UNSURLARIN TAHLİLİ

I. ALLAH.....	23
II. MELEKLER.....	27
III. ÂYETLER.....	28
IV. HADİSLER.....	29
V. PEYGAMBERLER.....	30
1. Hz. Âdem.....	30
2. Hz. Nûh.....	30
3. Hz. İbrahim.....	31
4. Hz. Mûsâ.....	31
5. Hz. Süleyman.....	32
6. Hz. Yûsuf.....	32
7. Hz. Eyyûb.....	32
8. Hz. İsâ.....	33
9. Hz. Hızır.....	33
10. Hz. Muhammed.....	34
VI. DÖRT HALİFE.....	38
1. Hz. Ebubekir.....	39

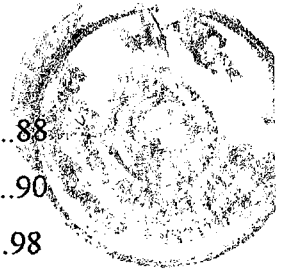

2. Hz. Ömer.....	39
3. Hz. Osman.....	41
4. Hz. Ali.....	41
VII. ÂL-İ ABÂ.....	42
VIII. SAHABELER.....	44
IX. KAZA VE KADER.....	44
X. AHİRET VE AHİRETLE İLGİLİ MEFHÜMLAR.....	46
1. Ahiret.....	46
2. Cennet.....	48
3. Cehennem.....	51
4. Rûz-ı Ezel.....	52
5. Diğer İtikadî Mefhûmlar.....	52
XI. İSLÂM VE DİĞER DİNLERLE İLGİLİ MEFHÜMLAR.....	57
1. Din, İman, Şeriat, Mümin, Müslüman.....	57
a) Namaz.....	59
b) Oruç.....	63
c) Hac.....	63
ç) Kâbe ve İlgili Mefhûmlar.....	63
d) Kurban.....	65
e) Günah, Tevbe.....	65
f) Gaza.....	66
g) Nûr.....	66

İKİNCİ BÖLÜM

CEMİYETLE İLGİLİ UNSURLARIN TAHLİLİ

I. ŞAHISLAR.....	70
A. TARİHİ ŞAHSİYETLER.....	70
1. Hükümdarlar ve Devlet Adamları.....	70
2. Osmanlı Sahası Dışındaki Hükümdarlar.....	73
3. Şairler.....	74
B. TARİHİ- EFSÂNEVÎ ŞAHSİYETLER.....	77
C. MASAL KAHRAMANLARI.....	81
Ç. DİĞER ŞAHISLAR.....	86

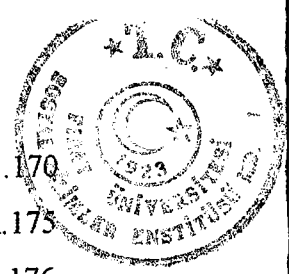

II. KAVİMLER.....	88
III. ÜLKELER VE ŞEHİRLER.....	90
IV. NEHİRLER VE DAĞLAR.....	98
V İÇTİMÂİ HAYAT.....	100
1. Padişah ve Çevresi.....	101
2. Rezm.....	103
a) Kan.....	104
b) Savaş Alet ve Eşyâsı.....	104
3. Av.....	108
4. Bezm.....	109
5. Mûsikî.....	117
6. Süslenme.....	118
a) Kıymetli Madenler ve Taşlar.....	118
b) Güzel Kokular.....	124
c) Diğer SüsUnsurları.....	126
7. Giyim-Kuşam.....	129
8. Sofra ve Yiyecekler.....	132
9. Mimarî.....	133
10. Tabâbet.....	134
11. Alış-Veriş.....	136
12. Yazı İle İlgili Unsurlar.....	138
13. Sihir, Efsûn.....	146
14. Oyunlar.....	147
15. Bazı Tipler ve Meslek Erbâbı.....	148
16. Çeşitli İlimler.....	155
17. İyi ve Kötü Olarak Bilinen Huylar ve Davranışlar.....	158
18. Zamâne İnsanları.....	163

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TABIATLA İLGİLİ UNSURLARIN TAHLİLİ

I. KOZMİK ÂLEM.....	165
A. GÖKYÜZÜ.....	165
B. YILDIZLAR.....	168

C. SEYYÂRELER.....	170
Ç. GÖKYÜZÜNDEKİ BAZI İLGİLİ BAZI HADİSELER.....	175
II. ZAMAN VE ZAMANLA İLGİLİ MEFHÛMLAR.....	176
A. ZAMAN.....	176
B. YIL.....	177
C. MEVSİMLER.....	177
Ç. AYLAR.....	181
D. GÜN.....	182
E GÜN İLE İLGİLİ UNSURLAR.....	183
F. AKŞAM, GECE.....	184
III. ANÂSİR-I ERBA'A.....	186
A. SU.....	187
1. Umûmî Olarak Su.....	187
2. Deniz.....	190
3. Dalga.....	191
4. Akarsu.....	192
5. Bulut.....	192
6. Yağmur.....	193
7. Çiğ.....	194
B. TOPRAK.....	194
C. ATEŞ.....	198
Ç. HAVA.....	201
IV. HAYVANLAR.....	204
A. KUŞLAR.....	204
1. Umûmî Olarak Kuş.....	204
2. Kuş Çeşitleri.....	205
B. DÖRT AYAKLI HAYVANLAR.....	213
C. SÜRÜNGENLER VE BÖCEKLER.....	216
V. BAĞ, ÇEMEN VE İLGİLİ UNSURLAR.....	220
A. BAĞ.....	220
B. ÇEMEN.....	222
C. ŞÜKÛFEZÂR.....	224
Ç. GÜLZÂR, GÜLŞEN, GÜLİSTÂN.....	225

ÖZ GEÇMİŞ.....	243
BİBLİYOGRAFYA.....	248
İNDEKS.....	250
ÖZ GEÇMİŞ.....	355

ÖNSÖZ

Dîvân edebiyatı, yedi yüz seneye yakın bir zaman sürmesi ve ortaya koyduğu eserleri ile kültür tarihimizin ihmal edilmeyecek bir bölümünü meydana getirir. Bu sebepten bu eserlerin incelenip değerlendirilmesinin ilmî bir mecburiyet olduğunu düşünüyoruz.

Metin tahlili, hiç şüphesiz sanatçının sanat kabiliyeti, his ve hayâl dünyası ile fikrî muhtevâsını meydana getiren unsurların tespiti içi en geçerli ve sağlam yöntemdir. Edebiyatımızda metin tahlili çalışmaları son yıllarda başlamıştır. Bu tip çalışmaların lüzûmuna ilk olarak Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan değinmiştir. Ondan sonra tahlil çalışmaları artmaya başlamıştır.

Biz de bitirme çalışmamızı seçerken böyle bir çalışma yapmanın faydalı olacağını düşünerek, Harput’lu dîvân şairlerinden alim, fâzıl bir zat olan “Rahmî-i Harputî”nin divanını incelemeye karar verdik. Bu kararı vermemizde, üniversitemiz öğretim üyelerinden olan Doç. Dr. İbrahim KAVAZ ile Yrd. Doç. Dr. M. Naci ONUR’un, müştereken, daha önce Rahmî’nin matbu divanını nesre çevirerek yayınlamış olmalarının tesiri büyüktür.¹ Ayrıca Rahmî’nin yöremizde yaşamış bir şair oluşunun da bu hususta tesiri olmuştur.

Bu çalışmayla dîvân edebiyatının son dönemlerini yaşadığı 19. yüzyılda yaşamış olan Rahmî-i Harputî’ divanındaki şiirlerde yer alan din, cemiyet ve tabiatla ilgili unsurların bir tahlilini yapmaya çalıştık. Tahlil çalışmasında yukarıda zikrettiğimiz divanı kullandık. Çalışmaya başlamadan evvel eseri baştan sona fişleyerek, kültür, teffekkür ve estetik değeri bulunan kelimeleri tesbit ettik. Daha sonra fişleri tasnif ederek din, cemiyet ve tabiatla ilgili unsurları ayırdık ve bu ana bölümleri çeşitli alt başlıklar halinde ele alarak inceledik. Şairin muhayyilesinde şekillenen unsur ve mefhumların manasını, mahiyetini, benzetmeye dayalı hususiyetler içinde kullanılışlarını incelemeye çalıştık.

Bu çalışmayı yaparken daha bu alanda yapılmış bazı çalışmaları örnek

¹ M. Naci Onur, İbrahim Kavaz, *Harputlu Rahmî Divânı*, (Ankara: İzzet Paşa Vakfı Yay., 1996)

alıp, bu çalışmalarda uygulanan metodu ufak tefek değişiklikler yaparak kullandık.² Çalışmanın tasnifini yaparken ise Cemal KURNAZ tarafından hazırlanan “Hayâlî Bey Dîvânı Tahlîli” isimli eseri esasta örnek kabul ettik.

Çalışmamız tahlîl ve indeks olmak üzere iki kısımdır. Tahlîl kısmında, yukarıda nasıl tesbit ettiğimizi izah ettiğimiz kelimeleri ele aldık. Bu kelimelerde dîvân edebiyatının sınırlı estetiği içinde de olsa, şairin fikir ve his dünyasını meydana getiren unsurları, dini telakkilerini, içinde yaşadığı cemiyetin adet inanış ve telakkilerini, onun tabiata bakış açısını görüp incelemeye çalıştık. Ayrıca dîvânda çeşitli vesilelerle kullanılan deyim ve atasözlerinin nerede ve nasıl kullanıldığını göstermeye çalışarak çalışmanın başında bunlarda tesbit edebildiklerimizin bir listesini verdik.

İndeks kısmında ise, Harputlu Rahmî Dîvânı’nda geçtiğini tesbit ettiğimiz, kültür, tefekkür ve estetik değeri olan kelime terkiplerin eserde geçtiği yerleri şiir, beyit ve sayfa numaralarını da vererek alfabetik sıraları içinde gösterdik. Ancak indeksi hazırlarken tahlîl kısmında olduğu gibi sadece din, cemiyet ve tabiatla ilgili kelimeleri değil; tesbit edebildiğimiz bütün kelimeleri gösterdik.

Çalışmanın başında şairin hayatı, eseri, sanat anlayışı hakkında, eserinin ve sanatının daha iyi değerlendirilmesi bakımından faydalı olacağını düşündüğümüzden kısa da olsa bilgi verdik. Tahlîl kısmında yeri geldikçe şairin şiirlerinden konuyla ilgili örnekler verdik. Örneklerin altında seçilen kısmın sırasıyla şiir, beyit ve sayfa numaralarını da gösterdik. Bu örneklerde çalışmamızda esas kabul ettiğimiz Yrd. Doç. Dr. M. Naci ONUR ve Doç. Dr. İbrahim KAVAZ’ın hazırladıkları “Harputlu Rahmî Dîvânı”nda olduğu gibi sadece uzun okunan harfleri göstermeye yarayan şapka (^) işaretini, ayın ve hemzeyle yazılan harfleri gösterdik. Ayın için (‘) işaretini, hemze için ise (’) işaretini kullandık.

Başta bu çalışmada danışman hocam olan Yrd. Doç. Dr. M. NACİ ONUR, olmak üzere çalışma esnasında benden yardımlarını esirgemeyen herkese sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Elazığ-2000

Eyup BARLAK

² Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Dîvânı Tahlîli*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1987)
M. Nejat Sefercioğlu, *Nev’î Dîvânı’nın Tahlîli*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 1990)

KISALTMALAR

HRD: Harputlu Rahmî Dîvânı

G: Gazel

K: Kasîde

TB : Terci-i bend

MES: Mesnevi (Esbiyenâme-i Zarifâne)

MÜS: Müstezâd

MF: Müfred

TH: Tahmîs

MR: Murabba

MU: Muamma

SE: Sonradan Eklenen Şiirler

TDK: Türk Dil Kurumu

Age. : Adı geçen eser

Ae. : Aynı eser

Bkz. : Bakınız

Yay. : Yayınları

Vs. : Vesaire

Vb. : Ve benzeri

No. : Numara

s. : sayfa

c. Cilt

Not: Çalışma içerisinde verilen örnek şiirlerin altında sırasıyla şiirin türü, sıra numarası, beyit ya da bendi ve sayfa numarası gösterilmiştir.

Örnek: (G 83, 4/204)

83. gazelin sayfa 204'teki 4. beyti.

HARPUTLU RAHMÎ
(RAHMÎ-İ HARPÛTÎ, HOĞULU RAHMÎ, RAHMÎ HOCA)

HAYATI

Harput alimlerinden Hoğulu Hoca Ahmet Efendi'nin oğludur. M. 1802 – H. 1217 tarihinde Harput'a bağlı Hoğu (bugünkü ismiyle Yurtbaşı) köyünde dünyaya gelmiştir.³

Rahmî ilk tahsilini babasının yanında yapmış; daha sonra Harput'ta ve başka şehirlerdeki medreselerde tahsiline devam etmiş; bu şehirlerdeki meşhur alimlerden ders almıştır. Daha tahsil yıllarında Türkçe, Arapça, Farsça birçok şiir ezberlemiştir.

Henüz çocuk denilebilecek bir yaşta iken Diyarbakır'da, Bolulu meşhur Hüseyinü'l-Vaiz Efendi'nin yanında tahsil gören babasını ziyarete gittiğinde, babasının bulunduğu medreseye vardığında talebe derste olduğundan o da derse girmiş, hocanın ve babasının ellerini öpüp oturduktan sonra ve dersi takibe başlamıştır. O sırada derste "işmizâz" (sıkılmak, can sıkıntısı) kelimesine tesadüf edilmiş. Hoca manasını sorduğunda talebelerden hiçbirinin manasını söyleyememeleri üzerine Rahmî kelimenin manasını söylemiş; bunu üzerine hoca babasına dönerek, "Seni tebrik ve tebşîr ederim, oğlunda istidâd-ı tam var. İstikbalde hâfız-ı lugat ve büyük bir şair olur, Allah feyzini artırsın" diyerek dua etmiştir.

Rahmî, Diyarbakır'da babasının yanında kaldığı müddetçe dersleri takip etmiş; Harput'a döndüğünde ise "Kasîde-i Bürde"yi şerh etmesiyle meşhur Harputlu Ömer Naimi Efendi'nin babası, Müftü Ahmed Efendi'nin derslerine devam etmiş; Ömer Naimi Efendi ile hem ders, hem de medresede hücre arkadaşlığı yapmışlardır. O sıralarda Müftü Ahmed Efendi'nin hem ihtiyarlığı hem de müftülük vazifesiyle çok yüklü bulunması sebebiyle talebeye feyz vermeye durumu fazla müsait olmadığından, bunu gören Ömer Naimi ve Rahmî, Müftü Ahmed Efendi'den müsaade isteyip muvafakatını aldıktan sonra Antep'e gitmişler ve burada Antep'in meşhur alimlerinden Hâfız Necib ve Faik Efendi'lerden ders görmeye başlamışlardır.

³ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, (İstanbul: Elazığ Kült. ve Tanıtma Vakfı Yay., 1959), c.2, s.286.

O sıralarda yeniçerilerin Anadolu'nun birçok yerinde çıkardığı huzursuzluklar Antep'e de sıçrayınca Ömer Naimi Efendi ile birlikte Kayseri'ye gelmişler; orada meşhur alim Hoca Kasım, Hacı Hâfız Vahdi, Sarı Abdullah-zâde Mehmed Efendi gibi şahsiyetlerden ders almışlardır. Kayseri'de tahsillerini tamamladıktan sonra Kasım Efendi'den icâzet-i ilmiye almışlar; M. 1826–H. 1242 tarihinde Harput'a dönmüşlerdir. Rahmî, bu şehirlerde gördüğü tahsili yeterli bulmamış olacak ki içinde sürekli bir İstanbul'da tahsil görme arzusu kalmıştır. Bunu şairin şu müfredinde de açıkça görüyoruz.

'Acep mi gevher-i 'ilm ü kemâlât olsa mahsûlü
Görenler kân-ı 'irfân u ma'ârif der Stanbûl'u
(MF, 20/324)

Bir ara arkadaşı Ömer Naimi ile beraber İbrahim Paşa komutasındaki Osmanlı ordusuyla Nizip Savaşı'na da iştirak etmişler; Paşa'nın ihsanına nail olmuşlardır. Harput'a döndükten sonra Ömer Naimi Efendi babasının medresesinde müderris olmuş; Rahmî de kendi köyü olan Hoğu'da ders okutmaya başlamıştır. Rahmî bu yıllarda kendini tamamen şiir ve inşâya vermiştir. Bugün elimizde bulunan divanı o yılların mahsulüdür.⁴ Öğretmen İshak Acaralp'in, divanın orijinal el yazması nüshasını bastırmak üzere İstanbul'a götürdüğü biliniyor; ancak onun ölümünden sonra bu şiirlere ne olduğu hakkında bir bilgi yoktur.⁵

İki kızı olan ve tek oğlu kuduz tehlikesine karşı bir böcek yedirilmesi üzerine ölen Rahmî, bu iki kızını da okutmuş; onlara şiir yazabilecek kadar edebî terbiyeyi ve ilmi verebilmiştir. Bugün içinde yaşadığımız cemiyette bile – maalesef – kızlara yeterli eğitimin verilmediği düşünülürse Rahmî'nin günümüz için bile çağından oldukça ileride biri olduğunu söyleyebiliriz. O sıralar Rahmî'nin bu davranışı çevrede de iyi bir etki oluşturmuş; halk kızlarını da oğulları gibi okutmaya başlamışlardır.

Rahmî ölene kadar köyündeki medresede ders okutmaya devam etmiş; M. 1886 – H. 1303 tarihinde ölmüştür. Mezarı köyünün kabristanındadır. Ölümünden iki yıl sonra Rahmî'nin şiirlerine meraklı olan bir alay beyi tarafından şiirlerinin toplanıp basıldığı ve elde edilen gelire mezarının sandukasının yapıldığı rivayet ediliyor.

Rahmî'nin edebî şahsiyetini, şairlik yönünü, ilme olan vukûfiyetini, inşâ yolundaki becerisinin temelinde bulunan Arapça ve Farsça'ya hakim oluşunu en iyi

⁴ Rahmî-i Harpûti, *Divân-ı Rahmî-i Harpûti*, (Mamuratü'l-Aziz: Mamuratü'l-Aziz Vilayeti Matb., 1303)

⁵ M.Naci Onur, İbrahim Kavaz, age., s.4.

belgeleyen eser şüphesiz ki divanıdır.

Rahmî dönemin zor şartları içinde sıkıntılı bir tahsil hayatı olmasına, bugün olduğu gibi o zamanın da ilim ve sanat merkezi olan İstanbul'dan uzakta, taşrada olmasına rağmen kendini çok iyi yetiştirmiş; bazıları devrinin ustaları ile boy ölçüşebilecek güzellikte şiirler yazabilmiştir. Şiirlerinde her sınıf halka hitab edebilecek şekilde bugün bile birçoğu rahatça anlaşılabilir şekilde sade bir Türkçe'yle kaleme alınmış şiirleri İstanbul'da yaşayan ve şairlerle ediplerle arkadaşlık bazı şairlerden aşağı kalmaz.

İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl İnal, onun son derece nazik, nüktedan, konuşmaktan hoşlanan yaratılışlı bir kimse olduğunu; ancak zamanın kadir bilmez kimse-lerinden, zamânenen şikayetçi olduğunu⁶ söylüyor. Şair, divânında bu hususa birçok şiirinde değinmiştir.

Ehl-i kemâl ü ma'rifetin kadri dîn olur

Nâdâne Rahmî dehrde şu i'tibâre bak

(G 97, 9/222)

Rahmî'den sonra Harput'un en temâyüz etmiş şairlerinden olan Hacı Hayrî Bey doğduğunda, o zaman 58 yaşında olan ve Hayrî Bey'in babası Hâfız Mahmud Vahdi Efendi'nin yakın arkadaşı olan Rahmî, bu doğum vesilesiyle arkadaşını tebrik etmek için bir manzume yazmış ve bu manzumenin son beytinde ebced hesabıyla doğuma tarih düşürmüştür. Hacı Hayrî Bey, büyük bir vefâ örneği göstererek kendisinin doğumuna tarih düşüren Rahmî'nin divânını ölümünden sonra, şiirlerinin bir kısmını dışarıda bırakarak tertip etmiş M. 1886 – H. 1303 tarihinde vilayet matbaasında basılmasını sağlamıştır. Divanın ilk sayfasına şöyle bir beyit yazmayı da ihmal etmemiştir.

Nüşa-i hikmet denilse hakkına şâyestedir

Rahmî-i mu'ciz edânın al oku dîvânını

108 sayfadan ibaret olan bu divanın sonuna ise divanın basılış tarihini gösteren bir beyit yazmıştır. Hayrî Bey'in sebebi bilinmeyen bir şekilde divana almadığı şiirlerden bir kısmı M. Naci Onur ve İbrahim Kavaz tarafından bulunarak; 11 tanesi Rahmî'nin torunlarından olup Ankara'da edebiyat öğretmenliği yapan Gönül Hatay Eren'den alınarak "Harputlu Rahmî Dîvânı"nın sonuna eklenmiştir.

⁶ İbnü'l-Emin Mahmûd Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, (İstanbul: Milli Eğt. Basımevi, 1942)s.1326

SANATI

19. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde her alanda yenileşme hareketlerinin görüldüğü bir devirdir. Bu yenileşme hareketlerinden dîvân edebiyatı da nasibini almış; eski ile yeninin kavgası sonunda yerini yeni edebiyata bırakmıştır. Elbette ki oldukça uzun bir geçiş dönemi yaşanmıştır.

Rahmî, işte böyle bir ortamda dîvân edebiyatının klasik yapısı içinde yetişmiş bir şairdir. Onun şiirlerinde ilerde değineceğimiz 19. Yüzyıl dîvân şairlerinin birçok özelliğini görmek mümkündür. İstanbul'un dışında yetişen bir şair olarak, mahallî hususiyetleri şiire sokmak suretiyle, devrini ve muhitini temsil etmektedir.

İstanbul'da "Encümen-i Şuara" topluluğunun dağılmasıyla adeta son kalesi de düşen dîvân edebiyatı, taşrada devam etmekteydi. Ancak yapısı bozulmaya başlamış, zengin hayâller ve ince buluşlar oldukça azalmıştı. Bunda dîvân edebiyatının artık yüzyıllar boyunca işlene işlene adeta bitirilen hayâl kaynaklarının rolü olduğu gibi bu yenileşme hareketlerinin de tesiri büyüktür. Bu devirde İstanbul'da ve taşradaki şairlerin birçoğu eskiyle yeni arasında kalmışlara da Rahmî'de böyle bir durum görülmez. O tamamen geleneğe uygun tarzda ve anlayışta şiirler yazmış hiçbir zaman yenilik arayışlarına katılmamıştır. O tam manasıyla dîvân edebiyatının taşradaki temsilcisidir.⁷

Bunun en büyük delili ise tertib edilişinden muhtevasına kadar bütün özellikleriyle divanıdır. Yazmış olduğu kaside, gazel, terci-i bend vs. nin toplandığı matbu dîvândaki bütün şiirler geleneğe uygun olarak yazılıp tertib edilmişlerdir.

Rahmî, medrese tahsili görmüş, dinî ilimlere aşinalığı olan, aynı zamanda medresede hocalık yapmış dindar bir zattır. Onun şiirlerinde asla bir isyan yada isyana yakın bir ifadeye rastlanmaz. Ancak bunun yanında, kaba yobazlardan da değildir. Zaten bunu o devirde pek alışılmamış bir şey olmasına rağmen kızlarına iyi bir eğitim vererek de ispat etmiştir. Rahmî'nin bu özellikleri şiirine de yansımıştır. İzzet Paşa ve Vecihi Paşa'ya sunulmak üzere yazılan kasideleri haricinde kasidelerinin tamamı dinî muhtevaya sahiptir. Rahmî bu tür şiirlerinde ve terci-i bendlerinde ekseriyetle bilgiye

⁷ M. Naci Onur, İbrahim Kavaz, age., s. 17.

dayalı, öğretici bir anlatım yöntemi kullanır. Bunda aynı zamanda bir müderris olmasının da tesiri olduğunu düşünüyoruz. Hikemî tarzda yazdığı bu tür manzumelerde, insanlara ve kendi nefesine şeytana uyup kötü yollara sapmamaları hususunda nasihatler verir. Bu özelliğini gazellerinde görmek mümkündür. Şair yazdığı her türden şiirde kötü olarak bilinen davranışlardan uzak durmaları hususunda insanları uyarmıştır. Bunun yanında güzel huylar ve yüksek karakter daima övülmüş ve teşvik edilmiştir.

Şair devrinde meydana gelen önemli hadiselerle de kayıtsız kalmamış; Haftasar'da, eşkiyalık yaparak yöre haklına ve civardan gelip geçenlere büyük eziyetler eden bir grubun bir miktar askerle üzerlerine gidilip dağıtılması ve Harput çarşısının çıkan büyük bir yangın sonrasında tamamen yanıp kül olması gibi hadiselerle şiirlerinde yer vermiştir.

Şairin zarif, nüktedan, hoşsohbet, latifeden hoşlanan biri olduğu biliniyor. Bu özelliği en bariz şekliyle "Esbijenâme-i Zarifâne" adlı küçük mesnevisinde görebiliriz. Rahmî, mahallî unsurların ağırlık kazandığı bu manzumede, bir yolculuk esnasında kendisine verilen bir atla başından geçenleri mübalağalı bir üslupla, anlatım ağırlıklı metinlere has bir yapı içinde ortaya koyar.⁸ Rahmî'nin bu manzumesi şekil ve üslup bakımından Şeyhî'nin "Hâr-nâme"sini hatırlatır.

Dîvânda, Rahmî'nin Farsça yazdığı Farsça şiirler de vardır. Onun dîvân kültürü hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir. Rahmî'nin bu dille şiir yazmamış olmasına rağmen Arapça'yı da bildiğini biliyoruz. Bu dilleri bilmesi, Farsça şiirlerinin bulunması, zamanın ilimlerine âşinâ biri olması, onun bu dillerde yazılmış eserleri incelediği intibasını uyandırmaktadır.⁹

Rahmî'nin gazellerinde geleneğe uygun, ve lirik bir üslup hakimdir. Şiirlerinin ekserisinde görülen sade dilini, bu tür şiirlerinde de görmek mümkündür.

Rahmî üzerinde tesiri olmuş şairler daha çok kendinden önce yaşamış olan Fuzûlî, Nâilî, Yahya, Nâbî, Nedîm gibi şairlerdir. Şiirlerinde Ziya Paşa'nın ve muasırlarından Kanbalak-zâde Abdülhamid Hazmî Efendi'nin de tesirleri görülebilir. Torunu Fatma Hanım, onun "Fuzûlî kadar içli ve sûzişli, Nedîm gibi şûh ve neş'eli şair

⁸ Ae. , s. 19.

⁹ Ae. , s. 8.

yoktur, ama Nâbî de büyük şairdir” dediğini nakleder.¹⁰ Şiirlerinde Fuzûlî ve Nâbî te-
sirleri oldukça açıktır. Rahmî bu şairlerin birer gazelini tahmis etmiştir. Bu konuya bariz
olmamakla birlikte Fatin Tezkiresinde de değinilmiştir.¹¹ Bazı şiirlerinde Nedim’i ha-
tırlatan şuh ve neşeli bir üslup hakim olduğu gibi tasavvûfi ifadelerin ağırlıkta olduğu
şiirleri de vardır. Bunların içinde sabâ makamında bestelenmiş bir şiiri de vardır.

Rahmî’nin dili, üslûbu ve mazmunları kullanım tarzı itibariyle İstanbul
şairleri ile kıyaslandığında muhakkak onlardan eksikleri bulunacaktır. Bunu şair ve e-
diplerin fazla olmadığı taşrada, hem de bir köyde yaşamasına bağlayabiliriz. Ancak bu
şartlar içinde dahi bir dîvân oluşturacak kadar şiir yazmış olması ve kendinden önceki
ve muasırı şairleri takip edip onların şiirlerinden istifâde etmesi itibariyle Anadolu’da
yetişmiş dîvân şairleri içinde mümtaz bir yere sahiptir.

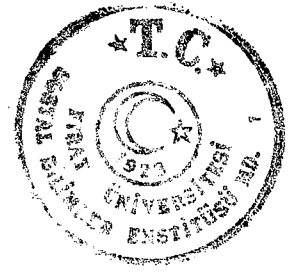
Şairin basılmış olan tek eseri divanıdır. Bunun yanında Sâdi’nin “Bos-
tan”ını şerh etmişse e bu eser basılmamıştır.¹²

¹⁰ Fikret Memişoğlu, *Yeni Fırat Derisi*, sayı 12, s. 10.

¹¹ M. Naci Onur, İbrahim Kavaz, age. , s. 9. Alıntı, Fatin, *Hatimetü'l-Eş'âr*, (İstanbul: 1296)

¹² İshak Sunguroğlu, age. c.2, s.291.

GİRİŞ

19. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde her alanda yenileşme hareketlerinin görülmeye başladığı bir devirdir. İlim ve teknik alanında yapılan yeniliklerle birlikte edebiyatta da bir batılılaşma hareketi başlamıştı. Bu hareket daha sonra tanzimatın ilan edilmesi ile beraber giderek hızlanacak ve nihayetinde dîvân edebiyatının yerini alacaktır.

“Bu yüzyılda toplumun çok dar bir kesiminde bilinçli bir yenileşme isteği bulunmasına, hatta bazı yeni kurumların ortaya çıkmasına rağmen, yüzyılların alışkanlıklarını birden söküp atmak mümkün değildi. Tanpınar'ın dediği gibi: ‘Eski, yürüyen hayat karşısında son sözünü söylemesine rağmen, cemiyetin içinde ruhlarda bütün unsurlarıyla çok derin surette hakimdi. Bütün hayat onunla dolu idi.

İşte bu yüzden, yedi yüz yıllık bir geçmişi olan dîvân edebiyatının, bu şartlara teslim olduğu, sessiz sedasız, mücadelesiz silinip ortadan kalktığı söylenemez. O da yaşama ve dirilme imkanı arayacak; güçsüzlüğüne, nefessizliğine rağmen yeni ile savaşacaktı.

Öte yandan yeni edebiyatta bütünüyle geçmişten kopmuş değildi. Özellikle şiirde, muhteva dışında eski ile yeni arasında önemli bir fark yok gibiydi. Dil vezin ve nazım şekilleri eskiyle aynı idi. Ayrıca yeni edebiyatın önde gelen isimleri, eskiyi öğrenerek yetişmişler, hatta o yolda eserler de vermişlerdi. Bununla birlikte, devlet idaresinden toplum hayatına kadar her alanda görülen eski yeni ikiliği edebiyatta da ortaya çıkmıştı. Ancak edebiyat alanındaki değişiklikler siyâsî ve idârî değişiklikler kadar hızlı değildi.”¹³

19. yüzyılda edebiyatımız işte böyle iki farklı mecrada akıp gidiyordu. Bu durum daha çok İstanbul, ve kültür merkezi olan büyük şehirler için söz konusudur. Yapılan yenilikler ve yeni fikirler merkezden başlayarak yavaş yavaş yayılıyordu. Henüz Anadolu'nun tamamına ulaşmış değildi. Başkentten uzak bir taşra şehri olan Harput'un bu dönemde, özellikle şiir bakımından bu yeniliklerle tam anlamıyla tanıştığını söyleyemeyiz. Nitekim, Rahmî'nin ve muasırı olan Harputlu şairlerin bir çoğunun, eski edebiyatı devam ettirdikleri, eski edebiyatın nazım tür ve şekilleriyle şiirler yazdıkları; dîvân edebiyatının mazmun ve hayallerini kullanmaya devam ettikleri görülür.

¹³ İsmail Ünver, “XIX. Yüzyıl Dîvân Edebiyatı” *Büyük Türk Klâsikleri*, 8: 100.

19. yüzyıl dîvân şiiri yazan şairlerin sayısı bakımından oldukça verimli bir yüzyıl olmasına rağmen bu şairlerin sanat gücü bakımından oldukça zayıf kalmıştır. Bu devirde dîvân edebiyatı, sayıları oldukça fazla olan son temsilcileri tarafından devam ettirilmeye çalışılsa da, bu şairlerin en iyilerinde bile dîvân edebiyatının 16, ve 17. Yüzyıllarda en parlak mahsullerini ortaya koyan şairlerdeki his ve hayâl zenginliği, orijinal buluşlar yok denecek kadar azalmıştır. Elbette ki bunda dîvân edebiyatının kaynaklarının, yüzyıllar boyunca kullanıla kullanıla tüketilmesi de önemli bir role sahiptir.

Bu dönemdeki şairler, ya 18. Yüzyılda Nedîm'de ifadesini bulan mahallileşme akımını sürdürme eğiliminde olmuşlar, ya dinî ve tasavvûfî şiirler yazmışlar, ya da özellikle Encümen-i Şu'arâ üyelerinde görüldüğü gibi, 17. Yüzyılın Nef'î, Nâilî-i Kadîm, Fehîm-i Kadîm gibi büyük şairlerini örnek alarak eski şiire yeniden can vermeye çabalamışlardır.¹⁴

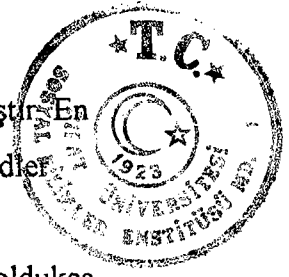
Rahmî'yi bu gruplardan herhangi birine tam olarak yerleştirmek oldukça güçtür. Şairin dîvânında mahallileşme cereyanının tesirleri açıktır; fakat bunların divânın tamamına hakim olduğu söylenemez. Dîvânında dinî mahiyetteki kaside bir kısım şiirleri de onu dinî şiirler yazan biri haline getirmez. Eskinin büyük şairlerinden etkilendiğini, şiirlerinden ve daha önce zikrettiğimiz sözlerinden biliyoruz; fakat mazmunları etkilendiği şairler kadar iyi kullandığını ya da hayâl ve his dünyasının onlar kadar geniş olduğunu söyleyemeyiz. Zaten bu durumu dönemin en iyi dîvân şairleri sayılan Encümen-i Şu'ara üyelerin de bile görmek mümkün değildir.

Rahmî'nin yukarıda zikrettiğimiz grupların her birinden bir pay aldığını söylemenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Nitekim, şiirlerinde hepsinin tesirleri görülmektedir. Dîvânı tamamen geleneğe uygun bir şekilde yazılmış ve tertib edilmiştir. Dîvândaki 6 kasîde, 2 terci-i bend, 1 küçük mesnevi, Sonradan eklenen 6 taneyle birlikte 167 gazel, 3 tahmîs ve sayısı fazla olmayan muamma, murabba, kıta, müfred, müstezad gibi şiirler, geleneğe uygun olarak tevhid mahiyetinde, bir çeşit giriş diyebileceğimiz dokuz beyitlik kısa bir gazelle başlamış, "Na't-ı şerîf" kasidesiyle (dîvânda tevhid ve münacaât türünde kasideyoktur) devam etmiş, bunlardan sonra dört halifenin methinin yapıldığı "Zikr-i avsâf-ı çâr-yâr" isimli kasîde, ardından terci-i bendler, daha sonra Vecihi ve İzzet paşalara yazılmış kasîdeler sıralanmıştır. Bunlardan sonra bir müstezad ve "Esbiyenâme-i Zarifâne" isimli kısa mesnevi ve daha sonrada gazeller sıralanmıştır. Gazeller, geleneğe uygun, olarak kafiye veya rediflerini oluşturan kelimele-

¹⁴ İsmail Ünver, age. , s. 100.

rin son harflerinin, Arap alfabesindeki sıralarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. En sonda ise tahmisler, birkaç tane muamma ve murabba, onlardan sonra ise müfredler sıralanmıştır. 1303 tarihli basmada bulunmayan 12 şiir ise en sona eklenmiştir.

Yazdığı bir dîvân dolduracak kadar şiirle, zamanında muhitinde oldukça beğenilmiş bir şair olan ve devrini, muhitini, içine bulunduğu şartları göz önüne aldığı-
mızda zamanına göre iyi bir şair sayabileceğimiz kanaatindeyiz.

ATASÖZÜ VE DEYİMLER

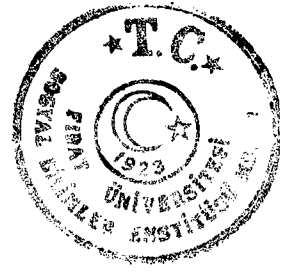
Harputlu Rahmî divânında atasözleri fazla kullanılmamış olsa da divânda yeri geldikçe çeşitli deyimlere yer verilmiştir. Bu ata sözü ve deyimler yeri geldikçe ya tam olarak ya da vezin ve kafiyeye uydurabilmek için bazı kelimelerin yerleri değiştirilerek kullanılmışlardır. Divânda tesbit edebildiğimiz atasözü ve deyimler şunlardır.

ATASÖZLERİ

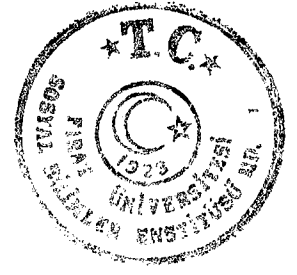
- Dünyanın dönüşü tersinedir: (G 9, 2/104)
 Önce arkadaş bul sonra yola çık: (MES, 2/86)
 Sükût hasma en iyi cevaptır: (G 20, 6/122)
 Aşk ehline ar olmaz: (G 135, 5/272)
 Âyînenin gubarla bahsi olmaz: (G 22, 1/124)

DEYİMLER

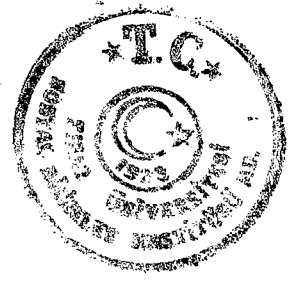
- Adımına haram katma- : (MES, 34/88)
 Ağır ayaklı ol- : (MES, 46/90)
 Ağır gel- : (G 68, 4/186)
 Aklını al- : (G 41, 6/150)
 Ayağının altına al- : (K 5, 9/70)
 Ayak diret- : (K 4, 22/62)
 Baş eğ- : (K 5, 40/76)
 Baş üzre yeri ol- : (G 17, 7/116)
 Başı çek- : (G 69, 3/186)
 Başı göğe er- : (G 68, 2/186)
 Başına kıyamet kop- : (K 5, 38/74)
 Başından aş- : (G 19, 1/120)
 Baştan çıkar- : (G 16, 4/114)

- Batan ayağa dolu ol- : (MES, 18/84)
 Bir karıncaya âzâr eyleme- : (K 5, 42/76)
 Bir pula al- : (G 40, 4/148)
 Bir pula sat- : (G 40, 4/148)
 Bir söze yatma- : (G 14, 1/112)
 Diline dolaş- : (G 32, 8/138)
 Dilinin altında bir şey sakla- : (K 4, 31/64)
 Düşünde bile görme- : (MES, 32/86), (MES, 49/90)
 El aç- : (K 4, 42/66)
 Eli boş kal- : (G 11, 2/106)
 Elinde ol- : (K 4, 34/64), (K 5, 16/70)
 Elinden feryâd eyle- : (MES, 63/92)
 Elinden gelme- : (G 55, 3/168)
 Eteğine düş- : (G 31, 6/136)
 Gül gül ol- : (K 4, 29/64)
 Gülmekten gözünden yaş gel- : (K 4, 13/60)
 Hayretten dona kal- : (K 5, 5/68)
 Hazan görme- : (K 4, 45/66)
 İnci saç- : (K 5, 43/76)
 Kadri kırıl- : (G 27, 5/132)
 Kan pahasına sat- : (G 132, 5/268)
 Kana bulan- : (K 5, 45/76)
 Kanadının altında ol- : (G 57, 3/172)
 Kara günlü: (G 154, 4/298)
 Karda yürüse iz bırakma- : (MES, 44/88)
 Kebap gibi yak- : (MES, 53/90)
 Kemik at- : (G 20, 6/122)
 Kılı kırk yar- : (G 18, 4/118)
 Kulağına girme- : (MES, 40/88)
 Kuru kavga- : (TB 2, 5/56)
 Külâh et- : (G 86, 3/208)
 Lal olup kal- : (K 5, 6/68)
 Merhaba etme- : (G 3, 3/96)

- Nâm al- : (G 16, 3/114)
Târûmâr et- : (K 5, 38/74)
Top atmak (iflas etmek): (SE 3, 17/340)
Toz kopar- : (G 35, 7/142)
Toz ol- : (G 56, 7/170)
Toz saçır gibi ikram et- : (K 5, 21/72)
Uykuyu haram et- : (G 26, 4/130)
Yâdigâr kal- : (K 4, 32/64)
Yaka yırt- : (G 45, 2/150)
Yana yana gel- : (G 40, 5/148)
Yanmak (aşık olmak) : (G 7,1/96)
Yere geç- : (G 23, 3/126)
Yola getir- : (K 5, 35/74)
Yolunda can ver- : (K 5, 48/76)
Yük ol- : (MES, 50/90)
Yüz gösterme- : (G 24, 1/126)
Yüz sür- : (G 2, 5/96)
Zehir et- : (G 53, 6/166)

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN İLE İLGİLİ UNSURLARIN TAHLİLİ

I. ALLAH (C.C.)

"Gerek tasavvufun, gerek şer 'i akidelerin tesiri altında teessüs etmiş olan Allah, insan ve kâinat telâkkisi, divan şairlerini husûsi bir nizama bağlamış, bir fikirler manzumesi vücuda getirmiştir. Dünyayı bu zaviyeden ibretle temaşa eden hakîm şair daima bir (müsebbübül- esbâb)ın, bir (illet-i ûlâ)nın vücudunu görür. Bütün bu hadiseler onda nihayet bulacaktır. Her şey (takdir-i ilâhî) ile taayyün etmiştir. Bunu değiştirmeye imkan yoktur. Buna rızadan başka çâre olamaz.

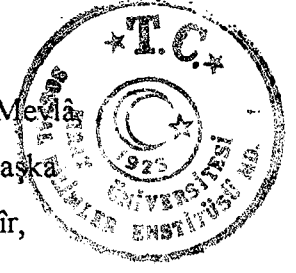
İşte Allah, insan ve kâinat telâkkisinin İslâm dünyası içindeki bu husûsiyeti, fikrin bu tarzdaki teselsülüne meydan vermiştir. Bu görüş divan edebiyatının bütün mahsullerinde kendini hissettirir."¹⁵

Klasik divan tertibinde "Allah'ın birliğini ve ululuğunu anlatan şiirler, kutsal bir konu işlediklerinden divanların en başında yer alır."¹⁶ Harputlu Rahmî Dîvânı' da buna uygun olarak tevhîd mahiyetinde bir şiirle başlar. Ayrıca peygamberimiz için yazılmış olan "Na't-ı Şerîf", dört halîfenin methi için yazılmış olan "Zikr-i evsâf-ı çâr-yâr" adlı kasidelerde, "Münacâat ü istişfâ" adlı şiirde, diğer kasidelerin dua kısımlarında ve değişik türdeki bazı şiirlerde de münferit olarak Allah'ın isim, sıfat ve tezâhürleri söz konusu edilir.

Allah'ın bu yolla bizzat kullanılan veya işaret edilen isim ve sıfatları şunlardır:

¹⁵ Agâh Sırn Levend, *Divan Edebiyatı*. (İstanbul:Enderun Kitabevi, 1984), s.88

¹⁶ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (Ankara: TDK yay. 1992), s. 251

Allah, Alih, Alîm, Bâri, Dâna, Feyyaz, Hakk, Halîm, Hû, Hüdâ, Mevlâ, Hakîm Kerîm, Müsteân, Perverdigâr, Rabb, Rahmân, Rahîm. Allah, bunlardan başka Kudret (dest-i Kudret, hâme-i Kudret), Sun'-ı hazret-i perverdigâr, Kuvve-i takdîr, şehinşâh vb. ifâdeler içinde de ele alınır.

Harputlu Rahmî Allah'ı islâmî görüşe uygun olarak düşünür. O her şeyi yoktan var etmiştir:

Var etti lûtf-i Hakk seni bir demde yoğ iken

Her dem tezekkür eyle o hengâm-ı fitratı

(K 1, 6/24)

Lutfuyla insanlara yardım eder. Onların günah ve kusurlarını bildiği halde bunları gizler, affeder.

Râhmî bilir günâhların lik setreder

Kesme ümîd-i afvı Alîm ü Halîm'den

(G 128, 7/262)

İnsanı anne karnında mahpus iken terbiye edip değişik nimetlerle büyüten, insana varlık elbisesini giydirip güzel bir yüz veren O'dur.

Mescûn-ı rahm-i mâder iken etti terbiye

Etvârla büyüttü seni Hakk inâyeti

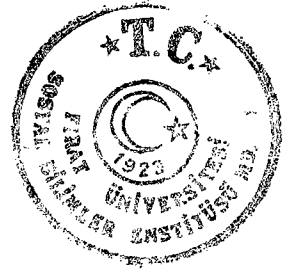
(K 1,4/24)

Sen hiçken giyürdi sana hil'at-ı vücûd

İhsânı oldu verdi sana hüsn-i sûreti

(K 1, 7/24)

Allah insana konuşmayı ve açıklamayı öğretmiş, akıl ve anlama kabiliyeti vermiştir:

Bilmezdin işte akl ü cünûnun ne farkı var

Ger vermeseydi kuvve-i akl-ü dirâyeti

(K 1, 9/24)

Allah sonsuz inayet sahibidir. Yarattıklarının rızkını veren O'dur:

Dil-mürde kalma vakt-i rebi' ile intibâh

Asâr-ı sun'-ı hazret-i perverdigâre bak

(G 97, 2/220)

O cömertlik sahibidir, Kerîm'dir. Bu yüzden kendisine sığınılacak olan

O'dur:

Tevfikin ola yâverim ey Rabb-i müsteân

Tâ ömrüm ola eyleyim icra-yı sünneti

(K 1, BM 59/40)

Hayır ve şer O'ndandır:

Ta'n etme halka nîk ü bedi hep yerindedir

Bîhûde kâr olmadı sâdır Hakîm'den

(G 128, 6/262)

Bütün yarattığı şeyler Allah'ın delilidir. Hepsi kendi dilleriyle Allah'ın birliğini ikrâr ederler. Bu ve yukarıda anlattığımız diğer özelliklerinden dolayı ibadet edilecek, tapınılacak tek varlık Allah'tır:

Etdim nigâh dîde-i ibretle 'âleme

Olmuş delîl cümle-i mahlûkun ey Âlih

Eyler lisân-ı hâl ile ikrâr vahdetin

Hep mümkinât zerre-be-zerre olup güvâh

(MR 1/316)

“Allah cihetlerden münezzehtir, mekana sığdırılmaz.”¹⁷ Ancak müminin gönlüne sığar.¹⁸ Yani gönül Allah’ın tecelli ettiği yerdir:

Dil o mirât-ı safâdır görünür vech-i Hüdâ

Mâsivâ ‘âleminde âyine-dâr olma sakın

(G 123, 5/256)

Koma sivâyı nazargâhıdır o mevlânın

Dili hemân o şehinşâha taht-gâh eyle

(G 142, 6/282)

“Allah konuşur ama dilden münezzehtir. Peygamberleriyle bazen doğrudan bazen de Cebrail vasıtasıyla konuşur.”¹⁹

Geldi emîn-i vahy-i Hüdâ eyleyüp müsûl

Verdi selâm hazretî etti beşâreti

Der kim sudûr eyledi fermân-ı Zü’l-celâl

Kim da‘vet ile ede resûlüm icâbeti

(K 1, BM 3-4/30)

Allah’ın zikrediliş sebeplerinden biri de²⁰ hükümdârların yer yüzünde O’nun gölgesi sayılmalarıdır:

¹⁷ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1985), s.35

¹⁸ M. Nejat Sefercioğlu, age, s.22.

¹⁹ İskender Pala, age., s.35

²⁰ Sultanlar Yeryüzünde Allah’ın gölgeleridir, her mazlum onlara sığınır.

Zıll-ı Mevlâ perr-i hümâ pervâz-ı devletdir kim

Sâye-i şehbâl-i 'adlinde olur emn ü emân

(T 2, 9/334)

Bunlardan başka, dua mahiyetindeki beyitlerde yardım istenilen, affına sığınılan Allah, Peygamber Efendimiz'in Mi'râc hadisesi sebebiyle ve diğer peygamberlerle ilgili mucizeler sebebiyle de sık sık söz konusu edilmiştir.

II. MELEKLER

Meleklerin gökyüzünde buldukları kabul edilmektedir. Melekler güzellik timsâlidir. Bu sebeple, sevgili ile benzerlik içinde ele alınırlar:

Bilmezem vasf ettiğin dilber melek-simâ mıdır

Rahmîyâ tab'ın sürûş-ı gaybdan ilhâm alır

(G 51, 7/164)

Melekler bir yerde ordu şeklinde tasavvur edilmiş; Peygamber Efendimiz'in onlara kumandan olduğu ve melekler ordusunun onun hizmetleriyle övüldüğü belirtilmiştir.

Oldu redîf askeri cünd-i melâike

Fahriye oldu hayl-i sürûşâne hizmeti

(K 1, BM 28/34)

Rahmî divanında meleklerden sadece Cebrâil'i adıyla anmıştır. Cebrâil'den Cibril, Emîn-i vahy-i Hüdâ, Sürûş-ı gayb şeklinde bahseder. Cebrâil, Allah'la peygamberleri arasında elçilik yapan, Allah'ın emir ve vahiylerini tebliğe memur olan melektir. Cebrâil, divanda bu özelliklerinin yanı sıra Peygamber Efendimizi Mi'râc'da

‘Arş’a²¹ dek götürmesi, ve Sidretü’l- Münthâ’da²² makam edinmesi ile anılmıştır.

Cibril müntheha-yı beyân etti seyriyyeti

Terk etti râhı Sidre’de koydu refâkati

(K 1, BM 11/32)

III. ÂYETLER

Ayetlerin beyitlerde yer alışı, ibâreler ya da kelime halinde iktibas yoluyla. Bunun yanında telmih yoluyla âyetlere işaret edilir veya bazı sûrelerin isimleri söz konusu edilir. Sadece isimleri zikredilen sûreler tevriyeli kullanışlara sebep olur:

Rif’ati şânına besdir bu nüzûl-i Furkân

Ya’ni nûn ve’l-kalemi remz-i yemîn-i bâri

(SE 1, 6/326)

Divanda iktibas yoluyla ismi geçen âyetler şunlardır:

a) “Len-terâni”²³ (K 1, BM 15/32)

b) “Etkâküm”²⁴ (K 3, 5/44)

c) “İz hüma fi’l- gâr”²⁵ (K3, 6/44)

ç) “Yevme lâ- yenfe’u mâl”²⁶ (TB 2, 4/56)

d) “Nahnu kasemnâ”²⁷ (TB 2, 5/56)

²¹ ‘Arş: Bütün felekleri çevreleyen, hepsinin üstünde ve yıldızlardan boş kabul edilen dokuzuncu kat gökteki Felekü’l-eflâk, Felek-i a‘zam veya Felek-i atlas da denilen yerdir. Buradan itibaren Allah ilminin başlaması ve Levh-i Mahfûz’un ‘Arş’ta bulunduğu inanılması dolayısıyla mecâzen Allah’ın takdirinin geldiği yer olarak bilinir.

²² Sidretü’l münthâ: “Son uçtaki kiraz ağacı” anlamına gelir. Tefsirlerde bu ağacın ‘Arş’ın sağ yanında İlâhî bir ağaç olduğu belirtilir. Hadislere göre altıncı kat göktedir. Gökyüzüne yükselenler ancak buraya kadar çıkabilirlermiş.

²³ HRD, K1, BM 15/36, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Âraf 143.

²⁴ HRD, K3, 5/44, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Hucurat 13.

²⁵ HRD, K3, 6/44, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Tevbe 40.

²⁶ HRD, TB2, 4/54, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Şuara 88.

- e) “Nûn ve’l- kalem”²⁸ (SE 1, 6/326)
 f) “Kûn fe- kân”²⁹ (SE 2, 1/332)
 g) “Nasrun minallâh”³⁰ (SE 2, 21/336)

Divanda ayrıca bazı ayetlerin meâlleri kullanılmıştır. Şu beyitte emirlere itaat etmenin vâcib olduğu belirtiliyor³¹:

İktidâ emrine vâcib Nass-ı Kur’ân ile çün
 Muktedâdır müslimîne ol şeh-i sâhib-kıran
 (SE 2, 16/336)

Ayrıca “Fatiha”³² “İhlâs”³³ ve “Furkân”³⁴ sûrelerinin isimleri zikredilmiştir.

IV. HADİSLER

Hadislerin beyitlerde yer alışı âyetlerde olduğu gibi ibareler veya kelimeler halinde iktibas veya mânâsına telmih yoluyla işaret edilmesi şeklindedir. Divanda bizim görebildiğimiz, iktibâs edilen ya da mânâsına telmih olunan hadisler şunlardır:

- a) Râz-ı Âşinâ-yı ma‘nâ-yı “mahfî küntü kenz”³⁵

Dânâ-y remz-i ‘ilm-i nühûstîn fitrâtı

(K 1,27/28)

- b) “Kasr-ı cennette rafikımdır”³⁶ buyurdu ol resûl

Besdir işte kadr-i ‘alyâsına bu rengin edâ (K3, 11/46)

²⁷ HRD, TB2, 5/56, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Zuhuf 32.

²⁸ HRD, SE1, 6/326, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Kalem 1.

²⁹ HRD, SE2, 1/332, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Nahl 40.

³⁰ HRD, SE2, 21/336, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Saff 13

³¹ HRD, SE2, 16/336, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, Nisa 59.

³² HRD, G2, 6/96, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, 1. nolu sûre

³³ HRD, G79, 1/198, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, 112. nolu sûre

³⁴ HRD, SE1, 6/326, bkz. *Kur’ân-ı Kerîm*, 25. nolu sûre

³⁵ Gizli bir hazine idim bilinmek istedim âlemleri yarattım.

³⁶ Hz. Osman hakkında söylenmiştir.

Savaşta galibiyet ve mağlubiyet nöbetleşedir. (SE 5,2/342)

c) “Levlâke”³⁷ (K 1,31/28)

ç) “Gencine-i lâ-yüfnâ”³⁸ (TB 2, 5/56)

V. PEYGAMBERLER

1. Hz. Âdem (a.s)

Hz. Âdem divanda insanlığın babası olması ve Peygamber Efendimiz’ in gelişini müjdelemesiyle ele alınır. Ayrıca Peygamberimiz’ in ruhunun Hz. Âdem’ den önce yaratıldığına işaret edilerek Peygamber Efendimiz’ in nebilerin hem birincisi hem de sonuncusu olduğu belirtilir.

Sen bir nebi-i kâmil idin Âdem’in henüz

Tahmîr olunmamışdı kemâl üzre tîneti

(K1,BM 38-39/36)

2. Hz. Nûh (a.s.)

Hz. Nûh oldukça uzun ömür sürdüğüne inanılan bir peygamberdir. Divanda öncelikle bu yönüyle ele alınmıştır. Aşğın aşk derdini çekip vuslâta erebilmesi için Hz. Nûh kadar uzun ömürlü olmasının gerektiği düşünülür.

Derd-i dırâz-ı ‘aşkı çekip vasla ermege

Eyyûb sabrı gerek sana yâ bir ‘ömr-i Nûh

(G 28, 2/132)

Hz. Nûh ayrıca Tûfan Hadisesi ve gemisi sebebiyle de zikredilir. Şu beyitte Nûhun Gemisi’nin Tûfan’dan kurtulması, Peygamber Efendimiz’ in alnındaki nûrun Hz. Nûh’a yol gösterici olmasına bağlanır.

³⁷ “Levlâke levlâke lemâ halaktü’l-eflâke”(Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım)

³⁸ Yok olmaz bir hazine. (20.dipnotta belirtilen hadisten iktibas edilmiştir.)

Nûr-ı cebîni olmasa ger rehnümâ ana
Geştî-i Nûh kande bulurdu selâmeti

(K1, 39/30)

3. Hz. İbrahim (Halîl) (a.s.)

Hz. İbrahim Kâbe'yi yapıp, ümmeti susuzluktan kurtarmak için zemzem suyunun taksim edilmesi hususundaki kanunları koymasıyla söz konusu edilir.

Geldi 'atâş ümmetin iskâ için Halîl
Kânûn-ı çâh-ı zemzeme etti sikâyeti

(K 1, 40/30)

4. Hz. Mûsâ (a.s)

Hz. Mûsâ, Allah'ın Tûr Dağı'nda³⁹ tecelli edişi; Vadi-i Eymen'de⁴⁰ Allah'la konuşmasına izin verilmesine rağmen O'nu göremeyişi; O'nu görmenin sadece Peygamber Efendimiz'e mahsus kılınması sebebiyle zikredilir.

Etti müzeyyen Ol şecer-i Tûr'ı nûrla
Verdi kelime Vâdi-i Eymen'de kurbeti

(K1, 41/ 30)

Mûsâ'ya "len-terânî" dedi Hakk Habîbi'nin
"Mâ zâğē" çeşm-i pâkine hâs etti rü'yeti

(K 1,BM 15/32)

³⁹ Bkz. Nehirler, Dağlar ve Denizler

⁴⁰ Bkz. Ülkeler ve şehirler

5. Hz. Süleyman (a.s.)

Hz. Süleyman, peygamber ve aynı zamanda hükümdârdır. Divanda mülkün genişliği, rüzgara hükmetmesi, karıncayla arasında geçen hadise münasebetiyle ele alınır. Dünyanın en güçlü hükümdârı olmasına rağmen, bu mülkün ona bile kalması, mala mülke önem verenlere ibret olarak gösterilir.

Rûzigâra hükmedersen de yine yoktur sebât

‘Âkil isen tâlib-i mülk-i Süleymân olma hiç

(G 25, 5/128)

6. Hz. Yûsuf (Yûsuf-ı Kenân, Yûsuf-ı Hüsn) (a.s.)

Hz. Yûsuf divan edebiyatımızda güzellik timsâlidir. Sevgili güzellik olarak Hz. Yûsuf'a benzetilir. Hatta ondan daha üstün olduğu iddia edilir.

Üftâdesi olmuş yine bir Yûsuf-ı hüsnün

Dil düşdü halâs olmadı çâh-ı zekânından

(G 127, 3/260)

7. Hz. Eyyûb (a.s.)

Eyyûb Peygamber, sabrının sonsuzluğu sebebiyle söz konusu edilir. Vuslata ermek için, aşğın Nûh kadar ömrü veya Eyyûb kadar sabrı olması gerektiği düşünülür.

8. Hz. İ̇sâ (Mesih) (a.s.)

Hz. İ̇sâ nefesi ile hastaları iyileştirip ölüleri diriltmesi, tecerrüd ile göğe yükselmesi, fakat üzerinde bir iğne bulunduğundan güneş göğü olan dördüncü felek (Çarh-ı çârüm) te kalması sebebiyle zikredilir.

Merd olan pendin alır ‘ibretle ‘İ̇sâ’dan
Terk eder nefsi tecerrüdle geçer dünyadan
(TB 2, 5/66)

9. Hz. Hızır (a.s.)

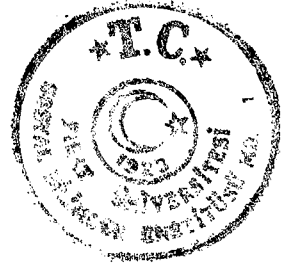
Hızır, Âb-ı Hayât münasebetiyle zikredilir. “Rivâyete göre Hızır, İlyas ve İskender zülûmât ülkesine Âb-ı Hayât’ı aramaya gitmişler. Bir müddet sonra ayrılmışlar. Daha sonra bir su başında mola veren Hızır, ellerini yıkarken yanında duran pişmiş balığa bir damla su sıçramış. Balık dirilerek suda kaybolmuş. Âb-ı Hayât’ı bulduğunu anlayan Hızır, ondan içmiş ve İlyas’a da içirmiş. İki de ölümsüzlüğe ermiş. İskender’e de içirmek istemişse de Allah söylememelerini emrettiğinden o bu sudan içememiş.”⁴¹

Divanda Hızır, daima Âb-ı Hayât ve zülûmatla birlikte zikredilir. Sevgili ve du-dağı, için benzetilen olur. “Hızır”ın lûgat mânâsı yeşil olduğundan ayva tüyleri ile de benzerlik gösterir.

Benzer mi letâfetde hatt-ı la‘line yârin
Hızır’a soralım Âb-ı Hayât’ın çemeninden
(G 127, 4/262)

Ayrıca, şeyhin karanlık yolda Allah’ı yâd ederek dost olması, Hızır’ın zülûmatta Âb-ı Hayât’ı bulmasına benzetilmiştir.

⁴¹ Necla Pekolcay, *İslami Türk Edebiyatı (G iriş)* (İstanbul: Kitabevi Yay., 1994), s.116-118.

Hızır-veş o zulümât içre Âb-ı Hayât

Yâd-i Hakk'la şeb-i târîkde ünsiyet-i şeyh

(G 31, 2/136)

10. Hz. Muhammed (s.a.v.)

Hz. Muhammed Ahmed, Mahmud, Mustafa, Resulullah, Resûl, Şâh-ı enbiyâ, Şâh-ı rüsûl, Şâh, Hatemü'l-enbiyâ, Sâlâr-ı enbiyâ, Serv-i riyâz-ı risâlet, Habîb-i Hakk, Zât-ı pâk, Ser-i hayl-i enbiyâ vü rüsûl, Fahr-i kâinat, Resûl-i müctebâ, Resûl-i kibriyâ, Padişâh-ı heft-ekâlîm-i mülk-i din gibi isimlerle anılmaktadır.

Hz. Muhammed divanda en çok zikredilen peygamberdir. Rahmî'nin medrese eğitimi almış, ayrıca medresede hocalık yapmış dindâr bir müslüman olduğu düşünülürse bu gayet tabiidir. Divanının başında Hz. Muhammed için yazılmış bir "Na't-ı Şerîf" vardır.

O âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Ayrıca peygamberlik onunla sona ermiştir. Kur'ân-ı Kerîmde onun son peygamber olduğu belirtilir. Aşağıdaki beyitlerde bu âyetlerin mânâlarına işaret edilmektedir.

Hep 'âlemîne rahmet irsâl olundu ol

Şânında nâzil oldu Hakk'ın muhkem âyeti

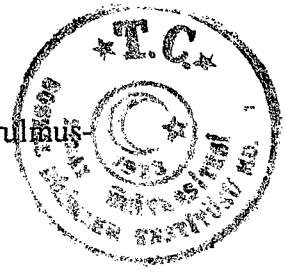
Ol Ahmed ü Muhammed ü Mahmûd makâm kim

Bildirdi Hakk anınla kemâl-i risâleti

Kur'ân'da nâzil oldu odur hatmü'l-enbiyâ

Burhânla bilindi anın hatimiyyeti

(K 1, 28-29-30/28)

Bir kudsî hadiste “sen olmasaydın felekleri yaratmazdım”⁴² buyurulmuştur. Aşağıdaki beyitte bu hadisten iktibas yapılmıştır.

Etti serinde tâc le- emrûkle fahhâr

“Levlâke” cism-i pâkî mübâhât hil’ati

(K 1, 31/28)

Şirk ve küfür ile harap olan yeryüzü onun şeriatıyla düzen bulmuştur.

‘Âlem harâbazâr idi hep küfr ü şirkle

Mi’mâr-ı şer’-i pâkla buldu ‘imareti

(K1, 34/28)

Hz. Muhammed’in alnında dikkati çekecek derecede bir nûr vardır. Bir hadisinde “Allah önce benim nûrumu yarattı” buyurmuştur. Bundan Hz. Muhammed’in ruhunun, Hz. Âdem’in ruhundan önce yaratıldığı anlaşılmaktadır.

Verdi cemâli pertev-i envâr-ı Hakk olup

Nûr-ı cebîni ‘arş yerine o zîneti

(K 1, 36/28)

Sen bir nebi-i kâmil idin Âdem’in henüz

Tahmîr olunmamışdı kemâl üzre tîneti

(K 1, BM 38/36)

Mucizeleri :

Mi’râc

Allah, peygamberliğinin on ikinci senesinde, Recep ayının yirmi yedinci gecesini, amcasının kızı Ümmühân’ın⁴³ evinde iken Hz. Muhammed’e Cebrâil’i gönderdi. Yanında Burak vardı. Onu Mi’râc’a davet etti. Peygamber Efendimiz Burak’a bindi.

⁴² “Levlâke, levlâke lemâ halaktü’l-eflâke”

⁴³ Bkz. Sahabeler

Burak'ın ayağı yere dokunmadan Mekke'den Mescîd-i Aksâ'ya geldiler. Beytül-Mukaddes'te Burak'tan indiği zaman bütün peygamberler tarafından karşılandı. Mescîd-i Aksâ'da Peygamberimiz'in imâmetinde diğer peygamberlerle namaz kılındıktan sonra Cebrâil onu elinden tutup dışarı çıkardı. Ansızın bir mirâc yani merdiven görüldü. Bir ucu taştâ bir ucu da gökte idi. Cebrâil Hz. Muhammed'i kanadı üzerine alıp merdivenden semâya çıktı. Birinci gökte bütün melekler tarafından karşılandı. Sonra her kat gökte ayrı ayrı peygamberler tarafından karşılanarak yedinci kat gökteki "Beytül-Ma'mûr"a çıktı. Oradan "Sidretül-Müntehâ"ya vardı. Nihayet yetmiş perdeyi geçtikten sonra yeşil bir döşek olan "Refref" görüldü. Peygamberimiz Refref'e oturdu. Refref de onu "Kürsü"ye kadar götürdü. Oradan yine yetmiş perdeyi geçip "Arş"ya vardı. 'Arş'ın nûru Peygamberimiz'i kapladı. Nûrdan başka bir şey göremez oldu. Orada Allah'ı kalp yahut baş gözü ile gördü. Geri döndüğünde yine Refref'le Sidretül-Müntehâ'ya geldi. Sonra sırasıyla gökleri inerek Beytül-Mukaddes'e, oradan Burak'a binip Mekke'ye geldi.

Mi'râc hadisesi dinî manzumelerde en çok işlenen konulardan biridir. Rahmî de divanındaki "Na't-ı Şerîf"ın büyük bir kısmını bu hadîseye ayırmıştır.

Bindi Burak'a leyle-i isrâda berk-vâr

Bir anda etti Mescîd-i Aksa'ya rihleti

(K 1, BM 6/30)

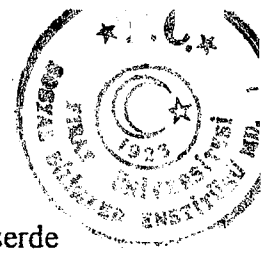
Cibril müntehâ-yı beyân etti seyriyyeti

Terk etti râhı Sidre'de koydu refâkati

Refref-süvâr oldu yolunda habîb-i Hakk

Seyretti lâ-mekâne kadar râh-ı vahdeti

(K 1, BM 11-12/32)

Gölgesinin Yere Düşmemesi

Peygamber Efendimiz'in gölgesi yere düşmezdi. Rahmî onun mahşerde ümmetine gölge olmak için bu dünyada gölgesinin yere düşmediğini söyler.

Lutfiyle sâye salmak için ehl-i mahşere

Rû-yi zemîne düşmezdi zıll-ı kâmeti

(K 1, BM 25/35)

Şakkü'l-kamer

“Kureyş kabilesinden bazıları, mehtaplı bir gecede Peygamber Efendimizden mucize istediler. O da parmağını aya uzatınca ay iki parça olup yere indi. Karşısında durup onun peygamberliğine şehâdet etti. Sonra bütünlenip yerine vardı.”⁴⁴

Geldi huzûr-ı pâkine iki şakk olup kamer

Etti benân-ı mu‘ciz ile bir işareti

(K 1, BM 22/34)

Parmağından Su Akması

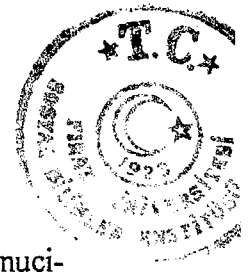
Hız. Peygamber, ashâbı ile beraber Hudeybiye mevkiine geldi. Orada su olmadığını kendisine haber verdiler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, yanında bulunan sudan abdest aldı. Parmaklarından çeşmeler gibi su akmaya başladı. O sudan hepsi içtiler.

Cünd-i ‘itâşe etti miyân-ı benândan

İcrâ-yı mu‘cizâtla âb-ı kerâmeti

(K 1, BM 23/ 34)

⁴⁴ Agah Sırrı Levend, age. s.134

Hayvanlarla, Ağaçlarla ve Taşlarla Konuşması

Peygamberin ağaçlarla, hayvanlarla ve taşlarla konuşması da onun mucizeleri arasındadır. Peygamberimiz Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'e düşmanlık edenlere musallat olmuş bir köpekle, iman etmemiş bir kişinin elindeki kelerle, yavrularını emzirip geri gelmek için kendisine kefil olmasını isteyen, avcı tarafından tuzağa düşürülmüş bir ceylanla konuşmuş ve bu hayvanlar onun peygamberliğine şahadet etmişlerdir.

Hüsn-i beyân nutkî ile dâd-hâh olup

Sayyâd elinden âhû eyledi şikâyeti

(K 1, BM 21/34)

Yine sağ eline aldığı bir avuç taşın Allah'ın birliğine ve onun peygamberliğine şahadet etmeleri mucizeleri arasındadır.

VI. DÖRT HALİFE (ÇÂR-YÂR)

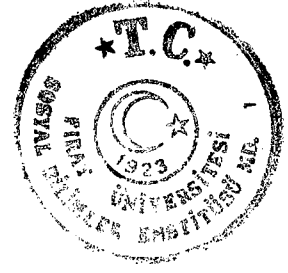
Çâr- yâr (çehâr-yâr) dört dost demektir ve Peygamberimiz'in ölümünden sonra gelen dört büyük halifeye verilen isimdir. Bu halifeler sırasıyla Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'dir. Sünniler bu dört halifeyi kabul ettikleri halde şiîler ve alevîler Peygamberimiz'den sonra halifeliğin Hz. Ali'nin hakkı olduğunu öne sürerek ilk üç halifeyi reddederler.⁴⁵

Rahmî dört halifeden de hürmetle söz eder. Onların tarîk-i müstakîmi (doğru yolu) gösteren kılavuzlar olduğunu söyler. Bu dört halifenin sünnete bağlı kişilerin gözlerinin nuru olduğunu ve bunların islâmın Kabe'sinin dört rüknü (dört direği) gibi olduklarını söyler.

Ba'de zâ ol çâr-ı yâr yâ safâ medhinde yaz

Kim tarîk-i müstakime oldu bunlar reh-nümâ (K 3, 2/44)

⁴⁵ İskender Pala, age. s.122

Ehl-i sünnet kurretü'l- aynı bulur bî-iştibâh
 Ka'betü'l-İslâma erkân-ı çâr-ı yâr bâ-sâfâ
 (K 3, 16/46)

Divanda Dört Halife için yazılmış “Zikr-i Evsâf-ı Çehâr-Yâr-ı Güzîn”
 adlı bir de kaside vardır.⁴⁶

1. Hz. Ebubekir (r.a.)

Dört büyük halifenin ilkidir. Adı Abdullah'tır. Ebu Kuhâfe'nin oğlu olup
 Ashâb-ı Kirâm ve Aşere-i mübeşşere'nin en üstünüdür. Künyesi Ebu Bekr, lakabı
 Sıddîk ve Atîk'tir.⁴⁷

Hz. Ebubekir nebilerden sonra yaratılmışların en hayırlısıdır. Peygamberimiz'in Mekke'den Medine'ye hicretinde ona arkadaşlık etmiş ve Kur'ân-ı Kerîm'de kendisinden övgüyle söz edilmiş bir sahabedir.

Ekrem oldur çünkü etkâküm okundu şânına
 Efdâl-i mahlûkdur bî-şüphe ba'de'l-enbiyâ
 “Ez- hüma fi'l-gâr”⁴⁸ âyet fazlına besdir delîl
 Hem hazer oldu nedîm-i Mustafâ

(K 3, 5-6/44)

2. Hz. Ömer (Fâruk) (r.a.)

İslâmın ikinci halifesi olup hayatta iken cennetle müjdelenen on kişiden biridir. Hattab'ın oğludur. On seneyi aşkın bir süre yürüttüğü halifeliği sırasında asla

⁴⁶ Bkz. HRD, s. 44

⁴⁷ İskender Pala, age. s. 161

⁴⁸ Bkz. *Kur'ân-ı Kerîm*, Tevbe 40

adaletten ayrılmadı. Bu yüzden kendisine “Fâruk”(haklıyı haksızdan ayıran) lakabı verildi.

Rahmî de divanında Hz. Ömer'den “Fâruk-ı a‘zam” diye bahseder. Onun adaletli davranışlarıyla hilâfet makamına layık olduğunu, bu yönüyle İslâm milletinin yöneticilerine önder olduğunu, bir çok ülkeyi fethettiğini ve savaştığı Rum krallarını korkudan titrettiğini söyler.

Sâniyen Fâruk-ı ‘azam ol ‘adalet pişe kim

‘Adl-i dâd ile hilâfet tahtına oldu sezâ

Buldu bu din-i mübin ‘adl-i Ömer’le kuvveti

Serverân-ı millet-i İslâm’a oldu pişvâ

Nice kişver feth olup emrine râm oldu ‘adû

Lerze düştü kayser-endâmına çün etti gazâ

(K 3, 7-8-9/44,46)

Hz. Ömer, divanda ayrıca övülenin benzetileni olarak kullanılmıştır.

Rahmî, Nabî’ye ait bir gazele yaptığı tahmiste, eklediği mısralarda, Rumeli Ordusu’nun komutanını, yiğitçe, mertçe savaşıp kafirleri bozduğu için Hz. Ömer’e benzetir.

Rûmeli saff-der-i zî-şânı sipehsâlârı

Nâm-dâş olduğu Fârûk gibi âsârı

Şöyle merd-âne dilîr-âne edip peygârı

Hüsn-i tedbîri ile bozdu nice küffârı

Daha çok böyle gazalar eder inşaallah

(SE 5, 5/344)

3. Hz. Osman (r.a.)

İslâm'ın üçüncü halifesi olup hayatında cennetle müjdelenen on kişiden biridir. Affan'ın oğludur. Ticaret ile uğraşan zengin bir zat idi. Peygamberimiz'in iki kızı (Rukiye ve Ümmü Gülsüm) ile evlendiği için "Zü'n-Nûreyn" (iki nûr sahibi) unvânıyla anılır. Utangaç, hayâ ve hilm sahibi bir kişidir. Malını mülkünü İslâm uğruna harcadığı için bir çok hadisle övülmüştür.⁴⁹ Hz. Osman yukarıda zikredilen bu sıfatlarıyla, Harputlu Rahmî'nin şiirlerinde anılmıştır.

Salisen Osman-ı Zü'n-nûreyn halife oldu çün

Millet-i İslâm'a kuvvet verdi ol sâhib-hayâ

Kasr-ı cennette rafikımdır buyurdu ol Resûl

Besdir işte kadr-i 'alyâsına bu rengîn edâ

Sarf edüp nice hazâin verdi bu din uğruna

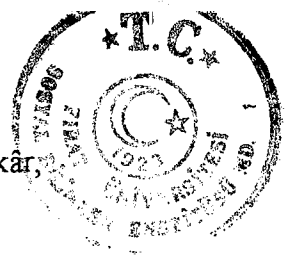
Hak yolunda mülk-i mâl ü cânı hem etti fedâ

(K 3, 10-11-12/46)

4. Hz. Ali (r.a.)

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) amcazâdesi ve damadıdır. İslâm dinini kabul eden ilk dört kişiden biridir. Künyesi Ebu'l-Hasan, Ebu Turâb ve Murtaza (SE çilmiş) olarak bilinir. Lakabı Esedu'llah (Allah'ın aslanı), El-Gâlib (üstün gelen), Haydar (aslan) dır.

⁴⁹ İskender Pala, age. s.436

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda ondan Haydâr-ı kerrâr, Sâhib-i zülfukâr,
Ali'yyü'l-Murtazâ, Şâh-ı evliyâ olarak bahsedilir.

Râbi'ân Haydar-ı kerrâr sâhib-i zü'l-fukâr

Oldu evreng-i hilâfette 'Aliyyü'l- Murtezâ

Hem şeca'ât hem sehâvet hem kerâmet râm olup

Hep huzûrunda nedîm-i hâs idi subh u mesâ

Zûr-ı bâzû-yı kerâmetle o bâb-ı Hayber'i

Çekti kırdı kal'ayı feth etti şâh-ı evliyâ

(K 3,13-14-15/46)

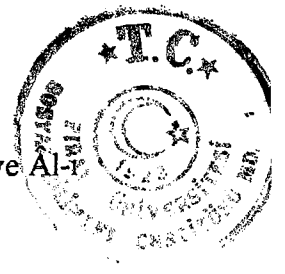
Kendinden önceki şairlerin divanlarında Hz. Ali , en çok sözü edilen sa-
habe olmasına rağmen⁵⁰ Harputlu Rahmî'nin divanında diğer sahabelerden ya da hali-
felerden daha fazla zikredilmemiştir. Bunun sebebini Rahmî'nin saraydan uzak bir şair
olmasıyla açıklayabileceğimiz kanaatindeyiz. Hz. Ali, en çok devrin ileri gelenlerine
sunulan kasidelerde zikredilir. Böyle şiirlerde Hz. Ali yiğitliği, mertliği sebebiyle övü-
lenin benzetilene olur. Rahmî gibi saraydan uzak bir taşra şairinin kaside sunacak fazla
kimse bulamaması tabiidir. Bu sebepten Hz. Ali diğer sahabelerden daha çok zikredil-
memiştir diyebiliriz.

VII. ÂL-İ ABÂ

Kuran-ı Kerim'de "Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden kiri ve günahları gider-
mek ve sizi tertemiz yapmak ister"⁵¹ buyurulmuştur. Âyette geçen "Ehl-i Beyt" in Âl-i
Abâ olduğu söylenir. Buradan yola çıkılarak "abâ altına alınanlar" anlamında Peygamb

⁵⁰ Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 1987), s.69;
M. Nejat Sefercioğlu, *Nev'i Divanının Tahlili* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 1990), s. 29

⁵¹ *Kur'ân-ı Kerîm*, Ahzab 33

berimiz, Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den müteşekkil beş kişiye Âl-i Abâ denilmiştir.⁵² Rahmî, divânında “bende-i Âl-i Abâ” olduğunu söyler.

Ridâ-yı ihtidâ pûşide-i dûş-i revânımdır

Kemîne bende-i Âl-i Abâ'yım yâ Resûlullah

(K 2, 4/43)

Rahmî, aynı şiirin bir başka beytinde, “Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin”i “Hânedan-ı Murtazâ” ismiyle anar. Murtazâ, Hz. Ali'nin lakabıdır. Lügat mânâsı ise “seçilmiş”tir. Şair bu kelimeyi aynı anda her iki mânâsına işaret edecek şekilde kullanarak “İham” sanatı yapmıştır.

Rızâya mazhâr et Âl-i Abâ'nın hürmeti hakkî

Muhibb-i hânedân-ı murtazâyım yâ Resûlullah

(K 2, 13/44)

Âl-i Abâ'dan Hz. Hüseyin'in, Kerbelâ'da Yezid'in askerleri tarafından günlerce susuz bırakıldıktan sonra, yanındaki yetmiş iki kişi ile birlikte zâlimce şehid edilmesi, günümüzde bile her müslümanın yüreğini titreten bir olaydır. Bu olayın neredeyse bütün divân şairlerimiz üzerinde tesiri olmuştur. Rahmî bir beytinde şöyle der:

Yâdıma geldi yine Rahmî şehîd-i Kerbelâ

Dem-be-dem hûn-âb-ı eşkim zîver-i dâmân olur

(G 144, 7/154)

⁵² İskender Pala, age., s. 33

VIII. SAHABELER

Rahmî divanında sahabelerden çeşitli vesilelerle bahsetmiş; fakat dört halife ve Âl-i Abâ dışında kalan sahabelerden sadece Peygamber Efendimiz'in amcasının kızı "Ümmühân", Mi'râc hadisesi vesilesiyle ismi ile zikredilmiştir. Rahmî sahabelerden her birini Allah'ın bir yıldızı olarak görür ve onların din mülkünün varisleri, müslümanların önderleri olduğunu söyler.

Serverân-ı ehl-i İslâm vârisân-ı mülk-i din

Oldu ashâb-ı kirâmın her biri necm-i Hüdâ

(K 3, 18/48)

IX. KAZA VE KADER

Kader Allah'ın ezeli hükmüdür. Levh-i Mahfûz⁵³ da yazılı bulunanların vücut bulmadan evvelki haline kader, ortaya çıkıp vücut bulmasına da kaza denir⁵⁴.

Harputlu Rahmî kaza ve kader konusunda İslâmî esaslar çerçevesinde düşünür. Yeri geldikçe zamanın bazı telâkkilerini (felek, yıldız, baht vs.) şiirlerinde estetik bir unsur olarak kullanmakla beraber aslolanın takdîr-i ilâhî olduğunu bilir elinden bir şey gelmediğinde kaza ve kadere sığınır.

Hazerin pençe-i şahbâz nigâh ise gönül

Dâmen-i kûh-ı kazâ sana penâh olmaz mı

(G 154, 3/298)

⁵³ **Levh-i Mahfûz:** Allah'ın kudretiyle olacak şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu levha. İnsanların kaderleri Levh-i Mahfûz'da yazılıdır. Levh-i Mahfûz'dan İsrail sorumludur. Yazılı olan şeyler ne eksik, ne fazla olmayıp zamanı gelince ortaya çıkarlar. Bu levha yedinci kat gökte bulunur ve doğu ile batı uzunluğu kadar en ve boya sahiptir. (İskender Pala, age. s. 346)

⁵⁴ İskender Pala, age. s.300

Kaza bazen kelime mânâsını hatırlatacak şekilde kullanılır. Kılıç veya ok şeklinde sevgilinin gamzesiyle benzerlik içinde ele alınır.

Gördükte bir nigâh ile eyler şehîd-i nâz

'Uşşâka nevk-i gamzesi tîg-ı kazâ mıdır

(G 42, 4/152)

Zahm açarken dile bîdâd ile tîg-ı gamzen

Var mı insâfı anı kazâya isnâd edenin

(G 104, 6/232)

Kaderin hükümlerinin insanın alınına yazıldığına ve hiçbir şeyin ezelde takdir olunan bu hükmü değiştiremeyeceğine inanılır. Rahmî sevgiliden ve şaraptan vazgeçememesini bu alın yazısıyla açıklamaya çalışıyor.

Kitâb-ı kazâ nâsiye-i hâline yazmış

Rahmî mey ü mahbûbdan eyler mi ferâgat

(G 17, 7/116)

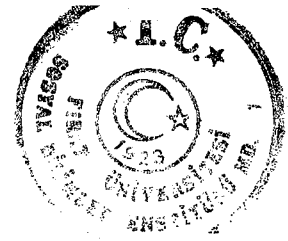
Rahmî insanların rızklarının tâ ezelden belirlendiklerini rindâne bir tavırla şöyle anlatıyor.

Rızk-ı maksûmun hülâsa eylemiş kilk-i ezel

Geçmesin 'ömrün hisâb-ı masraf u îrâd ile

(G 145, 5/286)

“Dest-i kazâ” şeklindeki ifâdelerde kastedilen Allah'tır. Bu ifâdelerin yer aldığı beyitlerde şair, İslâmî inançlara uygun olarak, bir kabullenme ve teslimiyet içindedir. Aşağıdaki müfredde Rahmî, “dest-i kazâ”yı “yazma” kelimesiyle oyun yaparak kullanmıştır. Bu münâsebetle “yazma” kelimesi hem başa bağlanan bir tür örtü hem de yazılan şey anlamında tevriyeli bir şekilde kullanılmıştır.

O siyeh pûşu dedim bağlamağa verme rızâ

Başma yazmasıdır dedi n'idem dest-i kazâ

(MF 8/320)

Bu arada kaza ve kader ile ilgili inanç ve telâkkileri yansıtan tâli', baht gibi hususlardan da bahsetmek lazımdır. Göklerin ve dolayısıyla yıldızların dönmesi neticesinde meydana gelen çeşitli hadiselerin insan talihi üzerinde etkisi olduğuna inanılmaktadır. Bu sebepten daima felekten şikâyet edilir.

Çok yoklamışım tâli'imi levh-i felekde

Ma'dûm olası kevkeb-i bahtımdan haber yok

(G 96, 2/220)

X. AHİRET VE AHİRETLE İLGİLİ MEFHURLAR

1. a) Ahiret

Rahmî ölüm ve ahireti de İslâmî inançlar çerçevesinde ele alır. Bu cihânı fâni olarak vasıflandırır. İnsanın yedi iklime padişah olmasının bile onun sonunda kefenlenip toprağa teslim edilmesine engel olamayacağını söyler.

.....

Totalım olsan eger pâdişeh-i heft-iklîm

Bir kefenle seni de hâke ederler teslîm

.....

(TB 2, 4/54)

b) Mahşer (Haşr, Kıyâmet)

Beyitlerde kıyâmet, rûz-ı mahşer, yevm-i cezâ, rûz-ı kıyâmet gibi adlarla zikredilen kıyâmet, dünyanın sonu ve ahiret hayatının başlangıcıdır. Kıyâmet, Rahmî'nin dîvânında daha çok dinî ağırlıklı şiirlerde yer almıştır. Sadece bir beyitte kıyâmet uzun bir zamanı belirtmek için mübalağalı bir biçimde kullanılmıştır.

Öyle bir hâb-ı girânda görünür bahtım kim

Belki tâ subh-ı kıyâmet olamaz bîdârı

(SE 1, 35/332)

Kıyamet günü ölümler dirilip kabirlerinden kalkarlar. İnsanların amel defterleri açılır ve kendilerine bildirilir. İyi ve kötü işler tartılıp ticâretin kâr ve zararı ortaya çıkar. İnsanlarda azarlanma korkusundan dolayı güç kuvvet kalmaz. Gizli işler açığa çıkar. Yakını olması yüzünden başına bir felâket gelmesin diye baba oğuldan kaçır. İyiler ve kötüler birbirinden ayrılıp, iyiler cennete, kötüler ise cehenneme gönderilir. Rahmî yukarıda bahsettiğimiz bu sahnelerin tamamını yazdığı Na't-ı Şerîf'in Beyân-ı Mi'râc bölümünde zikretmiştir.

Yârab o gün ki haşr ola mevti kubûrdan

Ayniyle cümle seyrede rûz-ı kıyâmeti

Yârab o gün ki defter-i a'mâl neşr ola

Hep âsiyâne 'arz ola cürm ü cinâyeti

(K 1, BM 41-42/36)

Yârab o gün ki pûr pederden firâr ede

Tâ kim musîbet olmaya sû-i karâbeti

(K 1, BM 47/38)

c) Amel Defteri

Amel defteri insanın iyilik ve kötülüklerinin kaydedildiği ve mahşerde açılacak olan defterdir. Rahmî, rindâne söylediği bir gazelinde, amel defterindeki cezâlardan kurtulmak için tek çârenin pîr-i harâbâta teslim olmak olduğunu söyler.

Varıp o pîr-i harâbâta olalım teslim

Silip bu defter-i a'mâli hep mu'af edelim

(G 110, 2/240)

2. Cennet

Beyitlerde, Huld-ı Berîn, Nâim gibi isimlerle de zikredilmiştir. Cennetle ilgili olarak Kevser, Tûbâ, hûri vs. den de söz edilir. Cennette köşklerin bulunduğu belirtilir. Cennet, meyveli ağaçlar ve çiçeklerle dolu bağ, bahçe, gülzâr şeklinde hayâl edilir. Bu münâsebetle sevgilinin bulunduğu semt ya da köy cennete, sevgilinin boyu ise Tûbâ ağacına benzetilir.

Cennet-i kûyunda yârin kâmet-i Tûbâ imiş

Serv-i nâzım cümleden mümtâz ü müstesnâ imiş

(G 174, 1/192)

Rahmî, bir müfredinde bahar ayında ırmak kenarındaki bir bağın gül bahçesinde sevgilinin yüzünü temâşa etmenin zevkini cennetin zevkine benzetir.

Hem cemâl-i yâr u gülzâr u kenâr-ı cûybâr

Zevk-i bağın cennet-âsâdır bu fasl-ı nev-bahâr

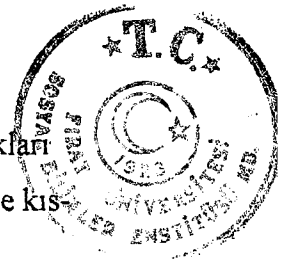
(MF, 16/32)

Sevgili hûrilerin bile kıskandığı biridir. Âdeta dadısı onu cennetteki Kevser'le beslemiştir.

La'l-i nâb-ı cân-fezâ ol tıfl-ı nâz reşk-i hûr

Kevser-i cennetle mi perverde kılmış dâyesi

(G 150, 2/292)

Sevgilinin vuslâtı aşğın cenneti olarak düşünülür. Sevgilinin dudakları ise Kevser'den daha lezîz olup cana can katar. Sevgili bu özellikleriyle hûrileri bile kışkandırır.

Cennet-i vaslında cân-bahş-ı hayat ey reşk-i hûr

Rûh-perver la'l-i nâbın âb-ı Kevser'den leziz

(G 36, 3/144)

Sevgilinin vuslatının cennet olarak düşünüldüğü bir beyitte bir tezâd unsuru olarak ayrılık da cehennem olarak düşünülmüştür.

Dûzah-ı hicr ü na'îm-i vasl ü zühd ü 'aşk-ı yâr

Ma'nâ-yı 'ilm ü hüner inkâr ü ikrârımdır

(G 49, 5/162)

Sevgilinin gül renkli yanağının hayâl edilmesi bile gam kulübesini cennet bahçesi haline getirir.

Getirdin yâdıma ol ârız-ı gülgûnunu yârin

Bana ey külbe-i gam ravza-i Dârü's-selâm oldun

(G 101, 6/228)

Dârü's-selâm, esenlik ülkesi, huzur beldesi, cennet, cennetlik olanların yeri⁵⁵ mânâsına gelir. Dârü's-selâm Kur'ân-ı Kerîm'de cennet mânâsında kullanılmıştır.⁵⁶ Dârü's-selâm, aynı zamanda Bağdat'ın eski ismidir. Bağdat'ın eskiden cennet gibi bahçeleri olan bir şehir olduğu rivâyet edilir. Yukarıdaki beyitte "Dârü's-selâm" her iki mânâsını da düşündürecek bir şekilde kullanılarak îhâm sanatı yapılmıştır. Nitekim şu beyitte de şair Bağdat'ı cennete benzetmiştir:

⁵⁵ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. (İstanbul: Marifet Yayınları, 1991) s.131

⁵⁶ *Kur'ân-ı Kerîm*, En'am 147: Rableri katında onlar için şenlik ve esenlik yurdu (Dârü's-selâm) vardır. Yapmakta oldukları güzel işler sebebiyle Allah onların dostudur.

Gördü hûbânını Bağdâd-ı behişt-âbâdın

‘Azm eder dil yine hûranla cennet yerine

(SE 10, 6/352)

Şair cenneti ve cennetle ilgili unsurları sevgilisiyle, sevgilisinin çeşitli özellikleriyle kıyaslar ve sevgilisinin cenneti bile kıskandıracak özellikleri olduğunu belirtir.

Reşk-i riyâz-ı cennet-i huld-ı berîn olur

Gülşende böyle olsa eger âb-ı tâb-ı ruh

(G 29, 5/139)

Hz. Âdem nefesine uyup yasak meyveyi (buğday olduğu rivâyet edilir) yediğinden dolayı cennetten çıkarılmıştır. Şair şu beyitte “Âdem” ve “dâne” kelimelerinin her ikisini de îhâmlı bir şekilde kullanmış ayrıca Hz. Âdem kıssasına telmîh yapmıştır.

Bir dâne için cennet vaslından olurdum

Hâl-i ruhuna meyl eder Âdem ben olaydım

(G 120, 2/252)

Cennetle İlgili Hususlar

a) Tubâ

Sidre’de bulunan ve kökleri yukarıda dalları aşağıda olmak üzere bütün cenneti gölgeleyen ilahî bir ağaçtır. Her çiğnenmesinde ve her yudumunda başka lezzetler veren meyveleri vardır. Bir rivâyete göre gövdesi sarı altın, dalları kırmızı mercan yaprakları yeşil zümrüt ve meyveleri şekermiş. Tubâ ağacı, boyu ve gölgesi ve sebebiyle zikredilir. Sevgilinin boyu Tubâ’ya benzetilir.

Behişt içinde hemân andırırdı Tûbâ'yı

O serv-kâmet nâze hırâm verdikçe

(G 140, 2/278)

b) Kevser

Cennette bulunan ve müminlere sunulmak için yaratılan bir su veya ır-
maktır. Kevser sevgilinin dudağı için benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Cennet-i vaslında cân-bahş-ı hayat ey reşk-i hûr

Rûh-perver la'l-i nâbın âb-ı Kevser'den lezîz

(G 36, 3/144)

c) Hûri (Hûr)

Cennette mü'minlere hizmet etmeleri için yaratılmış cennet kızlarıdır.
Sevgiliyle ilgili benzetmelerde kullanılmıştır. Çoğu yerde sevgilinin hûrileri kışkandıra-
cak kadar güzel olduğu belirtilir.⁵⁷

3. Cehennem

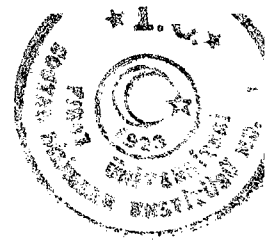
Cehennem, dûzâh, semt-i cahîm gibi isimlerle de zikredilir. Cehennem
ateş ve azab münâsebetiyle zikredilir. Rahmî ayrılığı cehenneme benzetmektedir.

Yok farkı nâr-ı hicrde dûzeh misâlidir

Olmaz halâs dil bu azâb-ı elîmden

(G 128, 2/262)

⁵⁷ Bkz. Cennet

4. Rûz-ı Ezel, Bezm-i Elest

Kur'ân-ı Kerîm'de Araf Sûresi'nin 172. ve 173. Ayetlerinde zikredilir. Arapça "elestü" , değil miyim?; "kâlû- belâ" , evet dediler anlamına gelir.⁵⁸ Allah'ın "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" sorusuna insanların "Evet rabbimizsin" dedikleri ve kıyâmet günü "Bizim bundan haberimiz yoktu" dememeleri için tanık tuttuğu yaratılış günüdür. Beyitlerde rûz-ı ezel, insanların kismetlerinin tayin edildiği, kaderlerinin çizildiği gün olarak ele alınır.

Rahmî elli senesini aşka fedâ ettiğini söylediği şu gazelinde, en eski yâri olduğunu söylediği gamla aşinâlıklarının rûz-ı ezelden gelip gelmediğini soruyor.

Ettim fedâ-yı 'aşk bu pencâh-sâlemi
Cânâ metâ'-ı 'ömr hemân bî- bahâ mıdır

Bulmuş cihânda yâr-i kadîmin ne hâl ise
Rûz-ı ezelde gamla gönül âşinâ mıdır

(G 42, 5-6/152)

Şu beytinde aşk nidâsının aşığın kulağına tâ rûz-ı ezelde geldiğini belirtiyor.

Rûz-ı ezelde 'âşıkâ oldu nidâ-yı 'aşk
Hâmûn u kûhı tutdu serâser sadâ-yı 'aşk

(G 94, 1/216)

5. Diğer İtikâdî Mefhûmlar

a) Ölüm, Ecel

⁵⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, *Tasavvufun Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri* (İstanbul: 1977)s. 188

Rahmî, diğerk bir çok unsuru olduğu gibi ölüm ve eceli de İslâmî esaslar çerçevesinde düşünür. Özellikle “Terci-i bend-i mergub u pend-amiz” adlı şiirinde, ölüm konusu insanlara nasihat verici bir şekilde işlenmiştir.

Bu dünya fanidir ve her canlı eninde sonunda ölümü tadacaktır. Kişi yedi ikimin padişahı da olsa ölüm karşısında elinden bir şey gelmez.

.....

‘Acaba rûz-ı ecel sana medet-res ola kim

Totalım eger olsan pâdişeh-i heft-ıklîm

Bir kefenle seni de ederler hâke teslîm

.....(TB 2, 4/54)

İnsanlar bu dünyanın kendilerine kalmayacağını, Karun’un hazinesinin bile yerin dibine geçtiğini iyi bildikleri halde, nefsin ve Şeytan’ın hilelerine aldanarak altına ve gümüşe meylederler.

.....

Yere geçti çün işittin ânı kenc-i Kârûn

Zer ü sîmîne nedir sendeki yâ hubb-i derûn

Hod bilürsün sana da kalmaya bu ‘âlem-i dîn

Nefs ü İblis sana etmededir mekr ü füsûn

Ahiri sen de gidersin bu cihândan mahzûn

(TB 2, 2/52)

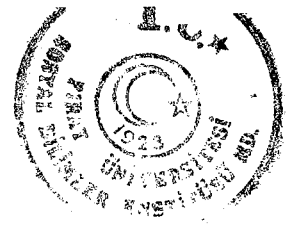
Dünya, insanı güzellikleriyle, altın ve süsle mağrur eder. Fakat en sonunda ecel sırtındaki elbiseyi ve gömleği alarak kefeni boynuna takar.

.....

Nice bir bu zer ü zîverle bezersin bedeni

Seni mağrûr-ı cemâl eyledi dünyâ-yı deni'

Çıkarır bir gün ecel câmeyi hem pîreheni

Seni üryân ederler boynuna takıp kefeni

.....

(TB 2, 1/52)

Rahmî'nin ölüme bakışı gazellerinde değişir. Sevgilisi ona "bu akşam gamzemin şehidi olacaksın" dediğinde sevinçten akşam edemez.

Sen olursun bu gece derse şehîd-i gamzem

Korkarım kim o sürûr ile ben ahşâm edemem

(G 115, 2/246)

b) Rûh

Dîvânda, insan ruhu hemen hemen hiç kullanılmamıştır diyebiliriz. Ruh sadece bir beyitte, uykunun ruha rahatlık vermesi sebebiyle sevgilinin güzelliğinin âşığa verdiği mutlulukla kıyaslanmak amacıyla kullanılmıştır.

Ne hâb belki safâ-bahş-ı rûh-ı insânî

Ne şeb ki bezmine ins halvet dîdâr

(K 5, 2/68)

c) Peri

Peri divanda sevgili için benzetilen olarak kullanılır. Güzelliği ve göze görünmezliği sebebiyle zikredilir. Divanda "perî-peyker, perî-ruhsâr, perî-çehre" gibi terkipler sevgiliyi ifâde etmek için kullanılır.

Hayâl-i yâr ile dil hâbe vardı bir şeb-i târ

Deminde 'arz-ı cemâl etti ol perî- ruhsâr

(K 5, 1/68)

Periye benzeyen sevgilinin yüzünün güzelliğini, aynada görmenin mümkün olmadığını; çünkü onun peri yüzünün perilerin evinde saklanıp korunduğu belirtilerek, sevilinin de peri gibi âşığa fazla görünmediği anlatılır.

Âyîne de mümkün mü temâşâ-yı cemâli

Olmuş o perî-çehre perî-hânede mahfûz

(G 85, 3/206)

ç) Şeytan (İblis)

Âdem'i ve Havva'yı cennetten çıkararak, insanları azdıran, "merdûd" melektir.⁵⁹ Şeytan önceleri "Hâris" adlı bir melektir. Allah Âdem'i yaratıp da bütün meleklerle secde etmelerini emrettiğinde hepsi birden secde etmişler; ancak meleklerin en ulusu ve onların hocası olan Hâris, kendisinin cin olup ateşten yaratıldığını bu nedenle topraktan yaratılmış Âdem'e secde etmeyeceğini söyleyerek Allah'a asî olmuştur. Allah da onu Şeytan kılığına sokmuş ve lânetlemiştir⁶⁰.

Rahmî bir beytinde, Şeytan'ın bu kadar ilim ve marifet sahibi iken bunların onu kibirlendirip Allah'a asi etmesi ve onu en büyük felâkete sürüklemesini hatırlatacak şekilde, İblis gibi marifetin değerini bilmeyen kimsenin ne kadar ilmi olsa da câhilliklerden geri kalmayacağını belirtir.

Bilmeyen ma'rifetin kadrini İblis gibi

Ne kadar olsa da 'ilmi cühelâdan geri kalmaz

(G 63, 5/180)

⁵⁹ Süleyman Uludağ, age., s.399

⁶⁰ İskender Pala, age., s. 513

İblis lânetlendikten sonra Allah'a yalvardı ve "Beni kıyâmete kadar yaşat ki iyi kullarından başka bütün kullarını azdırayım" dedi. Allah da kabul ederek ona "Sûr" üfleninceye kadar ömür verdi. Şeytan Allah'tan kulları azdırmak için birçok şeyler istedi. Yalan, kibir, çalgı, şehvet, içki, kumar vs. bunlardandır.⁶¹

.....

Hod bilürsün sana da kalmaya bu a'lem-i dîn

Nefs ü İblis sana etmededir mekr füsûn

Ahiri sen de gidersin bu cihândan mahzûn

(TB 2, 2/52)

İblis'i rehber eyledin oldu hevâ refik

Tuttun bu resme râh-ı fenâ-yı dalâleti

(K 1, 17/26)

Eğer gönül hânesi Allah'ın zikrinden vazgeçerse isyanla dolar ve Şeytan tarafından çiğnenir.

Olsa ger hâne-i dil zikr-i Hüdâ'dan hâli

Dolar isyân ile olur İblis'in pâmali

(MF, 21/324)

Şeytan ve nefis yol kesip ruhları esir alırlar.

Esîr-i reh-zen-i İblis ü nefis olur âhir

Husun-ı şerr-i metîni o kim penâh etmez

(G 65, 4/182)

Rahmî'nin şiiirlerinde Şeytan, yukarıda zikredilen özellikler dışında rakib ve rakibin soyu için benzetilen olarak de ele alınmıştır.

⁶¹ İskender Pala, age., s. 513

İblis rakîbe bu sipihr-i emelimde

Her şeb şerer-i âh-ı şihâb olsa ne mâni

(G 87, 6/208)

Koymaz ki tavrım cennet-i kûyunda o yârin

İblis'e çıkar sorma rakîbin nesebinden

(G 125, 2/258)

XI. İSLÂM VE DİĞER DİNLERLE İLGİLİ MEFHÛMLAR

1. Din, İman, Şeriat, Mümin, Müslüman

Müminler için iman bir nimettir ve mümin buna hamdeder.

Sebeb-i 'afv-ı Hüdâ kurb-ı Hakk'a vâsıtaadır

Lâ-cerem mü'min eder ni'met-i îmâna senâ

(G 2, 3/96)

Divanda müslümanlar ehl-İslâm, ehl-i îmân, mûmîn gibi isimlerle de zikredilir. Din bir ülke(mülk) olarak düşünülür. Bu ülkenin padişahı Hz. Muhammed (s.a.v.)'ir. Sahabeler ise bu mülkün vârisleridir. Ayrıca Osmanlı padişahları da "şâh-ı İslâm" olarak zikredilir.

Ey padişâh-ı heft- ekâlim-i mülk-i din

Ettin küşâde 'âleme râh-ı hidâyeti

(K 1, BM 31/36)

İslâm bir liman ve padişâh da bu limanı din düşmanlarının gizli hilelerinden ve saldırılarından koruyan, şânına "nasrun minallah" âyeti okunan bir koruyucudur.

Bîm yok telbis-i mekrinden gürûh-ı düşmenin
Rûz şeb bendergeh-i İslâm'a oldur pâs-bân
(SE 2, 18/336)

Ayet-i "nasrun minallah" okunsun şanına
Seyf ile a'dâ-yı dîne gâlib olsun her zaman
(SE 2, 21/336)

Mümin kafir ile tezâd halinde zikredilir. Ayrıca rakib kafir olarak düşü-
nülür ve binlerce nasihatle bile müslüman edilemez.

Dâima mu'tekif-i deyr-i nifâk oldu rakîb
Nice bin pend ile ol kâfiri İslâm edemezsin
(G 115, 3/246)

Gaybla ilgili şeylere iman, ancak "yakîn"⁶²le olur. Bu da sırr-ı vahdeti
bilen "tab'ı selim"lerin işidir.

"Şeriat, Allah tarafından peygamber vasıtasıyla ortaya konulan ilahî ka-
nundur. Aslında şeriat insanların ırmaklardan su aldıkları yere denir. İslâm dini insanla-
rın dünya ve ahiret işlerini düzenlediği için 'gidilen doğru yol' anlamında kullanılır.
İslâm şeriatının dört temeli vardır. Bunlar Kur'ân, sünnet, kıyâs ve icmâ-i ümmettir.⁶³
Peygamber Efendimiz şeriatıyla ehl-i sünnetten yolcuları irşâd edip onlara doğru yolu
gösterir.

Gösterdin işte râh-ı revâne güzel tarîk
İrşâd edip şerî'atınla ehl-i sünneti
(K 1, BM 35/36)

⁶² **Yakîn:** Üç türlü "yakîn" vardır. **İlme'l-yakîn**, bir şey hakkında habere dayanan kesin bilgi; **ayne'l-yakîn**, bir şey hakkında gözle elde edilen kesin bilgi; **Hakka'l-yakîn**, bir şey hakkında o şeyi yaşayarak elde edilen kesin bilgi. (Süleyman Uludağ, age., s. 529)

⁶³ İskender Pala, age., s. 511

Verilen şer'î hükümlere fetvâ denir. Fetvâları şeyhü'l-İslâm veya müftü verir. Fetvâlar genellikle yazılı olarak sorulan sorulara verilen yazılı cevaplardır. Fetvâ vermeye cesâret edenler, ilimleri, Allah'tan korkuları az olan âlimler olarak görülür ve büyük âlimlerin fetvâ vermekten kaçınacakları düşünülürdü.

Konu anlatılırken erkek için "Zeyd" ve "Amr", kadın için "Hind" isimleri kullanılır, davâ sahiplerinin isimleri kullanılmazdı. Sorunun sonu "olur mu, olmaz mı" gibi kısa bir şekilde bitirilir ve fetvâ başlangıcında "el-cevâb" ibâresi konurdu. Fetvâyı yazan "olur" veya "olmaz" cevâbından evvel "Allahu a'lem"(Allah daha iyi bilir) ibâresini yazar, imzasının altına da "Gaferallahu zünûbehû" (Allah günahlarını affetsin) cümlesini eklerdi.

Senden ey müfti-i a'lem ederim istiftâ

Şer'-i insâfla bu mes'eleyi eyle beyân

Zeyd ü Amr'ın sühânında bu letâfet mi olur

Yoksa olmaz mı benim gibi sühândân-ı cihân

(SE 12/356)

a) Namaz

Namaz müminin mirâcıdır. Mümin namazda Allah'a yakın olur. Bu yüzden gönül temiz tutulmalı, ibadet hasırla (seccâde) sınırlanmamalıdır. Çünkü Allah'a yakın olmaya layık olan hasır değildir.

Etme hasıra hasr-ı ibâdet hulûsa bak

Şâyân-ı kurb-ı Hazret olan buriyâ değil

(G 106, 2/234)

Rahmî, namazın da kanuna aykırı şeyler gibi zamana uyup sahteleştiğini belirtiyor.

Bilmem neden oldu o da kalb oldu zamâne

Kânûna muhâlif mi sanırlar bu namazı

(G 148, 6/290)

a. a) Cami, Mescid

Cami nasıl müslümanların bir araya geldiği bir yer ise sevgilinin vücudu da bütün güzelliklerin bir araya geldiği bir yerdir. Bu bakımdan cami, sevgilinin vücuduna benzetilir. Bu caminin mihrabı ise sevgilinin kaşlarıdır. Âşık ise bu mihrabın önündeki imam olarak düşünülür. Bu güzellik camisinin cemaatinin geri kalan kısmı da yine bu sevgilinin âşıklarıdır.

Mihrâb edip ebrûlarını câmi'-i hüsne

Rahmî'yi o mihrâba imâm eyledi gitti

(G 149, 5/292)

Caminin zâhidlerin meskeni olduğu belirtilir. Zâhidin mihrapta bulunduğu gönül zenginliğini, aşığın güzellik camisinde sevgilinin kaşlarında bulunduğu söylenir.

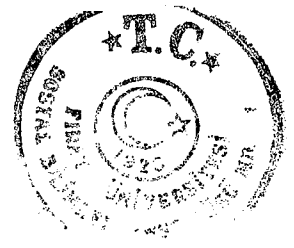
Câmi'-i hüsnünde biz ebrûlarından bulmuşuz

Zâhidâ sen bulduğun feyz-i dili mihrâbdan

(G 130, 2/264)

a. b) Kible

Kible sevgilinin benzetilene olarak kullanılır. Kiblede mihrap bulunduğundan sevgilinin kaşları içinde kible hayâline yer verilir. Aşığın gönlü ise sürekli kibleyi gösteren bir pusuladır.

Kande olsam ham-ı ebrûsunadır meyl-i derûn
 Merkez-i 'aşkda bir kible-nümâdan kalmaz
 (G 63, 2/178)

a. c) Minâre, Mihrap, Minber

Minâre uzunluğundan dolayı sevgilinin boyu için benzetilen olarak kullanılır. İmam sevgilinin boyunu seyredince aşk minâresine çıkıp müezzin olur.

Kadd ü kâmetini seyr edince dil-dârın
 Çıkıp minâre-i 'aşka mü'ezzin oldu imâm
 (MF, 13/322)

Mihrap şekil yönünden sevgilinin kaşlarına benzetilir.⁶⁴ Minber imamın hutbe verdiği yerdir. Eskiden bir kişinin nâmına minberden hutbe okunması hükümdârlığın alâmetlerindendi.

Ol imâmü'l-müslîmînin hutbesin tezkîr ile
 Minber-i a'lâda nâmın yâd eder ger ü beyân
 (SE 2, 8/334)

a. ç) İmam

Cemaatla namaz kılmak için imam lazımdır. İmamlık ise cemaatın içindeki en üstün kişiye layıktır. Âşıkların saf tuttuğu bu güzellik camisinde şair, safları çiğnemek pahasına imamlığı kimseye bırakmaz.

⁶⁴ Bkz. Cami

Görünce câmi'-i hüsnünde ol mihrâb-ı ebrûyî
Saff-ı 'uşşâkı pâ-mâl eyleyip Rahmî imâm oldun

(G 101, 7/228)

Ayrıca padişah ya da halife "imâmü'l-müslîmîn" olarak zikredilir.

a. d) Duâ

Rahmî, dindâr bir şairdir. Bu yüzden sık sık duâ eder. Her bir sözünün Allah'ın rızasına uygun olması ve asıl pazarın kurulduğu, altın ve gümüşün fayda vermediği kıyamet gününde affedilmesi için yalvarır.

Sen inâyetle kıl bana tevfik

Ola her bir sözüm karîn-i rızâ

(G, 7/22)

Sarf eyle sirişkin güher-i afv-ı Hüdâ'ya

Bâzâr ki haşrde çün sîm ile zer yok

(G 96, 5/220)

Duâların kabul olunması için gözyaşlarının birer cevher gibi akması ve insanın kendini alçaltıcı bir şekilde yalvarması gerekir.

Ey dil biraz da dest-i tazarru'la kıl niyâz

Sen et duâ ki tâ ola Hakk'tan icâbeti

(K 1, BM 54/38)

Duâlar sadece affedilmek için edilmez. Rakibin ölmesi için de duâ edilir. Rahmî, bu yolda ettiği duâların yerinde kabul olacağını bilse, ömrünü rakibin ölmesi için duâ ederek geçirebileceğini söylüyor.

Ben ‘ömrü sarfederdim öldürmege rakîbi
Her bir duâ yerinde ger müstecâb olaydı

(G 158, 8/302)

b) Oruç

Ayrılık oruç gibi düşünülür. Vuslat ise bayram günü kurulan pazara benzetilir. Ayrılık orucu bitip de bayram gelince vuslat pazarında bûselerin fiyatı oldukça düşer

Bûseler sûk-ı visâlinde pek erzân alınır

Rûze-i hicr tükensin hele bayram olsun

(G 124, 2/256)

c) Hac

Sevgili aşığın kiblesi, semti de (kûy) Kabe olarak düşünülür. Âşık Ka-be’yi tavaf eden hacı gibi sevgilinin bulunduğu yerin etrâfında dolamp durur. Hac sonunda kesilen kurban ise aşığın gönlüne benzetilir.

Vasıldan ben nâ-ümîdim ‘azm-i râh etsem de ger

Ka’be-yi kûyun tavâf ettikde dil kurban olur

(G 44, 3/154)

ç) Kâbe ve İlgili Mefhûmlar

ç. a) Kâbe (Beytü’l-Haram, Beyt-i Ma’mûr)

Beyt-i Ma’mûr, Hz. Âdem tarafından yapılmış, Nûh tufanında göğe kaldırılarak cennetteki yerine konmuştur. Kâbe’yi ise daha sonra Hz. İbrahim bina etmiştir.

Kâbe müslümanların kiblesi kutsal ziyaret yeridir. Malı ve gücü yeten her müslümana bir defa Hacc'a gidip Kabe'yi ziyaret etmek farzdır.

Kâbe'nin dört rüknü (direği) vardır. Rahmî, bu dört rüknü olan Kâbe'ye ulaşmayı ümit eder. Ayrıca dört halifeyi, Kâbe'nin bu dört direğine benzetir.

Safâ-yı çâr rükn-i Kâ'be-i vaslın ümîdimdir

Muhibb-i çâr-yâr bâ-safâyım yâ Resûlullah

(K 2, 3/42)

Ehl-i sünnet kurretü'l-'aynı bulur bî-iştibâh

Kâbetü'l-İslâm'a erkân-ı çâr-ı yâr bâ-safâ

(K 3, 16/46)

Kâbe en çok sevgilinin semti için benzetilen olarak kullanılır. Âşık ise Kâbe etrâfında dönen hacılara benzetilir.

Cânım fedâ-yı vuslât-ı yâr olsa gam değil

Etdim tavâf Kâ'be-i kûyun safâ ile

(G 141, 4/280)

Kâbe'nin üzeri siyah bir örtüyle örtülmüştür. Aşığın bahtı da bu örtü ile aynı renktedir.

Harîminde senin de kûy-ı dil-dâr olduğun bildim

Sen ey baht-ı siyeh hem-kisve-i Beytü'l-Harâm oldun

(G 101, 4/228)

Sayıdığımız bu hususlardan başka Kâbe, "Kâ'be-i vasl, Kâ'be-i ümmid vb. ifâdeler içinde ele alınmıştır.

ç. b) Çâh-ı Zemzem

Zemzem kuyusu ve suyu Hz. İbrahim'le birlikte ele alınır. Hz. İbrahim'in ümmetin susuzluğunu gidermek için Zemzem suyunu taksim etme kanunlarını koyduğu belirtilir.

Geldi 'atâş ümmetin iskâ için Halil

Kânûn-ı çâh-ı Zemzem'e etti sikâyeti

(K 1, 40/30)

d) Kurban

Kâbe'de kurban kesme âdetinden bahsedilmektedir. Kâbe sevgilinin semti olarak düşünüldüğünden, kurban da aşğın kendisi, gönlü veya canı olur.

Cânı cânân vaslına teslimdir kânûn-ı 'aşk

Kâ'be-i kûyuna Rahmî nice kurbân olmasın

(G 126, 7/260)

e) Günah, Teybe

Günah, Allah'ın emirlerine ters düşen, dine göre suç sayılan şeylerdir. Şeytan ve nefis insanı günah işlemeye sevk edip doğru yoldan ayırır. İşlenen günahlar insanı alçaltıp ona mahcubiyet elbisesi giydirir.

Zell-i günâhla hâr ü zebûn şermsâr olup

Ber-dûş edince köhne kabâ-yı hızlıyeti

(K 1, 24/26)

Allah insanların günahlarını bilir; fakat onları açıklamayıp gizler. İnsan Allah'tan bağışlanma ümidini kesmemelidir.

Rahmî bilir günâhların lîk setreder

Kesme ümîd-i afvı Alîm ü Halîm'den

(G 128, 7/262)

Şair "bade-i la'l-i leb" söz konusu olduğunda rindâne bir tavır içindedir.

Tevbeyi asla düşünmez.

Hazerim ta'ne-i ağıyardan olmaz Rahmî

Tevbe-i bâde-i la'l-i leb-i gül-fâm edemem

(G 115, 5/246)

f) Gaza

Gaza, kafirlerle dini yüceltmek için yapılan savaştır. Dîvânda fazla zikredilmemiştir. Gazâ erbâbının sürekli kâfirlerle savaşa azm ettikleri belirtilir. Ayrıca yenilgi onları ümitsizliğe düşürmemesi gerektiği söylenir; çünkü bir hadiste savaşta mağlubiyet ve galibiyetin sırayla olduğu söylenmiştir.

Vermesin ba'zı vukûât dile endûh u melâl

Vârid olmuşdur âsârda el-harbu sicâl

(SE 5, 2/342)

g) Nûr

Dîvânda, ekseriyetle güneşin ve ayın ışığını ifâde etmek için kullanılır. Bunun yanında, özellikle dinî mahiyetteki şiirlerde Allah'ın nurunu ifâde eder. Peygamberimizin alnındaki nurdan bahsedilir. Bu nurun Allah'tan geldiği ve gökyüzünü

aydınlattığından bahsedilir. Nûhun gemisine tufanda yol gösteren şeyin de, yine bu nur olduğu belirtilir. Ayrıca dünyanın karanlıktan kurtulup aydınlanması da yine Peygamberimizin alınındaki nura bağlanır.

Zeyn etmeseydi pertev-i rûyun bu 'âlemi

Gelmezdi nûrı vechine gitmezdi zulmeti

(K 1, BM 33/36)

Göz nurunu anlatmak için “nûr-ı basar” sözü kullanılır. Bazı beyitlerde mumun, güneşin ya da ayın ışığıyla birlikte bir mukayese unsuru olarak kullanılır. Övülenin yaratılışındaki nurun bezemde muma ihtiyaç bırakmadığı belirtilir.

Gelmesin meclise şem'-i kâfûr

Bes durur bezme o tab'ındaki nûr

(MES, 17/84)

Nur, tasavvûfî ifadeler içinde de kullanılır. Bir beyitte, hakikat güneşinin şeyhin gönlünde görüldüğü, bu sebeple karanlık gecelerde bile nurlu olduğu söylenir.

Görünür şems-i hakikat dil-i âgâhında

Nûrdan hâlî değil târ-ı şeb-i halvet-i şeyh

(G 31, 5/136)

Bazı beyitlerde ayın ışığını güneşten alıp dünyaya aksettirmesi hadisesini hatırlatacak şekilde, ayın ışığını, âşığın sinesine akseden sevgilinin güzellik güneşinden ya da sevgilinin güneş gibi şöhretli olan güzelliğinden aldığı ifade edilir.

Ey hilâl-ebrû cemâlin şöhreti mihr-i meledir

Mâh-ı gerdûn nûrunu mihrinden eyler iktibas

(G 70, 3/188)

Bir beyitte ayın etrafındaki hâle, nurdan bir kucağa benzetilir. Ayrıca Hz. Osman'dan, Peygamberimizin iki kızıyla evlenmiş olması sebebiyle iki nurlu mânâsına gelen "zi'n-nûreyn" lakabıyla beraber bahsedilir. Sevgilinin hilale benzetilen kaşları nurla yazılmış ayetlere benzetilir.

2. Küfr, Kâfir ve Küfrle İlgili Mefhûmlar

Küfür ve kâfir mefhumları, din ve iman ile tezat halinde kullanılır. Rahmî kâfiri din düşmanı olarak telâkki eder. Müslümanlar kafirlerle savaşır. İslâm ordusunun en zayıf neferi bile bu din düşmanlarıyla savaşmaktan çekinmez.

Telefât ordusuna verdi o Mevlâ zaferi

Nice küffârı bozup kırdılar aldık haberi

Hamd ola leşker-i İslâmın en ednâ neferi

Düşmen-i dinle ceng etmeden etmez hazeri

Ola her ordusu bundan beter inşaallah (SE 5, 3/342)

Rahmî, küfr ve şirkin yeryüzünü harap ettiğini düşünür. Onu tekrar düzene sokan ise Peygamberimiz'in şeriatıdır.

'Âlem harabâzâr idi hep küfr ü şirkile

Mi'mâr-ı şer'-i pâkla buldu 'imâreti

(K 1, 34/28)

Rakib de sevgili ile âşık arasına nifak sokmaya çalıştığından kâfir olarak düşünülür.

a) Deyr, Kilise

Deyr ve kilise kafirlerin mekânıdır. Burada toplanan kâfirler müslümanlar arasına nifak sokmaya çalıştığından, rakib bu nifak kilisesinde sürekli ibadet eden biri olarak düşünülür.

Dâ'imâ mu'tekif-i deyr-i nifâk oldu rakîb

Nice bin pend ile ol kâfiri İslâm edemem

(G 115, 3/246)

b) Büt (Sanem)

Büt, genellikle kilise veya puthânedede düşünölmektedir. Güzellik itibariyle sevgilinin veya yüzünün benzetilene olmaktadır. Sevgili büt, büt-i tersâ, büt-i nev-sâl şeklinde ifade edilir. Ayrıca gönöl sanem-hâne olarak düşünölür.

Fersûde olup cismile cân hâk-i rehindir

Amma ki sanem-hâne-i dil cilvegehindir

(G 37, 1/144)

Hıristiyan güzelleri için büt-i tersâ tabir kullanılır. Böyle bir güzel rakibe şarap içirip onu, güzelliğine tapan bir putperest haline getirir.

Dün gece rakibe mey içirmiş büt-i tersâ

Ayînine döndürmüş anı berehmen etmiş

(G 71, 3/190)

İKİNCİ BÖLÜM

CEMİYET İLE İLGİLİ UNSURLARIN TAHLİLİ

I. ŞAHISLAR

A. TARİHİ ŞAHSİYETLER

1. Hükümdarlar ve Devlet Adamları

a) Sultan Abdülaziz

Harputlu Rahmî, divanında Sultan Abdülaziz'den başka Osmanlı hükümdarı zikretmemiştir. Bunda Rahmî'nin İstanbul'dan uzak bir şair olmasının büyük tesiri olduğu kanaatindeyiz. Rahmî, Sultan Abdülaziz'in tahta çıkışı için bir tarih yazmıştır. Sultan, divân edebiyatında şairlerin sık sık yaptıkları gibi çeşitli yönleriyle mübalağalı bir şekilde övülmüş; en sonda tahta çıkışına tarih düşürülmüştür.

Ya'ni kim taht-ı hümâyün bahtına etdi cülûs
 Hazret-i Abdülaziz Hân padişah-ı kâm-rân
 (SE 2, 6/334)

Levhe tarîh-i cülûs Rahmîyâ yazdı kalem
 Nâmla Abdülaziz Hân oldu sultân-ı zamân (H.1277 / M. 1860)
 (SE 2, 23/336)

b) Vecihi Paşa

Vecihi Paşa 1841'den 1843 yılına kadar, o zamanda Harput'un da bağlı bulunduğu "Diyarbakır Müşirliği ve Maden-i Hümâyün Eminliği" yapmış bir devlet adamıdır.⁶⁵ Harputlu Rahmî Dîvânî'nda Vecihi Paşa için yazılmış "Bahariye Der-Sitâyiş-i Merhûm Vecîhî Pâşâ Be-Münâsebet-i Vâli Şodeneş Be-Ma'mûrâtü'l-'Azîz Sâbîka" başlıklı bir bahariye vardır.

Bu'l-'adl kân-ı lutf u kerem sâhibü'l-kalem
 Ya'ni Vecîhî hazret-i pâşâ-yı kâm-kâr

Hem nâm-ı pâk-i hazret-i sultân-ı enbiyâ
 Oldu nikîn-i devleti anınla nâmdâr
 (K 4, 16-17/60-62)

c) Ahmed İzzet Paşa

Ahmet İzzet Paşa, 1863 yılında Harput valiliğine atanmış, valilerin bir yıl için atanması esas olmasına rağmen Harput'un, 1867 vilayet nizamnâmesinin uygulan

⁶⁵ Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, (Elazığ: Ceren Matbaacılık, 1999), s. 55.

masıyla birlikte tekrar Diyarbakır Vilayetine bağlı bir sancak haline getirilmesine kadar bu görevde uzun bir süre kalmıştır.

Ahmet İzzet Paşa'nın valilik yaptığı dönem içerisinde Harput'ta büyük gelişmeler olmuştur. Bunlardan en önemlisi Harput'tan ovaya doğru yaşanan göçün en son noktasına gelmesidir. Bu dönemde Harput eski itibarını kaybetmiş ve şehir tüm resmî ve özel kurumlarıyla aşağı ovaya taşınmıştır. Ahmet İzzet Paşa Harput Eyalet Meclisi'nde aldırıldığı bir kararla "Ağavat Mezrası" adı verilen ovada oluşan şehrin ismini Padişah Abdülaziz'in ismine izâfeten "Ma'muratü'l-Azîz" olarak değiştirilmesini uygun bulmuş ve bu teklif Meclis-i Valâ'da görüşülerek tasdik edilmiş, bu hususta irade çıkmıştır.⁶⁶

"Harput kazasına bağlı Haftahisar karyesinden birkaç kişinin çevresindeki diğer köy halklarından bir kısmını da yanlarına alarak oluşturdukları eşkıya grubunun yapmış olduğu soygun ve zulümler neticesinde tedib edilmeleri gerekmiş ve daha sonra bu eşkıya grubu tamamen dağıtılmıştır."⁶⁷ Harputlu Rahmî Dîvânî'nda Vali Ahmet İzzet Paşa'ya bu olay vesilesiyle sunulmuş bir kaside vardır. Şair kasidede bu olayı ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır.

O bâğiyâni hükümetçe küşmâl etmek
Lüzûmu olduğuna hak bu kim verildi karâr

Bir iki topla bir hayl-i cünd-i şâh ile
Varınca başlarına koptu sanki rûz-i şümâr

Ne mümkîn olması ol top-i kahra tâb-âver
Olaydı fi'l-misâl ol Haftasar heft hisâr

⁶⁶ Ahmet Aksın, age., s.71,72.

⁶⁷ Ahmet Aksın, age., s.195.

O tîğ-i kahrı çekip şöyle târ-mâr etdin
Amâna geldi nedâmetle cümle kavm-i şerâr

(K 5, 35-38/74)

ç) Vali Abdünnâfi Efendi

Harputlu Rahmî, dîvânı'nda bu kişinin

Remîde oldu tabâyi' vefâdan el çekdi

Bu ihtilâc ile dil âşinâdan el çekdi

(TH 3, 1/310)

matla'lı gazelini tahmis etmiştir. Rahmî, bu tahmise koyduğu başlıkta, bu kişinin Ma'muretü'l-Azîz Vilayeti, eski valilerinden olduğu belirtiliyor.

2. Osmanlı Sahası Dışındaki Hükümdârlar

a) Timur Hân

Timur bir yerde total olması sebebiyle zikredilir. Rahmî, "Seyfi"⁶⁸ nin bir gazeline yazdığı nazirede, şiiri elde etmek için "Seyfi"nin izinden gittiğini ancak kaleminin leng(aksak) olduğunu ve Timur şeklini gösterdiğini söylüyor.

Peyrev-i Seyfî olup teshîr-i nazma safhada

Lengdir hâmem velî Tîmûr şeklin gösterir

(SE7, 6/348)

⁶⁸ Bkz. Seyfi

b) Cengiz Hân

Rahmî Cengiz Hân'ın ismini yazdığı "Esbiye-nâme-i zarifâne" adlı küçük mesnevîde zikreder. Rahmî bu şiirde anlattığı atın çok yaşlı olduğunu belirtmek için onun belki de Cengiz'in adamları tarafından terkedilmiş bir at olduğunu söyler.

Yolda kalmış dedi bir ehl-i temyiz

Anı terk eylemiş âl-i Çengîz

(MES, 31/86)

3. Şairler

a) Nâbî

Nâbî, Rahmî üzerinde tesiri olan bir şairdir. Torunu Fatma Hanım, dedesinin "Fuzûlî kadar içli ve sûzişli, Nedîm gibi şûh ve neş'eli şair yoktur, ama Nâbî de büyük şairdir" dediğini naklediyor.⁶⁹ Şair divanında Nâbî'ye ait bir gazeli tahmis etmiş; ayrıca Nâbî'nin, birçok şair tarafından tanzîr edilmiş olan meşhûr

Ne gözde eşk dem-â-dem ne dilde zârım olaydı

Safâ resân dil ü dîde bir nigarım olaydı

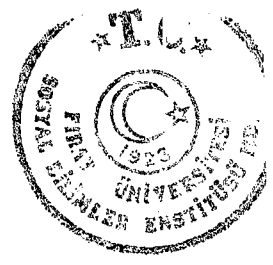
matla'lı gazeline bir nazire yazmıştır. Naci Onur ve İbrahim Kavaz, Nâbî'nin Harputlu Rahmî üzerindeki tesirinin sadece bu iki şiirle kalmadığı kanaatinde olduklarını ifade ediyorlar.⁷⁰

Şimdi seyf-i emele vermeli âb u tâbı

'Azm-ı rezm etmeli küffâra gazâ erbâbı

⁶⁹ Fikret Memişoğlu, *Yeni Fırat Dergisi*, sy. 12, s. 10

⁷⁰ Harputlu Rahmî, *Harputlu Rahmî Divânı*; Hazırlayanlar: Dr. İbrahim Kavaz, Dr. M. Naci Onur (Ankara: İzzet Paşa Vakfı Yay., 1996) s. 11.

Rahmîyâ böylece tebşîr ederek ahbâbı
 Hükûm-i kat'î verelim biz de be-kavl-i Nâbî
 Ederiz kûy-ı murâda güzer inşâallah

(SE 5, 7/344)

b) Seyfi

Rahmî, bu şairin bir gazeline nazire yazmıştır. Seyfi hakkında ne Harputlu Rahmî Dîvânı'nda ne de Harputlu şairler hakkında baktığımız diğer kaynaklardan bir bilgi elde edemedik. Fakat tezkirelerde kayıtlı bu isimdeki şairleri incelediğimizde karşılaştığımız "1847 yılında ölmüş olan Kayseri doğumlu, asıl adı Osman olan ve katiplik, defterdârlık gibi görevlerde bulunmuş olan kişinin"⁷¹, Rahmî'nin tahsil hayatının bir kısmını Kayseri'de geçirdiğini düşündüğümüzde, Rahmî'nin Kayseri'deyken tanıştığı ve şiirine nazire yazdığı bir şair olabileceğini düşündük.

c) Feyzullah Raif Efendi

Rahmî, dîvânında Feyzullah Raif Efendi'nin

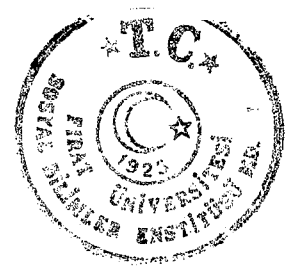
Pertev-i hüsnü o şûhun meh-i tâbâne değer

Meh-i tâbâne değil mihr-i dırâhşâna değer

(TH 3, 1/314)

matla'lı gazelini tahmis etmiştir. Rahmî'nin bu tahmise koyduğu başlıktan, Feyzullah Raif Efendi'nin Rahmî'nin yaşadığı devirde, Diyarbakır (Amid) Vilayeti mektubî kalemünde çalışan bir devlet memur olduğunu anlıyoruz.

⁷¹ Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Ankara:Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 1988), s.440.

ç) Harputlu Hacı Hayrî

Rahmî'den sonra Harput'un en temâyüz etmiş şairlerinden olan Hacı Hayrî Bey doğduğu zaman Rahmî, 58 yaşındadır. Hayrî Bey'in babasının dostu olan Rahmî, Hayrî Bey'in doğumu münasebetiyle, Tarih-i Vilâdet ismiyle bir manzume yazmıştır. Bu manzume de basılmış dîvân içinde bulunmamakla beraber meraklıların ortaya koydukları bazı kopyalarda rastlanmaktadır. Manzume, M. Naci Onur ve İbrahim Kavaz'ın hazırlamış oldukları Harputlu Rahmî Dîvânı'nın sonuna doğru şekliyle eklenmiştir. Manzumenin tarih beyti şöyledir.

Serinde cevher-i ta'viz Rahmîyâ târîh

Hayırlı ad ala mehd-i zamânda Hayru'llah

(SE 4, 7/340)

Bu tarih manzumesinin son beytinde cevheri tarih saklı olduğundan, yalnızca noktalı harflerin değerlerini toplamak suretiyle hesaplanması gerekir. Bu hesap sonucunda 1277/1860 tarihi ortaya çıkar.⁷²

Hacı Hayrî Bey, kendisinin doğumuna tarih düşüren ve babasının yakın dostu olan Rahmî'ye vefa borcunu, onun ölümünde iki yıl sonra, şiirlerinin bir kısmını toplayıp bir dîvân tertip ederek ve bu divanın H.1303/M.1886 tarihinde vilâyet matbaasında basılmasına vesile olarak ödemiştir. Hacı Hayrî Bey bununla kalmayarak divanın ilk sayfasına şöyle bir beyit yazmıştır.

Nüşhâ-i hikmet denilse hakkına şayestedir

Rahmî-i mu'ciz edânın al oku divânını⁷³

⁷² Harputlu Rahmî, *Harputlu Rahmî Divanı* Hzr. M. Naci Onur, İbrahim Kavaz, (Ankara: İzzet Paşa Vakfı Yay., 1996.) s. 6-7.

⁷³ Harputlu Rahmî, *Divân-ı Rahmî-i Harputî*, (Mamuratü'l- Azîz: Mamuratü'l-Azîz Vilâyeti Matbaası, 1303) s. 1.

Hacı Hayrî Bey ayrıca 108 sayfadan ibaret olan matbu divanın sonuna divanın basılış tarihini veren müstakil bir beyit yazmıştır.

Senâ-yı çâr-ı yâr ilhak olunca söyledim tarih
Basıldı himmet-i yârân ile divânı Rahmî'nin⁷⁴

B. TARİHÎ-EFSÂNEVÎ ŞAHSİYETLER

1. Cemşid

“İran’da en evvel hüküm süren Pişdâdîyan sülâlesinin dördüncü ve en büyük hükümdarıdır. Asıl ismi Cem’dir ki büyük padişah mânâsındadır. ‘Şid’ sonradan ilave edilmiştir ki ışık demektir. Sebebi bu imiş: Cem bir gün Azerbaycan memleketine gelip birkaç gün kalmış. Yüksek bir yerde mücevherle süslü bir taht kurmuş; kendi de başına mücevher bir taç giyip tahta oturmuş. Güneş doğup da ziyası taç ve tahtına isâbet edince öyle bir parlaklık hasıl olmuş ki, görenler hayran olmuşlar; ve bundan dolayı ‘şid’ kelimesini ekleyerek ‘Cemşid’ demişler.”⁷⁵

Cemşid’in şarabı icat ettiğine inanılır. Bu münasebetle Harputlu Rahmî Dîvânı’nda kadeh, şarap ve bezm ile birlikte ele alınır.

Demem kim ey gönül hüşyâr olup sen câm-ı Cem’den geç

Esîr-i bâde oldun bâri gel kayd-ı elemden geç

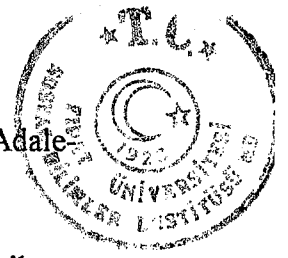
(G 23, 1/124)

2. Feridun

“Feridun, Cemşid’in sülalesindedir. Dahhâk Cemşid’in elinden İran’ı alarak kendisini firara mecbur etmişti. Sonra Dahhâk da zulme başladığından, Gâve

⁷⁴ ae. s.108.

⁷⁵ Agah Sırrı Levend, age., s. 156-157.

isminde bir demirci tarafından öldürülmüş, bu suretle Feridun tahta getirilmiştir. Adaletiyle meşhurdur.”⁷⁶

Feridun, Harputlu Rahmî Dîvânı’nda adaleti ve haşmeti sebebiyle zikredilir. Övülen Feridun’la kıyaslanır ve ondan daha üstün olduğu belirtilir.

Görmedi Dârâ bu dârât-ı Feridûn-haşmeti

Allah Allah Nesl-i Osmânî’ dedir bu ‘izz ü şân

(SE 2, 11/234)

3. Dârâ

“Dârâ, Keyâniyân sülalesinin dokuzuncu ve sonuncu hükümdarıdır. me-câzen büyü hükümdarlara da Dârâ denir. İskender’le yaptığı büyük muharebede mağlup olmuş ve kaçarken öldürülmüştür. Keyâniyân sülalesi bu suretle sona ermiştir.”⁷⁷

4. Sam, Rüstem

Sam, Neriman’ın oğlu ve Zâl’in babası olan meşhur cihân pehlivanıdır. Rüstem ise Zâl’in oğlu olup çeşitli macera ve kahramanlıklarıyla meşhurdur. Şehnâme’de maceralarına oldukça geniş yer verilmiştir.⁷⁸

Sam ile Rüstem Harputlu Rahmî Dîvânı’nda çok eski zamanda yaşamaları sebebiyle zikredilmiştir. “Esbiyenâme-i Zarifâne”de bahsedilen atın Sam ve Rüstem’in kuru odunlarını taşıdığı söylenmiştir.

Yüklemiş bârını eslâf-ı ümem

Ya’ni heyzümkeş Sâm ü Rüstem

(MES, 29/86)

⁷⁶ A. S. Levend, age., s.157.

⁷⁷ A. S. Levend, age., s 161.

⁷⁸ ac., s. 164,167.

5. İskender

İki İskender vardır. Birincisi Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen ve hem peygamber, hem padişah olan Büyük İskender (Zülkarneyn)'dir. Âb-ı Hayât'ı bulmak için Hızır'la birlikte zulûmat ülkesine giden İskender'in bu olması gerektir. Diğeri ise Makedonya hükümdarı olan Filip'in oğlu İskender'dir. İran'ı baştan başa zaptetmiştir. Onunla ilgili olarak zikredilen Âyine-i İskenderî ise, Aristo'nun icat ettiği bir ayna olup, düşmanı çok uzaktan görmeye yararmış.⁷⁹

Tab'ını görse idi İskender

Hergiz âyineye etmezdi nazar

(MES, 5/82)

İskender (zülkarneyn), Hızır ve İlyas'la birlikte Âb-ı Hayât'ı aramaya gitmiş, diğerleri bulmuş; fakat o bulamamıştır. Hızır ve İlyas'a da söylememeleri emredildiği için öğretmemişlerdir.⁸⁰

Rahmî "Zulûmat"ı mânasıyla ilgili olarak hokkaya, İskender'i de zulumatta gezinip durması sebebiyle divite benzetmiştir.

Zulümât idi meger hokka-i dil-teng-i devâ

'Azm edip geşt ü güzâr etdi Sikender-vâri

(SE 1, 3/326)

İskender ayrıca Yecüc ve Mecüc kavimleri üzerine bir sed yapmış ve oldukça zararlı bu iki kavmi bu seddin arkasına hapsedmiştir. Kıyamete yakın bir zamanda buldukları yerden çıkacaklardır.⁸¹

Sedd-i Sikender ile o peykânı sineme

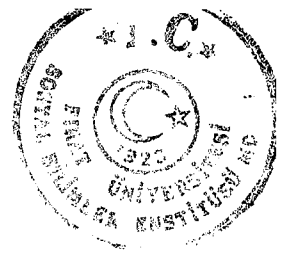
Ey meh rakîbi bir dahi ben görmeyim ebed

(G 34, 2/140)

⁷⁹ ae., s. 160, 177.

⁸⁰ Necla Pekolcay, age., s.117.

⁸¹ İ. Pala, age., s.569.

6. Behrâm

“İran’ın Sâsâni hükümdarlarından. Gûr denilen yabanî eşek avına meraklı olduğundan Behrâm-ı Gûr denilmiştir. Kuvveti, cesareti ve adaleti ile meşhurdur.”⁸²

Gâh müjgâni gehi biz ebruvânı söyleriz

Tîğ-ı Behrâm ile tîr-i Kahramân’ı söyleriz

(SE 8, 1/350)

7. Kahraman

“İran’ın Pişdâdiyan sülalesine mensup hükümdarlarından Tahmurs’un oğlu olup (Kahraman-ı Kaatil) lâkabını alan meşhur bir pehlivandır.”⁸³

Görseydi kahr-ı pençe-i bâzû-yı himmetin

Destinde Kahraman’la Rüstem olurdu zâr

(K 4, 20/62)

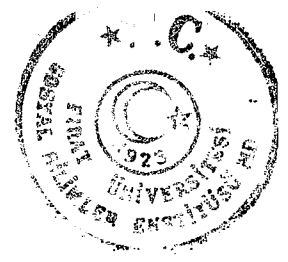
8. Hâtem

“Hâtem-i Tay” lâkabı ile meşhur Arap şair ve reislerindedir. Cömertliği darbimesel hükmüne geçmiştir. Hz. Muhammed Peygamber zamanına yetişmişse de peygamberliğine yetişememiştir.”⁸⁴

⁸² A.S. Levend, age., 162.

⁸³ ae., s. 156.

⁸⁴ ae. s. 153.

Ehl-i keremin destine tâ girmege muhtac

Hâtem gibi bir nâm ala sîm ü zer-i devlet

(G 16, 3/114)

Nakş-ı ma'kûs-ı fenâ etse çeb-endâz felek

Yâd olur şöreti Hâtem gibi bir ad edenin

(G 104, 3/232)

9. Karun

“Zenginliği ve aynı zamanda hasisliği ile meşhur bir şahıs olup Musa Peygamber’in muasırındır. Evvelce çok fakir iken, Hz. Musa’nın delâletiyle ilm-i kimyaya vâkıf olarak hudutsuz bir servete nail olduğu halde, Hz. Musa tarafından teklif olunan öşrü vermek istemediğinden onun duasıyla malları ve serveti ile beraber yerin dibine batmıştır.”⁸⁵

Rahmî Karun’u, mala mülke fazla meyleden insanlara bir ibret olarak gösterir.

Degil mi cây-ı ‘ibret âdeme gencine-i Kârûn

Zemîne geçmeden gel sen de dinâr ü dirhemden geç

(G 23, 3/126)

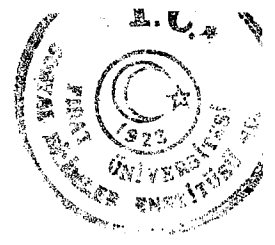
C. MASAL KAHRAMANLARI, ONLARLA İLGİLİ UNSUR VE

MEFHUMLAR

1. Leylâ, Mecnûn (Kays)

Leylâ ile Mecnûn hikayesinin bu iki kahramanı genellikle birlikte ve sevgili ile âşık timsâli olarak ele alınırlar. Hikâyenin belli başlı motiflerine işaret edilir.

⁸⁵ac., s.152.

Mekteb-i 'âşkda hem-râzı olaydı Leylâ

Kays da olmaz idi 'âleme rüsvâ bu kadar

(G 154, 2/168)

Leylâ, kelimenin lügat mânâsı itibariyle gece ve saç unsurları ile birlikte îhâm-ı tenâsüb içinde veya tevriyeli olarak zikredilir. Deli mânâsına gelen Mecnûn da şeydâ, cünûn, silsile, zencir vb. kelimelerle kullanılır.

Zülf-i Leylî 'akla pâ-bend olduğun idrâk eder

Nükte-i zencîr-i 'aşkı fehm eden divâneden

(SE 9, 6/352)

Kays önceleri akıllı bir insan olduğu halde Leylâ'nın aşkıyla "Mecnûn" olmuştur.

Nâ-murâdı bend-i zencîr eylemiş sultân-ı 'aşk

Gerçi derler Kays'ı Mecnûn eyleyen Leylâ imiş

(G 74, 3/192)

Mecnûn, bu aşk ile çöllere düşmüş ve vahşi hayvanlarla ülfete başlamış, başına kuşlar yuva yapmıştır.

Serinde âşiyân-sâz-ı hevâ derlerdi Mecnûn'a

Kebûter-beçeler pervâz edüp bu lâne kalmıştır

(G 48, 2/160)

Bazı yerlerde mecazi aşkın ifâdesi olan Mecnûn'un Leylâ'ya olan muhabbeti tasavvûfî düşünceler içinde ele alınır. Leylâ'nın aşkının Mecnûn'u ehl-i kemâl bir insan haline getirdiği söylenir.

'Aşk-ı Leylâ ile Mecnûn oldu bir ehl-i kemâl

Eylemez mihrinde zirâ merdüm-i dânâ galat

(G 82, 6/202)

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda Mecnûn, asıl hikayenin dışında şahsi tasavvurlar içinde de ele alınır. Şair, kendinin sevgi çölünde Mecnûn'un yol arkadaşı olduğunu, onun aşkının da Mecnûn'un aşkı gibi kitap olmasına bir engel olmadığını söyleyerek, âşıklıkta kendini Mecnûn'a denk tutar.

Hâmûn-ı muhabbetde benim hem-reh-i Mecnûn

Efsâne-i 'aşkımda kitâb olsa ne mâni'

(G 87, 4/208)

Şair, bazen de âşıklıkta da kendini Mecnûn'dan daha ileride görür. Şu beyitte, yarden ayrı olduğu zaman Mecnûn gibi ümit çölüne düşüp, terk-i nâz etmediğini; bunun yerine hüznler evini yurt tutup terk etmediğini söylüyor.

Nişîmen-gâhım oldu külbe-i ahzân hicrinde

Düşüp Mecnûn-veş deşt-i emelde terk-i nâz etmem

(G 119, 5/252)

2. Ferhâd (Kûh-ken), Şîrîn

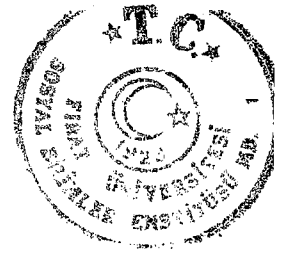
Ferhâd ile Şîrîn hikâyesinin bu iki kahramanı bazen birlikte bazen da Leylâ ve Mecnûn ile tenâsüb halinde zikredilir. Kimi zaman Şîrîn kelimesinin lûgat mânâsıyla oyun yapılır. Ferhâd aşığın, Şîrîn ise sevgilinin timsâlidir.

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda Ferhâd, Şîrîn'e kavuşmak için katlandığı güçlükler, Bîsütûn Dağı'nı yarması ve bu uğurda canını vermesi sebebiyle zikredilir. Ferhâd ayrıca 'Kûh-ken', 'üstâd' gibi isimlerle de zikredilir.

Leb-i şîrînin emip pâreleriz kûh-ı gamı

Bîsütûn-ı elem-i 'aşkda Ferhâd oluruz

(G 59, 2/174)

O ŧîrîn cânı vermiş kûh-ken bir vasl-ı cânâna
Usanmış var ise hicrinde ol bî-çâre cânından

(G 121, 2/254)

Şu beyitte hem Ferhâd ile Şîrîn hem de Leylâ ile Kays bir arada kullanılmıştır. Şair, Ferhâd ile Kays'ın Leylâ'ya sevgi ve yüreği, Şîrîn'in dudağına ise gönü vererek bütün varlıklarını aşka feda ettiklerini söyler.

Leylâ'ya mihr ü ber leb-i Şîrîn'e dil verip
Ferhâd u Kays eyledi vârin fedâ-yı 'aşk

(G 94, 2/216)

Şair şu beyitte ise "Bîsütûn-ı gam"ı delmek isteyen kişinin "leb-i Şîrîn"i kavuşma yemini yapması gerektiğini söylüyor.

Leb-i ŧîrîni gerekdir kim ede ahd-i visâl
Bîsütûn-ı gama bir kûh-ken üstâd edenin

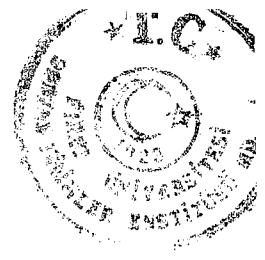
(G 104, 8/232)

Şair, kimi zaman kendini Ferhâd ve Kays gibi namlı âşıklardan daha üstün tutar. Şair şu beyitte, artık bülbülün feryadında ne Ferhâd'ın ne de Kays'ın yâd edilmediğini; ancak kendinin o gül yanaklı güzele olan aşkının destan olduğunu söylüyor.

Ne Ferhâd ü ne Kays'ın yâdı var feryâd-ı bülbülde
Benim ol gül-'izâre şimdi 'aşkım dâstân olmuş

(G 76, 5/196)

Şair ne bela çölünün sadece Mecnûn'a, ne de bela dağının sadece Ferhâd'a münhasır olduğunu; bunların bütün âşıkların meskeni olduğunu söylüyor.

Kûh u hâmûn-ı belâ ‘uşşâkın olmuş meskeni
Münhasırdır sanma dehrin Kays ile Ferhâd’ına
(G 138, 2/276)

a) Bîsütûn

Ferhâd’ın, Şîrîn’e kavuşmak için yardığı; fakat sonunda bu uğurda canını verdiği dağdır. Beyitlerde “Bîsütûn-ı elem-i ‘aşk”, “Bîsütûn-ı gam” şeklinde mücerred kavramlar içinde de kullanılır.

3. Azrâ

Çeşitli şairler tarafından kaleme alınmış olan ‘Vâmık u Azrâ’ hikayesinin kadın kahramanıdır. Harputlu Rahmî Dîvânı’nda sadece bir beyitte, Leylâ’yla birlikte zikredilmiş; şairin sevdiği güzelin Azrâ ve Leylâ’dan her bakımdan daha üstün olduğu belirtilmiştir. Beyitteki “sevdâ” ve “Leylâ” kelimelerinin lûgat mânâları “siyah” ve “gece” olduğundan bu kelimelerle îhâm yapılmıştır.

Zülfündeki sevdâda kaldı nice Leylâ da
Yok sûreti ‘Azrâ’da bir turfe güzeldir bu
(G 135, 3/272)

4. Âb-ı Hayât(Âb-ı Hayvân), Zulümât

Âb-ı Hayât, ölümsüzlük suyu demektir. Zulümât (Karanlıklar ülkesi)’daki bu suyu Hızır ve İlyâs bulup içmişler; İskender ise elde edememiştir.(Bkz. Hızır, İskender)

Âb-ı Hayât genellikle Hızır ve İskender'le birlikte zikredilir ve yukarıda ki isimlerle zikredilir. Âb-ı Hayât, hayat verme özelliği sebebiyle sevgilinin dudağı ve övülenin söylediği güzel sözler için bir benzetme unsuru olarak kullanılır.

Ne Mesihâ-dem idi eyledi ihyâ-yı sühân

Hızır-veş Âb-ı Hayât oldu lebinden cârî

(SE 1, 2/326)

Zulümât ise, kelime mânâsı sebebiyle tevriyeli olarak, karanlıkla ilgili benzetmelerde kullanılır.

Zulümât idi meger hokka-i dil-teng-i devâ

'Azm edip geşt ü güzâr etti Sikender-vârî

(SE 1, 3/326)

Ç. DİĞER ŞAHISLAR

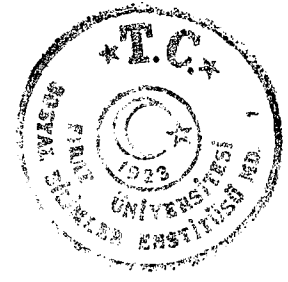
1. Raşid Efendi

Rahmî bu kişi için bir kaside yazmış; fakat divanı Hacı Hayri Bey tarafından toplanıp ilk defa basıldığında⁸⁶ bu şiir belki gözden kaçtığı için belki de başka bir başka sebepten bu ilk baskıya alınmamış, daha sonra –bizim de bu tahlil çalışmasında esas kabul ettiğimiz- Naci Onur ve İbrahim Kavaz tarafından hazırlanan, içinde yukarıda bahsedilen baskıda yer almayan değişik türdeki on iki şiirin daha bulunduğu baskıya alınmıştır.⁸⁷

Şair kasideye başlık koyarken, bu kasidenin Râşid Efendi'nin gıyabında yazıldığını dönüşünde kendisine sunulacağını belirtmiştir. Bu kişi hakkında dîvânda başka bilgi bulunmamaktadır. Bu bilgiler ışığında bu kişinin, Alemdarzade Mustafa Efendi'nin oğlu olup bir çok talebe yetiştirmiş bir ilk mektep hocası olan ve tayini çıkması yüzünden gittiği Besni'den dönemeyip orada ölen Hacı Raşid Efendi olması ihti

⁸⁶Rahmî-i Harputî, *Dîvân-ı Rahmî-i Harputî*, (Mamuratü'l-Azîz: Mamuratü'l-Azîz Vilayeti Matbaası, 1303)

⁸⁷ Harputlu Rahmî, *Harputlu Rahmî Dîvânı*, Hazırlayanlar: İbrahim Kavaz, M. Naci Onur (Ankara: İzzet Paşa Vakfı Yayınları, 1996)

malinin oldukça yüksek olduğu kanaatindeyiz.⁸⁸

Hazret-i Râşid Efendi ki ma'ârif-perver

Cünd-i irfânın odur şimdi sipehsâlârı

(SE 1, 11/328)

2. Abdülhamid Hamdi Efendi

Abdülhamid Hamdi Efendi, Harput'un meşhur alimlerinden Efendizâde Ömer Naimi Efendi'nin oğludur. Şiir ve ilim sahasında belki de Harput'un yetiştirdiği en büyük alim denebilecek kadar merhale kat etmiştir. Şöhreti Harput sınırlarını aşmış İstanbul'da da büyük itibar görmüştür.⁸⁹ Rahmî ile Abdülhamid Hamdi Efendi'nin babası Ömer Naimi Efendi, tahsil yıllarında aynı medresede okumuş, daha sonra yine beraberce Harput'u terk edip tahsillerine başka şehirlerde devam etmiş iyi arkadaşlardır.⁹⁰ Bu vesileyle Abdülhamid Hamdi Efendi'yi çocukluğundan beri tanıdığını söyleyebiliriz.

Harputlu Rahmî Divânı'nda, Abdülhamid Hamdi Efendi için mizâhî tarzda kaleme alınmış, içinde tasavvûfî unsurların da bulunduğu, mesnevi şeklinde 57 beyitlik "Esbiye-nâme-i Zarîfâne" isimli kısa bir manzume vardır.

3. Hoca Ahmed Vehbi Efendi

1749 tarihinde Harput'ta doğmuş, medrese tahsilini zamanın yüksek alimlerinden görmüş alim, fazıl bir zat olup aynı zamanda Kale Cami-i şerifinde Cuma ve bayram günlerinde vaiz ve nâsîhlikle görevliydi.⁹¹

Hoca Ahmed Vehbi Efendi, bir gün bilinmeyen bir sebeple sinirlenip sarığını yere çalmış olacak ki Rahmî, Raşid Efendi için yazılmış olup divana sonradan eklenen manzumeler içinde yer alan bir kasidesinde, bu olayı şöyle zikretmiştir.

⁸⁸ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında* (İstanbul: Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yay., 1959) c.2., s.416.

⁸⁹ İshak Sunguroğlu, age., s.158.

⁹⁰ Age., s. 289.

⁹¹ Age., s. 259.

Gayretim Vehbî Efendi gibi başımdan aşır

İsterim ben de zemîne urayım destârı

(SE 1, 38/332)

4. Hacı Hafız Mahmud Vahdi Efendi

Hacı Hafız Mahmud Vahdi Efendi daha önce zikrettiğimiz Ömer Naimi Efendi'nin baba bir ana ayrı kardeşidir. Harput'ta Dîvân edebiyatının ilk müntesiplerinden sayılan, ayrıca birçok ilimde –özellikle fıkıhta- engin bilgi sahibi olan alim ve fazıl bir zattır.⁹² Harput'un yetiştirdiği en büyük şair diyebileceğimiz Hacı Hayri Bey'in babası ve aynı zamanda ilk hocasıdır. Rahmî'nin tahsil yıllarında Kayseri'de ders aldığı Hâfız Vahdi ile karıştırılmamalıdır. Hafız Mahmud Vahdi Efendi'nin Rahmî ile oldukça iyi arkadaş olduğunu biliyoruz. Rahmî, Hacı Hayri Bey doğduğu zaman babasını bu doğuma bir tarih manzumesi yazarak tebrik etmiştir.

Cenâb-ı Hâfız-ı Vahdî Efendi kim zâtı

Kemâl-i ma'rifet ü fazl ü 'ilme oldu penâh

(SE 4, 1/340)

II. KAVİMLER

1. Hindû

Hindû, Harputlu Rahmî Dîvânı'nda sadece bir beyitte kullanılmıştır. Bu beyitte kullanılış sebebi ise utanmak nedir bilmeden ısrarla dilenmesidir. Aşağıdaki beyitte karakol devriyesi ısrarla beklemesi bakımından Hindû'ya benzetilmiştir.

⁹² Age., s. 178.

Şeb-i hicrânda terk eyledi baht-ı siyehim

Karavul bekledi Hindû gibi bilmez 'arı

(SE 1, 31/330)

2.Tatar

Tatar, beyitlerde bir kavimden çok, ülke olarak zikredilmiştir. Kullanıldığı her beyitte Tatar miski ile ilgili terkip ve benzetmelerde kullanılmıştır.

Nâfe-i Tatar hâl ü zülfü şebbûy-ı Hutun

Çeşm-i yâre dil hatâ etmiş mi yâ âhû demiş

(73, 2/192)

3.Kürt

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda Kürtler, "Harput kazasına bağlı Haftahisar karyesinden birkaç kişinin diğer köy halklarından bir kısmını da yanlarına alarak oluşturdukları eşkıya grubunun yapmış olduğu soygun ve zulümler neticesinde tedib edilmelerinin gerekmesi ve Aralık 1850 tarihinde bu eşkıya grubunun hükümet güçlerince tamamen dağıtılması"⁹³ vesilesiyle yazılan ve Vali Ahmet İzzet Paşa'ya sunulan kaside zikredilmişlerdir . Aslında Türkler'in bir kolu olan Kürtler'in, farklı bir millet olarak düşünülmemesi gerektiği kanaatindeyiz.

'Ale'l-husûs ki ol Heftsâr'ın ekrâdı

'Umûm şerr ü fesâdı ederler idi şîâr

⁹³ Ahmet Aksın, age., s. 195.

Şebinde sirkat-i emvâl ü rûz reh-zenlik

O kavm-i şûma bu âyin olupdu leyl ü nehâr

(K 5, 26-27/72)

4. Frenk

Frenk, sadece Vecihi Paşa için yazılmış kasidenin(bahariye) bir beytinde geçer. Bu beyitte, Frenk askerleri kışa, Rûm padişahı ise bahara benzetilmiştir.

Bir âfitâb çıktı ufuktan olup nehâr

Nevrûz-ı şâdî erdi yine oldu nev- bahâr

Gûyâ ki çekti leşkerini pâdişâh-ı rûm

Ceyş-i Firenk tâ rağmı kıldı târ-mâr

(K 4, 1-2/58)

III. ÜLKELER VE ŞEHİRLER

1. Hind

Hind, bir ülke olarak, Harputlu Rahmî Dîvânı'nda iki yerde zikredilir. Bunlardan birincisinde Hind, eczâsı sebebiyle ve hindibâ bitkisiyle birlikte, iştikâk yapılarak kullanılır. Şair Hind eczâsının bile aşk derdine ilaç olamayacağını, hindibânın kuvvet verici özelliklerinin bile bu hususta aciz kalacağını belirtir.

Eczâ-yı Hindî 'aşka devâ olmaz ey hekîm

Hassiyetini söylemesin Hindibâ bana

(G3, 6/96)

Bir başka beyitte ise uzaklığı ve eğlencesi sebebiyle zikredilir. Şair sevgilisine eğer Hind eğlencesini izlemek istiyorsa, onun hasretiyle akan gözyaşlarının meydana getirdiği denizden geçmesi gerektiğini söylüyor. Şair, yaşadığı yer ile Hind Ülkesi arasındaki denizlerin kendi gözyaşlarından oluştuğunu iddia eder.

Sirişkim Hasret-i hâli ile kalb oldu deryâya

Safâ-yı Hind'i seyretmek istersen gel bu yemden geç

(G 23, 6/126)

2. Çin, Hutun(Hitâ, Hatâ)

Çin, Harputlu Rahmî Divânî'nda en çok zikredilen ülkedir. Eski Çin Ülkesi'nde Hitâ, Hutun gibi diyarların bulunuşu ve bu diyarların çeşitli özellikleri, kelimeye geniş bir kullanım alanı sağlamıştır. Çin'in beyitlerde zikrediliş sebeplerinden biri oldukça uzak bir ülke olmasıdır. Şair sözünün kuvvetini anlatmak için, şöhretinin Çin'e kadar ulaştığını söyler.

Çin, miskin vatanıdır. "Misk Hitâ (Doğu Türkistân) Ülkesinde yaşayan bir çeşit ceylanın ya da yaban keçisinin göbeğindeki urdur. Buna nâfe de denir. Erkek ceylanlarda bulunan bu ur, hayvanı rahatsız edermiş. Hayvan sürtünmek yoluyla bu uru düşürebilirmiş. Misk avcılarını sahralara kazık çakar ve ceylanların bu kazığa sürtünerek misk ürünü düşürmelerini sağlayıp öz halindeki miski toplarlarmış."⁹⁴ Müşg-i Çin, âhu-yı Çin, müşg-i Hutun, nâfe-i müşg-i Hutun gibi tabirler miskle ilgili olarak kullanılır.

Hatt-ı müşgîn ile gîsûları yâd etmedeyim

Mülket-i Çin'e kadar yetişse n'ola sit-i sühenim

(G 109, 4/238)

⁹⁴ İskender Pala, age., s.389.

Sevgilinin zülfü, beni ve hattı koku yönünden misk, anber ve ilgili hususlar içinde hayâl edilir. Ayrıca kıvrım, büklüm mânâsına gelen çin ve yanlış yapmak anlamındaki hata kelimeleriyle birlikte tevriye, ihâm-ı tenâsüb içinde kullanılır.

Hatâ ile yine düşmüş o garîb müşk-i Hutun

O çin-i zülf-i sipehtârda nihândır bu

(G 132, 3/268)

Çin, Hatâ (Hitâ) kelimesiyle de anılır. Hatâ, daha önce belirttiğimiz gibi bugünkü Doğu Türkistân'ın o zamanki ismidir. Bu ülke, ceylanları ve bu ceylanlardan elde edilen misk kokusu sebebiyle zikredilir. Sevgilinin kaşları, Hitâ Ülkesi'nin çayırlarında biten otlara; gözleri ise bu ülkedeki ceylan yavrularının gözlerine benzetilir.

Ebrûda gîyâhî mi çerâgâh-ı Hitâ'nın

Ahû-beçe çeşmin gibi bir hânede mahfûz

(G 85, 3/206)

Yine hata kelimesinin bilinen anlamıyla yapılmış tevriyeli kullanımlara sıkça rastlanır.

Telgraf-ı ser-i zülfünden aldım bir peyâm ammâ

Demem sırrın Hatâdır Çin'e dek hükmü revândır bunun

(MF, 22/324)

Hutun ise ekseriyetle misk münâsebetiyle, Çin ile tenâsüb halinde ve burada yetişen şebboy çiçeklerinin güzel kokuları sebebiyle zikredilir. Her iki halde de Hutun'in zikrediliş amacı orada bulunan güzel kokulardır.

Nâfe-i Tatâr hâl ü zülfü şebbûy-ı Hutun

Çeşm-i yâre dil hatâ etmiş mi yâ ahû demiş

(G 73, 2/192)

3. İnan (Acem), İsfahân

Dîvânda İnan, sadece bir yerde ve Acem ismiyle zikredilmiştir. Bu zikredilişin sebebi ise eskiden beri bir çok dîvân şairimizde görülen, İnan şiirine duyulan hayranlıktır. Aslında, XVI. Yüzyıldan sonra şairlerimiz kendilerini, özendikleri İnan şairleri ile eş tutmaya; hatta kendilerini onlardan üstün tutmaya başlamışlardı.⁹⁵ Rahmî’de görülen bu hayranlığın sadece bir beyitle sınırlı kalmasını ve bu ifâdenin özünü teşkil eden “Acemli’dir” kelimesinin, kâfiyeyi oluşturan kelimelerden biri olmasını da dikkate alırsak, bu ifâdenin şiirin kafiye akışını bozmamak için kullanılmış olduğunu söyleyebileceğimiz kanaâtindeyiz.

Reftâr-ı hûb u şive-i rengîn edâ ile

Rahmî bu şi’r-i şûh-nigâr ‘Acemli’dir

(G 38, 7/146)

İsfahân ise sürmesi meşhur bir şehir olarak zikredilir. Sevgilinin kapısındaki toprağın tozuna bedel sürmenin İsfahân’ da bile bulunulamayacağı belirtilir.

Gubâr-i hâk-i derin sürmedir gözüme emel

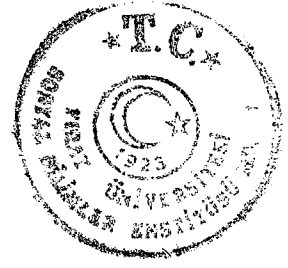
Bedel bulunmaz ana gitsem İsfahân’a kadar

(MF, 19/324)

4. Hicaz

Hicaz, Arap Yarımadası’nda Mekke ve Medine’nin bulunduğu bölgenin adıdır. Mekke ile Kâbe’nin bu bölgede bulunması, sevgilinin bulunduğu semtin Mekke’ye, evinin ise Kâbe’ye benzetilmesi sebebiyle, sevgilinin bulunduğu yer veya onun semti Hicaz’a benzetilir. Hicaz, ayrıca Klâsik Türk Mûsikîsi’nin basit ve çok yaygın makamlarından birinin ismidir. Bu bakımdan mûsikî ile ilgili diğer tabirlerin de kullanıldığı yerlerde tevriyeli olarak kullanılır.

⁹⁵ Mehmed Çavuşoğlu, “Divan Şiiri”, Türk Dili, sayı. 415,416,417, 1986, s.13.

Semt-i Hicâz kâmdır ey sâr-bân-ı dil

Her şeb katâr-ı âhı reh-i âsümâne çek

(G 98, 7/224)

Senin ‘azmin de Rahmî gâlibâ kûy-ı dil-ârâya

Bu nây-hâme meyl-i nağmesin semt-i Hicâz etmiş

(G 75, 7/194)

5. Kerbelâ

Kerbelâ, Harputlu Rahmî Dîvânı’nda , Peygamber Efendimizin torunu Hz. Hüseyin’in, Yezid’in askerleri tarafından şehid edilmesi sebebiyle zikredilmiştir.

Yâdıma geldi yine Rahmî şehîd-i Kerbelâ

Dem-be-dem hûn-âb-ı eşkim zîver-i dâmân olur

(G 44, 7/154)

6. Bağdat

Bağdat güzelleri ve cenneti andıran bahçeleri sebebiyle zikredilir. Ayrıca cennet mânâsına gelen, Bağdat’ın eski isimlerinden “Dârü’s-selâm” kelimesi çeşitli unsurlarla tevriyeli olarak kullanılır.

Getirdin yâdıma ol ârız-ı gülgûnunu yârin

Bana ey külbe-i gam ravzâ-i Dârü’s-selâm oldun

(G 101, 6/228)

Gördü hubânını Bağdâd-ı behişt-âbâdın

‘Azm eder dil yine hûrânla cennet yerine

(SE 10, 6/352)

7. Vâdî-i Eymen

Vâdî-i Eymen (Yemin Vadisi) Allah’ın Hz. Mûsâ’yla konuştuğu; fakat ona görünmediği yerdir. Tûr Dağı ile birlikte kullanılır. Bir beyitte geçmektedir.

Etti müzeyyen ol şecer-i Tûr’ı nûrla

Verdi kelîme Vâdî-i Eymen’de kurbeti

(K 1, BM 41/30)

8. Bedahşân

Günümüzde bir kısmı Afganistan bir kısmı da Rusya içinde kalan Yukarı Sind ve Horasan bölgesinde, Kâbil ile Yarkent arasında dağlık bir memlektir.⁹⁶

Harputlu Rahmî Dîvânî’nda burada çıkarılan “bedahş” denilen kırmızı yakut taşı sebebiyle zikredilir. Bu yakut, kırmızı rengi aşkın gözyaşının ve sevgilinin dudağının benzetileni olarak kullanılır. Kimi zamanda sevgilinin dudağının Bedahşân yakutundan daha güzel olduğu belirtilir.

Hasret-i la’l-i lebinle dîdeler kân oldu hep

Eşk-i çeşmim gevher-i kân-ı Bedahşân oldu hep

(G 13, 1/110)

⁹⁶ İskender Pala, age., s.78.

Leb-i cânânıma ben la‘l-i Bedahşân diyemem

Bunda var başka melâhat güherinden gayrı

(G 152, 3/294)

9. Rûmeli

Rûmeli, divanda sadece Nâbî'nin gazeline yapılan tahmîsde zikredilmiştir. Bu tahmîsin bir bendinde Rûmeli ordusunun komutanı methedilmiştir.

Rûmeli saff-der-i zî-şânı sipehsâlârı

Nâm-dâş olduğu Fâruk gibi âsârı

Şöyle merd-âne dilîr-âne edip peygârı

Hüsn-i tedbîri ile bozdu nice küffârı

Daha çok böyle gazâlar eder inşâallah

(SE 5, 5/344)

10. Batum

Batum da yukarıda bahsedilen tahmîsde, bu defa Batum ordusu komutanını methetmek amacıyla zikredilmiştir.

Batum ordusu sipehdârına Dâna-yı Kerîm

Verdi ol dâvere nâmı gibi bir tab‘-ı selîm

Eyledi kâfir-i bed-kâr ile peygâr-ı azîm

Desün el arkası yerde ana küffâr-ı leîm

Hep kırar askerini bahr ü ber inşâallah

(SE 5, 6/344)

11. Harput

Harput, Harputlu Rahmî Dîvânı'nda en çok zikredilmesi gereken şehir olmasına rağmen, divanda sadece, M. Naci Onur ve İbrahim Kavaz tarafından bulunarak divanın sonuna eklenen tarih manzumelerinden birinde zikredilmiştir. 1283/1868 yılında Harput çarşısında çıkan büyük yangına tarih düşürmek için söylenen bu manzumedeyse, çarşı yangını anlatılmış; bu vesileyle Harput da zikredilmiştir.

Rahmî'nin Harputlu bir şair olmasına rağmen divanında Harput'un çeşitli özelliklerinden ya da semtlerinden bahseden şiirlerin bulunmamasını, dîvân edebiyatının dışa kapalı yapısıyla izah etmek mümkündür.

Nâgehân ateş-feşân oldu meger Harpût-i çarh

Yandı hayfâ bir şeb-i târikde hep çâr-sû

.....

Rahmîyâ bu külün ateş-dem dedi târihini

Atdı top iflasdan gerdûn yandı çâr-sû

(SE 3, 1-17/336-340)

12. İstanbul

İstanbul da, bahsettiğimiz şehirlerin bir çoğu gibi divanda sadece bir beyitte zikredilmiştir. Şairin İstanbul'dan uzak bir taşra şairi olduğunu dikkate alırsak, dîvân edebiyatımızda belki de en fazla bahsedilen şehir olan İstanbul'un sadece bir beyitte zikredilmesi gayet tabiidir. İstanbul, ilmin, irfanın kaynağı olması sebebiyle zikredilir. Bu beyitte, eğitimine İstanbul'da devam etmek istediği halde, imkansızlıklar sebebiyle bu isteğini gerçekleştiremeyen şairin hasret dolu söyleyişini görmek mümkündür.

‘Acep mi gevher-i ‘ilm ü kemâlât olsa mahsûlü
 Görenler kân-ı ‘irfân u ma‘ârif der Stanbûl’u
 (MF, 20/324)

IV. NEHİR ve DAĞLAR

1. Nehirler

Harputlu Rahmî Divânî’nda nehirlerden hiçbiri ismiyle zikredilmemiştir. Ancak divanın çeşitli yerlerinde akarsuyla ilgili çeşitli hayallere ve benzetmelere yer verilmiştir. Bunlara ilerleyen bölümlerde değineceğiz.⁹⁷

2. Dağlar

a) Tûr Dağı

Tûr Dağı, Hz. Mûsâ münasebetiyle ve Allah’ın tecellisi sebebiyle zikredilir. Sevgili gümüş gibi beyaz ve bir fidân gibi düşünüldüğünden, Tûr Dağı’nda Allah’ın nûruyla tecelli ettiği ağaca benzetilir.

Mazhâr-ı feyz-i tecellîdir o sîm endâmla

Nev-nihâlim nahl-i nûr-ı Tûr şeklin gösterir

(SE 7, 5/348)

Şair tasavvûfî tarzda söylediği bir başka beyitte, sevgilinin yüzünü görmenin arzulanmaması gerektiğini; nitekim bir tecelli ile parçalanın Tûr Dağı gibi gönün de parçalanacağını belirtiyor.

⁹⁷ Bkz. Akarsu.

‘Aşk-ı cânânla sen tâlib-i dîdâr olma

Bir tecelli ile dil pârelenir Tûr gibi

(G 147, 3/288)

b) Kâf Dağı

Kâf Dağı, masallarımıza da girmiş olan hayâli bir dağdır. Kâle-i Kâf, Kâf-ı uzlet gibi ifâdeler içinde benzetmelere konu olur. Ankâ'nın orada yaşaması, yerini kimsenin bilmemesi sebebiyle zikredilir. Şair, şu beyitte aşkın Kâf Dağı üzerinde çadır açıp yerleştiğini söylüyor.

Lâ-mekândır cilvegâhı ‘arşile hemser velî

Hayme kurmuş kûh-ı Kâf üzre yer etmiş pâ-yı ‘aşk

(G 95, 5/218)

Şu beyitte Anka, Kâf Dağı'nda inzivaya çekilmiş olarak hayâl edilir.

Kâf-ı ‘uzletde karâr etlerdi dil Ankâ gibi

Gûş edeydi çekdiğim cevri benim ahbâbdan

(G 130, 4/266)

Şu beyitte ise şair gönlün, Anka gibi Kâf kalesini yurt edinse bile yine de sevgilinin şahbâz bakışının onu avlayacağını söyler.

Bir demde şikâr eyler o şahbâz nigâhın

Ankâ gibi dil cây etse de kâle-i Kâf'ı

(G 159, 6/304)

c) Hazar Dağı

Elazığ'ın bu en büyük dağı, eteklerinde kurulu olan Haftasar Köyü halkının, çevrede yaşayan diğer insanların ve gelip geçen yolcuların yollarını kesip mallarını çalarak hırsızlık yapmaları; bütün ikazlara rağmen bu hareketlerini terk etmemeleri yüzünden, vali İzzet Paşa'nın birkaç top ve bir miktar asker ile bu köy halkının üzerine yürümesi ve bu şerir insanları ıslah etmesi sebebiyle zikredilir. Şair bu insanların Hazar Dağı'nın kendilerine sığınak olacağını zannederek devlete itaat etmediklerini söyler.

Hazâr Dağı sanurdı penâh olur mağrûr

Rüsûm-ı tâ'ati bilmezdi kavm-i bed-kirdâr

(K 5, 32/74)

V. İÇTİMAÎ HAYAT

Dîvân edebiyatı, zümre edebiyatı olma özelliği ile genellikle saray çevresini aksettiren bir edebiyattır. Dîvânlarda yer alan tipler genellikle bu çevreye aittir ve içtimaî olaylar, bu çevreye ait bezm, rezm ve av atmosferi içinde cereyân eder. Ancak bu genel değerlendirme, dîvân şairinin bu çevre dışındaki olaylar ve tipler ile ilgilenmediği anlamına gelmez. Dîvân şairlerinin eserleri tahlîlî bir çalışmaya tâbî tutuldukça bu çevrenin genişleyeceği ve saray çevresinin dışındaki tiplerin sayısının artacağı da yanlış bir düşünce olmaz.⁹⁸

Ahmet Hamdi Tanpınar da klâsik şiirin dünyasını bir saray istiaresi gibi görür ve onda bütün bir sarayın yaşama tarzını bulur. Aşk da “sosyal rejimin ferdi hayata aksi olan bir kulluk”tur veya başka bir ifâdeyle “bu, bütün tarihiyle (bir)in etrâfında teşekkül etmiş, bütün cehdi ve gayretiyle onun gayrısını yenmeğe çalışan bir cemiyet

⁹⁸ M. Nejat Sefercioğlu, age. , s.73.

nizamının ferdî hayata aksi”dir.⁹⁹

Yukarıda dîvân edebiyatı hakkında söylenenler İstanbul’da ya da şehzadelerin gönderildikleri vilayetlerde yaşayan şairler için her zaman geçerli doğrular olarak düşünülebilir. Fakat bu şehirlerde yaşamayan şairler için de aynı hususlar söylenebilir mi? Bu sorunun cevabını yüzyıllar boyunca değişmeyen ve mensubu bulunan bütün şairleri, aynı kalıptan çıkmış gibi görünen şiirler yazmaya mecbur eden dîvân edebiyatı geleneği içinde bulabileceğimiz kanaatindeyiz. Dîvân edebiyatının, 19. Yüzyıla kadar kesintiye ve değişime uğramadan gelen geleneksel yapısı tüm dîvân şairlerini aynı mazmunlarla söylemeye, aynı şekilde düşünmeye, aynı hayâlleri kullanmaya, birkaç istisna dışında aynı konularda şiir yazmaya mecbur etmiştir diyebiliriz. 18. Yüzyılda yaşamış kadın dîvân şairlerinden Fitnat Hanım’ın, “divanların klâsik çerçevesi içinde kalarak, duygu ve düşüncelerini tıpkı erkekler gibi; onların duygu, düşünce ve söyleyişleriyle terennüm etmesi” bu hususta iyi bir misaldir. “Dîvân şiiri söyleyenler, ister kadın, ister erkek olsun; kendisi için şiir söylenen güzel de hangi cinsden olursa olsun söyleyiş değişmiyor; güzeller klâsik şiirin aynı teşbihleri, istiareleri ve mecazlarıyla tarif ve tasvir olunuyordu.”¹⁰⁰

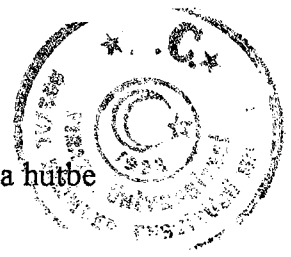
Yukarıda saydığımız hususlar dikkate alındığında, Harputlu Rahmî gibi taşra şairlerinin şiirlerinde, saray ve çevresi ile ilgili hayâllere rastlanmasının garip karşılanmayacağı kanaatindeyiz. Elbette ki bu unsurlar İstanbul’da yaşamış bir şairin divanında olduğundan daha az olacaktır.

1. Padişah ve Çevresi

Padişâh, hân, sultân, şâh, şehinşâh, şehriyâr gibi isimlerle zikredilir. Âfitâb-ı saltanat, şeh-i sâhib-kıran, sultan-ı zamân, şâh-ı İslâm, pâdişeh-i heft-ıklîm gibi ifâdelerle kastedilen bizzat padişahın kendisidir. Şeh-i aşk, şeh-i hüsn, şeh-i nahvet, gibi ifâdelerde ise kastedilen sevgilidir. Bazı beyitlerde gül ve güneş de padişâh olarak tasavvur olunur.

⁹⁹ A. Hamdi Tanpınar. *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Çağlayan Kitabevi Yay., 1988), s. 5-8.

¹⁰⁰ N. Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1987), c.1, s.769.

Harputlu Rahmî Dîvânî'nda saltanat alâmeti olarak padişah adına hutbe okunmasından bahsedilir.

Ol imâmü'l-müslîmînin hutbesin tezkîr ile
Minber-i a'lâda nâmın yâd eder ger ü beyân

(SE 2, 8/334)

Padişah devlet ve hümâ inancı çerçevesinde düşünülür. O Allah'ın yüzündeki gölgesidir. Adaletli oluşu ve onun hükümdarlığında her yerde huzur ve emniyetin bulunması da onun özelliklerindedir. Ayrıca padişahla ilgili olarak hayme, otağ, saray, taht, tâc, hazine, tûğ, emir, hükm gibi unsurlardan da bahsedilir.

Zıll-ı Mevlâ perr-i Hümâ pervâz-ı devlettir kim

Sâye-i şebâl-i 'adlinde olur emn ü emân

(SE , 9/334)

Şâh-ı aşk da diğer şâhlar gibi kullarına ferman gönderir. Onların hayatları üzerinde tasarrufları olur. Bazı şeyleri yasaklar, bazılarını serbest bırakır.

Fermân-ı şeh-i 'aşkla gam buldu revâcı

Ey bâde-i şâdî harem-i dilde yasağ ol

(G 108, 4/238)

Bende, gedâ, kul gibi isimlerle zikredilen âşığın kendisidir. Bu tabirler padişahla tezdad içinde ele alınır. Gedâ kelimesiyle aynı zamanda fakir, dilenci hayâli çizilir. Aşağıdaki beyitte geçen bahş-ı saltanat etmek, eski bir Türk geleneği olan malını yağma ettirme hadisesini hatırlatıyor.

Etmez nigâh iki cihân mülk ü câhına

Şâh-âne bahş-ı saltanat eder gedâ-yı 'aşk

(G 94, 5/218)

2. Rezm

Eski hayatın bir parçası olan savaş rezm, ceng, gazâ, cihâd, yağma, şeb-i hûn (gece baskını) gibi kelimelerle ifâde edilir. Dîvânda gerçek savaş sahnelerine fazla yer verilmemiştir. Savaş genellikle kafirlere ve din düşmanlarına karşı yapılır. Allah yolunda savaşmayı terk etmek ayıplanır. Gazâ erbâbı sürekli kâfirlerle savaşa azm ederler. Yenilgi onları ümitsizliğe düşürmemelidir; çünkü bir hadiste savaşta mağlubiyet ve galibiyetin sırayla olduğu söylenmiştir.

Vermesin ba'zı vukûât dile endûh u melâl

Vârid olmuşdur âsârda el-harbu sicâl

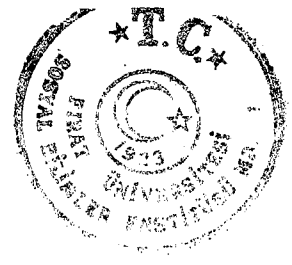
(SE 5, 2/342)

Sevgili, âşğın gönül hanesini ve sabır mallarını yağmalayan bir yağmacıya benzetilirler. Sevgilinın yanağında çıkan ayva tüyleri ise güzellik gülistanını yağmalayan hazana benzetilir. Ayrılığın keder askerleri âşğın gönlüne gece baskını yaparlar. Bu durumda saki, kırmızı şarapla imdada yetişir.

Ceyş-i gam-ı hirânı dile eyledi şebhûn

Sâkki mey-i lâ'liyle imdâdına geldi

(G 155, 2/298)

a) Kan

Dîvânda gerçek savaş sahneleri fazla yer almadığından, kan da âşığın kanlı gözyaşları, ciğer kanı gibi benzetmeler içinde kullanılmıştır. Kana batmak, kan pahasına satmak gibi deyimler içinde de kullanılır. Sevgilinin kirpikleri âşığın sinisini kan eder. Kılıç gibi bakışları sürekli kana meyleder. Gamze ise âşığı şehid eden bir kan dökücü olarak hayâl edilir. Bu konulara ilerde değineceğimizden burada kısaca geçeceğiz.

b) Savaş Aleti ve Eşyâsı

b. a) Ok (Tîr, Sehm, Nâvek)

Ok Harputlu Rahmî Dîvânı'nda deliciliği ile söz konusu edilir. Ok, bu özelliği ile kirpik, gamze, kazâ, âh, gam gibi unsurların benzetilene olur. Ayrıca çeşitli vesilelerle okun aksâmından olan peykân da zikredilir.

Sevgili mahir bir kemân-keş, âşık, âşığın sinisi ya da gönlü ise bir nişâne (hedef tahtası)dir.

Etdim nişâne sînemi ol tîr-i gamzeeye

Bir dem nigâh eylemedi ol nigâr hayf

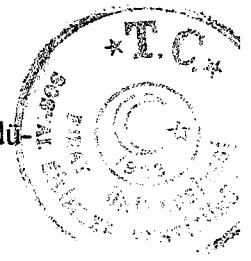
(G 92, 5/216)

Ok yay ile atılır. Sevgilinin kirpikleri ok olarak düşünüldüğünde, kaşı da yay olur. Sevgili bu özelliğiyle âşığın sînesinde yaralar açar.

Tîr-i müjgâna kemân oldukların ebrûların

Sînede bin zahm-ı nâsûr olmayınca bilmedim

(G 112, 5/242)

Övülen kişinin oku ve yayı, kötülük düşünen düşmanların, bu kötü düşünce ve hayâllerine bile engel olur.

İstikâmet gösterüp hem kec hayâlî terk eder

Havf eder tîr ü kemânından 'adû-yı bed-gümân

(SE 2, 12/334)

Şu beyit okla ilgili neredeyse bütün unsurları toplaması bakımından kayda değerdir.

Kemân ebrû-yı yâre nâvek-i müjgân yetmez mi

O tîr-i gamzeler de bir dem ayrılmaz kemânından

(G 121, 3/254)

Şair bir beyitte kendini ok olarak hayâl eder. Kaşlarına çekerse sevgilinin kendisini gamze misâli fırlatıp, ayrılığın verdiği yürek sıkıntısına atacağını söylüyor.

Misâl-i gamze atar çekse ebruvâna beni

Firâk-ı zücre salar korsa ger kemâna beni

(SE 11, 1/354)

b. b) Yay (K emân)

Yay ok atması ve kavisli şekli sebebiyle sevgilinin kaşı ve hilâle benzeyen şekli sebebiyle, bir yerde alnı için benzetilen olarak kullanılır (Bkz. Ok).

b. c) Kılıç (Tîğ, Seyf, Hançer)

Kılıç ve çeşitleri keskin, yarıcı ve kavisli oluşları ile ele alınmaktadır. Bu özellikleriyle kaş, kirpik, gamze, diken gibi unsurlar için benzetilen olmakta; ayrıca tîğ-ı kahr, tîğ-ı kazâ, beste-i tîğ-ı tegâfûl, tîğ-ı nigâh gibi ifâdeler içinde de kullanılmaktadırlar.

Gül bir padişah olarak düşünülduğünde diken de onun beline kılıcını kuşanmış silâhdârı olarak düşünülür.

Bir bârgâh-ı şevketle kurdu şâh-ı gül

Tîğın kuşandı belde silâhdârı oldu hâr

(K 4,3/58)

Âşığın yarası lâle gibi sinesinde gizlidir; fakat sevgili kılıç gibi kaşlarıyla âşığın yaralayınca sinesindeki bu yara açığa çıkar.

Lâle-veş muzmerdi dâğ-ı sûz-ı ‘aşkın sîne

Zahm-ı îğ-ı ebruvânınla nümâyân oldu hep

(G 13, 2/110)

Sevgilinin gamzesi, kazâ kılıcı gibi âşıklarını bir bakışta öldürür.

Gördükte bir nigâh ile eyler şehîd-i nâz

‘Uşşâka nevk-i gamzesi tîğ-ı kazâ mıdır

(G 42, 4/152)

Sevgilinin gamzesi bazen da çelik bir hançer olarak düşünülür. Sevgili bu çelik hançer gibi gamzesine bin gönlü kurban eder.

Dil nice tâb-âver olsun gamze-i bî-dâdına

Bin dili kurbân eder bir hançer-i fülâdına

(G 138, 1/276)

Kılıç bir yerde kuvveti ve cesareti ile meşhur tarihî kişilerden Behrâm’la birlikte zikredilmiştir.

Gâh müjgânı gehi biz ebruvânı söyleriz

Tîğ-i Behrâm ile tîr-i Kahramân'ı söyleriz

(SE 8, 1/350)

Gerçek savaş sahnelerinin anlatıldığı beyitlerde seyf kelimesi kullanılır.

Âyet-i “nasrun minellah” okunsun şânına

Seyf ile a'dâ-yı dîne gâlib olsun her zamân

(SE 2, 21/336)

b. ç) Kın (Gilâf)

Kın, kılıç münasebetiyle ele alınır. Yürek yarığı ve sine için benzetilen olarak tasavvur edilir.

Tîğ-i tîz-i gamze yerleşdi nigâh ettin bana

Değme kalsın sîne-i üryânım olsun bir gilâf

(G 91, 3/214)

b. d) Top, Tüfek

Top ve tüfek, zamanın en kuvvetli ve tesirli silâhları olmalarına rağmen divanda sadece iki yerde zikredilmişlerdir. Bunlardan biri, Rahmî'nin, Nâbî'ye ait olan gazele yazdığı tahmîsin birinci bendinin son iki mısrası –ki bu mısralar Nâbî'ye ait mısralardır. Diğeri ise İzzet Paşa'ya yazılan kasidenin, Haftasar Köyü üzerine yapılan seferin anlatıldığı kısımdaki birkaç beyittir. Bu beyitlerde top önünde hisarların bile dayanmayacağı kuvveti bakımından zikredilmiştir.

Bir iki topla bir hayli cünd-i şâh ile
Varınca başlarına koptu sanki rûz-i şumâr

Ne mümkün olması ol top-ı kahra tâb-âver
Olaydı fi'l-misâl Haftasâr heft hisâr

(K 5, 36,37/74)

b. e) Kemend

Sevgilinin zülfü, âşıkların ona tutulup bağlanması sebebiyle kemend olarak hayâl edilir

Hâk üzre gerdeninde edüp zülfü bend bend
Her târı sayd-ı dillere olmuştu ber-kemend

(G 33, 1/140)

3. Av (Sayd, Şikâr)

O zamanki hayatın önemli bir bölümünü teşkil eden av ve avcılık hadisesi, genellikle âşık ile sevgili arasında geçen aşk hali için düşünülür. Zülfün kıvrımları şekli itibâriyle tuzağa benzetilir. Sevgili zülfünün kıvrımlarını yanakları üzerine dökecek tuzak kurar. Avı tuzağa çekecek yem ise sevgilinin, dâne şeklinde tasavvur olunan benleridir. Bu tuzağa düşen ise aşğın kuşa benzetilen gönlüdür.

Çin-i zülfünü dâm edip ruhsâre ol âhû-nigâh
Mürg-i diller saydına etmiş yine bir dâne 'arz

(G 81, 6/202)

Sevgili, bazen âşığın gönül kuşunu avlamak için şahbâz salar. Bu şahbaz sevgilinin bakışıdır.

Mürg- i bî-berg ü nevâ pervâze gelmişdir gönül

Sayd için şâhım o şehbâz nigâhın ana sal

(G 105, 4/232)

Bazan sevgili avlanmaya çalışılan bir ceylan, âşıkları ise onu avlayabilmek için çöllerde, dağlarda gezen avcılar olarak hayâl edilir.

Diller de düşdü ardına bu deşt ü kûhda

Olmaz ne çâre bir gün ol âhû şikâr hayf

(G 92, 4/214)

Bir beyitte de aşk bir ceylan, âşık da sevgilinin aşk geçidinde bu ceylanı avlamak için pusuda bekleyip duran bir avcı olarak hayâl edilir.

Nice demdir ki ben derbend-i 'aşkında mekîn oldum

Ol âhûyu şikâr etmek için ender-kemîn oldum

(G 118, 1/250)

4. Bezm

Bezm, genel olarak içkili ve eğlenceli meclise verilen isimdir. Bezmde yenilir, içilir, sohbet edilir, musîki dinlenir, rakkaslar izlenirdi. Bezmin başlıca unsurları sâkî (sevgili), çeşitli müzik aletleri ve müzisyenler, rakkaslar, şarap, meze, kadeh, mum vb. dir.

Eyler terâne bezmde çeng ü çegâneler

Bir özge nağme-sâz olur ammâ rebâbımız

(G 61, 2/176)

Bezm, genellikle bahar mevsiminde bağ, bahçe ya da çemende kurulur. Bezm geceleri kurulursa mum bezmin değişmez bir unsuru olur. Sevgili bahar geldiğinde elinde saf içkiyle meclise gelir. Baharın gelişini haber verip sevgilinin bezme gelmesini sağlayan ise gülşende goncaların açılıp dağların ve bağların bülbülün sesiyle dolmasıdır.

Toldu nevâ-yı bülbül ile sahn-ı bâğ u râğ

Geldi sadâ-yı kalkal ile bezm-i 'ayşe yâr

Şimdi bildirdi jâle değil la'l-ı goncada

Sâfi 'arakla bezme gelüpdür o gül-'izâr

(K 4, 11-12/60)

Gece kurulan bezmin mumu sevgilidir. Pervâneler bu mumun ateşine yönelip, kendilerini yakarlar.

Şem'-i bezm eyledi ağyâr o mehi bî-pervâ

Meyl eder âteşine yanmağa pervâne henüz

(G 66, 4/184)

Meclis-i bâde sevgilinin mestâne kıyâfet gelip gamzesine fitneler talim ettirdiği yerdir. Fakat sevgili bu meclise gelmeye her zaman istekli değildir.

Meclîs-i bâdeye mestâne kıyâfet gelmez

Fitneler gamzeye ta'lime ol âfet gelmez

(G67, 1/184)

Rakib, her yerde olduğu gibi âşığın yakasını bezmde de bırakmaz. Fakat bezmde sevgilinin âşıkla konuştuğunu duyunca hırsından lâl olur.

Bezmde söylemedi bir sözü lâl oldu rakîb

Gûş-ı hırsı bana sen söylediğin zâre imiş

(G 77, 2/196)

Bezm, divanda sadece içki ve eğlence meclisi mânâsında kullanılmaz.

Bezm-i visâl, bezm-i ahd, bezm-i aşk, bezm-gâh-ı kurb-ı Alih gibi mücerret ve tasavvûfî kavramların da bu kelimeyle ifâde edildiği görülür.

Şevk-ı likâ-yı hazretle eyleyüp ‘urûc

Ol bezmgâh-ı kurb-ı Alih idi niyyeti

(K 1, BM 9/32)

Edip taklîd unuttum deeb-i bezm-i ahd-i pîşîni

Hatâ etdim ki ebnâ-yı zamâna bend karîn oldum

(G 118, 4/250)

Bir beyitte felek aşk meclisinin sâkîsi olarak hayâl edilir. Eline bazen aydan gümüş renkli, bazen da güneşden altın renkli kadeh alır.

Bezmhgâh-ı ‘aşka sâkîdir felek her rûz-şeb

Mihr ü mehden gâh zerrîn gâh sîmîn câm alır

(G 51, 6/154)

a) Meyhâne (Meygede, Harabât)

Dîvân şairlerinin hemen hemen hepsi kendini rind-meşrep bir âşık olarak kabul eder. Bir rind içinse meyhâneye gitmekten daha tabîî bir şey olamaz. Hayatında

içki içmemiş dindar bilinen şairlerde, hatta şeyhülislâmlık yapmış şairlerde bile bu husus rahatlıkla görülebilir. Daha önce izah etmeye çalıştığımız dîvân edebiyatı geleneği bu hususta da şairleri etkilemektedir.

Âşıkların meskeni ya sahralardır ya da meyhâneledir.

Geh meskeni sahrâ gehi meyhâneledir eyler

‘Aşkın hele gör kim bize cânâ neler eyler

(G 41, 1/150)

Meyhâne sürekli sâkî unsuru ile birlikte zikredilir. Sâkî daha eline bir kadeh bile almadan “mey-i la‘l-i leb”iyle âşığı sarhoş eder. Zaten âşığın meyhâneye gelişinin sebebi de hep sâkînin bu “mey-i la‘l-i leb”idir. Bu yüzden sâkînin, âşık meyhâneye geldiğinde dikkatli olup ayağını yere sağlam basması istenir.

Beni mest etti mey-i la‘l-i lebinden sâkî

Almadan destine meyhânedeyim peymâne henüz

(G 66, 5/184)

Merâmı sâgar-ı la‘lindir ‘âşkın sâkî

Gelirse meygedeye sen ayağını pek bas

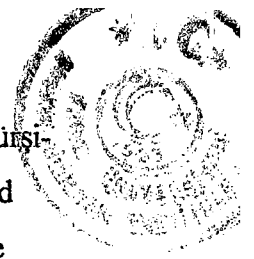
(G 79, 2/198)

Şarap, duhter-i rez (asma kızı) olarak hayâl edildiğinde şair de gece gündüz onunla beraber olarak kederi yok etmeye çalıştığından meygedenin pirine damat olur

Def-i gam eyleriz ol duhter-i rezle şeb u rûz

Giderek meygedenin pîrine dâmâd oluruz

(G 59, 4/174)

Meyhâne, tasavvûfî olarak “dostların sohbet meclisi, tekke, kâmil müşîdin kalbi, lâhutî âlem” ; şarap ise “çoşkun aşk halleri”¹⁰¹ gibi mânâlara gelirler. Rind kendini bu sırra vâkıf olarak görür. Bu bakımdan zâhidle sürekli bir tezad içinde ele alınır.

Zâhid bileydi keyf-i şarâb-ı hakikati

Eylerdi rinde nushuna ol tevbetü'n-nasûh

(G 28, 3/132)

b) Şarap (Mey, Bâde, Sahbâ, Duhter-i Rez)

‘Âşık, sevgili ve sâkiyle birlikte bezmin en önemli unsurlarındandır. Mey, bâde, sahba, duhter-i rez gibi isimlerle de zikredilir. Şarap şekli, rengi ve tadı bakımından gül, lâle, lâ'l, erguvan, nar, kanlı gözyaşı, kan, sevgilinin dudağı gibi çeşitli unsurların benzetilene olarak kullanılır. Rengini belirtmek için bâde-i gülfam, bâde-i rummânî, şarâb-ı lâ'l, şarâb-ı erguvânî gibi ifadeler kullanılır. Birçok beyitte mucidi olduğuna inanılan Cem ile birlikte anılır.

Halis, saf, su katılmamış şarap mey-i nâb, şarâb-ı nâb gibi isimlerle anılır. Cihana rezil olmak deyimiyle, sarhoşların durumu anlatılır.

Şarâb-ı nâb-ı lebin sormadım ne keyf verir

Bu mestlik hele rüsvây eder cihâna beni

(SE 11, 6/354)

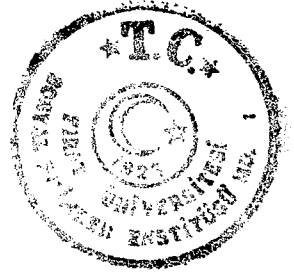
Şarap üzümünden yapılır. Bu yüzden bâde-i ngûr, duhter-i rez gibi isimlerle de zikredilir. Bâde-i tahkîk, denenip tadına bakılmış şaraptır. Şarâb-ı şebâne, gecedan kalan şaraptır. Bâde-i sabûh ise, sabahları mahmurluğu gidermek için içilen şaraptır. Âşığın sevgilisine aşk sırrını açabilmesi için bâde-i sabûh içmesi gerektiği düşünülür.

Ey dil bu râz-ı ‘aşk için ister isen fütûh

Nûş eyle subh-ı vaslda sen bâde-i sabûh

(G 28, 1/132)

¹⁰¹ Süleyman Uludağ, age., s. 333.

Şarap sevgilinin dudakları ile aynı renktedir. Âşığın şaraba düşkünlüğü bu sebeptendir. Bir yerde de sevgilinin utanınca yanağının kızarması hem-reng-i bâde olmak şeklinde ifade edilmiştir.

Hem-reng-i bâde oldu kızardı hicâbdan
Bilmem piyâle eyledi mi intisâb-ı ruh

(G 29, 4/134)

Şarabın tadı acıdır. Bu acılık, hastaya şeker bile verilse acı gelir sözüyle, âşığın sevgilisinden ayrı olduğu için hasta olmasına bağlanır. Sevgilinin bal dudaklarının şaraptan etkilenmediği; çünkü şarap ne kadar acı da olsa şekerin özelliğinden dolayı asla şaraba dönmeyeceği belirtilir.

Olmaz o şehd-i leb mütegayyîr şarâbdan
Etmez mizâc-ı şekeri lâ'î-i müzâb-ı telh

(G 30, 4/136)

Şarap içilirken meze yenir. Gözyaşı şarabının mezesi ise âşığın aşk ateşiyle yanmış ciğer kebabıdır.

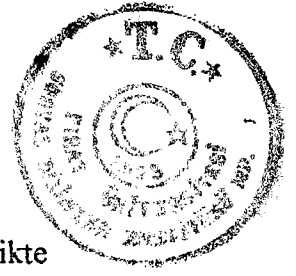
Hûn-ı sirişk dîde-i terdir şarâbımız
Hâzır bu pâre pâre cigerdir kebâbımız

(G 61, 1/176)

Şarap, dîvânda şarâb-ı hakikat, bâde-i hakikat gibi tasavvûfî ifadelerde de kullanılmıştır. Tasavvûfî ifadelerde, bir rind hüvviyetinde görünen şair, zahidle tezat içinde zikredilir. Onun hakikat şarabının tadını bilmesi halinde rinde nasihatte bulunmaya tevbe edeceğinden bahsedilir. Tasavvûfî ifâdelerde şarap ilâhi aşk manasında kullanılır. Şarap böyle ifâdelerde sürekli şeyh ya da mürşidi temsil eden pîr ve tekkeyi temsil eden meygede ile birlikte kullanılır. Sarhoşluk ise cezbe hali olarak düşünülür.

Tâ mest olunca bâde-i câm-ı hakîkati
Al dest-i pîr-i meygededen 'ârifâne çek

(G 98, 6/224)

c) Kadeh

Kadeh, bezmin önemli unsurlarından biridir. Genellikle şarapla birlikte zikredilir. Bazen de şarabın yerine kullanılır. Kadeh yapıldığı maddeler ve şekli yönünde çeşitli benzetmelerde kullanılır. Dîvânda lâ'l, yakut, altın, gümüş, toprak gibi maddelerden yapılmış kadehlerden bahsedilir.

Yâkûtî câmı aldı ele lâle zevkle

Geldi hezâr nağme ile gülşene hezâr

(K 4, 4/58)

Ayağıyla gelmek, ayağa düşmek gibi deyimler kullanılarak, aynı zamanda kadeh mânâsına gelen ayak kelimesi tevriyeli olarak kullanılır. Ayrıca kadeh mânâsına gelen peymâne ve yemin, ahd mânâsına gelen peymân kelimeleri cinaslı olarak kullanılır.

Şöyle kim ol ahd ü peymânın ferâmuş eylemiş

Câm-ı lâ'lin sun desem sâkî eder peymâne 'arz

(G 81, 4/202)

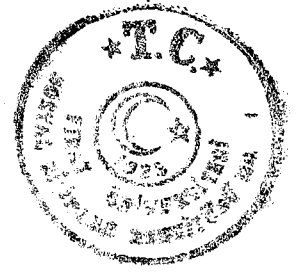
Kadeh şekli ve rengi sebebiyle güneş, ay, lâle, gül, âşığın gözü, gönlü, sevgilinin dudağı, yanağı, yüzünün güzelliği gibi unsurların benzetileni olarak kullanılır. Feleğin aşk meclisinde bir sâki olduğu ve geceleri aydan gümüş; gündüzleri ise güneşten altın kadeh aldığından bahsedilir.

Bezmgâh-ı 'aşka sâkidir felek her rûz u şeb

Mihr ü mehden gâh zerîn gâh simîn câm alır

(G 51, 6/164)

Kadehin zamanın dertlerine engel olduğundan, güzellerin yanağına renk verdiğiinden, meclislerde arkadaşları kavga ettirdiğinden, güzel söz söyleyen söz ustalalarına saçma sapan sözler söylediği belirtilir.

Teb-i sevdâ-yı muhabbetle mi bilmem Rahmî

Herze-gûluk getirür tab'-ı sühândâne kadeh

(G 27, 7/132)

Kadeh, ayrıca câm-ı devlet, câm-ı hakikat, piyâle-i gam, sâgar-ı ma'nâ gibi mücerred kavramların ifâde edilmesinde de kullanılır.

ç) Mum (Şem'), Çerâğ

Mum ve çerâğ da bezmin önemli unsurlarıdır. Etrafı aydınlatmak için kullanılırlardı. Dîvânda aydınlatma araçlarından sadece mum ve çerâğ zikredilmiş olup çerâğdan sadece iki beyitte bahsedilmiştir. Mum yanışı, yapıldığı madde, ışık yayması, alevi, yanışı, erimesi gibi özellikleri ile zikredilir. Mum bu özellikleriyle sevgilinin, sevgilinin yanağının, yüzünün, güzelliğinin, âşığın, âşığın gönlünün, övülenin benzetileni olarak kullanılır. Mum, kullanıldığı yerlerin neredeyse tamamında, bir klişe halinde pervane ile birlikte kullanılır. Mum sevgilinin, pervâne de âşığın benzetileni olarak kullanılır. Hatta bazı yerlerde mecâz-ı mürsel yoluyla âşığın ve sevgilinin yerine kullanılırlar. Dîvân edebiyatımızın klişeleşmiş bu ikilisinden ilerde bahsedeceğimiz için burada fazla üzerinde durmayacağız.¹⁰²

Dîvânda mumun balmumundan ve kâfûrdan yapıldığından bahsedilir. Bu vesileyle arıdan da bahsedilerek bal ve mum ürettiği söylenir. Kâfûrdan yapılmış mum ise beyaz renkli ve hoş kokuludur. Övülenin bulunduğu mecliste kâfûrdan yapılmış muma gerek olmadığı; çünkü onun parlaklığının meclisi aydınlattığı söylenir.

Bezmdde şem'a-i kâfûra ne hâcet kim eder

Tab'-ı sâfiyla münevver bu der ü divâr

(SE 1, 19/328)

Mum, yanıp erimesi ve ateşi yönünden âşığın ve âşığın gönlünün benzetileni olarak kullanılır. Bununla ilgili olarak, yanıp gitmek, şem' gibi sabr u sâ mânını yeke vermek gibi deyimler kullanılır.

¹⁰² Bkz. Pervâne.

Âh-ı dil-sûzumla oldum her gece rûsvâ-yı ‘aşk
Bâde verdim şem‘-teg bu sabr u sâ mânım derîğ
(G 90, 6/212)

5. Mûsikî

Mûsikî, eğlence hayatının önemli bir unsurudur. Mûsikî, Harputlu Rahmî Divanı’nda sâz, rebâb, ney gibi mûsikî âletleri; Bûselik, Acem-Aşîrân, Hicâz gibi makamlar; terennüm, nağme, mutrîb, çegâne gibi ilgili kelimeler itibariyle zikredilir. Mânâları müsait olanların lügat mânâlarını da kullanarak oyunlar yapılır.

Neydi bilmem ney gibi hâmen olup âteş-feşân

‘Âşık-ı bî-çâreyi yandırdı Rahmî bu gazel

(G 107, 7/236)

Şu beyitte de Bûselik makamı, bûseyi çağrıştıracak şekilde kullanılmıştır.

Hayâl-i gerden-i sâfiyla ey dil nağme-perdâz ol

Makâm-ı Bûselik’dir bu ‘Aşîrân-ı Acem’den geç

(G 23, 7/126)

Ney kamıştan yapılmış olması sebebiyle kaleme, yanık sesi sebebiyle de âşığa benzetilir. Hâme kelimesi, ham mânâsına da gelebilecek bir tarzda kullanılır. Bu vesileyle tevriye ve ihâm gibi sanatlar yapılmasına imkan doğar.

Senin ‘azmin de Rahmî gâlîba kûy-ı dil-ârâya

Bu nây-ı hâme meyl-i nağmesin semt-i Hicâz etmiş

(G 75, 7/194)

Mûsikî ile beraber raks unsuru da hatırlanır. Raks daha çok bir sevinç halini gösterir. Sevgili bir büt-i rakkâs olarak hayâl edilir; fakat mest olup şarkı terennüm ederek geldiğinde söylediği şarkının nağmeleri gönülleri yakar.

Mest oldu terennümle gelir ol büt-i rakkâs

Bir nağme-i dil-sûz ile kim sâzına mahsûs

(G 78, 2/198)

Rakkâs ile cünbüşde kemergâhını seyret

Oynar yüregi mutrîb-ı bezmin tarabından

(G 125, 3/258)

6. Süslenme

a) Kıymetli Madenler ve Taşlar

a. a) Altın (Zer, Zeheb)

Altın, eskiden süs eşyası olmasının yanı sıra para olarak da kullanılırdı. Harputlu Rahmî Dîvânî'nda değerli bir maden olması ve rengi sebebiyle gerçek manasının yanı sıra, tâc, kadeh, güneş, âşık, âşığın vücudu, gözyaşı gibi çeşitli unsurların benzetilene olarak da kullanılır.

Şairin hikemî tarzda söylediği beyitlerde, insanların bedenlerini altınla süsleyerek gururlandıkları söylenir. İnsanlar, bu alçak dünyanın kimseye kalmayacağını bilir; fakat yine de altın ve gümüşün fayda vermeyeceği hesap gününü düşünmeden hareket ederler.

.....
Vermeye fâide cem' eylediğin bu zer ü sîm

“Yevme lâ-yenfe‘u mâl” da gerek kalb-i selîm

(TB 2, 4/54)

Dünya altın ve süs eşyalarıyla bezenen bir kadına benzetilir. Bu kadın bunca zamandır kimseye yâr olmamıştır.

Kime râm oldu merâm üzre gelip geçdi günü

Zer ü zîverle bezendi zen-i dünyâ bu kadar

(G 54, 4/168)

Şairin yine hikemî tarzda söylediği bir beyitte, insan gönlünün altın ve gümüşten asla bir safa bulamayacağı, ancak Allah'ın bereketiyle esen bir rüzgarın gönle bu rahatlığı ve huzuru verebileceği düşünülür.

Gelmez safâ derûna ne zerden ne sîmden

Belki o feyz-i Hakk'la gelir bir nesîmden

(G 128, 1/262)

Şair, bir beyitte marifeti akçeye benzetir ve bu akçenin gün geçtikçe sahteleşmeye yüz tuttuğunu, bu yüzden saf altın da olsa kıymetinin bilinmeyeceğini söyler.

Nukûd-ı ma'rifet sük-ı cihânda kalbe yüz tutmuş

Revâcî kadrinin olmaz zer-i kâmil ayar olsam

(G 117, 4/248)

Altının saflığını ölçmek için onu miheng taşına vurmak gerekir. Aşığın vücudu sarı renginden dolayı altına benzetilir. Bu altının aşk ayarının ne kadar saf olduğunu anlamak için ise felek âşığı nice imtihan taşlarına çalar. Beyitte taşa çalmak de-yimi ile miheng taşına vurmak kastedilir.

Zer-i vücûd ki hâlis - 'ayâr-ı 'aşk oldu
Çalar zamâne nice seng-i imtihâna beni

(SE 11, 10/354)

Altın, bir pota içinde eritilerek saflaştırılır ve içindeki yabancı maddelerden veya ayarını düşüren diğer madenlerden ayrılır. Ayrıca ilm-i kimyâya göre uygun iksirlerle başka madenlerden altın elde edilebilir. Potada eritilmiş gümüşün üzerine iksir eklenirse gümüş altına dönüşür. Bir beyitte âşğın teni gümüş olarak düşünülür. Ayrılık potaya benzetilir. Aşk ateşi bu potayı ısıtıp içindeki maddeyi eritir. Âşğın gümüş teni ayrılık potasında, aşk ateşiyle eriyip saflaşır ve saf altına dönüşür.

Pûte-i hicrde kâl eyledi ol sîm tenim
Nâr-ı 'aşkıyla zer-i hâlise döndü bedenim

(G 109, 1/238)

Bazan sevgilinin bakışı, başka maddeleri altına çeviren bir iksir olarak düşünülür. Eğer sevgili bu bakışını gül yaprağına yöneltirse, bu gül yaprağı saf altına denk bir ayara gelir.

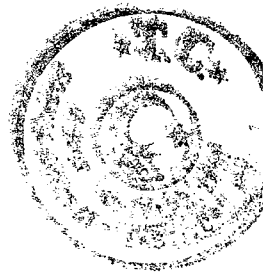
İksîr-i i'tibâr-ı nigâhın bulursa ger
Olur bu berg-i gül zer-i hâlise hem-'ayâr

(K 4, 38/66)

Altının bir özelliği de sürekli elden ele dolaşmasıdır. Bu yüzden onun sabrının ve kararlılığın olmadığı, insanları kendinden nefret ettirdiği söylenir.

Durmaz gider elden ele yok sabrı karârı
Nefret gelir âdeme dehrin zehebinden

(G 125, 6/128)

a. b) Gümüş (Sîm)

Gümüş de altın gibi kıymetli bir maden ve süs eşyası olarak görülür. Gümüş, beyaz rengi ve parlaklığı sebebiyle, sevgilinin ve âşğın bedeni için ayrıca ay için benzetilen olur. Altın ile beraber genellikle zenginlik veya dünya malı yerine kullanılır. Alış veriş sebebiyle kullanıldığı yerler de vardır.

Eskiden aynalar gümüşten yapılırdı. Şair sevgilisinin beyaz kolunu bazusuna kadar açtığında mucizeler gösteren bir aynaya baktığını sanır.

Sîmden mu'cîz- nümâ âyîne sandım berk urur

Gördüm açmışdı yed-i beyzâsını bâzûya dek

(G 103, 6/230)

Gümüşün saflaştırılması da altının saflaştırılmasına benzer. Gümüş de altın gibi bir potaya konur ve eritilerek içinde ki yabancı maddelerden arındırılır. Âşğın teni gümüş olarak düşünöldüğünde, ayrılık da bu gümüşün eritilip saflaştırıldığı bir pota olarak düşünölür.

Kâl etdi yeter sîm tenim âteş-i 'aşkın

Dil mahşere dek pûte-i hicrinde mi kalsın

(G 136, 4/274)

a. c) La'l

La'l kıymetli madenler arasında en çok kullanılanlardan biridir. Kırmızı rengi sebebiyle sevgilinin dudakları, âşğın kanlı gözyaşı, gül, gonca, şarap gibi unsurların benzetilene olur. Ayrıca birçok yerde la'l tek başına dudak yerine kullanılır.

Halvet-i vasılda sor la'l-i lebin esrârı

Bezmede bûseler ihsâmına mâni' dir edeb

(G 11, 4/108)

Gül-i la'l ü jâle gevher-i şehvâredir deyü

Hıfz eyler idi şâh- gül olmuş hazine-dâr

(K 4, 7/60)

Hırâma geldi hemân nâz ile piyâle be-kef

Şarâb-ı la'lını 'arz eyledi o lâle 'izâr

(K 5, 4/68)

La'lin değişik vasıflarını belirtmek için la'l-i âbdâr, la'l-i nâb, la'l-i rummânî, lâ'l-i Bedahşân gibi ifâdelere yer verilir. En meşhur la'l Bedahşân'da çıktığından bazı beyitlerde birlikte kullanılırlar. Böyle beyitlerde aynı zamanda maden ocağı mânâsına da gelen kân kelimesiyle oyun yapılır.

Hasret-i la'l-i lebinle dîdeler kân oldu hep

Eşk-i çeşmim gevher-i kân-ı Bedahşân oldu hep

(G 13, 1/110)

a. ç) İnci (Dürr, Lü'lü)

İnci şekli, rengi, parlaklığı gibi hususlar sebebiyle gözyaşı, çiğ, irfân, övülen gibi unsurlarla benzerlik içinde kullanılır. İncinin yağmur damlasının sedefe düşmesiyle oluştuğuna inanılır. Bu sebeple bir çok yerde denizle beraber zikredilir. Eğer sedeften bir tek inci çıkarsa buna dürr-i yektâ, dürr-i şeh-vâr gibi isimler verilir. Ayrıca incinin bu oluşum süreci çeşitli benzetmelere sebep olur. Aşağıdaki beyitte zihin sedefe, maarif yağmura, fikir ise bu sedeften çıka inciye benzetilir.

Sadef-i zihnine bârân-ı ma'ârif mi yağar

Çıkarır bir bir eder 'arz dürr-i şeh-vârı

(SE 1, 16/328)

İnci denizin dibinde olduğu için onu buradan dalgıçlar çıkarır. Dalgıç bazen felekle benzerlik içinde kullanılır. Eğer övülen kişi inci ile benzerlik içinde zikrediliyorsa felek dalgıcının bu inciyi bulabilmesi için bir çok denizi dolaşıp araması gerekir.

Sensin ol dürr-i girân-mâye eyâ fahr-ı kibâr

Buldu gavvas-ı felek devr ederek ebhârı

(SE 1, 28/330)

Sedef saf ve temiz kalplidir, su onu bulandırmaz. Bu sayede denizler bulunmaz incilerle doludur.

Sâf-dildir çün sadef olmaz mükedder âbdan

Sîne-i deryâ anın çün pür dürr-i nâ-yâbdan

(G 130, 1/264)

İncinin gözyaşına benzetilmesini sebebi ikisinin de ıslak olması ve şekillerinin benzemesidir. Âşığın sevgiliye kavuşmak için döktüğü gözyaşları, onun boyunda bir sūs gibi dururlar.

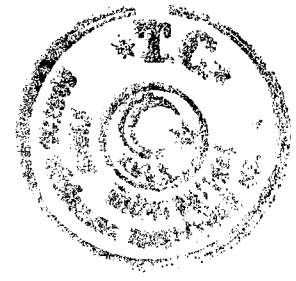
Muntazamdır güher-i eşkim visâl-i yârda

Lü'lü'-i terdir evsâfi gerdenin pirâyesi

(G 150, 4/292)

a. d) Elmas, Yakut

Yakut kırmızı rengi sebebiyle âşığın kanlı gözyaşının benzetilene olur. Ayrıca lâle, rengi ve şekli sebebiyle yakuttan yapılmış bir kadehe benzetilir.

Yâkûtî câmı aldı ele lâle zevkle

Geldi hezâr nağme ile gülşene hezâr

(K 4, 4/58)

Elmas (gevher), sevgilinin dudağı, âşığın gözyaşı, şiir, mânâ, ilim gibi unsurlarla benzerlik içinde zikredilir. Ayrıca gevher-i vâsf, gevher-i şehvâre, gevher-şinâsân-ı ma'ârif, gevher-i nâdire gibi terkipler içinde de kullanılır.

Şairin dünyada her ne kadar itibarı ve değeri azsa da maarifi bir elmâs gibi bilenler, onun şiirlerinin kadrini her zaman bilirler.

Bilür gevher-şinâsân-ı ma'ârif kadr-i eş'ârım

Ne denlû dehrde bî-kadr olup bî-i'tibâr olsam

(G 117, 6/250)

Bir beyitte felek övülenin atının ayaklarına, etekleriyle elmas saçan biri olarak hayâl edilir.

Pây-ı semend-i âsaf-ı devrâne bu felek

Eyler meger ki dâmen ile gevherin nisâr

(K 4, 15/60)

a. e) Sedef

Sedef, istiridye veya midye kabuğudur. Divanda bu münasebetle sürekli inci ile beraber zikredilir. Bir beyitte zihin sedef, onun mahsûlü olan düşünceler, fikirler ise inci olarak hayâl edilir (Bkz. İnci).

b) Güzel Kokular

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda kokulardan, misk, nâfe, anber ve gül suyu zikredilir. Ayrıca Hutun Şebboyu da kokusu münasebeti ile ele alınır. Misk, anber ve

nâfe siyah rengi ve kokusu sebebiyle zülûf, ben ve ayva tüyleri ile ilgili olarak kullanılır. Bazı beyitlerde geçen ifâdelerden misk ve anberin saçta ve zülfe sürüldüğü anlaşılır.

Misk ile nâfenin vatanı olarak Tatar Ülkesi, Çin, Hutun ve Hatâ düşünülür. Misk veya nâfe bir çeşit ceylanın ya da yaban keçisinin göbeğindeki urdur. Erkek ceylanlarda bulunan bu ur, hayvanı rahatsız edermiş. Hayvan sürtünmek yoluyla bu uru düşürebilirmiş. Misk avcıları sahralara kazıklar çakar ve ceylanların bu kazığa sürtünerek misk urunu düşürmelerini sağlayıp sonra bunları kokularından bulurlarmış.¹⁰³ Çin aynı zamanda saç kıvrımı mânâsına da geldiğinden tevriyeli kullanımlara vesile olur.

Kim demiş derdim esîr-i hattı olmuş müşk-çin

Zülfüne eyler işâret gamzeler kim bû demiş

(G 73, 3/192)

Anber, “Hind denizlerinde yaşayan bir çeşit ada balığında elde edilen yumuşak, yapışkan ve kara renkte, güzel kokulu bir maddedir. Anber bir ur olup balık tarafından dışa atılır. Bunun için su üzerinde parça parça yüzer vaziyette veya sahile vurmuş olarak bulunur.”¹⁰⁴ Şair sevgilisinin anber kokulu zülfünü ve beninin kokusunun Hutun ve Tatar’ın misk ile nâfesinden daha güzel bulur.

‘Anberîn zülfü görüp hâlin eden istişmâm

Terk eder nâfe-i müşg-i Hutun ü Tatar’ı

(SE , 26/330)

Bir beyitte de sevgilinin zülfü, kokusu ve şekli bakımından Hutun şebbo-yuna benzetilmiştir. Bu beyitte sevgilinin beni de Tatar nâfesine benzetilir.

Nâfe-i Tatar hâl ü zülfü şebbûy-ı Hutun

Çeşm-i yâre dil hatâ etmiş mi yâ âhû demiş

(G 73, 2/192)

¹⁰³ İskender Pala, age. , s. 389.

¹⁰⁴ ae. ,s. 37.

Gül suyu şişelerde saklanır. Şair gül suyunu gülün terlemesi olarak hayâl eder . Bu terlemenin sebebi ise dîvân şiirinde pek rastlamaya alışkın olmadığımız bir şekilde gülün bülbülden utanmasıdır.

Sıkıldı döktü arak tâb-ı şerm-i bülbülden

Gören sanır ki çıkar şişeye gül-âbı gülün

(G 102, 4/228)

c) Diğer Süs Unsurları

c. a) Sürme (Vesme, Kuhl)

Sürme, divanda sıkça bahsedilen süslenme unsurlarındandır. Divanda övülenin ve sevgilinin ayağının tozu sürmeye benzetilir. Ayrıca Isfahân sürmesinin meşhur olduğu belirtilir. Şair sevgilinin kapısındaki toprağın tozunun gözünde ümit sürmesi olduğunu ve Isfahân'a kadar gitse bile buna denk bir sürmenin bulunamayacağını söyler.

Gubâr-ı hâk-i derin sürmedir gözümde emel

Bedel bulunmaz ana gitsem Isfahân'a kadar

(MF, 19/324)

Şair bir beyitte de övülenin ayağının tozunun hükümdarların gözüne Isfahân sürmesi olduğunu söyler.

Yüz sürüp dergâh-ı iclâline eyler iftihâr

Hâk-i pâyı dîde-i şâhâna kuhl-ı Isfahân

(SE 2, 13/334)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Sürme bazen sihirle birlikte kullanılır. Şair, sevgilinin gamzesine sihrden sürme çektiğini bu yüzden her görenin onun meftunu olduğunu söyler.

Sürme çekmiş sihrden ol gamze-i gammâzına

Her gören meftûn olur hâtır-firîb nâzına

(G 146, 1/286)

c. b) Tarak (Şâne)

Tarak daima sevgilinin saçları ve zülfüyle olan münasebeti sebebiyle ele alınır. Şekli itibariyle kafese ve âşığın tîğ-ı gamze ile parça parça olmuş sinesine benzetilen olur.

O tîğ-ı gamze ile çâk çâk olur sînem

Eder mi yohsa aceb gîsuvâne şâne beni

(SE 11, 7/354)

Açmazdı sabâ kimseye esrârını zülfün

Kalsaydı eger ol dehen-i şânedede mahfûz

(G 85, 5/206)

Sevgilinin saçlarını dağıtıp karıştırması münasebetiyle, rüzgar da sık sık tarakla beraber kullanılır. Şair, âhının rüzgarı sevgilinin saçlarını dağıtmasa, gönül tarağının sevgilinin saçlarını tarayamayacağını söylüyor.

Bâd-ı âhım zülf-i yâri etmeseydi târ-mâr

Şâne-i dil pîç ü tâb müşkîli etmez idi hall

(G 107, 4/236)

c. c) Ayna (Âyîne, Mirât)

Ayna, Harputlu Rahmî Dîvânı'nda sık sık bahsedilen süs eşyalarından biridir. Aynanın gümüş gibi parlak madenlerden yapıldığı, duvara asılması, kırıldığında bir şey göstermemesi gibi hususlardan bahsedilir.

Ayna, sevgilinin yüzü, yanağı, kalbi, âşığın gönlü gibi unsurlarla benzerlik içinde zikredilir. Ayrıca Âyîne-i İskender'den bahsedilir.

Âfitâbım işte sen dünyaya geldin bî-nazîr

Pertev-i âyîne-i hüsnün kabûl etmez bedel

(G 107, 2/236)

Ayna, sevgiliyle yüz yüze geldiği zaman, sevgilinin saf sinesini kendisinde gördüğü için kendini beğenir.

Hod-bîn olurdu gördüğü dem sâf sînesin

Ol meh-cebîne âyîne de ola rû-be-rû

(G 132, 6/270)

Gönül, insanın çevresinde olup bitenlerin görüldüğü bir ayna olarak düşünülür. Bu ayna kırılırsa insan âdetâ etrâfını göremez hâle gelir.

Sor 'âlemi bir şekilde tasvîr edemem

Rahmîyâ âyîne-i dil dahi meksûr gibi

(G 147, 7/288)

Şair aynanın sevgiliyi her dem kucağına aldığı düşünür ve bu kıskançlıkla bir duvar aynası olmak ister.

Her dem ol meh-pâre-i hüsnü çeker âgûşuna

Reşk ile âyîne-i dîvâr olaydım kâşkî

(G 154, 3/300)

Ayna bazen tasavvûfî unsurlar içinde de ele alınır. Gönül, Allah'ın tecelli ettiği saf bir ayna olarak düşünülür. bu yüzden kişinin böyle bir aynayı mâsivâ âleminde tutan bir âyînedâr olmaması istenir.

Dil o mirât-ı safâdır görünür vech-i Hüdâ

Mâsivâ 'âleminde âyîne-dâr olma sakın

(G 123, 6/256)

c. ç) Allık (Gâze)

Allık, dîvânda sadece bir beyitte kullanılmıştır. Sevgilinin şarap içip sarhoş olduğunda kızaran yanağı, bir allığa benzetilmiştir.

Gül gül olmuş kızarıp mest olıcak ârız-ı yâr

Mey-i nâb içmede ruhsâr yine bir gâze imiş

(G 77, 4/198)

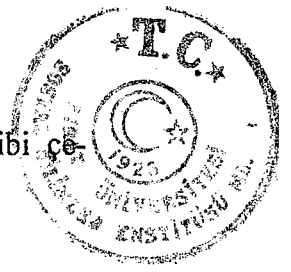
7. Giyim-Kuşam

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda çeşitli kumaşlardan ve elbiselerden bahsedilir. Düz veya işlemeli kumaşlar dibâ, atlas, kâlâ, şâl gibi isimlerle zikredilir. Altın sırma ile işlenmiş kumaşlardan "zer-beft" diye bahsedilir. Kumaşların en çok kırmızı renkli olanları söz konusu edilir.

Ey çarh sunma atlasın etmem kabâ bana

Besdir libâs-ı himmet-i Âl-i 'Abâ bana

(G 3, 1/96)

Kumaşlar ayrıca, kumaş-ı sabr, ümit kumaşı, kavuşma kumaşı gibi çeşitli mücerret kavramlarla beraber de kullanılır.

Ehl-i sükun bir kumâş-ı sabr u sâ mânı degil

Nâr-ı harmân ile yandı hep metâ'-ı arzu

(SE 3, 3/336)

Divanda çeşitli türde ve renkte elbiselerden bahsedilir. Yine en çok kullanılan renk kırmızıdır. Elbise ile beraber de, câme-i vakar, kabâ-yı zevk ü safâ, libâs-ı himmet gibi çeşitli mücerret kavramlar kullanılır. Ayrıca insan vücudu da bazı yerlerde bir elbise olarak düşünülür.

Kabâ-yı 'ayş u tarab yok bu dûş-ı hûşunda

'Abâ-yı zevk ü safâ n'oldu yâ destâr

(K 5, 11/70)

Bu kadr-i bekâsı tende kabâ-müste'ârdır

Gel bu hayâta verme dil encâm-kâre bak

(G 97, 6/222)

Divanda giyeceklerden gömlek, külâh, kabâ, nikâb, aba vs. den bahsedilir. Takva saf gönüllülerin elbisesi olarak düşünülür. Sevgili güle benzetildiğinden gömleği de gülü çevreleyen yeşil yaprağa işaret edilerek yasemenin yeşil yaprakları olarak düşünülür.

Almış kadd-i bâlâsına bir al kabâsın

Pirâhenini gül gibi berg-i semen etmiş

(G 71, 2/188)

Cübbe sofilerin ve zâhidlerin sürekli giydikleri bir elbisedir.

Kabâ ile yine sûfi gelip edince cülûs

Dedim ki bezmde yârâne kalmadı nâmus

(G 68, 1/186)

Başlık olarak destâr, külâh ve imâmeden bahsedilir. Büyük kubbe gibi olan sarıklar bir kibir alameti olarak görülür. Böyle sarıkları zâhidler takarlar.

Ol günbed-destârı eder 'arz-ı tekebbür

Zâhid ne kadar olsa da merd-i mütevâzi'

(G 88, 6/210)

Bir beyitte sarığı yere çalmak deyimi kullanılmıştır.

Gayretim Vehbî Efendi gibi başımdan aşıp

İsterim ben de zemîne urayım destârı

(SE 1, 38/332)

Elbise ile övünmek divanın bir çok yerinde ayıplanır. İnsanların bir gün bu diyârdan göçüp gidecekleri hatırlatılarak nasihatler verilir.

Nidesün kibr ü vakârile edüp refârı

İftihâr etme libâs ile ko bu etvârı

Gün olur atlâs dibâdan olursun âri

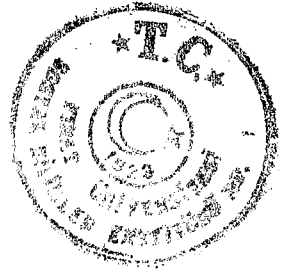
Terk edüp dâr ü diyâr ile akârı vâri

.....

(TB 2, 3/54)

Nikâb, güzelliklerin üzerini örtmesi bakımından sevgilinin zülfüne benzetilir. Zülf tıpkı bir örtü gibi sevgilinin beninin ve ayva tüylerinin örtüsü olup bu gü

zelliklerin mânâsının gizli tarafta kalmasına sebep olur.

Hâl ü hattının zülf-i siyâh oldu nikâbı

Kaldı yine ma'nâ-yı hüsn vech-i hafâda

(G 137, 3/274)

Gelinler duvak (nikâb) takarlar. Gül, boynuna çiğ damlalarından inciler takan bir gelin olarak hayâl edilir. Bu gelinin nikâbı ise bezm-i çemende açılır.

Takındı gerdene dürr-i jâleden arûs gibi

Açıldı bezm-i çemende bu şeb nikâbı gülün

(G 102, 2/228)

Divanda terziden "kabâ-dûz" olarak bahsedilir. Rahmî, hikemî tarzda söylediği bir gazelinde bilgi elbisesi diken bir kişi olunmasını ve hırs ipinin ucundaki zehirli iğneye dikkat edilmesini nasihat ediyor.

Dikkat et sen de kabâ- dûz-ı ma'ârif ol kim

Bulma ser-rişte-i tûl-i emelin semm-i hıyât

(G 84, 2/204)

8. Sofra ve Yiyecekler

Dîvânda sofraya ve yiyecekler ekseriyetle çeşitli benzetmeler içinde ele alınırlar. Sofraya besmele ile oturma adetinden bahsedilir. Övülenin sofrası ve cömertliği övülür. Bu sofrada bile gözü tok olanların cimrilerin verip daha sonra başa kakacakları ekmeği almayacakları belirtilir. Misafirin iyisi ev sahibine zahmet vermez atasözü ile birlikte kavuşma sofrasında sevgilinin elma gibi gerdanının hem âşığa hem de sevgiliye yeteceği belirtilir.

Yiyeceklerden ekmek, tuz, şeker, bal, süt ve meyvelerden elma ile nardan bahsedilir. Tuz, ekseriyetle ekmekle birlikte kullanılır. Kanaat heybesinde ekmeğin ve tuzun tükenmeyeceği belirtilir.

Bir genc-i girân-mâyedir enbân-i kanâat

Peyveste tükenmez nemek ü nân-ı kanâat

(G 15, 1/112)

Şeker ve bal, daha çok sevgilinin dudağının, ağzının, sözlerinin, şairin şüirlerinin benzetileni olarak kullanılır. Zehiri bal, balı zehir yapmak deyimi ile felekten şikâyet edilir. Papağanın şeker yemesinden bahsedilerek, şairin şeker gibi sözler yazan, papağana benzeyen kalemin şeker kamışından yapıldığı belirtilir. Âşık sevgilinin şeker gibi ağzını vasf ettikten sonra kalemini yaladığında ağzına şeker tadı gelir. Bu beyitte kalemin kamıştan yapılmasına ve eskiden düzgün yazması için yazmadan önce yalanması adetlerine işaret edilerek mürekkep yalamak deyimi hatırlatılır.

Sildim kalemi vasf-ı dehânında lebimle

Ma'nâda yine ağzıma bir ney-şeker aldım

(G 113, 5/244)

Süt, beyaz, saf olması ve süt çocukları vesilesiyle zikredilir. Meyvelerden ise renkleri yönünden sevgilinin çenesi ve iki kat gerdanına benzetilen elmadan ve şaraba benzetilen nardan bahsedilir.

9. Mimarî

Dîvânda mimarî unsurlarından ev (hâne, beyt), kulübe (külbe), kasr, dergâh, çadır (hayme), hamam, kale (hisar), çeşme, kuyu, dolab ve bu unsurlarla ilgili olarak kapı (der), pencere (revzen), merdiven (mirkat), mahzen, duvar vb. zikredilir.

Ka'be'den beytü'l-haram olarak bahsedilir. Âşığın dertleriyle baş başa

kaldığı ev, beytû'l-hazen ya da külbe-i ahzân olarak isimlendirilir. Cennette sarayların bulunduğu bahsedilir. Yıkılmayınca yapılmaz, atasözü ile âşığın hâne-i dilinden bahsedilip; sarayların yapılması için eskilerinin yıkılması gerektiği söylenir.

Yıkılmayınca yapılmaz bu köhne hâne-i dil

Belî 'imâret-i kasra harâb olur bâ'is

(G 20, 2/120)

İnsanların emelleri bir saraya benzetilir (kasr-ı âmâl). Bu sarayın temelini şüphe ve korku üzerine kuran kişinin penceresinin yokluğun sonsuzluğuna açılacağı belirtilir. Merdiven, yukarılara çıkmakta kullanılması sebebiyle zikredilir ve kimsenin Allâh'ın yardımını olmaksızın kabiliyet merdivenini tırmanıp üst makamlara çıkamayacağı belirtilir.

Dest-gîr olmak lâzım kuvve-i takdîrden

Bâm-câh kim çıkar mirkât-ı isti'dâd ile

(G 145, 4/286)

Dergâh fazla kullanılmamış olmakla birlikte tasavvûfî söyleyişlerin yer aldığı beyitlerde geçer. Kale ve hisar ise kal'a-i himmet, kal'a-i Kâf gibi mücerred kavramların ifadesinde kullanıldığı gibi gerçek manasıyla da kullanılmıştır.

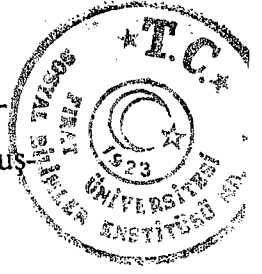
10. Tabâbet

Divanda hastalıklardan da çeşitli vesilelerle bahsedilir. Hastalık isimleri doğrudan kullanılmaz; ancak mumya, kırık, cerahat, dârû, devâ, uyuşturma gibi hastalıkla ilgili unsurlar kullanılır. Âşığın vücudunu cerahat kapladığında uyuşturmaktan başka bir çâre olmadığı söylenir.

İmtizâc etmeden özge dediler yok çâre

N'ideyim hısn-ı vücûdum bürümüştür ahlât

(G 84, 3/204)

Âşık, genellikle hasta olarak düşünülür. Âşık, ya aşk hastalığına tutulmuştur ya da ayrılık derdine düşmüştür. Aşk hastalığının tek çâresi ise sevgiliye kavuşmaktır. Başka ilaçlarla uğraşmak abesle iştigal olur.

Ancak marîz-i 'aşka devâ vasl-ı yârdır

Sen ey tabîb eyleme gayrı devâ 'abes

(G 21, 5/122)

Ayrılık derdinin ilacı ise sevgilinin kırmızı dudağıdır.

Dârû-yı derd-i hicr leb-i la'l-i yârdır

Sen ey tabîb eyleme gayrı devâları

(G 157, 6/300)

Şu beyitten, zamanında Hind eczâsının kullanıldığını ve hindiba bitkisinin kuvvet verici bir tesiri olduğuna inanıldığını anlıyoruz.

Eczâ-yı Hindî 'aşka devâ olmaz ey hekîm

Hassîyyetini söylemesin hindibâ bana

(G 3, 6/96)

Şarap, dinimizde haram içeceklerden biridir; ancak şaraptaki alkolün bazı hastalıklara iyi geldiği de bilinmektedir. Böyle durumlarda bazen hastaların şarap içmesine izin verildiği olur.

Rahmî bilemem nefsi için mi yine zâhid

Bir hastaya nûş-ı meye gösterdi cevâzı

(G 148, 7/290)

Rahmî Ma'mûretü'l-Âzîz Vilâyeti eski valilerinden Abdünnâfi Efendi'nin bir gazeline yazdığı tahmîsin bir bendinde tabâbet ile ilgili bazı şeylerden bah

setmiştir. Şair bu bendde Eflâtun'u her şeyi bilen bir âlim ve tabip olarak; verdiği ilaçları da şeker gibi düşünür. Kırıkların tedavisi için bağlanması gerektiğini düşünerek bu ilaçların kalbi kırıklara kırık bağı olmasını; zamane tabiplerinin mumya yapmaktan vazgeçtiklerini söyler. Mumya bilindiği gibi daha çok eski Mısırlı'ların kullandıkları, ölülerin çürümesini engelleyen bir usûldür. Fakat bu bendde kullanılan mumya "her türlü derde devâ olarak bilinen adı var kendi yok bir ilaçtır. Efsâneye göre Feridûn bir gün ava çıkmış. Askerlerden biri bir ceylanı oklamış. Ancak vakit akşam olduğu için yakalayamamış. Ceylan yaralı haliyle kaçıp bir mağaraya sığınmış. Birkaç asker mağaraya girdiğini görmüşler. Ceylan mağaradaki bir suyu içmiş. Yarasını da suya batırması ve iyileştirmiş. Askerler bu hadiseyi görüp Feridûn'a haber vermişler. Feridûn bir horozun ayağını kırıp suya deşirmiş. Kırık düzelmiş. Mumya işte bu su imiş. Sonradan mumya yapmak için kızıl saçlı bir çocuğu bir taş dibeğe diri diri kapatıp 120 yıl bekletilirmiş. Çocuk dibek içinde iyice eriyince terkibi mumya haline gelirmiş."¹⁰⁵

Gerek hakîm Felâtun-ı ser-bülend olsun
 Hazâkat ile hünerde cihân-pesend olsun
 Müdâm verdiği dâru da şehd ü kand olsun
 Dil-şikesteye kande cebire bend olsun
 Bütün tabîb-i zamân mumîyâdan el çekdi

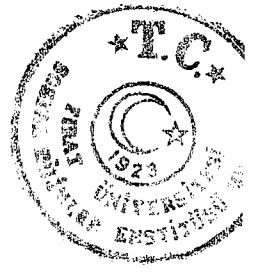
(TH 3, 3/310)

11. Alış-Veriş

Alış-veriş genellikle çarşı-pazar hayâli etrâfında ele alınır. Genellikle bâzâr-ı muhabbet, kıyâmet bâzârı, sûk-ı ciger, sûk-ı cihân, sûk-ı visâl, sûk-ı irfân, sûk-ı gâm gibi mücerred ifâdeler içinde ele alınır.

Rahmî muhabbeti bir pazar olarak düşünür. Bu pazarda aşk ticareti yapılır. Fakat vefâ kumaşının kirlenmesi bu ticâreti menfî yönde etkiler.

¹⁰⁵ İskender Pala, age., s.400.

Bender-i 'aşk içre bâzâr-ı muhabbetden ne sûd

Rahmîyâ çün 'arz-ı kâlâ-yı vefâ olmuş pasañ

(G 89, 7/212)

Âşık gözyaşı akçelerini ne kadar sarf etse de sevgilinin kavuşma kumaşına sahip olamaz.

Nâ'il-i kâlâ-yı vaslın olamaz bu dil-i zâr

Sûk-ı mihrinde olur nakd-i sirişkim masrûf

(G 93, 2/216)

Âşık sevgilinin sürekli müşterilerinden biridir. Alış-verişte kullandığı şey ise elindeki gözyaşları ve ciğer çarşısından aldığı mücevherlerdir. Şair, bu ifâdeleriyle sevgiliye kavuşmak için döktüğü, tâ ciğerden gelen gözyaşlarını anlatmak istiyor.

Oldum çü harîdârın ele eşk-i ter aldım

Çeşmim gibi tâ sûk-ı ciğerden güher aldım

(G 113, 1/242)

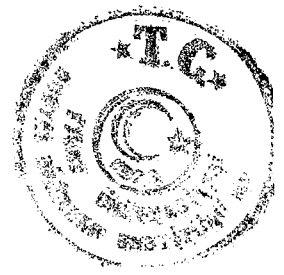
Şair bir beyitte cihânı bir çarşı, marifeti ise para olarak düşünür. Bu cihân çarşısında marifet parasının sahteleşmeye başladığını; bu yüzden tam ayarlı altın dahi olsa kıymetinin bilinmeyeceğini söylüyor.

Nukûd-ı ma'rifet sûk-ı cihânda kalbe yüz tutmuş

Revâcî kadrinin olmaz zer-i kâmil ayâr olsam

(G 117, 4/248)

Şair şu beyitte, kendinden önceki marifet tüccarlarının izinden giderek, Yeni bir kumaşla kendisinin de pazara çıktığını söylüyor.

Sevdâ-gerân-ı ma'rifetin oldu pey-revi
Bâzâra çıkdı Rahmî de bir nev kumâşla

(G 143, 7/284)

Şair, gönlün sevinç bağışlamasının ve sevginin nâdir bulunan mücevherler olduğunu; çünkü bunların irfan çarşısında bulunduğunu ve vefâ terazisinde tartıldığını söyler.

Güher-i nâdire-i mihr safâ-bahş-ı derûn
Sûk-ı 'irfânda mîzân-ı vefâda mevzûn

(MF, 12/322)

Şair şu beyitte, alış-verişle ilgili bir çok unsuru kullanarak âdeta aşk çarşısı içindeki âşığın durumunu resmetmiştir.

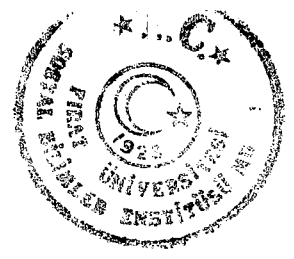
Metâ'-ı vasla semen yok mu nakd-ı cân n'oldu
Yoğ ise ceyb-i hayâlinde dirhem ü dinâr

(K 5, 12/70)

Şair ayrıca H. 1283/M. 1868 yılında Harput Çarşısı'nın yanması üzerine bir tarih söylemiştir.

12. Yazı İle İlgili Hususlar

Harputlu Rahmî Divanı'nda yazı ile ilgili birçok unsur zikredilmiştir. En çok kullanılanlar kalem (kilk, hâme), hatt, divit, mürekkep, kağıt (sahife, varak, levha) gibi unsurlardır. Bunların yanı sıra çeşitli vesilelerle bazı harflerden ve ayrıca dîvân, kitap, dibace gibi unsurlardan da bahsedilir. Zikredilen bu unsurların çoğu çeşitli unsurların benzetilene olarak kullanılır.

a) Kalem (Hâme)

Yazı ile ilgili unsurların divanda en çok zikredilene kalemdir. Kalem kimi zaman mücerred kimi zaman da müşahhas ifadeler içinde zikredilmiştir. Rahmî kalemi yarattığı için Allah'a şükreder ve kalem yaratılmasa insanların yazıyı bilemeyeceklerini düşünür.

Halk etmeseydi kim ne bilirdi ki hatt nedir

Elde bu tercümân-ı kalemle kitâbeti

(K 1, 11/24)

Şair kaleminin yeni hünerler ortaya çıkardığı iddiasındadır.

Çıkardı hâme yine Rahmî nev-nesîc hüner

Bu dest-gâh-ı ma'ârifde pâ-y-bâf edelim

(G 110, 7/240)

Sevgili bir yerde katip olarak düşünülür. Bu katip âşğın durumunu kaleme havale eder. Burada kalem, hem yazı yazma aleti, hem de dairelerde yazı işlerinin görüldüğü yer mânâsına kullanılarak îhâm yapılmıştır.

Ol kâtib-i şûhum kaleme etdi havâle

Dilde hatt-ı sevdâsını etmemişdim ifâde

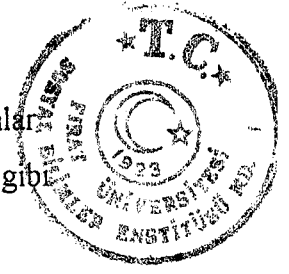
(G 137, 4/274)

Kalem kamıştan yapılır. Şeker de kamıştan yapıldığından, şair kaleminin şeker gibi sözler yazdığını söyler.

Leb-i dil-dârını yâda nesi var Rahmî'nin

Hele sor hâme gibi ney-şekerinden gayrı

(G 152, 7/294)

Yazı ile uğraşanlar “ehl-i kalem” olarak isimlendirilir. Böyle insanlar genellikle çeşitli memuriyetlere alınırlar; fakat Rahmî kendinin diğer ehl-i kalem gibi bir maaşa kavuşmadığını söylüyor.

Ehl-i kalemde sâde benim böyle bî-nevâ

Oldu be-kâm her birisi bir ma‘aşla

(G 143, 5/284)

Kalem kimi zaman da bilgi denizinden mânâ incileri çıkaran bir dalgıç olarak düşünülür.

Çıkardı bahr-i ma‘ârifden işte ey Rahmî

Nice la‘l-i ma‘nî bu hâme-i gavvâs

(G 79, 5/200)

Kalem bazen “hâme-i kudret, kilik-i ezal” gibi mücerred ifâdeler içinde de kullanılır. Sevgilinin kaşlarının ve yüzündeki ayva tüyerinin kudret kaleminin eserleri olduğu söylenir

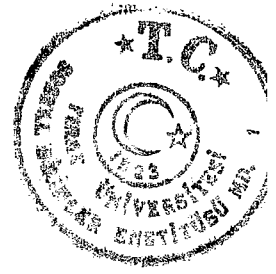
Dikkatle nazar kıl hele ebrû-yı hilâle

Gör ki neler yazarmış kalem-i kudret sâni‘

(G 88, 2/210)

b) Hatt

Hatt aynı zamanda hem yazı hem de sevgilinin yanağında çıkan ayva tüyleri mânâsına geldiğinden tevriyeli ve îhâmlı olarak çeşitli hayâller içinde kullanılır. Bazı beyitlerde mücerred ifâdeler içinde ele alındığı da olur. Aşağıdaki beyitte sevgilinin yüzündeki ayva tüyelerinin ezelde kudret kalemi tarafından yazıldığı söylenir. Burada sevgilinin yüzü de bu yazının yazıldığı bir satır olarak düşünülür.

Levh-i ruhsârına yazmış hâme-i kudret ezel
Bildi 'âşıklar nedir mazmûn-ı hatt-ı lem-yezel

(G 107, 1/236)

Sevgilinin kaşları ve yüzündeki ayva tüyleri şaire "levh ü kalemle hattı icad eden"i hatırlatır.

Rahmîyâ bak hatt u ebrûsuna yâd eyle hemân

Nâmını levh ü kalemle hattı icâd edenin

(G 104, 9/232)

Şair şu beyitte sevgilinin güzelliğini bir noktaya sıkıştırarak aşk efsanesini fazla uzatmadığını söylüyor. Bu beyitte şair az sözle çok şey anlatabildiğini iddia ediyor. Noktanın ben mânâsında, hattın ayva tüyü mânâsında kullanıldığını düşünürsek, şair sevgilinin sadece bir benini anlatmanın bile onun güzelliği için yeterli olduğunu, ayva tüylerini de yazmanın ise aşk efsanesini uzatmaktan başka bir işe yaramayacağını söylüyor.

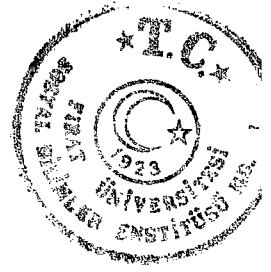
Benim bir noktaya hasr etdiğim hüsnün değil hâli

Yazıp Rahmî hattın efsâne-i 'aşkı dıraz etmem

(G 119, 7/252)

c) Divit, Mürekkep (Midâd)

Divit, divanda sürekli mürekkeple birlikte zikredilir. Divitle ilgili olarak önceki dîvân şairlerinde görülen hayallere Rahmî'de rastlanmaz. Bunu Rahmî'nin yaşadığı devirde divitin yerini yavaş yavaş kaleme terk etmeye başlamasına bağlayabileceğimiz kanaatindeyiz. Zaten divit kaleme göre oldukça az kullanılmıştır.

Şerh için baht-ı siyâhımla sevâd-ı hattını

Hâmeğe geldi devâtımdan midâd imdâd ile

(G 145, 6/286)

Misk mürekkep gibi siyah renkli bir koku olduğundan, bir yerde mürekkep miske benzetilir. Sevgilinin anber kokulu benini anlatmakta kullanılan mürekkebin miskten yapıldığı düşünülür.

Anberîn hâli mi yâd eyler bu hâmen Rahmîyâ

Misk-i ezferden mürekkep mi midâdın mâyesi

(G 150, 5/292)

ç) Sayfa (Safha, Varak, Levha)

Tüm yazıların yazıldığı bir satır vardır. Bu satır genellikle kağıttan yapılmış bir sayfa veya bir levhadır. Eskiden önemli şeylerin yazıldığı sayfalar çeşitli yöntemlerle süslenirdi.

Rûzgârın safha-i evrâkını zeyn eylesin

Rahmîyâ âsâr kalmaktır bu divândan garaz

(G 80, 5/200)

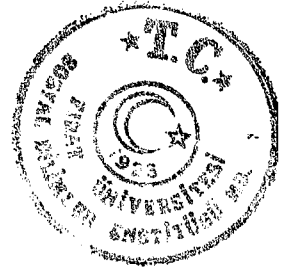
Bir beyitte gül yaprağı kırmızı bir sayfa olarak düşünülür.

Okur yazar yine âyât-ı hüsn-i dildârı

Elinde al varakdan meger kitâbı gülün

(G 102, 3/228)

Övülen şiiirlerini herkesi aciz bırakacak sayfalara yazar.

Nüsha-i şi'rini tâ safha-i i'câza yazar

Gûş kıl şübhe edersen okunur âsârı

(SE 1, 15/328)

d) Kitap

Dîvânda kitap genellikle çeşitli benzetmeler ve hayâller içinde ele alınır. Bu benzetme ve hayâllerde kitabın toplayıcı özelliği ön plandadır. Eskide matbaa fazla gelişmediğinden kitaplar çeşitli müstensihler tarafından elle istinsah edilirdi. Bazı kitapların nüshaları az bulunur ve çok kıymetli olurdu. Şu beyitte sevgilinin yüzü bir kitabın nadir bulunan bir nüshasına, ayva tüyleri bu kitaptaki yazılara benzetilir. Sevgilinin dudakları ise sevgilinin güzelliği üstüne yazılmış, yanağa hitap eden bir bölüm olarak düşünülür.

Hattıyla oldu nüsha-i nâdir kitâb-ı ruh

La'li yazıldı hüsnüne faslü'l-hitâb-ı ruh

(G 29, 1/134)

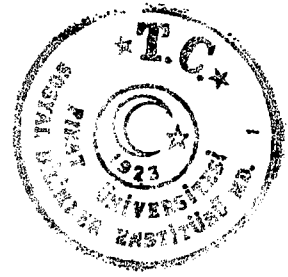
Sevgilinin güzelliği bir çok yerde bir kitap olarak düşünülür. Sevgilinin beni ise bu kitap üzerindeki bir noktadır. Şair söylediği nükteleri ve şiirleri bu güzellik kitabındaki noktayı anlamış olmasına bağlar.

Nokta-i hâl-i kitâb-ı hüsni Rahmî fehm edüp

Nükte-i ser-besteler mazmûn eş'ârımdadır

(G 149, 7/162)

Şair sevgilisine olan aşkını o kadar büyük görür ki bu aşk efsanesi kitap haline gelirse okuyanlara sürekli Leyla ve Mecnun hikayesini hatırlatacağını söylüyor.

Kays ile nâm-ı Leylâ her dem gelirdi yâda

Efsânemiz bizim de ey meh kitâb olaydı

(G 158, 6/302)

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda, kitaplardan sadece dîvândan ismiyle bahsedilmiştir. Dîvân, dîvân şairlerinin çeşitli zamanlarda yazdıkları şiirleri, nazım şekillerine ve her şiirin kafiyesinin veya redifinin son harfinin Arap Alfabesindeki sırasına göre belli bir düzen içinde topladıkları kitaptır. Aynı zamanda edebiyatımızın uzun ve parlak bir dönemine isim olmuş bu kitap, Harputlu Rahmî Dîvânı'nda çeşitli vesilelerle ve çeşitli özellikleriyle zikredilmiştir. Hemen hemen tüm dîvânlarda "dibâce" denilen önsöz mahiyetinde bir bölüm bulunur. Eskiden bu bölümde, genellikle Allah ve peygamber için yazılmış övgülere ve duaya yer verilir; eseri tamama erdirebildiği için şair hamd ederdi.

'Arz kıl zikr-i Hakk'ı fâtiha-i hâlinde

Yazıp âdâbile dibâce-i dîvâna senâ

(G 2, 6/96)

Rahmî ayrıca dîvânlarda en çok yer alan nazım şekli olan gazelden de birkaç beyitte bahsetmiştir. Şair kendine hitap ettiği bir beyitte gazelde ustaların izinden yürümesini ve kaleminin güzel edalı olmadığını dememesini söylüyor.

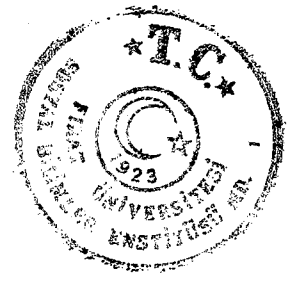
Rahmî gazelde pey-rev-i ehl-i sa'adet ol

Hâmeme de sen öyle deme kim hûb-edâ değil

(G 106, 7/234)

e) Nâme

Nâme, sevgiliden kavuşma haberi almak için bir vesile olarak düşünülür. Dîvânda fazla kullanılmamış bir unsurdur.

Bunca demdir almadım hergiz peyâm-ı vaslını
 Çok temennâ ile yazdım nâmeler dildâre ben
 (G 131, 2/266)

f) Bazı Harfler

Dîvânda “elif ve ra” harfleri şekilleri itibariyle çeşitli benzetmeler içinde kullanılmıştır. Bunlardan “elif” harfi sevgilinin boyu için benzetilen olur. Şu beyitte âşığın gönlü bir levhaya benzetilmiş, bu levhada sevgilinin elif gibi boyundan başka hiçbir şeyin bulunmadığı, kitabının asla başka bir harfi söylemediği belirtilmiştir.

Levh-i gönülde bir elif-kadd-i yâr var

Bir gayrı harfi söylemez asla kitâbımız

(G 61, 3/176)

“Ra” harfi ise kavisli şekli ile sevgilinin kaşu ve hilâl için benzetilen olur.

Yazıldı hâme-i kudretle şekl-i ebrûsu

Nişâne-i meh-i nevdîr biz o râyı biliriz

(G 58, 7/172)

Dîvânda birçok yerde vefa, harfle birlikte kullanılmış; çeşitli durumlar için, bir vefa harfinin bile kalmadığı söylenmiştir. Şair şu beyitte gönül levhasından vefa adabının harfinin kaldırıldığını; öyle ki yeni yetişen çocukların hocalarıyla tartışıklarını söylüyor.

Mahv olunmuş levh-i dilden harf-i âdâb-ı vefâ

Tıfl-ı nev-resler cedel-hân olmada üstâd ile

(G 145, 3/286)

13. Sihir, Efsûn

Sihir ve efsun genellikle sevgilinin gözleri, gamzesi ve saçları ile birlikte düşünülür. Sevgilinin gamzesi insanların arasını açar. Nazlı bakışları insanlara büyüü öğretir.

Tenbîh fiten-i gamze-i gammâzına mahsûs

Ta'lim-i füsûn ol nige-h-i nâzına mahsûs

(G 78, 1/198)

Sihir bazen sevgilinin gözlerine çekilmiş bir sürme olarak düşünülür.

Sürme çekmiş sihirden gamze-i gammâzına

Her gören meftûn olur hâtır-firîb nâzına

(G 146, 1/286)

Sevgili bir bakışıyla insanları büyülemesine rağmen kendisi bin defa da büyü yapılsa büyülenmez.

Bin füsûn ile ol âhû-nige-hi râm edemem

Çâre ne ben dahi râm olsam ârâm edemem

(G 115, 1/246)

Sihir bazen de peri ile birlikte düşünülür. Sevgili periye benzetilir. Efsunlanmış gönül sabaha kadar bekler; fakat periye benzeyen sevgili bir türlü gelmez.

Efsûnla dil tâ-be-seher kıldı temennâ

Bir şeb o peri gelmedi âgûş-ı visâle

(G 136,7/274)

Sevgilinin saçının kokusu da sihirli olarak düşünülür. Sabah rüzgarı sevgilinin saçının kokusunu alınca büyülenir ve onun saçlarına doğru gider.

Şemîmin aldı perişân olup nesîm-i sabâ,

Bu gün sihr ile yine zülf-i târ-mâre gider

(G 56, 4/170)

Efsun yapmak için kullanılan etkili yöntemlerden biri de saçlara düğüm atmaktır. Sevgilinin saçlarındaki düğümlerin bir büyücünün gözüne bile büyü yapabileceği düşünülür.

Ukdeler var zülf ü hâl ü gîsûvân-ı yârde

Sihr ile efsûn okurlar dîde-i câdûya dek

(G 103, 4/230)

14. Oyunlar

a) Gûy u Çevgân

At üstünde ucu kıvrık bir sopa ve top ile oynanan bir oyundur. Dîvânda sadece birkaç yerde kullanılmıştır.

'İlm ü âdâb hüner yanında

Tob-i bâzîçe-i çevgânında

(MES, 12/84)

b) Satranç

Satranç da diğer oyun türlerinde olduğu gibi dîvânda fazla kullanılmamıştır. Bazı satranç tabirleri çeşitli sanatların yapılmasına vesile olur. Bir beyitte bu tabirlerden at sürmek ve şah-mat etmek îhâm sanatı yapılarak kullanılmıştır.

At sürüp meydâna girsin ruh verip şeh-mat eder
 Seyr kıl ferzâne kim bâzîçe-i dünyâ galat
 (G 82, 2/202)

15. Bazı Tipler ve Meslek Erbâbı

a) Sâkî

Harputlu Rahmî Dîvânî'nda en çok zikredilen tiptir. Sâkî ay yüzlü gül yanaklı bir güzel olarak düşünülür ki bu genellikle sevgilidir. Sevgilinin kırmızı dudağı şarap olarak düşünülür. Sâkî bu şekilde eline kadeh bile almadan âşığı sarhoş eder.

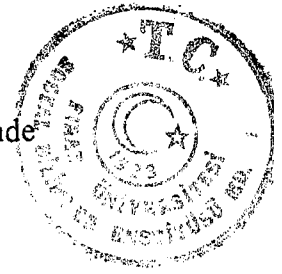
Beni mest etdi mey-i la'î-i lebinden sâkî
 Almadan destine meyhânede peymâne henüz
 (G 66, 5/184)

Âşıkların meyhâneye gelmekteki maksatları sâkînin kadehe benzeyen dudaklarıdır.

Merâmı sagâr-ı la'lindir âşıkın sâkî
 Gelirse meygedeye sen ayağını pek bas
 (G 79, 2/298)

Zâhid âşığı sürekli içki içtiğinden dolayı ayıplar; fakat âşık sâkînin sunduğu içkiyi içip zahidi umursamaz.

Eder-dem nûş sahbâ bî-muhâbâ dest-i sâkîden
 Dem-i fırsatda zâhid-i ta'neden ben ihtirâz etmem
 (G 119, 4/252)

Bazen, devran da bir sâkî şeklinde hayâl edilir. Bu zamanın sâkîsinde gamı giderecek bir içki yoktur.

Sâkî-i devrânda def-i gam eyler bâde yok

Bezme geldin gerçi Rahmî hâtır-ı nâ-şâd ile

(G 145, 7/286)

Yukarıda zikrettiğimiz bu devran sâkîsi insanlara gamı giderecek bir içki vermediği gibi onlara verdiği kadehler gamla doludur.

Eyledim sâkî-i devrâna bu bezm içre bana

Sundu peymâne-i gam câm-ı meserret yerine

(SE 10, 2/352)

b) Şah-Padişah

Şah genellikle gerçek mânâsının dışında övülenin ve çoğunlukla sevgilinin benzetileni olur. Şeh-i aşk, şeh-i hüsn, şeh-i nahvet gibi terkipler içinde kullanılır. Şeh-i aşk, hükmettikleri üzerine fermanlar çıkarır. Aşkın hakim olduğu yerlerde uyulması gereken kuralları belirler.

Sûk-i 'irfânda fermân-ı şeh-i 'aşk budur

Müşteri vaslına cân vermek olur bâzârı

(SE 1, 24/330)

c) Silahdâr

Dîvânda fazla kullanılmamıştır. Bir beyitte gül bir padişah diken de onun silahdârı olarak düşünülür.

Bir bârgâh-ı şevketle kurdu şâh-ı gül
Tiğın kuşandı belde silâhdârı oldu hâr

(K 4, 3/58)

ç) Hazinedâr

Dîvânda bir beyitte geçer. Bu beyitte kırmızı gül ve çiğ kıymetli birer hazine, gül de onları koruyan bir hazinedâr olarak hayâl edilir.

Gül-i la'î ü jâle gevher-i şeh-vâredir deyü

Hıfz eyler idi şâh-ı gül olmuş hazinedâr

(K 4, 7/60)

d) Sipehsâlâr

Sipehsâlâr, ordudaki askerlerin en büyüğü, yani komutandır. Dîvânda çeşitli hayâller içinde ele alınır. bir beyitte övülen, kişi irfan ordusunun komutanı olarak düşünülür.

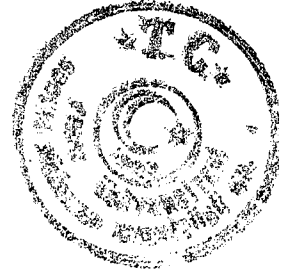
Hazret-i Râşid Efendi ki ma'ârif-perver

Cünd-i 'irfânın odur şimdi sipehsâlârı

(SE 1, 11/328)

e) Kâtib

Kâtib yazı yazması bakımından ele alınır. Ayrıca yazı işleriyle görevli bir memurluğun da ismidir. Şair sevgilisini durumunu halletmeyip kaleme havale eden bir kâtibe benzetir.

Oİ kâtib-i şûhum kaleme etdi havâle

Dilde hatt-ı sevdâsını etmemiştim ifâde

(G 137, 4/274)

f) Müftü

Müftü bir şehirde dinî işlere bakan memurların en büyüğüdür. Müftü kendisine sorulan sorulara fetvâ vermesi ile ele alınmıştır. Şair kendi sözlerinin müftünün verdiği fetvâlardan daha güzel olduğu iddiasındadır.¹⁰⁶

Senden ey müfti-i a'lem ederim istiftâ

Şer'-i insâfla bu meseleyi eyle beyân

Zeyd ü 'Amr'in sühânında bu letâfet mi olur

Yoksa olmaz mı benim gibi sühândân-ı cihân

(SE 12/356)

g) Tabîb

Tabîb hastaların şifâ bulmasını sağlar; fakat aşk hastalarının derdine bir dermân bulamaz. Aşk hastalarının derdine dermân olsa olsa sevgilinin dudağından olur.

Şifâ lebinden olur olsa haste-i âşka

Tabîbim eyleme gayrı devâyı biz biliriz

(G 58, 4/172)

¹⁰⁶ Bkz. Fetvâ.

ğ) Bağbân

Bağbân, bağa, bağdaki bahçelere bakan, buradaki çeşitli çiçek ve bitkilerin bakımını yapan kişidir. Bağbân genellikle gül ve gülistânla birlikte zikredilir. Kimi zaman âşık kendini bir bağbâna benzetir.

Gehî gül-ruhlara geh sünbül-i giysûya bend olmuş

Gönül bu gül-sitân-ı hüsne gelmiş bağbân olmuş

(G 76, 4/196)

h) Dalgıç (Gavvâs)

Gavvâs inci çıkarmak için denize dalar. Şair yaratılışını ve bilgiyi bir denize, kalemini ise bu denize dalıp mânâ incileri çıkaran bir dalgıca benzetir.

Gavvâs-ı kalem buldu nice gevher-i ma'nâ

Tab'ın bilemem Rahmî ki deryâ mı nedir bu

(G 134, 7/270)

Şair bir beyitte feleği dalgıca, övüleni ise bir inciye benzetmiştir. Felek dalgıcı bu inciyi bulmak için bütün denizleri dolaşmıştır.

Sensin ol dürr-i girân-mâye eyâ fahr-ı kibâr

Buldu gavvâs-ı felek devr ederek ebhâr

(SE 1, 28/320)

ı) Pehlivân

Gam âşığı ayaklar altına alan bir pehlivâna benzetilir. Aşığın gam pehlivânından kurtulması için tek çare ise sevgilinin sunacağı kırmızı şaraptır.

Bâde-i pür-zûr la'linle elinden al beni
 Pehlivân-ı gam reh-i 'aşkında etdi pây-mâl
 (G 105, 3/232)

i) Boksör (Müş-zen)

Önceki dîvân şairlerinde pek görmeye alışık olmadığımız bu meslek divanda bir beyitte kullanılmıştır.

Cefâ-yı müş-zen mergile olur bîdâr
 Bu hâb-gâhda her kim ki intibâh etmez
 (G 65, 5/182)

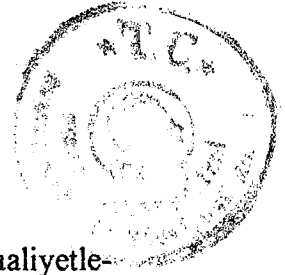
j) Mihmân (Misafir)

Âşık kendini vuslat sofrasında bir misafir olarak düşünür. Bu sofrada doyması için sevgilinin çenesinin altındaki elma yeterlidir. Nitekim iyi misafir fazla külfet vermekten çekinir.

Ey meh o hân-ı vaslda bes sîb-i gabgabın
 Mihmân-ı hâs sâf-dile külfet istemez
 (G 64, 2/180)

Başka bir beyitte ise yine âşık misafir sevgili ise ev sahibi olarak hayâl edilir. Âşık sevgilinin köyüne misafir geldiğini söyleyip sevgiliden ev sahibi olarak üzerine düşeni yapıp, kendisine bûseler ikrâm etmesini ister.

Bir misâfirdir ser-i kûyunda 'aşık rahm kıl
 Sen nevâl-i bûseler ile hemân mihmâne 'arz
 (G 81, 2/200)

k) Berber

Berber saçları tıraş etmesi ve eskiden bazı ufak tefek hekimlik faaliyetlerinde bulunması sebebiyle zikredilir. Şu beyitte berberin kullandığı sivri uçlu neşter sevgilinin gamzesine benzetilmiştir.

Ben ol bîmâr-ı nâz-ı gamze-i dil-dûz-ı yârim
 Elinde nişter-i ser-tîz-i berber kande ben kande
 (G 144, 5/284)

l) Hokka-bâz (Şu'bede-bâz)

Hokkabâz el çabukluğu ve çeşitli hilelerle insanları aldatan kişidir. Dîvânda rakib hileyle sevgiliyi yolundan döndüren bir hokkabâza benzetilmiştir.

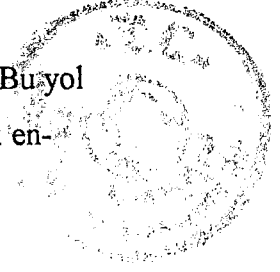
Bilmem ki ne reng eyledi döndürdü o yâri
 Gördün mü rakîb-i harî ol şu'bede-bâzı
 (G 148, 4/290)

m) Hırsız(Düzd), Yol Kesici (Reh-zen)

Sevgilinin gamzesi hırsıza benzetilmiştir. Sevgili başkasına bile bir bakış atsa bu hırsız bakış döner dolaşır yine âşığın sinesini bulur.

Nigâh etse de gayre nişâne sînemdir
 O tîr-i gamze-i düzd âşînâyı biz biliriz
 (G 58, 2/172)

Yol kesiciler, âşığın sevgiliye ulaşmasını engelleyen kimselerdir. Bu yol kesiciler hile geçidini tutarlar iftiralarıyla âşığı yolunu kesip sevgiliye ulaşmasını engellerler.

Geçilmez reh-zen-i gammâzlar derbend keydinden
Ne dem ki Rahmî mihmel-bend-i râh-ı kûy-i yâr olsam
(G 117, 7/250)

n) Gelin (Arûs)

Gül yaprağı boynuna çiğ tanelerinden gerdanlık takan ve nikabı bezm-i çemende açılan bir geline benzetilir.

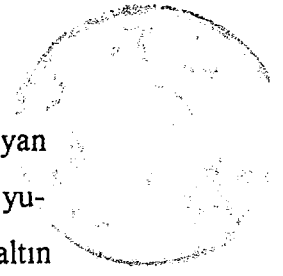
Takındı gerdene dürr-i jâleden arûs gibi
Açıldı bezm-i çemende bu şeb nikâbı gülün
(G 102, 2/228)

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda saydığımız bu tip ve mesleklerden başka vezir, vâli, müşir, sipehdâr, zabıt, at veya deve sürücüsü, nakkaş, derviş, şeyh, köle, yağma-gerân gibi tipler de zikredilmiş; fakat haklarında fazla malumat verilmemiştir. Bu yüzden bunları ayrı bir başlık altında incelemeye değer bulmadık.

16. Çeşitli İlimler

a) İlm-i Kimyâ

“İlm-i kimyâ eskilere göre sun'î olarak altın ve gümüş istihsal etmek ilmidir. Bununla uğraşanlara (güruh-ı ehl-i kâf) denir.

Altın ve gümüş istihsali için evvelâ altın ve gümüş istihsaline yarayan iksir bulunur. İksir de muhtelif maddelerden, meselâ kandan, necesten, kıldan ve yumurtadan istihsal olunur. İşte bu iksir ateşte kızdırılmış gümüş üstüne dökülürse altın olur; kalay veya bakır üzerine dökülürse gümüş olur.”¹⁰⁷

Rahmî âşığın vücudunu gümüş, ayrılığı bir pota olarak düşünür. Bu potayı kızdırıp içindekini eriten ise aşk ateşidir. Âşığın vücudu ayrılık potasında aşk ateşiyle eriyerek saf altına dönüşür.

Pûte hicrinde kâl eyledi ol sîm tenim

Nâr-ı ‘aşkıyla zer-i hâlise döndü bedenim

(G 109, 1/238)

Sevgilinin bakışı da isabet ettiği şeyi altına çeviren bir iksir olarak düşünülür. Eğer bu bakış bir gül yaprağına değerse gül yaprağı halis altınla aynı ayarda olur.

İksîr-i i’tibâr-ı nigâhın bulursa ger

Olur bu berg-i gül zer-i hâlise hem-‘âyâr

(K 4, 38/66)

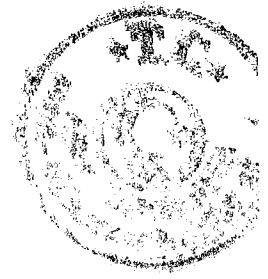
Taktîr (damıtma), kimyada kullanılan usullerden biridir. Maddeleri kalb etmekte kullanılan iksiri elde etmek için bu yöntemi de kullanırlar. Âşığın sevgilinin pembe renkli yanağını hayâl ederek döktüğü göz yaşları damıtılarak gül suyu elde edilebilir.

Ağlatdı beni âriz-i gülgûn-ı hayâli

Taktîr ile eşkim de gül-âb olsa ne mâni‘

(G 87, 2/208)

¹⁰⁷ A. Sırrı Levend, age., s. 189-190.

b) İlm-i Ledün

İlm-i ledün, “tasavvufta Allah’tan vasıtasız gelen bilgi, ilham”¹⁰⁸ mânâsına gelir. “Ledün bilgisi ve ledün ilmi tasavvufta Tanrı sırlarını ve işlerin iç yüzünü bilme ilmidir ki bunu ancak Allah bilir ve peygamberlerine öğretir. Ledün ilmi ancak Allah’tan ilham gören müridin feyzi ile bilinebilir. İşlerin gizli sebeplerine ise ledünniyât denir.”¹⁰⁹ Kur’ân-ı Kerîm’de, Hz. Hızır’ın Hz. Mûsâ’ya bu ilmi öğretmek için birlikte yolculuk ettikleri anlatılır.¹¹⁰

Nüsha-i nâdire-i sırr-ı Hüdâvend-i Celîl

Mushâf-ı ‘ilm-i ledünnî okunur âyet-i şeyh

(G 31, 3/136)

Dîvânda bir yerde övülenin ilm-i ledüne vakıf olduğu düşünülür.

Vâkıf-ı ilm-i ledün müdür âyâ bilmem

Seyr eder sâhil-i ‘irfânı demez esrârı

(SE 1, 4/326)

c) Nümûd-ı Kıyâs

Bir konuda benzer hükümler gösterip karşılaştırarak neticeye ulaşmak için kullanılan bir yöntemdir.

Neylisün nümûd-ı kıyâs ile denilmez zîrâ

Mantıku’t-tayr netice güç olur izhârı

(SE 1, 5/326)

¹⁰⁸ Süleyman Uludağ, age., s. 306.

¹⁰⁹ İskender Pala, age., s 344.

¹¹⁰ Kur’ân-ı Kerîm, Kehf Sûresi, 64-72, 85.

ç) Rûya Tâbiri

Dîvânda pek fazla olmamakla beraber bazı beyitlerde rûya tabiri ile ilgili unsurlar kullanılmıştır. Bunlardan birinde şair rüyaların genellikle tersinin çıkmasına işaret ederek gördüğü kavuşma rüyasının gerçekleşmediğini söylüyor.

‘Aks-i ta‘bîr mezâyâ-yı hayâl oldu firâk

Vasî-ı dildârla dil gördüğü rü‘yâ bu kadar

(G 54, 5/168)

17. Cemiyette İyi ve Kötü Olarak Bilinen Huylar ve Davranışlar

a) İyi Huylar ve Davranışlar

a. a) Cömertlik

Cömertlik, Harputlu Rahmî Dîvânı’nda en çok övülen ve en çok bahsedilen huydur. Şair cömertliğin ve cömertlerin çeşitli özelliklerini çeşitli vesilelerle zikreder. Felek cömertlerin bütün malını elinden alsa da bu kişiler yine de cömertlikten geri durmazlar.

Alsa da elde olan vârnı gaddar felek

Yine ehl-i keremin desti sahâdan kalmaz

(G 63, 6/180)

Gurur, insanlar için bir afet ve ikiyüzlülük getirir. Bu yüzden cömertler bunu şöhret için yapmazlar.

Fikr-i gurûr âfet uc b u riyâ gelir

Bezl-i atâda ehl-i sahâ şöhret istemez

(G 64, 3/180)

Cömertlik zenginliğe bağlı değildir. Cimri insanın her şeyi olsa da ondan cömertlik beklenmez.

İhtiyâriyle olur cûd-i bahîlin yohsa

Var ise mâ-meleki kalsa sehâvet gerekmez

(G 67, 6/184)

a. b) Sır Saklamak

Sır saklamak da dîvânda övülen huylardan biridir. Olgun kişiler, ağzına kadar dolu olan testinin içindekileri kimseye göstermediği gibi, gönüllerinin sırrını kimseye söylemezler.

Demez esrârını pür olsa da ağyâre sebû

Hıfz eder kâmil olan râz-ı dili havsalada

(G 139, 5/278)

a. c) Boş Sözler Söylememek

Rahmî kişileri söyledikleri sözlere göre değil yaptıklarıyla değerlendirir. Şair bilginin ve hünerin değerinin bilinmesi, hüneri olan kimselerin boş lafi bırakıp bunu göstermelerini ister.

Bil ma'rifetin kadrini sen eyleme lâfi
Terk et hünerin var ise ger lâf ü güzâfi

(G 159, 1/304)

a. ç) Düşmanları affetmek

Kerem sahibi kimseler düşmanlarını affederler. Asıl büyüklük ise bu affin düşmanlarından intikam almaya en uygun zamanda yapılmasıdır.

Kerim odur ki mücâzât-ı afv ede hasma
Felek müsâ'ade-i intikâm verdikçe

(G 140, 3/278)

b) Kötü Huylar ve Davranışlar

b. a) Gurur, Kibir

Rahmî'nin divanda en çok ayıpladığı, eleştirdiği şeylerin başında gurur ve kibir gelir. Şair insanların malla, mülkle, makam ve mevki ile, elbiseyle vb. övünmelerini, kendilerini diğer insanlardan üstün görmelerini ayıplar. Divanda gurur ve kibrin en belirgin görüldüğü tip zahiddir. Bunda kendini bir rind kabul eden şairin zahidle sürekli olarak bir çekişme içinde olmasının etkisi de büyüktür. Zahid sürekli ağır kaffanlarla gezer ve gittiği meclislerde bu gururlu kibirli davranışlarıyla meclisin özellikle de rind-meşrep insanların keyfini kaçıırır. Ona yüz defa başına kakarak bir mevki verildiğinde gururla başının göğe erdiğini sanır.

Kabâyile yine sûfi gelüp edince cülûs

Dedim ki bezmde yârâne kalmadı nâmûs

Gurûr-ı câh ile başı sipihre yetdi sanır
Yüz imtinân ile mollâya kim verildi rû'ûs

(G 68, 1,2/186)

b. b) Cimrilik

Cimrilik, Türk cemiyet hayatında her zaman ayıplanan bir huy olmuştur. Cimrilik, Rahmî'ye göre insanın yaratılışında olan bir huydur. Cimri kişi ne kadar zengin olsa da malından kimseye bir şey vermek istemez. Eğer bir sebeple birine bir şey verecek olursa onu da verdiği kişinin başına kakar. Bu yüzden cömertlerin sofrasında oturan tok gözlü kimseler cimrinin sofrasında sonradan başa kakılacak ekmeği yemezler.

Nâkes-i yedinden almaz imiş nân-ı imtinân

Dil-sîr-i hân-ı ni'met olanlar kerîmden

(G 128, 4/262)

b. c) Mevki ve Makama Meyletmek

Mevki ve makama meyletmek hoş görülmeyen bir huydur. Şaire göre mevki, makam insanlara üzüntü ve kaygıdan başka bir şey vermez.

Meyl eyleme câha gam-ı 'âlemden irâğ ol

Asûde-nişîn harem-i genc-i ferâğ ol

(G 108, 1/236)

b. ç) İlimle Övünmek

Şair, insanların fazilet ve ilim sahibi olduklarını göstermeye çalışmalarını bir cahillik alâmeti sayar. Ona göre gerçek ilim ve fazilet sahibi olan olgun insanlar, bu olgunluklarından dolayı nefeslerini bağlarlar ve suskun dururlar.

Delîl-i cehldir izhâr-ı fazl ü 'ilm eylemek

Kemâl ehl-i çü dem-bestedir kemâlinden

(G 129, 3/264)

b. d) Rüşvet Almak

Yaşadığımız devirde cemiyetimizi bir kurt gibi kemiren rüşvet hastalığının Rahmî'nin yaşadığı 19. Yüzyılda da olduğunu görüyoruz. Şair zamanın büyüklerinden kerem beklenmemesini çünkü rüşvet yüzünden onların sözlerinin bile pahalı olduğunu söylüyor.

Kibâr-ı 'asrdan etme sakın ümîd-i kerem

Girân-ı sühenlerine irtikâb olur bâ'is

(G 20, 4/122)

b. e) Kabalık, Câhillik, Kendini Bilmezlik

Âlim ve kibar bir kişi olan şair için bu tip insanlara tahammül etmek hayli güçtür. Böyle kimseler o kadar artmıştır ki bunlardan bir kısmı âlim sayılmaktadır. Öyle ki ilim şehrinin gerçek sahibi olan âlimler tıpkı bu şehirde muhacirler gibi yabancı kalmıştır.

Vaz'-ı nâdâna tahammül güç olur 'âlemde

Şehr-i 'ilmin de muhâcir görünür ensârı

(SE 1, 36/332)

18. Zamâne İnsanları

Harputlu Rahmî de kendinden önceki dîvân şairleri gibi yaşadığı zamandan ve zamane insanlarından şikayetçidir. Bunda Rahmî'nin, zamanından oldukça ilerde âlim bir şair olmasının da etkisi büyüktür. Hayatına baktığımızda, onun iki kızını da bizzat eğitip onları oldukça iyi bir tarzda yetiştirmek gibi, günümüzde bile – maalesef – birçok insana ters gelen şeyleri yapacak kadar ilerici bir kişi olduğunu görüyoruz.

Rahmî, zamâne dostlarının ne bir iyiliklerinin ne de eziyetlerinin olduğunu; elinde ne hayır ne de şer bulunan böyle dostların terk edilmesi gerektiğini söylüyor.

Ne lutfu ne kahrı olur ahbâb-ı zamânın

Terk eyle ki destinde anın hayr ile şer yok

(G 96, 4/220)

Şair zamâne insanların ahd meclisinin âdetini unuttuklarını, kendinin de onlara uyararak hata ettiğini söylüyor.

Edip taklîd unuttum deeb-i bezm-i ahd-i pîşini

Hatâ etdim ki ebnâ-yı zamâne bend karîn oldum

(G 118, 4/250)

Şairin katlanamadığı bir durum da kendini bilmezlere değer verildiği hâlde, olgun insanların hiçbir zaman değerinin bilinmemesidir.

Ehl-i kemâl ü ma'rifetin kadri dûn olur

Nâdâne Rahmî dehrde şu i'tibâre bak

(G 97, 9/222)

Rahmî, feleğin neden her zaman alçak dünyaya hürmet ettiğini; buna mukâbil irfan sahiplerini aşağıladığını anlayamaz.

Dem-be-dem etmede gerdûn-ı denîye ta'zîm

Ehl-i 'irfâne nedir bilinmez istihkârı

(SE 1, 37/332)

Şikâyet edilen bir başka husus ise çeşitli işlerin ehil olmayan kişilere verilmesidir.

Bu 'asrda nâ-ehle umûr oldu havâle

Evvâ'-ı felek şimdi bütün tab'a münâfi

(G 159, 2/304)

Şair zamâne çocuklarının, kendilerine edep ve vefa kaidelerini öğretecek bir halefleri olmadığından, hocalarına eziyet ettiklerinden şikâyet ediyor. Talebeler çeşitli hususlarda hocalarıyla çekişecek kadar edep ve vefadan uzaklaşmışlardır.

Sarf-ı âdâb-ı vefâyı kimde ta'lîm eylesin

Nâ-halef ebnâ-yı dehr eyler cefâ üstâdına

(G 138, 3/276)

Şair, vefanın hem zenginlerden hem de fakirlerden el çektiğinden, bu yüzden vefa ehlinin dünyadan el çektiğinden şikâyet ediyor.

Vefâ zamânede bâ-y ü gedâdan el çekdi

Çekildi ehl-i vefâ da fenâdan el çekdi

.....

(TH, 1/310)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TABIATLA İLGİLİ UNSURLARIN TAHLİLİ

I. KOZMİK ÂLEM

A. GÖKYÜZÜ

Umûmî Olarak Gökyüzü

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda gökyüzü ile ilgili hayâller ve benzetmeler önceki dîvân şairlerinde görüldüğü kadar çok ve zengin değildir. Bunu dîvân şiirinin artık bozulmaya yüz tutmuş yapısına bağlayabileceğimiz kanaatindeyiz. Bu sebeple gökyüzünü kısaca inceleyeceğiz.

Dîvânda gökyüzü, dîvân edebiyatımızın gelenekleri çerçevesinde zikredilir. Astronomi anlayışı genel olarak eski anlayışa uygun olsa da bazı yerlerde yeni anlayışa uygun olan ifâdelere rastlamak da mümkündür. Rahmî'nin de çoğu yerde benimsediği eski astronomi anlayışına göre Dünya, kainatın merkezi olup, yedi (veya dokuz) kat gök onun üzerine kat kat sıralanmıştır. Her kat gökte bir gezegen (seyyâre) bulunduğu kabul edilir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1. Ay
2. Utarit
3. Zühre
4. Güneş
5. Mirrih
6. Müşteri
7. Zuhâl

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda bu seyyârelerden sadece ay, zühre ve güneş zikredilmiştir. Bu üst üste sıralanmış katlar inancı, şu beyitte açıkça görülmektedir.

Seyredüp hâlleri gerden-i kâfûrunda

Yandılar hasretle seb'a-i seyyâre bu şeb

(G 14, 2/112)

Bu beyitte, dünyadan bakıldığında parlak birer yıldız gibi görünen bu yedi gezegenin parlaklığı, hüsn-i tâlil yapılarak, bu gezegenlerin sevgilinin kâfûr gibi beyaz ve güzel kokulu gerdanındaki benleri seyredip, bu benlerin hasretiyle yanmalarına bağlanmıştır.

“Sekizinci kat gökte ise sabit yıldızlar ve burçlar olduğuna inanılır. Dokuzuncu kat gökte ise hiçbir şey yoktur. Buna bütün gökleri içine aldığından felekü'l-eflâk (göklerin en büyüğü), ve en kudretlisi olduğundan Çarh-ı A'zâm, veya içinde hiçbir yıldız ve işaret bulunmadığından Çarh-ı Atlas (Atlas göğü) adı verilir.”¹¹¹ Göğün bu katına Çarh-ı Atlas denmesinin sebebi atlasın bir mânâsının da, “üstü düz, işlenmemiş bir tür kumaş olmasıdır.”¹¹²

“Eski astronomi anlayışına göre dokuzuncu gök, kendi kendine doğudan batıya doğru dönmekte, bu esnada diğer gökleri ve dolayısıyla yıldızları da beraberinde döndürmektedir.”¹¹³

¹¹¹ Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Dîvânı Tahlîli*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1987)s.416,417.

¹¹² Şemseddin Sâmî, *Kamûs-ı Türkî*, (İstanbul: 1978)

¹¹³ Cemal Kurnaz, age. Alıntı, Abdülbaki Gölpınarlı, *Gülşen-i Râz Şerhi* (İstanbul: 1972)

Gerdûn dahi tâ mahşere dek olmada gerdân

Bir hikmete dâir hele dolâb-ı muhabbet

(G 19, 2/120)

Göklerin bu hareketiyle yıldızların birbiriyle olan durumları sürekli değiştir. Yıldızların insan talihi üzerinde tesiri olduğuna inanıldığından, sürekli olarak onların yerlerini değiştirip duran gökyüzü (felek), her türlü kötülüğün ve uğursuzluğun müsebbibi kabul edilir.

Çok yoklamışım tâli'imi levh-i felekde

Ma'dum olası kevkeb-i bahtımdan eser yok

(G96, 2/220)

Şu beyitte, gök yaşlı bir ihtiyara, göklerin dönmesi ise çocukların oyuncaklarının dönmesine benzetilmiştir.

Ne bu bâziçe-i tıflâne dönersin ey çarh

Pîr-i fâni olana bir de sabâvet gerekmez

(G 67, 4/184)

Gökyüzü yedi ya da dokuz katlı kabul edildiğinden, bahsedilirken genellikle çokluk halinde (eflâk vb.) kullanılır. Ayrıca gökyüzü bazı yerlerde üzerindeki gök cisimleri ile zikredilir.

Şaire göre gökyüzü bakıldığında ibret alınacak bir yerdir.

Sun'-ı Mevlâ'yı tefekkürden çün almaz ibreti

Siyer-i eflâke nigeş dîde-i binâ galat

(G 82, 3/202)

Dîvânda gökyüzü ile ilgili unsurlar ayrıca, övülenin ve sevgilinin yüceltilmesinde kullanılmıştır.

B. YILDIZLAR

Umûmî Olarak Yıldızlar

Yıldızlarla ilgili unsurlar da gökyüzü ile ilgili unsurlarda olduğu gibi dîvânda önceki dîvân şairlerinin kullandığı sıklıkta kullanılmamıştır. Dîvânda yıldızlar ve yıldız kümeleri özel isimleriyle zikredilmemiştir. Bunlardan sadece “Sühâ Yıldızı” ismiyle anılmıştır. Bu sebeple yıldızlarla ilgili kısmı da fazla geniş tutmayıp sadece umûmî olarak vermeye yetineceğiz.

Dîvânda yıldızlar ekseriyetle renk, şekil, parlaklık, çokluk gibi hususlar sebebiyle söz konusu edilir. Bu münâsebetle çeşitli unsurlar ile benzerlik içinde kullanılır. Bunlarla beraber diğer gök cisimleri de tenâsüb içinde kullanılarak bu hayâlleri tamamlar. Şair gülü, ay ve güneşe; diğer çiçekleri ise yıldızlara benzetir. Bu haliyle gül bahçesi gökyüzüne döner.

Gül mihr ü mâh nesteren ezhâr olup nücûm

Bu hey'et ile döndü semâya şükûfezâr

(K 4, 9/60)

Yıldızlar ışık, renk ve parlaklık yönleriyle bir kıvılcıma benzetilirler. Şair rakîbe karşı o kadar hırs doludur ki ettiği ahlardan çıkan kıvılcımları yıldızların kıvılcımlarına benzetir.

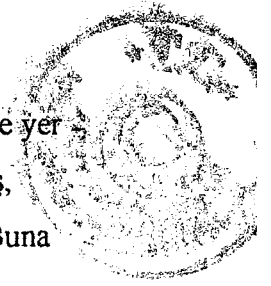
İblîs rakîbe bu sipihr-i emelimde

Her şeb şerer-i âh-ı şihâb olsa ne mâni'

(G 87, 6/208)

İlm-i nücûma göre yıldızların birbirine yakın ya da uzak oluşları ayrıca burçlar arasındaki çeşitli münâsebetlerin insanların talihine ve çeşitli hadiselerle etki ettiğine inanılır. İslâm dininde yeri olmayan bu inanış günümüzde bile yaşamaya devam

etmektedir. Dîvân şairleri inansalar da inanmasala da şiirlerinde sık sık bu telâkkiye yer vermişlerdir. Hayatı kısmında da bahsettiğimiz gibi Rahmî, medrese tahsili görmüş, ilmin bir çok dalında icazet sahibi olan devrine göre oldukça ileri görüşlü biridir. Buna rağmen o da yeri geldiğinde “kevkab-i baht”tan söz etmekten geri durmaz.

Çok yoklamışım tâli'imi levh-i felekde

Ma'dum olası kevkab-i bahtımdan eser yok

(G 96, 2/220)

Şair o kadar bahtsız biridir ki kötü bahtlı yıldızı onu gökyüzüne de çıkar-
sa, kendi burcunu belirleyen yıldızını göremez. Çünkü şairin kısmeti gibi yıldızı da ol-
dukça küçüktür.

Sitâremi edemem fark za'f-ı tâli'le

Çıkarsa ahter-i bed-bahtım âsümâne beni

(SE 11, 4/354)

Şair yine bir beyitte, baht yıldızının küçüklüğünden dolayı “Sühâ” yıldızı
olduğundan şüphelenmektedir. “ Sühâ, eskiden gözlerin görüş derecesini tecrübe et-
mekte kullanılan Büyük Ayı Kümesi’ndeki en küçük yıldızdır.”¹¹⁴

Levh üzre şimdi fark edemem tâli'im nedir

Bilmem felekde ahter-i bahtım Sühâ mıdır

(G 42, 3/152)

Yine eski telâkkiye göre yıldızların bir kısmı uğurlu bir kısmı da uğursuz
sayılır. Bir beyitte övülen kutlu bir uğur yıldızı olarak hayâl edilir.

Bârekellâh ey mübârek taht ü baht ü 'izz ü câh

Sânekellâh ey hümâyun-kevkab-i sa'd-i iktirân

(SE 2, 7/334)

¹¹⁴ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 1993), s. 968.

Yıldızlar, küçüklükleri ve ışıklarının göz kırpması gibi titrek şekli sebebiyle, gözlerle benzerlik içinde zikredilirler. Şair şu beyitte gökyüzünü, yıldızlardan gözler açarak sıkıntılı gecelerde sevgiliye ulaşmasını engelleyen bir rakibe benzetir.

Şeb-i mihnet visâl-i yâre ermek hayli müşkildir
Kevâkibden felek bin dîdeler açmış rakîb olmuş

(G 72, 4/190)

Yıldızlar parlaklıkları sebebiyle mücevhere de benzetilir. Şu beyitte “gevher” sözünden istiâre yoluyla yıldızların kastedildiği kanaatindeyiz.

Pây-ı semend-i âsaf-ı devrâne bu felek
Eyler meger ki dâmen ile gevherin nisâr

(K 4, 15/60)

C. SEYYÂRELER

Daha önce de belirttiğimiz gibi divanda yedi seyyâreden sadece Ay, Zühre ve Güneş zikredilmiştir. Diğer seyyârelerden ise isimleri zikredilerek bahsedilmemiştir; ancak “Seb’a-i Seyyâre” ismi altında zikredilmişlerdir.

1. Ay

Ay da, diğer gök cisimleri gibi rengi, parlaklığı, şekli, yüksekliği gibi yönleriyle çeşitli benzetmelere konu olur. Birçok beyitte sevgiliye veya övülene doğrudan ay olarak hitap edilir ve bir benzetme yönü belirtilmez. Ay ile sevgili, veya övülen arasındaki benzerlik ayın beyazlığı, güzelliği ve yüksekliği sebebiyledir. Bundan başka mâh-pâre, mâh-veş, mâh-likâ gibi söyleyişlere de rastlanır. Ayın “bedr” , yani tam hali

yuvarlaklığı ve parlaklığı sebebiyle sevgilinin yüzüne benzetilir.

Noksanını ben görmedim ol bedr-i cemâlin

Hâl ü hattı ol vech ile kim hüsnünü câmi'

(G 88, 4/210)

Sevgilinin zülfü buluta, yanağı ise aya benzetilir. Zülûf, bir bulut gibi sevgilinin yanağını görünmesine engel olsa da yanaklar bazen ayın buluttan sıyrılıp kendini gösterdiği gibi zülfün arasından görünürler.

Zülf-i ruha mânend-i sehâb olsa da mâni'

Gâhice arasından olur meh gibi tâli'

(G 88, 1/210)

Şu beyitte ise âşığın âhı, gökte ay gibi olan sevgilinin yüzünü – kendisi de görmemek pahasına – ağyardan gizleyen bir bulut olarak düşünülür.

Tek görmesem de rûyun ağyâr olurdu mahrûm

Sen gökte mâh olaydın âhım sehâb olaydı

(G 158, 3/302)

Sevgili ay yüzlü olarak vasıflandırılır. Gökyüzündeki hilâli seyretmek-tense, sevgilinin hilâl gibi kaşlarını ve ay gibi yüzünü seyretmek daha zevklidir.

Bakma hilâl-i çarha sen ebrû-yı yâre bak

Ol meh-i cebîni seyr eyle zevk-i kenâre bak

(G 97, 1/220)

Ay, ışığını Güneş'ten alır ve bu ışığı Dünya'ya aksettirir. Ay'ın Güneş'ten aldığı ışığı tamamen aksettirmesi bir olgunluk işareti olarak görülür.

Değil mi remz-i kemâlin zevâle meylini mihr

Alır ziyâsını mâha tamâm verdikçe

(G 140, 4/278)

Ayın hilâl şekli de şekli sebebiyle sık sık zikredilmiş ve çeşitli benzetmelere konu olmuştur. Hilâl en çok kavisli şeklinden dolayı sevgilinin kaşları için benzetilen olur. Sevgilinin hilâl gibi kaşlarının Allah'ın kudret kalemıyla yazılmış olduğu düşünülür.

Dikkatle nazar kıl hele ebrû-yı hilâle

Gör kim neler yazarmış kalem-i kudret sâni'

(G 88, 2/210)

Ay, gökyüzünde sürekli dönerek hilâle doğru döner ve en sonunda yok olur. Şair bu hadiseyi hakikat ehli için bir tenbih sayar.

Hakikat ehline mahv vücûdadır tenbîh

Felek de devr ederek her mehin hilâlinden

(G 129, 4/264)

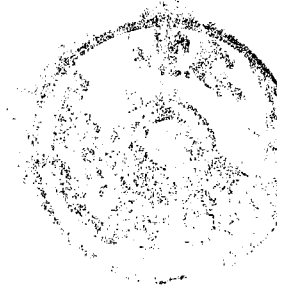
Şu beyitte ay, daha önce bahsettiğimiz ilm-i tencimle ilgili unsurlardan, burçlarla birlikte düşünülür. burada sevgili melâhat burcundaki hilâl olarak düşünülür.

Burc-ı melâhatda meh-i nev gibi

Doğru yazılmadı bu imlâ-yı hatt

(G 83, 4/204)

Ay parlaklığı ve yuvarlaklığı sebebiyle aynaya da benzetilir. Şu beyitte ay gibi olan sevgilinin toza toprağa bulaşmış bir kişiyle konuşmasının aynayla tozun konuşması gibi olacak şey olmadığı söylenir.

Sakın sen eyleme ey meh bu hâksârla bahs

Ki el verir değil âyineye gubârla bahs

(G 22, 1/124)

Ay, ayrıca Peygamberimiz'in "Şakkü'l-Kamer"¹¹⁵ mucizesi vesilesiyle de zikredilmiş; bir yerde ise şekli sebebiyle "ra" harfine benzetilmiştir.¹¹⁶

2. Güneş

Güneş şekli, rengi, parlaklığı, yüksekliği, dünyayı aydınlatması gibi hususlar sebebiyle zikredilir ve çeşitli benzetmelere konu olur. Sevgilinin yüzü güneşi aratmayacak kadar parlaktır.

Mihr-i münîre zerre kadar olmaz i'tibâr

Bezm-i vefâda bir gün açılsa nikâb-ı ruh

(G 29, 6/134)

Sevgilinin güneş gibi ışıklar saçan yüzüyle ateş saçan kıvılcımlar gibi olan âşîğın âhı, göklerin sinesinde bir yara olur.

Tâb-ı mihrinle şihâb-âsâ olup âteş-feşân

Her şerâr-ı âh dâğ-ı sîne-i eflâk olur

(G 45, 3/156)

Sevgilinin güzelliği ile ilgili yapılan benzetmelerde, ay ve güneş aynı beyitte kullanıldığında, güneş aydan daha büyük ve daha parlak olduğundan sevgili güneşe onunla nispet edilen diğer güzeller ise aya benzetilir. Sevgilinin güzelliği batmayacak bir güneş gibidir. Böyle bir güzelliği gören ay gibi güzeller kendi güzelliklerinin eksik olduğunu itirâf ederler.

¹¹⁵ Bkz. Peygamberler

¹¹⁶ Bkz. Yazı İle İlgili Unsurlar.

Nice meh-veşler eder noksân-ı hüsnün i'tirâf
Görseler bir gün senin mihr-i cemâlin bî-zevâl

(G 105, 6/234)

Şu beyitte de güneşle ay birlikte kullanılmışlar, ikisi de sevgili için benzetilen olmuştur. Peçe sevgilinin ay gibi yüzünü örttüğü için güneşin önünü kapatan bir buluta benzetilmiştir.

Meh cemâlin seyre mâni' rûyuna çekmiş nikâb
Ebr içinde kalmış hayfâ ki görünmez âfitâb

(MF 5/320)

Ayın ışığını güneşten alması burada da zikredilmiş, gönül ışığını sevgilinin güzellik güneşinden alan aya benzetilmiştir.

'Aks-i mihr-i hüsnü zâhir oldu şimdi sînede
Kesb-i nûr eyler meh-i gerdûn dil-i pür-tâbdan

(G 130, 6/266)

Şu beyitte de bu hadiseye işaretle yine sevgilinin cihanı yakan güzellik güneşinden hiç kimsenin hilâl kadar merâmına kavuşmadığı belirtildiği söyleniyor.

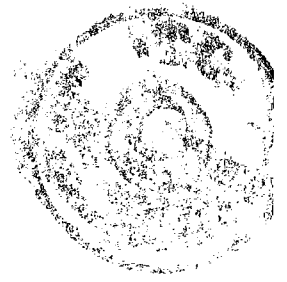
Kim aldı kâminı kurbunda bir hilâl kadar
O mihr-i hüsn-i cihân-sûz-ı hod-pesendiden

(G 122, 2/254)

Güneşin bazı beyitlerde şems-i hakikat, âfitâb-ı saltanât gibi mücerred ifâdeler içinde de kullanıldığı olur.

Olmuş delîli zerrede şems-i hakikatın
Sen dûr-bin fikr ile her bir gubâra bak

(G 97, 4/222)

3. Zühre

Zühre, daha önce de belirttiğimiz gibi, dîvânda sadece bir yerde zikredilmiştir. Burada da dîvân şiiri geleneğine uyularak sazla birlikte düşünülür. Şair bir beyitte Zühre'nin baharı bülbülle aynı güzellikte vâsf edemediği için utanıp sazını elden bıraktığını söylüyor.

Ezhâr faslı mürğ-i hoş-elhân vâsf eder

Sazın bıraktı elden olup zühre şermsâr

(K 4, 10/60)

Ç. GÖKYÜZÜNDE MEYDANA GELEN TABİATLA İLGİLİ BAZI HADİSELER

1. Şihâb (Yıldız Kayması)

Şihâb kıvılcım demektir. Bir mânâsı da kayan yıldızdır. Şihâb Kur'ân-ı Kerîm'de de geçer. "Şeytan, bazı haberleri öğrenebilmek için melekler alemine ve Arş'a yaklaştıkça melekler yıldızları atarak onları kovalarlarmış. Bizim yıldız kayması dediğimiz olayın aslı bu imiş."¹¹⁷ Şihâb dîvânda birkaç yerde zikredilmiştir; fakat şu beyitte oldukça açık bir şekilde kayan yıldız mânâsında kullanılmıştır. Şair bu beyitte rakibi İblis'e, ahından çıkan kıvılcımları ise kayan yıldızla benzetmiştir.

İblîs rakîbe bu sipîhr-i emelimde

Her şeb şerer-i âh-ı şihâb olsa ne mâni'

(G87, 5/208)

¹¹⁷ İskender Pala, age., s.514.

2. Berk (Yıldırım)

Yıldırım yakıcılığı, parlaklığı ve hızlı hareket etmesi sebebiyle âşığın âhının benzetilene olur. Bir beyitte yıldız kayması ile birlikte düşünülerek rakibi taşlamak için âşığın âhının yeterli olacağı, gökyüzündeki yıldızları bir taş gibi, yıldırım düşer gibi vuracağı belirtiliyor.

Recm-i rakîbe âteş-i âh-ı derûn yeter

Necm-i felekle berk urur ancak şihâbımız

(G 61, 5/176)

II. ZAMAN VE ZAMANLA İLGİLİ MEFHURLAR

A. ZAMAN (Zamâne, Rûzgâr, Vakt, Devr, Eyyâm)

Harputlu Rahmî Dîvânî'nda, zaman ve yukarıda zaman mânâsında kullanılan kelimeler ekseriyetle içinde bulunulan zamanı ifâde etmek için kullanılırlar. “Hayli zaman”, “bunca zaman” gibi sözlerle uzun bir zaman dilimi, “devr-i zamân-ı ma‘rifet” gibi terkiplerde bir şeyi yapabilmek için uygun olan zaman dilimi, “ahir zaman” gibi kullanımlarda ise insanların ve ortamın bozulduğu ifâde edilir. Ayrıca sık sık zamandan ve zamane insanlarından şikayet edilir.

Safâ vefâ mey ü sâkîde kalmadı Rahmî

Bilindi sohbet-i devrân zamâne elinden

(G 129, 7/264)

Devr ve rûzgâr kelimeleri bazı yerlerde tevriyeli olarak kullanılır.

Rûzgâra hükmedersen de yine yoktur sebât
 ‘Akil isen tâlib-i mülk-i Süleymân olma hiç
 (G 25, 5/128)

B. YIL

Dîvânda yıl mefhumu fazla yer tutmaz. “Yüz yıllık kapı”, “elli yılımı aşka feda ettim” gibi ifâdelerde oldukça uzun bir zamanı anlatmak için kullanılır. “Nev-sâl” tabiri ise “büt-i nev-sâl”, “tıfl-ı nev-sâl” gibi terkipler içinde kullanılır ve beraber kullanıldığı unsurun yeniliğini ifâde eder.

Olur medâr-ı mükâfat ey büt-i nev-sâl
 Seni bir âfete meftûn eder cihândır bu
 (G 132, 6/268)

C. MEVSİMLER

Harputlu Rahmî Dîvânı’nda mevsimlerden sadece bahar ve hazandan ve kıştan bahsedilmiş, diğer mevsimler hiç kullanılmamıştır.

1. Bahar (Fasl-ı bahâr, Nev-bahâr, Vakt-i Rebi, Fasl-ı gül)

Bahar, çeşitli vesilelerle dîvânda en çok bahsedilen mevsimdir. Rahmi’nin Vecihi Paşa için yazdığı bir bahâriye kasidesi vardır. Dîvânda bağların bahçelerin yeşermesi, çiçeklerin açılması, eğlence ve işret meclislerinin kurulması sebebiyle zikredilir. Baharın başlangıç tarihi gece ile gündüzün eşitlendiği nevruz günüdür.

Bir âfitâb çıkdı ufukdan olup nehâr
Nevrûz-ı şâdî erdi yine oldu nev-bahâr

(K 4, 1/58)

Baharın gelişini sağlayan şey ayın ve güneşin mavi gökyüzünde dönme-
leridir.

Devr eyledikçe çarh-ı kebûdi bu mihr ü meh
Geldikçe bâğ-ı 'âleme bu fâsl-ı nev-bahâr

(K 4, 43/66)

Bahar mevsimi Allah'ın rızıklandırıcı sıfatının tecelli ettiği bir mevsim-
dir. İnsanlar baharda bitkilerin, yaprakların, meyvelerin aldıkları haberle dirilmelerine
bakılarak ibret alınmasını ister.

Dil-mürde kalma vakt-i rebî' ile intibâh
Âsâr-ı sun'-ı hazret-i perverdigâre bak

Verdi peyâm haşri zemîn ber-hayât ile
Her bir giyâh-ı tâze ile berg ü bâre bak

(G 97, 2-3/220-222)

Bahar gelişiyile kışı kovması sebebiyle Rûm padişahına, kış ise bu padi-
şahın ordusu tarafından perişan edilen Frenk askerlerine benzetilir.

Güyâ ki çekti leşkerini pâdişâh-ı Rûm
Ceyş-i Firenk tâ rağmı kıldı târ-mâr

(K 4, 2/58)

Bahar gelince dağlar ve bağlar bülbül sesiyle dolar. Eğlence meclisleri

kurulur. Bu meclislerin en önemli unsuru ise yine sevgilidir.

Doldu nevâ-yı bülbül ile sahn-ı bâğ u râğ

Geldi sadâ-yı kalkal ile bezm-i ‘ayşe yâr

(K 4, 11/60)

Baharda gül bahçesinin hali gökyüzüne benzetilir. Gül güneşe, çiçekler ise yıldızlara benzetilir.

Gül mihr ü mâh nesteren ezhâr olup nücûm

Bu hey’et döndü semâya şükûfezâr

(K 4, 9/60)

Baharla birlikte en çok zikredilen unsur güldür. Bahara fasl-ı gül de denir. Şair sevgilinin yanağının görüldüğü zamanı güllerin açıldığı mevsime yani bahara benzetir. Gönlünün ise baharda yuvasını terk eden bülbül gibi, sevgilinin yanağını gördüğünde uçacağını belirtir.

Devr-i ruhsârında dil pervâze geldi sîneden

Fasl-ı güldür bu ki bülbül âşiyânından geçer

(G 50, 3/162)

Dîvânda ayrıca bahar bulutundan da bahsedilir. Bahar yağmuru, gülşende şebnemle gülün işvelerini gördüğünde, gülmekten dolayı bulutun gözlerinden gelen yaşa benzetilir.

Gülşende böyle şebnem ü gül şîvesin görüp

Ki girye-gâhî hande eder ebr katre-bâr

(K 4, 13/60)

Bahar daima neşe ve mutlulukla geçen bir mevsim olarak hayâl edilir. Fakat sevgilisinden bir vefa göremeyen âşık için bahar da diğer mevsimler gibi bin türlü kederle ile geçer.

Bâğ-ı vefâda gonçe-i ümmîd açılmadı

Geçdi hezâr gamla bu fasl-ı bahâr hayf

(G 92, 3/214)

Bahar daha önce de belirttiğimiz gibi genellikle zevk ve eğlence unsuruyla birlikte kullanılır. Şu müfredde âdeta baharla ilgili bütün unsurlar zikredilmiştir. Bu unsurlarla birlikte bağ cennete benzetilmiştir.

Hem cemâl-i yâr u gülzâr ü kenâr-ı cûybâr

Zevki bağıın cennet-âsâdır bu fasl-ı nev-bahâr

(MF 16/322)

2. Hazân

Hazân, dîvânda oldukça az zikredilmiştir. sadece birkaç yerde kullanılmıştır. Hazân, gelişi ile birlikte gülistanın eski güzelliğinin yok olması sebebiyle zikredilir. Bir beyitte sevgilinin yanağı gülistana, yanakta çıkan ayva tüyleri ise bu güzellik gülistanını hazân gibi yağmalayan ahir zaman fitnesine benzetilmiştir.

Hattı ruhsâre gelmiş fitne-i âhir zamân olmuş

Yazık ki gül-sitân-ı hüsnü yağma-yı hazân olmuş

(G 76, 1/196)

Hazân, ayrıca yaprakları sarartıp soldurması sebebiyle de zikredilir. Yüksek bir serviye benzetilen övülenin hiç hazân görmemesi dlenir.

Bâlâ-yı serv-i ref'ati hiç görmesin hazân

Sûr-ı riyâz-ı devleti de olsun üstüvâr

(K 4, 45/66)

3. Kış (Şitâ)

Kış, dîvânda sadece bir yerde zikredilmiştir. burada kış her tarafın karla kaplanması ve şiddetli soğuğu ile söz konusu edilir.

Bak şu ikbâle ki hâmûn u cibâl

Berfle olmuş idi mâlâmâl

Şiddet-i gâile-i berd-i şitâ

Kâmet-i hayretimi etti dü-tâ

(MES, 37/88)

Ç. AYLAR

Nisan

Harputlu Rahmî Dîvânı'nda aylardan neredeyse hiç bahsedilmemiştir. Aylardan sadece nisan ayı bir beyitte zikredilmiştir. Nisanın zikredilmesi, nisan yağmuru sebebiyledir.

Yok yok bu jâle katre-i nisân değil yine

Berk-i gül üzre subh-dem olmuşdu ra'şedâr

(K 4, 14/60)

D. GÜN (Rûz, Yevm, Nehâr)

Gün kelimesi dîvânda belli bir mânâ ve hususiyet belirtmeden “bir gün, bu gün, hangi gün” gibi şekillerde kullanılmaktadır. Ayrıca “rûz-ı firâk, rûz-ı visâl, rûz-ı ezel, rûz-ı ecel, yevm-i cezâ, rûz-ı mahşer, rûz-ı arasât, rûz-ı şümâr” gibi terkipler içinde de kullanılmaktadır.

Rûz-ı mahşerde n’olur hâlimiz ey vâ y beni

Meger ol günde şefî‘ ola Resûl-i Medenî

(Sallallâhu teâla aleyhi ve sellem)

(TB 2, Nakarat)

“Rûz u şeb”, “leyl ü nehâr” gibi terkiplerde zamanın sürekliliği söz konusu edilir.

Ne zülf-i yâri bûs ne ruhsâr olup nasîb

Beyhûde işte geçmede leyl ü nehâr hayf

(G 92, 6/216)

Şair, övüleni korku ve kötülüklerden koruması için “rûz u şeb” Allah’a duâ eder.

Rûz u şeb dilde temenni ancak

Hıfz ede havf u hatâdan seni Hakk

(MES, 19/84)

Gün kelimesi ayrıca “gün göstermemek”, “kara günlü olmak” gibi deyimler içinde de kullanılır.

Dil verir zülf ü hatt ü hâline hep ‘uşşâkı

O kara günlülerin bahtı siyâh olmaz mı

(G 154, 4/298)

E. GÜN İLE İLGİLİ UNSURLAR

1. Sabah (Subh, Seher)

Sabah, dîvânda “subha dek, subhgâh, sehergâh, vakt-i seher” gibi ifadeler içinde bir zaman dilimini belirtmek için kullanılır.

Bunun dışında seher vaktinde çemenin ve bağıın durumundan söz edilir. Gülün nâzik uykusunun seherle geldiğinden bahsedilir. Seherde kuşlar ötüşmeye başlar. Âşığın gönlü bir kuşa benzetilir. Bu gönül kuşu seher vakti sevgili bağa geldiğinde feryâd etmeye başlar.

Seherle bâğa ‘azm edüp o gül-ruhsâr

Hemîşe mürğ-i dilin kârı oldu âh ile zâr

(K 5, 44/76)

Sabâ, seher vakti eser ve sevgilinin zülfünü dağıtır. Fakat ayrılıkta sevgilinin zülfünü dağıtan sabâ değil âşığın âhının rüzgârıdır.

Zülf-i nigârı vakt-i seher târ-mâr eden

Hicrinde bâd-ı âhtır ancak sabâ değil

(G 106, 4/234)

Duâ için en uygun zaman seher vaktidir. Şair kendini günah denizinin dalgalarından zor kurtarıp seher vakti istiğfâr gemisine atar.

Mevc-i deryâ-yı günehten Rahmîyâ kıldım hazer

Cânımı atdım seherden fülk-i istiğfâre ben

(G 131, 7/266)

Divânda ayrıca mahmurluktan kurtulup ayılmak için içilen sabah içkisin-

den bahsedilir. Şair aşk sırrını açabilmek için bu içkiden içilmesi gerektiğini düşünür.

Ey dil bu râz-ı ‘aşk için ister isen fütûh

Nûş eyle subh-ı vasılda bâde-i sabûh

(G 28, 1/132)

Sabah bazen “subh u mesâ, şâm u seher” şeklinde gece unsuru ile birlikte de zikredilir. Böyle kullanımlarda bir süreklilik ifade edilir.

2. Nevrûz

Nevrûz, ilkbaharın başladığı gündür. Miladî takvime göre 21 Mart gününe denk gelir. Nevrûz da gece ve gündüz süreleri birbirine eşitlenir; gündüzler uzamaya başlar. Harputlu Rahmî Dîvânı’nda Nevrûz, sadece Vecihi Paşa için yazılmış bahariyenin ilk beytinde zikredilmiştir. Dîvânda baharın, Nevrûz’un gelişi ile başladığı belirtilir.

Bir âfitâb çıkdı ufukdan olup nehâr

Nevrûz-ı şâdî erdi yine oldu nev-bahâr

(K 4, 1/58)

F. AKŞAM, GECE (Şâm, Şeb, Leyl)

Akşam ve gece, Harputlu Rahmî Dîvânı’nda çeşitli telâkki ve tasavvurlar içinde ele alınır. Gece, bazen âşğın sevgiliye -rüyasında olsa bile- kavuşmak için vesile addettiği ve gelmesi için can attığı; bazen de sevgiliden ayrı olmanın verdiği elemle sabaha kadar âh çektiği bir vakit olarak düşünülür. Fakat sevgiliden ayrı olmanın verdiği elem uyumasına engel olur.

Rü'yâda 'arz ederdim şevk-i derûnu yâre
Hicrinde bâri bir şeb dîdemde hâb olaydı

(G 158, 2/302)

Gecenin vazgeçilmez unsurları olan ay ve yıldızlar da bu tasavvurlar içinde önemli bir yer tutar. Öyle ki âşık sevgiliden ayrı olduğu sıkıntılı gecelerde feleği, kendisinin sevgiliye kavuşmasını engellemeye çalışan bir rakibe; yıldızları ise bu rakibe bin gökyüzünde açılmış olan binlerce gözü olarak düşünür.

Şeb-i mihnet visâl-i yâre ermek hayli müşkildir
Kevâkibden felek bin dîdeler açmış rakîb olmuş

(G 72, 4/190)

Âşğın ayrılık acısını çektiği geceler "şeb-i mihnet, şeb-i hicrân, şeb-i firâk" gibi ifâdeler içinde ele alınır.

Şeb-i firâkda yatdım uyanmadı bahtım
O mâh-pâre meger kim uyana yane beni

(SE 11, 2/354)

Bazen sevgilinin de geldiği meclisler ekseriyetle geceleri kurulur. Aşk meclisinde âdet ise pervane gibi sevgilinin ateşinde yanmaktır. Âşğın, sevgilinin yanığının parlaklığını (şem'-i ruhsâr) gördüğünde, gece sabaha kadar sıkıntıyla dönüp dolması, pervanenin mumun etrafında dolanıp durmasına benzetilir.

Subha dek yandım dolandım şem'-i ruhsârın görüp
Bezm-i 'aşkın 'âdetin fehmi eyledim pervânenen

(SE 9, 2/350)

Gece ve gündüz, "şâm u seher, rûz u şeb, leyl ü nehâr" gibi ifâdeler içinde bir arada kullanıldığında, zaman bakımından bir süreklilik söz konusudur.

Tıfl-ı nev-sâle midir mekteb-i 'irfâne gelir

Rûz u şeb hıfz-ı sebak için ede tekrârı

(SE 1, 8/326)

Gece ve gündüzün sürekli gelip geçmesi, insanın sakallarını yavaş yavaş ağartıp ömrün geçip gitmesini sağlar. Bir beyitte şair bu görüşü ifade ederken geceyle siyah, gündüzle beyaz renk arasında bir benzerlik kurmuş; yavaş yavaş ağarmaya başlayan sakaldaki siyah ve beyaz telleri gece ile gündüze benzeterek ve bu unsurların birbirine zıt olan özelliklerini de kullanarak müretteb leff ü neşir yapmıştır.

İbret değil mi rîş-i siyâh ü sefidi gör

Eyler güzâr-ı 'ömrde leyl ü nehâre bak

(G 97, 5/222)

III. ANÂSIR-I ERBA'A (Dört Unsur)

"Eski telakkiye göre 'âlem-i ecsâm' üç kısma ayrılır:

1. Eflâk (Dokuz gök)
2. Erkân (Ateş, hava, su , toprak)
3. Müvelledât (Maden, nebât, hayvan...)

Anâsır-ı erba'a da tabiatları veya vasıfları bakımından ayrı olup, her unsur çift özelliğe sahiptir.

1. Ateş: Kuru, sıcak (yâbis ve har)
2. Hava: Sıcak, rutûbetli (har ve râtib)
3. Su: Rutûbetli, soğuk (râtıb ve bârid)
4. Toprak: Soğuk, kuru (bârid ve yâbis)

Bu unsurlar müşterek vasıfları sayesinde birbirinin içine girer. Göklerin ve yıldızların dönmesi de bunların değişimini sağlar. Böylece dört aslî unsur değişik

şekillerde tecelli eder. Müvelledât, yani madenler, bitkiler ve hayvanlar bu şekilde meydana gelir. Bunlara ‘mevâlid-i selâse’ (üç çocuk) denir. Yedi seyyâreye ‘âbâ-i seb‘a-i ulviyye’ (yedi baba), dört unsur da ‘ümmehât-ı erba‘a-i süfliyye’ (dört ana) şeklinde isimlendirilir.”¹¹⁸

A. SU

1. Umûmî Olarak Su

Su, dîvânda genellikle hayat kaynağı olması; bitkilerin, ağaçların, hayvanların ve insanların ona ihtiyaç duyması; durmadan akıp gitmesi gibi özellikleri sebebiyle zikredilir. Servi, çemen veya bağlardaki akarsu kenarlarından bulunduğu ekseriyetle su ile birlikte düşünülür. Âşığın gözyaşları servi boylu sevgilinin ayaklarının dibine akan bir ırmağa benzetilir. Servi, aşığın çağlayan gözyaşlarını görünce bağdaki akarsudan vazgeçer.

Gördü eşkim geldi der-miyân ol serv-i nâz

Bâğ-ı dehr-i seyr edip âb-ı revânından geçer

(G 50, 5/162)

Hastalara şeker bile sunulsa tadının acı su gibi geleceğinden bahsedilir.

Dil hasta hicr-i yâr ile sunma şarâb-ı telh

Bîmâre şeker olsa gelür çünkü âb-ı telh

(G 30, 1/134)

Su parlak ve berrâktır. Temizliğin ve saflığın sembolüdür. Bu sebeple âb kelimesinin parlaklık ve tarâvet manası da kastedilerek sevgilinin yüzü ve yanağı için benzetilen olarak kullanılır. Yarın yanağının parlaklığının gülşende sürekli bulunması halinde Huld cennetindeki bahçelerin bile bu gülşeni kıskanacağı düşünülür.

¹¹⁸ Cemal Kurnaz, age., Alıntı, A. N. Tarlan, *Şeyhî Divanı'nı tetkik* (İstanbul: 1964) s. 224, 228, 242.

Reşk-i riyâz-ı cennet-i Huld-ı berîn olur

Gülşende böyle olsa eger âb-ı tâb-ı ruh

(G 29, 5/134)

Bir beyitte insanın yaratılışı hatırlatılarak “mâ ü menî”den bahsedilir. Bu kelimeler aynı zamanda “biz ve o kimse” manalarına da geldiğinden îhâm yapılır.

Terk eyle işimi mâ ü meni kılma dilde yâd

Hatırda tut ki neydi vücûdun bidâyeti

(K 1, 5/24)

Yüz suyu dökmek deyimi ile gözyaşı dökmek kastedilir. Âşık vuslat ba-ğında goncaya benzeyen dudakların açılması için boş yere yüz suyu döker durur.

O gonce-fem de şivede kaldı açılmadı

Bîhûde bâğ-ı vasılda sarf oldu âb-ı rû

(G 133,2/268)

Yangınları söndürmede su kullanılır.

Etmedi te'sir ol şeb yandı kâlâ-yı ümîd

Sarf olup itfâya bunca eşk-i çeşm ü âb-rû

(SE 3, 10/338)

Dîvânda ayrıca Peygamber efendimizin bir sefer esnasında susuzluk çe-ken orduya, parmaklarının arasından pınar gibi sular akıtarak su vermesi mucizesinden de bahsedilir.

Cünd-i 'itâşe etti miyân-ı benândan

İcrâ-yı mu'cizâtla âb-ı kerâmeti

(K 1, BM 23/34)

İçinde bulunduğu suyu soğutup tatlandırılan bir kurtçuk olan zülâl de bu münasebetle zikredilir. Suyun tatlı ve berrak olduğunu belirtmek için 'âb-ı zülâl' tabiri kullanılır.

Dehenin vasfıyla per viridi kühen-hâme-i huşk

Feyz-i lâ'î-i leb-i cân-bahş-ı zülâlin mi sebeb

(G 12, 6/110)

Âb-ı lutf tabiri ile övülenin cömertliği anlatılır. Yedi denizin onun iyilik saçan elinden su alabilmek el açtığından bahsedilir.

Deryâ-nevâl dest-i kerempâşını görüp

Kef açtı âb-ı lutfuna bu seb'a-i bihâr

(K 4, 19/62)

Dîvânda ayrıca cennet içeceği olan Kevser suyundan bahsedilir. Sevgili hurileri kıskandıran bir güzel kavuşma ise cennet olarak düşünülür. Sevgilinin dudakları ise Kevser'den daha leziz olarak hayâl edilir.

Cennet-i vaslında cân-bahş-ı hayât ey reşk-i hûr

Rûh-perver lâ'î-i nâbın âb-ı Kevser'den lezîz

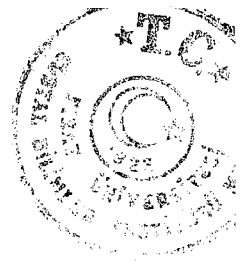
(G 36, 3/144)

İnsanlara ölümsüzlük verdiği inanan âb-ı hayat veya âb-ı hayvân da, dîvânda genellikle sevgilinin dudaklarının benzetileni olarak kullanılmıştır.

Sâki o lâ'lin âb-ı hayât-ı bekâ mıdır

Dil-mürdegân-ı 'aşka verir tâze tâze rûh

(G 28, 4/132)

2. Deniz (Bahr, Deryâ, Yemm)

Dîvânda deniz, büyüklüğü, genişliği, sonsuzluğu gibi özellikleri ile zikredilip çeşitli benzetmelere konu olur. Allah'ın rahmeti bir derya olarak düşünülür. Bu denizin coşup çağlaması için ise 'vezzân' olmak gerektiği söylenir.

Sen yâ dâhi şöyle vezzân eyle kim Hakk'ın

Cûş u hurûşa başlaya deryâ-yı rahmeti

(K 1, 22/26)

Şair günahlarını da bir deryâ olarak düşünür. Bu deryânın dalgalarında boğulmak üzereyken seher vakti kendini bağışlanma gemisine zor atar.

Mevc-i deryâ-yı günehten Rahmîyâ kıldım hazer

Cânımı atdım seherden fûlk-i istiğfâre ben

(G 131, 7/266)

Daha önce zikrettiğimiz gibi, övülen deryâ gibi bahşiş saçan biri olarak düşünülür. Bu vesileyle yedi denizden bahsedilir. Onun bahşiş dağıttığını gören bu yedi deniz ise bu bahşişten alabilmek için el açarlar.

Âşğın gözyaşları çokluğu bakımından denize benzetilir. Bu gözyaşı denizi sevgilinin bulunduğu yer ile Hindistan'ın arasını dolduracak kadar geniştir. Eğer sevgili Hint eğlencesi izlemek isterse bu denizden geçmek zorundadır.

Sirişkim hasret-i hâli ile kalb oldu deryâyâ

Safâ-yı Hindi seyretmek istersen gel bu yemmden geç

(G 23, 6/126)

Akarsular sürekli denize doğru akarlar. Âşğın gözyaşları bir ırmak olarak hayâl edildiğinde deniz kendisine doğru akan bu ırmağı kıskanarak reddeder. Medcezir hareketlerinin meydana gelmesi buna bağlıdır.

Deryâ da cûy-i eşkimi reşkiyle kıldı red

Eyler kenâr-ı vaslı için böyle cezr ü med

(G 34, 1/140)

Bir beyitte heves bir denize âşğın kanlı gözyaşları ise o denizin kıyısındaki lâ'î taşlarına benzetilir.

Rahmîyâ hûn-ı sirişkim görüp ol yâr dedi

Güher-i lâ'î ile pürdür leb-i deryâ-yı heves

(G 69, 7/188)

Deniz inci kaynağıdır. İnci denizdeki sedefin içinde meydana gelir. Bu incileri çıkarmak için dalgıç gerekir. Mânâ incilerini bulup çıkarmak ise şairin deniz gibi yaratılışına, huyuna dalacak ve bunları bulup çıkaracak kalem dalgıcının işidir.

Gavvâs-ı kalem buldu nice gevher-i ma'nâ

Tab'ın bilemem Rahmî ki deryâ mı nedir bu

(G 134, 7/270)

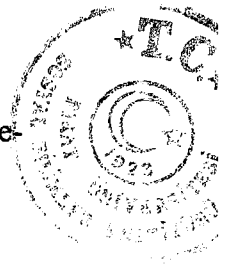
3. Dalga (Mevc)

Dîvânda fazla zikredilmemiştir. Zikredildiği birkaç beyitte ise sürekli olarak denizle birlikte hayâl edilmiştir. Dalgalar çok ve korkutucu olmaları sebebiyle söz konusu edilirler. Âşğın gönül denizi ayrılık denizinin korkunç dalgalarından korkarak sığınacak bir liman arar.

Bilir bu mevc-i hatarnâk-i bahr-i hicrânı

Bu şeb seffine-i dil döndü bir kenâre gider

(G 56, 4/170)

Şair ayrıca Harput çarşısının yanması üzerine söylediği tarih manzumesinde ateşi şekli ve hareketleri bakımından dalgaya benzetmiştir.

Bir taraftan mevc-i deryâ gibi nâr eyler hücûm

Bir taraf yağma-gerân-ı rûzgâr olmuş 'adû

(SE 3, 4/338)

4. Akarsu (Cûy, Cûy-bâr, Nehir)

Akarsu dîvânda ekseriyetle, daha önce zikrettiğimiz gibi bağ, çemen ve serviyle birlikte hayâl edilir. Âşığın gözyaşlarının benzetileni olarak kullanılır. Âşığın gözyaşlarının bağı süslediği düşünülür. Âb-ı revân sözüyle anlatılmak istenen de akarsudur. Daha önce de belirttiğimiz gibi akarsuların denize doğru aktığı belirtilir. Ancak deniz âşığın gözyaşı ırmağını kıskanarak reddeder. Med-cezir hareketlerinin meydana gelmesi de buna bağlanır.

Bir beyitte “mâverâ” ve “nehir” kelimeleri bir arada kullanılmışlardır. Bu kullanımla “Mâverâü'n-nehir”in kastedildiğini düşünüyoruz.

Seylâb-ı eşk-i çeşm-i terim bildirir bana

Nehr-i hakikat olduğu ol mâverâ-yı 'aşk

(G 94, 4/218)

5. Bulut (Sehâb, Ebr)

Bulut dîvânda fazla kullanılmamış olmakla birlikte, kullanıldığı yerlerde ekseriyetle yağmur yağdırması ve örtücü özelliği ile söz konusu edilir. Bir beyitte gılmekten ağlamak deyimi ile birlikte kullanılarak gök gürültüsünün kastedildiğini düşünüyoruz. Bu beyitte yağmur ağlamaya, gök gürültüsü ise kahkahaya benzetilmiştir.

Gülşende böyle şebnem ü gül şivesin görüp

Ki girye-gâhi hande eder ebr katre-bâr

(K 4, 13/60)

6. Yağmur (Bârân)

Yağmur, dîvânda “bârân” ismiyle sadece iki yerde zikredilmiştir; ancak birkaç yerde “katre ve bâr” kelimeleri ile de kastedilen yağmurdur. Nitekim bulut madde-
desinde belirttiğimiz gibi “katre-bâr” sözü ile anlatılmak istenen yağmurdur. Bir murab-
ba‘da yağmur ve kar yağması sonucunda dağlarda sel oluştuğu ve bu hadisenin dağın
vakarından bir şey kaybettirmediği belirtilerek, zamanın büyük kibar zatlarına da keder
yağmurlarının yağmasının onların gönlündeki temkini ve sabrı ortaya çıkarıp götürme-
yeceği söylenir.

İzhâr eder mi dildeki temkîn ü sabrı var

Midrâr-ı gam yağarsa da ‘asrın kibârına

Giryân olup da berf ile bârân-ı çarhdan

Kûhun düşer mi seyl-i sirişki vakârına

(MR, 4/318)

İncinin nisan yağmurunun sedefin içine düşmesi sonucunda meydana geldiğine inanılır. Bu vesileyle inci ve yağmur bazı benzetmelere konu olur. Bir beyitte övülenin zihni sedefe, maarif ise yağmura benzetilerek övülenin zihninin sürekli mânâ incileri çıkardığı söylenir.

Sadef-i zihninde bârân-ı ma‘ârif mi yağar

Çıkarır bir bir ‘arz eder dürr-i şeh-vârı

(SE 1, 16/328)

7. Çiğ (Jâle, Şebnem)

Çiğ sabaha karşı bitkilerin ve toprağın üstüne düşen su zerrecikleridir. Dîvânda çiğın gül yaprağı üstüne düşmesi vesilesiyle çeşitli hayallere yer verilir. Gülün bir geline benzetildiği bir beyitte çiğ tanesi de gelinin boynundaki inci gerdanlığa benzetilir.

Takındı gerdene dürr-i jâleden arûs gibi

Açıldı bezm-i çemende bu şeb nikâbı gülün

(G 102, 2/228)

Bir yerde çiğ tanesi aşığın gözyaşı için benzetilen olarak kullanılır.

Ruhsârına saçardım güller sanırdı jâle

Bu şîşe-i gözümde eşkim gül-âb olaydı

(G 158, 4/302)

B. TOPRAK (Hâk, Tûrâb)

Toprak, dîvânda ekseriyetle sevgilinin veya övülenin ayağı ya da eşiği toprağını ifâde etmekte kullanılır. Bu toprak ise çoğu zaman âşığın kendisidir. Övülenin Peygamber Efendimiz olduğu na't-ı şerifte zayıf bir kul olan şairin onun eşiğın toprağının bir zerresi olmakla yüceleceği belirtilir.

Yâ âsitân-ı pâkine bir zerre hâk edüp

Bu 'abd-i nâtüvâne vereydin ol 'izzeti

(K 1, BM 57/40)

Âşık sevgilinin ayağını öpebilmek için cismini toprak eder; fakat buna

rağmen sevgili yine de gelmez.

Hâksâr olduk hayâl-i neyl-i pâ-bûsıyla hep

Gelmedi semt-i vefâya şâh-ı hûbânım derîğ

(G 90, 4/212)

Sevgilinin gelip geçtiği yol, âşığın durup eğlenebileceği yegane yerdir.

Yüzünü sürebileceği tek yer ise sevgilinin kapısının toprağıdır.

Neye ruh-sûde olam hâk-i derinden gayrı

Nede ârâm ede dil reh-güzerinden gayrı

(G 152, 1/294)

Dîvânda “toprak olmak, yere geçmek” gibi deyimlere de yer verilir. Toprağın altı yok olmanın bir sembolü olarak kullanılır. Kârûn’un hazinesinin bile yere geçtiğinden bahsedilerek altın ve gümüşe meraklı olanlara her şeyin sonunda toprağın altına gireceği hatırlatılır.

Zîr-i hâk içre yaturlar nice gör hâr-ı zebûn

Yere geçdi çün işitdin anı genc-i Kârûn

Zer-i sîmîne nedir sendeki yâ hubb-ı derûn

.....
(TB 2, 2/52)

Cismi toprak etmekten bahsedilir. Mezar “hüfre-i hâk” (toprak çukuru) şeklinde isimlendirilir. Yılanların ve karıncaların toprağın altında yaşadığı belirtilerek bunların ölmüş kimselerin yegane arkadaşları olacağı söylenir.

Bir kefenle seni de hâke ederler teslîm

Gide erkân-ı safâ mârla mûr ola nedîm

.....
(TB 2, 3/54)

Dünya bir “hâk-dân” olarak isimlendirilir. Bu dünyada toplanan bütün malın, mülkün neticede toprak olacağı söylenir.

Ne cem‘ ederse cihân Rahmîyâ hebâdir hep

Bu hâkdânda çün sarf olup gubâra gider

(G 56, 7/170)

Dîvânda ayrıca bir yerde “fağfûr”un topraktan yapılan bahsedilir.

1. Toz (Gerd, Gubâr)

Toz da toprak gibi, ekseriyetle sevgilinin veya övülenin ayağının, eşiğinin ya da geçtiği yolun tozu olarak zikredilir. Toz olmak sözü ile, yok olmak mânâsı da kastedilir.

Aceb ki semt-i vefâ hiç güzer-gehin olmaz

Yolunda ‘âşık-ı bî-çâreler gubâr olalı

(G 151, 3/294)

Sevgilinin kapısının tozu âşıklar için İsfahan’a kadar gidilse bile bedeli bulunamayacak bir sürmedir.

Gubâr-ı hâk-i derin sürmedir gözümde emel

Bedel bulunmaz ana gitsem İsfahân’a kadar

(MF, 19/324)

Toz, şekil ve renk itibariyle sevgilinin dudağının kenarındaki ayva tüyle-
rinin benzetilene olarak kullanılır.

Soranlar gerd-i lebde nev-hattın râz-ı nihânından

Peyâm-ı vaslını almışlar esrâr-ı dehânından

(G 121, 1/254)

Toz bunlardan başka en çok ayna ile birlikte zikredilir. Tozla ayna arasındaki ilişki, tozun aynayı kirletmesi bakımından değişik hayâllere ve benzetmelere imkan tanır. “Âyîne-i murâd”ı kirletenin “gerd-i günâh” olduğundan bahsedilir.

Jeng-âver eden âyîne-i rûy-ı murâdı

Rahmî bilirim kim hele gerd-i günâhındır

(G 37, 5/144)

İnsanların yüzünü günahların tozundan temizlemesi pişmanlık gözyaşları ile yıkamaları gerekir. Aksi halde bütün çabalar boştur.

Şüst u şû etmege rû gerd-i günâhdan Rahmî

Dideden vechi nedir eşk-i nedâmet gelmez

(G 67, 7/184)

Kin tutmayan sineler, keder tozuyla kirlenmez. Bu sayede insanların gönlünde idrak aynası da tertemiz ve parlak kalır.

Sîne-i bî-kîne kim gerd-i kederden pâk olur

Dil derûnunda hemân âyîne-i idrâk olur

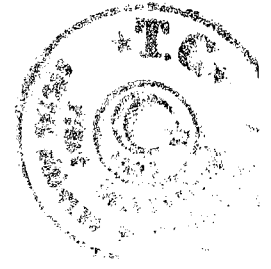
(G 45, 1/156)

Toz küçüklüğü sebebiyle bir mukayese unsuru olarak kullanılır. Ayrıca çokluğu ve kıymetsizliği sebebiyle övülenin cömertliği anlatılırken, onun toz saçır gibi ikramda bulunduğu söylenir.

Ederdi ‘izzetle mülk-i mâle istiğnâ

Yed-i mekârimi fakr ehline saçarsa gubâr

(K 5, 21/72)

2. Kân

İçinden değerli madenlerin ve taşların çıkarıldığı ocaktır. Övülen “kân-ı lutf u kerem” olarak anılır. Ayrıca dünya bir maden ocağı olarak düşünülüp, bu ocaktan altın ve gümüş elde edenlerin, bunları doğru bir şekilde harcayabilmeleri için Allah’ın yardımına ihtiyaçları olduğu belirtilir.

Dîvânda en çok lâ’l taşlarıyla meşhur Bedehşan’la birlikte kullanılır. Âşığın kanlı gözyaşları lâ’l taşlarına, gözleri ise Bedehşan madenlerine benzetilir. Kân kelimesi tevriyeli olarak kullanılır.

Hasret-i lâ’l-i lebinle dîdeler kân oldu hep

Eşk-i çeşmim gevher-i kân-ı Bedehşân oldu hep

(G 13, 1/110)

İstanbul “kân-ı ‘irfân ü ma‘ârif” olarak hayâl edilip, bu ocaktan çıkarılanların ilim ve kemâlat mücevherleri olduğu söylenir.

‘Aceb mi gevher-i ‘ilm ü kemâlat olsa mahsûlü

Görenler kân-ı ‘irfân ü ma‘ârif der Stanbûl’u

(MF, 20/324)

C. ATEŞ

Ateş, dîvânın neredeyse tamamında rengi, şekli ve parlaklığı gibi özelliklerinden dolayı âşık ve âşıkla ilgili hallerin ifâde edilmesinde kullanılır. “Âteş-i ‘aşk, âteş-i gayret, nâr-ı gayret, nâr-ı hicr, âteş-i sûzân, âteş-i âh, şu‘le-i âh, âteş-i hasret, âteş-i dil-sûz” gibi ifâdelerle hep âşığın durumu anlatılır.

Aşk ateşi âşıkları kana bular. Bu vesileyle yanık yarası mânâsına gelen “dâğ” ve tabîî olarak lâle hatırlanır. Lâlenin bağrındaki siyahlığın bir yıldırım düşmesi

sonucu oluştuğu inancı bu benzetmeye imkan tanır.

N'ola bu âteş-i 'aşk ile gark-ı hûn olsam

Benim de lâle gibi dilde köhne dâğım var

(K 5, 45/76)

Âşığı yakan ateşlerden biri de kıskançlık ateşidir. Âşık rüyasında, sevgilinin mumu (yanağı) etrafında bir pervânenin dolaştığını görünce kıskançlık ateşiyle yanarak uyanır. Bu arada, âşığın birçok yerde kendini ateşlere yakan bir pervâne olarak düşünöldüğünü de belirtelim.

Yandı uyandı âteş-i gayretle dil bu şeb

Hâb içre gördü şem'ine pervâne âşinâ

(G 8, 3/104)

Aşk ateşi, kıskançlık ateşi, âşığın gönlünü yakıp kebab eder. Sevgilinin parlak güneşi âşığın sinesinde yakıcı bir ateş olur. Bu ateşin tesiriyle âşığın çektiği âhin alevi gökleri yakar.

şu'le-i âhımla ger eflâki yandırsam n'ola

Tâb-ı mihrin sînede bir âteş-i süzân olur

(G 44, 5/154)

Âşığın âhi bazen de yine sevgilinin güneşinin tesiriyle ateşler saçan bir kıvılcım ya da kayan bir yıldız olarak düşünölmöür. Bu gibi kullanımlarda, "şihâb" kelimesinin aynı zamanda hem kıvılcım hem de kayan yıldız manalarına gelmesi sebebiyle, tevriye ve ihâm gibi sanatların yapılması imkanı doğar. Meleklerin, bazı haberleri öğrenmek için Arş'a ya da melekler âlemine yaklaşan İblis'i kovmak için, ona ateşten taşlar atmaları ve bu ateşten taşların yeryüzünden yıldız kayması gibi görünmesi hadisesine telmih yapılarak, İblis'e benzetilen rakibi recm etmek (taşlamak) için âşığın içinden gelem âh ateşinin yeteceği, gökteki yıldızlarla rakibin taşlanacağı söylenir. Burada "berk" kelimesinin hem yıldırım, hem de sıkı, sağlam gibi anlamlara gelmesi sebebiyle de bir başka tevriye yapıldığı kanaatindeyiz.

Recm-i rakîbe âteş-i âh-ı derûn yeter

Necm-i feleklerle berk urur ancak şihâbımız

(G 61, 5/176)

Sevgilinin dudakları âb-ı hayât olarak düşünülür. Âşık kendisinin, bu suya kavuşmaya layık olduğu halde “nâr-ı zulmet” içinde kalmasını kara bahtına bağlar. Bu beyitte “zulmet” kelimesiyle tevriye yapıldığı kanaatindeyiz.

Nâil-i âb-ı hayât-ı lâ'ı-i yâr olsam revâ

Nâr-ı zulmetler ki ol baht-ı siyehkârımdadır

(G 49, 4/162)

Ayrılık içinde maden eritilen bir potaya benzetilir. Bu potada eritilen maden âşğın gümüş gibi vücududur. Potayı ısıtan ise aşk ateşidir. Âşğın vücudu bu pota içinde eriyerek saf altına dönüşür. Bu beyitte gümüşün altına döndüğünü göz önüne alarak aşk ateşinin gümüşü altına çeviren bir iksir olduğunu söyleyebiliriz.

Pûte-i hicrde kâl eyledi sîm tenim

Nâr-ı ‘aşkıyla zer-i hâlise döndü bedenim

(G 109, 1/238)

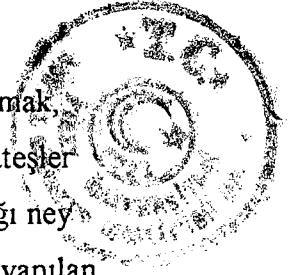
Ayrılık ateşi, cehennem ateşine benzetilir. Ayrıca bir beyitte “nâr” kelimesiyle cehennemin kendisi kastedilir. İyilerin ve kötülerin ayrılmasının emredileceği hesap gününde her firkanın ya “nâr”ı ya da cenneti makam edineceğinden bahsedilir.

Yâ Rab o gün ki emr ola temyîz-i nîk ü bed

Her fırka bir makâm edine nâr u cenneti

(K 1, BM 48/38)

Ateş, daha önce de belirttiğimiz gibi şekli ve alevlerinin hareketlerinin

benzerliği sebebiyle dalgaya benzetilir.¹¹⁹ Ayrıca ateş, birçok yerde ateşine yanmak, ateş pahasına satmak gibi deyimler içinde de kullanılır. Şairin kalemi ney gibi ateşler saçar. Bu kalemlle yazdığı gazel biçâre âşığı yandırır. Şairin bu beyitte kullandığı ney kelimesi hem kamış, hem de kızgın demirle dağlanarak içi oyulan bir kamıştan yapılan ve yanık sesiyle meşhur bir müzik aleti olan “ney” manalarına geldiğinden tevriye yapıldığını düşünöyoruz.

Neydi bilmem ney gibi hâmen olup âteş-feşân

‘Âşık-ı bî-çâreyi yandırdı Rahmî bu gazel

(G 107, 7/236)

Ateş, bazı yerlerde dumanla birlikte zikredilir. Âşık, aşk denizinde gönülleri yakan ateşinden çıkan âh dumanıyla gezinen bir vapura benzetilir.

Dûd-ı âh âteş-i dil- sûzı ile seyreyler

Bahr-i ‘aşk içre giden menzîle vapur gibi

(G 147, 4/288)

Dîvânda ayrıca semenderin ateşten etkilenmediği inanışına da bir yerde yer verilmiştir.¹²⁰

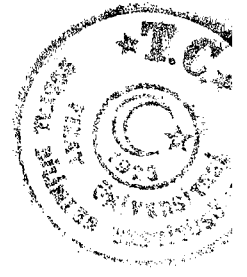
Ç. HAVA

1. Rüzgâr

Rüzgâr, dîvânda en çok sürekli olarak bir yerlerden esmesi ve beraberinde geldiği yerlerden koku, haber gibi şeyler getirmesi sebebiyle zikredilir. Bâd-ı serd sert ve soğuk esen rüzgârdır. Rüzgâr, esmesi, eserken âdeta inler gibi çeşitli sesler çıkarması sebebiyle âşığın âhının benzetilene olarak kullanılır.

¹¹⁹ Bkz. Dalga.

¹²⁰ Bkz. Semender.

2. Bazı Rüzgâr Çeşitleri

a) Sabâ

Sabâ, kuzey-doğudan hafif hafif esen bir rüzgârdır. Seherle birlikte esmeye başladığı düşünülür. Dîvânda, sevgilinin köyüne doğru esip onun saçlarını dağıtması, sevgilinin saçlarının kokusunu getirmesi ve haberci olmasıyla söz konusu edilir. Sabâ sevgilinin saçlarını dağıtır (perîşân eder). Bazı beyitlerde perîşân kelimesi tevriyeli olarak kullanılır. Ayrıca peri kelimesiyle birlikte kullanılarak şibh-i iştikak sanatı yapılmıştır.

Ol Perînin nice bir tahrîk edersin zülfünü

Ey sabâ bilmez misin böyle perîşân olduğum

(G 111, 4/242)

Sabâ, seher vakti sevgilinin saçlarını dağıttığında, onun zülfünün kokusunu alır. Şair bu kokunun sabânın kendisinden değil sevgiliden geldiğini bilir.

Yine o zülf-i perîşâna uğramışdı bu şeb

Seherle nûkhet-i bâd-ı sabâyı biz biliriz

(G 58, 6/172)

Sabâ sevgilinin saçının kokusunu aldığı anda perişan olup büyülenir ve büyüünün tesiri ile sürekli sevgilinin dağınık saçlarına doğru gider.

Şemîmin aldı Perîşân olup nesîm-i sabâ

Bugün sihr ile yine zülf-i târ-mâre gider

(G 56, 4/170)

Sabâ, sevgilinin zülfünden haber getiren bir haberci olarak düşünülür.

Şebbûy-i zülf-i yâre idi intizâr-ı dil

Peyk-i sabâ ile samırım haber gelir

(G 55, 2/168)

Sabâ bir beyitte âşîğın âhına benzetilir. Nasıl ki kavuşma gecesinde sevgilinin saçının karanlığı âşîğî perişan ederse, âşîğın âhı da sevgilinin saçlarını dağıtmada sabâ rüzgârından geri kalmaz.

Târ-ı zülfün şeb-i vaslında perîşân eyler

Âh-ı serdim de benim bâd-ı sabâdan kalmaz

(G 63, 3/180)

Sabânın Çin, Hitâ gibi ülkelere uğradığı kabul edilir. Bu sebeple bazı beyitlerde, kaynağı bu ülkeler olan güzel kokularla birlikte anılır.

Hep şemîm-i zülf ü hatt-ı anberindir senin

Sarf eder bâd-ı sabâ bu sünbül ü şiveye dek

(G 103, 5/230)

b) Nesîm

Nesîm de sabâ gibi hafif esen bir rüzgârdır. Bu sebeple birçok yerde sabâ ile birlikte kullanılır. Şair insana altından ve gümüşten gelmeyen ferahlığın belki de Allah'ın bereketiyle esen bir nesîmden geleceğini düşünür.

Gelmez safâ derûna ne zerden ne sîmden

Belki o feyz-i Hakk'la gelir bir nesîmden

(G128, 1/262)

c) Bahâr Yeli

Baharla birlikte başlarda bahçelerde esen tatlı ılık rüzgârdır. Dîvânda bir beyitte zikredilmiştir. Şair nasipsiz bahtının bahçelerine bahar rüzgârı da olsa dünya bağında bir ümit goncasının bile açılmayacağını söyler.

Güşâyiş gonce-i maksûda gelmez bâğ-ı 'âlemde

Riyâz-ı baht- nâ-sâmânıma bâd-ı bahâr olsam

(G 117, 2/248)

ç) Bâd-ı Semûm (Sam Yeli)

Çölden esen sıcak, yakıcı bir rüzgârdır. Dîvânda yakıcı tahrib edici özellikleri ile zikredilir. Dîvânda birkaç beyitte zikredilmiştir. Âşık ümit gülünün üstüne bulut gibi gözyaşlarını yağmur gibi yağdırsa da sam yeli bu gülün yapraklarını yırtar.

Olur pejmürde-i bâd-ı semûm âh-ı evrâkı

Sehâb-âsâ gül-i ümmîdim üzre eşk-bâr olsam

(G 117, 5/250)

IV. HAYVANLAR

A. KUŞLAR

1. Umûmî Olarak Kuş

Kuş, dîvânda birçok şeyin benzetilene olarak kullanılmıştır. Hiçbir cinsi belirtmeden kullanıldığında ekseriyetle âşığın gönlü, canı ve kendisi için benzetilen olur. En çok kullanılan gönül kuşudur(Mürğ-i dil). Âşığın gönül kuşu kanatsız uçama

yan bir kuşa, sevgilinin bakışları ise bir şahbâza benzetilir. Bazı beyitlerde bu münâsebetle tuzak, dâne gibi unsurlar da kullanılır.

Mürg-i bî-berg ü nevâ pervâze gelmişdir gönül

Sayd için şâhım o şehbâz nigâhın ana sal

(G 105, 4/232)

Kuşların seherde ötüşü, uçuşu, gül dalına konması, bağlık bahçelik yerlerde gezmesi, yuva yapması tuzağa düşmesi, avlanması gibi hususlar dile getirilir. Ayrıca Mecnûn'un başına kuşların yuva yapmasına telmîhte bulunulur.¹²¹

Serinde âşiyân-sâz-ı hevâ derlerdi Mecnûn'a

Kebûter peçeler pervâz edüp bu lâne kalmıştır

(G 48, 2/160)

2. Kuş Çeşitleri

a) Bülbül (Andelîb, Hezâr)

Harputlu Rahmî Dîvânî'nda en çok söz konusu edilen kuş bülbüldür. Dîvân şiiri geleneği içinde gül ile birlikte vazgeçilmez bir motif olan ve istisnasız tüm dîvân şairlerinin divanlarında en çok zikredilen kuş olan bülbül Harputlu Rahmî Dîvânî'nda da bütün kuşlardan çok zikredilmiştir. "Bülbül-gül ikilisi klişe halinde âşık ve sevgiliyi ifâde ederler. Bülbül sürekli ağlayan, inleyen, feryat figan ederek gözyaşı dökken âşığı, gül ise nazlı, vefasız, zalim bir sevgiliyi temsil eder. Her hal ü kârda tenâsüb içinde zikredilirler."¹²²

¹²¹ Bkz. Leylâ ile Mecnûn.

¹²² Cemal Kurnaz, age., s.502-503.

Bülbül, gül uğruna hiçbir eziyetten çekinmez. Öyle ki gül mevsim geldiğinde yuvasına bile gitmez. Sürekli gülün çevresinde feryat figan eyleyip durur. Gül için canına batan dikenlere bile katlanır. Âşık da bülbülün dikene katlandığı gibi, yarı için ağyara katlanır.

Dil etse n'ola yâr için ağyâra müdârâ

Bülbül de eder bir gül için hâra müdârâ

(G 9, 1/104)

Sevgili güle benzetilir. Âşık ise, aşıklıkta kendini bülbülden daha üstün görür. Öyle ki sevgilisinin yad ederek ağlayıp inlemesi çemende bülbüle uykuyu haram eder.

Bülbüle hâbı harâm etti çemen bezminde

Bir gülün yâdı ile nâle vü zârım bu sabâh

(G 26, 4/130)

Bülbülün aceleci olduğundan bahsedilir. Âşığın gönlü de gonca ağızlı sevgili gülşene gitmeye karar verdiğinde bülbül gibi yare kavuşmak hususunda acele eder .

Azmeyledi ol gonce dehen gülşen-i bâğa

Bu gibi bu dil de şitâb olsa ne mâni'

(G 87, 5/208)

Bülbül, dîvânda övülenin benzetileni olarak da kullanılır. Övülen hakikat bağındaki gülzârı vasf eden, himmet yuvasındaki bir bülbül olarak düşünülür.

Bülbül-i lâne-i himmet midir eyler nâle

Vasf eder bâğ-ı hakikatde olan gülzârı

(SE 1, 7/326)

Dîvân edebiyatında neredeyse bütün hayvanlara bir yer tahsis edilmiştir. Bülbüle tahsis edilen yer ise gülzâr veya gülistandır ve bunların yer aldığı bağlardır. Bülbül özellikle baharla birlikte düşünülür. Çünkü bülbülün âşık olduğu gül baharda açılır. Hatta baharın gelişi için bir haberci olarak addedilir. Baharda bağda güller açsa bile, bağın asıl neş'e kaynağının bülbülün ötüşü olduğu düşünülür. Bahar geldiğinde bağlar, dağlar bülbülün sesi dolar. Bu sesi duyan sevgili de eğlence meclisine gelir.

Doldu nevâ-yı bülbül ile sahn-ı bâğ u râğ

Geldi sadâ-yı kalkal ile bezm-i 'ayşe yâr

(K 4, 11/60)

Bülbülün ötüşü "feryâd, figân, nâle, âvâz, nağme" gibi kelimelerle ifâde edilir. Ayrıca "mürg-i hoş-elhân" sözüyle anlatılmak istenen de bülbüldür. Çiçek mevsimi, yani bahar geldiğinde bülbül, bağı ve bağdaki çiçekleri, özellikle de gülü vasf etmeye başlar. Zühre bağı ve baharı onunla aynı güzellikte vasf edemediği için onu kıskanır ve sazını elinden bırakır.

Ezhâr faslı mürg-i hoş-elhân vasf eder

Sazın bıraktı elden olup Zühre şermsâr

(K 4, 10/60)

Bülbül güzel sesi nedeniyle hatibe benzetilir. Bülbül, çemende güzelleri toplar ve gül minberi üzerinde onlara güzellik ayetlerini okur.

Çemende mecmu'-ı hûbân olupdur Rahmîyâ bülbül

Okur âyât-ı hüsnü minber-i gülde hâtib olmuş

(G 72, 7/190)

Şair dîvânda aşıklık bakımından bülbülle pervâneyi kıyaslar ve aşıklıkta pervâneyi bülbülden üstün bulur. Bülbül, sürekli güle karşı feryâd figân eder ve aşkının sırrını gizleyemeyip herkese duyurur. Gerçek âşık ise ateşlere bile yansa sırrını kimseye duyurmaz. Bu yüzden pervâneler, bülbülü çok konuştuğu ve sırrını herkese duyurduğu için ayıplarlar.

‘Âşik oldur kim demez sırrın yanar âteşlere
Bülbüle pervâneler ta’n eyleyip pür-gû demişler

(G 73, 6/192)

Pervânenin sevdiği bir tanedir. Bu yüzde bezmde bütün varını bu sevdiğine (muma) verir. Fakat bülbül adeta gülşendeki bütün güllere aşıktır. Bu da aşıklıktaki bir başka eksikliğidir. Bu beyitte hezâr kelimesi cinaslı olarak kullanılmıştır.

Pervâne verdi bezmde bir şem’e vârını
Bülbül gibi çemende hezâr âşinâ değil

(G 106, 5/234)

Bülbül, çeşitli dinî ve tasavvûfî tasavvurlar içinde de benzetmelere konu olur. Şairin gönlü, Allah’ın tevhid gülşeninde bülbül gibi, hû hû diyerek Mevlâ’yı zikreden bir dervişe benzetilir.

Gülşen-i tevhîd-i Hakk’da Rahmîyâ dervîş-i dil
Bülbül-âsâ zikr-i Mevlâyı okur hû hûya dek

(G 103, 8/230)

Bir başka beyitte şair kudsî nağmeler söyleyen bir bülbül olduğunu söyler. Kendini her zaman bir rind olarak kabul eden şair, kendinin tam zıttı olarak görünen zahide de bülbülün zıttı olan kargayla hem-demliği layık görür

Bir bülbül-i kudsî negâmem ‘aşk-ı Hüdâ’da
Terk et beni zâhid yürü sen hem-dem-i zâğ ol

(G 108, 3/236)

b) Şâhin (Şâhbâz)

Etle beslenen yırtıcı bir kuştur. İyi bir avcı olduğu için evcilleştirilip, avlanmakta kullanmak üzere terbiye edilir. Şâhların, şâhbâz kullandıkları düşünülür. Şâhbâz sevgilinin kendisi ve bakışı, ayrıca âşık için benzetilen olarak kullanılır. Benzetme yönü ise, ekseriyetle, şâhbâzın diğer kuşları avlamadaki maharetidir. Avlanan ise çoğu yerde âşığın gönlüdür.

Mürg-i bî-berg ü nevâ pervâze gelmişdir gönül

Sayd için şâhım o şehbâz nigâhın ana sal

(G 105, 4/232)

Şâhbâz dîvânda bir yerde şairin benzetilene olarak kullanılmıştır. Şair kendini kanaat ve zenginliğin zirvesinde bir şâhbâz olarak düşünür. Zamanın devlet kuşu ise onun kanatları altında olarak düşünülür.

Ben şâhbâz-ı evc-i gınâ-yı kanâ'atim

Devrin hümâ-yı devleti zîr-i perimdedir

(G 57, 3/172)

Ayrıca şâhbâzın Kaf dağına ulaşıp Hümâ'yı bile avlayacak kabiliyette olduğu düşünülür.

c) Karga (Zâğ, Gurâb) – Kelâğ (Kuzgun)

Karga ve kuzgun birbirine oldukça benzeyen, sevilmeyen uğursuz kuşlardır. Karga dîvânda sadece üç, kuzgun ise bir yerde kullanılmıştır. Şair, hiç dostu kalmadığından yakınırken, bulunduğu köyde de "bâğ ile râğ"ın oluşunu; fakat bunlarda karga ve kuzgunların bulunduğunu belirtir. Zâhid karganın hem-demi olarak düşünülür. Bülbül ile tezâd halinde zikredilir. Şair kendini Allah aşkıyla kutsal nağmeler söyleyen bir bülbüle benzetir. Zâhidin yerini ise karganın yanı olarak düşünür.

Bir bülbül-i kudsî negmem 'ak-ı Hüdâ' da
 Terk et beni zâhid yr sen hem-dem-i zĝ ol
 (G 108, 3/236)

ç) Serçe (Asfr)

Dîvânda bir yerde zikredilmiş; günlük rzkına razı olup kanaat etmesi ve karınca gibi tamah etmemesi bakımından ele alınır.

Rzk-ı rzye kan'at edip asfr gibi
 Hrs az et tama'a dme sakın mr gibi
 (G 147, 1/288)

d) Güvercin (Kebûter)

Güvercin de dîvânda sadece bir yerde, Mecnûn'un başına yuva yapması sebebiyle zikredilmiştir.

Serinde iyn-sz-ı hevâ derlerdi Mecnûn'a
 Kebûter-beçeler pervâz edüp bu lne kalmıştır
 (G 48, 2/160)

e) Ankâ

Ankâ Kaf daĝında yaşadığı düşünülen hayâlî bir kutur. Dîvânda bu zelliĝi ile birlikte iĝin veya gönlünün benzetilene olarak kullanılır. Sevgilinin bakışı ise gönül Kaf kalesini mesken etse bile onu bulup avlayacak bir Şâhbâz olarak düşünülür.

Bir demde şikâr eyler o şehbâz nigâhın
Ankâ gibi cây etse de dil kâle-i Kâf'ı

(G 159, 6/304)

f) Hümâ

Hümâ efsânevî bir kuştur. Devlet kuşu ya da talih kuşu olduğuna inanılır. Hümâ'nın gölgesi kimin başına düşerse o kişinin ilerde padişah olacağına inanılır.¹²³ Dîvânda sevgili, âşık ve övülenle ilgili çeşitli unsurların benzetilene olarak kullanılır. Âşığın gönlü sevgilinin zülfünün gölgesine takılıp kalmış, orayı yuvası sanan bir Hümâ kuşu olarak düşünülür.

Gönül ki sâye-i zülfünde kaldı ey şeh-i hüsn

Meger o turfa Hümâdır ki âşiyâna gelir

(G 40, 3/148)

Bir beyitte Hümâ, sevgilinin zülfünün benzetilene olarak düşünülür. Âşığın gönlü ise bu Hümâ'nın gölgesinin üzerine düşmesiyle "devlet-i 'aşk'a erer.

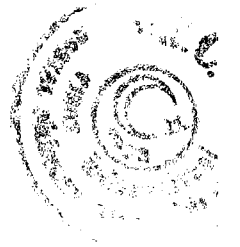
Dil sâye-i zülfünde erer devlet-i 'aşka

Bir mürğ-i Hümâdır k olur lâne de mahfûz

(G 85, 6/206)

Bir başka beyitte yine Hümânın gölgesi ile ilgili inanç vesilesiyle zülûf yine Hümâ'ya benzetilir; sevgilinin beñi ise bu Hümâ'nın gölgesinin üstüne düşmesi ile Hümâ'nın kanadındaki en uzun tüyden daha üstün bir rütbeye erişir.

¹²³ İskender Pala, age. s.262.

Zülf-i anber-bâr-ı yârin hâle düşmüş sâyesi
 Ber-ter olmuş şeh-per-i mürğ-i Hümâdan pâyesi
 (G 150, 1/292)

Övülen yeryüzün de Allah'ın gölgesi ve Hümâ'nın kanadı olarak düşünülür. Onun adaleti ise Hümâ'nın kanadına benzetilir. Bu kanadın gölgesinin altında süreli emniyet huzur hakimdir.

Zıll-ı Mevlâ perr-i Hümâ pervâz-ı devletdir kim
 Sâye-i şehbâl-i 'adlinde olur emn ü emân
 (SE 2, 9/334)

g) Bûm (Baykuş)

Baykuş da karga ve kuzgun gibi uğursuz addedilen bir kuştur. Dîvânda sadece bir yerde zikredilmiş; şair, bulunduğu yerde çemende hümâ kuşunun ötüşünün duyulmadığından, tam tersine çemene kargaların ve baykuşların dolduğundan, yani gönlünün huzur ve neş'e bulabileceği bir yerin veya arkadaşın olmadığından şikâyet etmiştir.

Lâne-i mürğ-i hümâyûn nâ-yâb
 Dolmuş etrâfa çemen bûm ü gurâb
 (MES, 59/92)

ğ) Şeb-pere (Yarasa)

Yarasa geceleri uçan ve gözleri görmeyen bir kuştur. Dîvânda sadece bir yerde, kıskanç insanların benzetilene olarak kullanılmıştır. Bu insanların gözlerinin ö

nünde yarasa gibi hakikat güneşini görmelerini engelleyecek bir perde olduğu ve hakikat güneşinin ancak olgunluk ile görülebileceği belirtilir.

Zâhirdir âfitâb-ı hakikat kemâl ile
 Çeşm-i hasûdi şeb-pereveş bağlamış remed
 (G 34, 5/142)

B. DÖRT AYAKLI HAYVANLAR

1. Âhû

Âhû dîvânda oldukça zikredilen bir hayvandır. Çin, Hutun gibi ülkelerde yaşaması, sahralarda ve dağlarda gezmesi, gözlerinin çok güzel olması vb. özelliklerinden söz konusu edilir.

Ebrûda giyâhîmi çerâgâh-ı Hitâ' nın
 Âhû-beççe çeşmin gibi bir hânede mahfûz
 (G 85, 2/206)

Dilleri teshîr eder âşûb-gâh-ı gamzesi
 Çeşm-i dildâre kimi âhû kimi cadû demiş
 (G 73, 4/192)

Âhûnun zikrediliş sebeplerinden biri de miskin âhûdan elde edilmesidir. Misk âhûnun göbeğine kan oturması neticesinde oluşan bir urdan elde edilir.¹²⁴ Sevgilinin beninin kokusu Tatar miskine, saçının kokusu ise Hutun şebboyuna benzetildiğinden; gözleri âhûya benzetilir.

¹²⁴ Bkz. Çin, Hutun, Misk.

Nâfe-i Tatar hâl ü zülfü şebbûy-ı Hutun

Çeşm-i yâre dil hatâ etmiş mi yâ âhû demiş

(G 73, 2/192)

Âhû, av sebebiyle de zikredilir; fakat burada avlanan âhû değil, vahşi bir âhûya benzetilen sevgiliye gönül veren âşıkların gönülleridir.

Nigâh-ı nâzı ile sayd eder gönülleri hep

Yine ol âhû-yı vahşî dönüp şikâre gider

(G 56, 5/170)

Bunlardan başka bir beyitte Mecnûn'un çölde âhûlar ile ülfet etmesine de telmih yapılmıştır.

Zahmı tâ nâfında Mecnûn haste görmüş çeşmini

Tîr-i gamzen şöyle te'sîr etmiş âhûya dek

(G 103, 3/230)

2. Deve

Deve divânda ismiyle zikredilmemiş; fakat yük taşıması, üstüne iki kişinin binebileceği bir sepet olan mihmel¹²⁵ konulması, çöllerde kullanılması gibi sebeplerle ismi verilmeden de olsa zikredilmiştir.

Rûz u şeb seyr-i beyâbân-ı cünûn etdin gönül

Lîk mihmel-bend-i râh-ı kûy- cânân olmadın

(G 100, 3/226)

¹²⁵ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi Yay., 1993), s.645

3. At (Esb)

At dîvânda meydana sürülmesi, bir binici tarafından sürülmesi, bir binek aracı olarak kullanılması gibi özellikleri sebebiyle zikredilir. Şairin kendisi ve yaratılışı için benzetilen olarak kullanılır. Şu beyitte şair yaratılışını endişe meydanında dolaşan bir ata, kendisini ise gidilmemiş yollarda at süren bir biniciye benzetir.

Eder cevelân-ı tab'ım sahâ-i endîşede Rahmî

Reh-i nâ-reftelerden esb-rân-ı nev-zemîn oldum

(G 118, 5/250)

At, ayrıca satrançtaki taşlardan birinin ismi olduğundan bazı satranç tabirleri ile tenâsüb içinde kullanılır.

At sürüp meydâne girsin ruh verip şeh-mat eder

Seyr kıl ferzâne kim bâzîçe-i dünyâ galat

(G 82, 2/202)

Dîvânda at, “esb-i murâd” gibi mücerred ifadeler içinde de kullanılmıştır. Bir yerde atla birlikte rikâbdâr (üzengi tutucusu) da zikredilmiştir. Şair, övülen murad atına binip gezdikçe, ikbâl ve bahtın onun rikâbdârı olmasını diler.

Geşt eyledikçe esb-i murâda süvâr olup

İkbâl ü bahtı ola hemîşe rikâbdârı

(K 4, 46/66)

Harputlu Rahmî Dîvânî'nda ayrıca “Esbiye-nâme-i Zarîfâne” isimli, Abdülhamid Hamdi Efendi'ye sunulmak için yazılmış, mesnevi tarzında kısa bir şiir de mevcuttur. Bu şiirde şair, bir yolculuk esnasında kendisine verilen oldukça ihtiyar ve güçsüz bir atı ve bu yolculukta çektiği sıkıntıları anlatmıştır.

4. Eşek (Har)

Eşek dîvânda sadece bir yerde rakibin benzetilene olarak zikredilmiştir.

Bilmem ki ne reng eyledi döndürdü o yâri

Gördün mü rakîb-i harî ol şu'bede-bâzî

(G 148, 4/290)

C. SÜRÜNGENLER ve BÖCEKLER

1. Pervâne

Dîvân edebiyatımızda gül ile bülbül arasında olan ilişkinin bir benzeri de mum ile pervâne arasında vardır. Bu sebeple pervâne, dîvânda sürekli olarak mumla birlikte anılır. Sevgili bir mum âşık ise pervâne olarak düşünülür. Pervâne, gece sabaha kadar mum etrafında dolaşır sonunda mumun ateşine düşüp yanar.

Pervâne, âşıklık yolunda bülbülden daha üstün görülür. Çünkü pervâne bülbül gibi aşk sırrını herkese anlatmaz. Ateşlere yansa bile sırrını kimselere söylemez. Bülbül ise güle olan aşkıyla gece gündüz feryat figan edip, sırrını bütün bağa duyurur. Böyle çok konuştuğu için pervâneler bülbülü ayıplarlar.

‘Âşık oldur kim demez râzın yanar âteşlere

Bülbüle pervâneler ta'n eyleyip pür-gû demiş

(G 73, 6/192)

Pervânenin tek sevdiği bezmdeki mumdur. Bu yüzden bütün varını onun uğruna verir. Fakat bülbül, -şairin deyişiyle- “hezâr âşinâ”dır. Hangi gülü görse ona âşık olur. Bu yüzden bütün varını bir gül için feda edemez.

Pervâne verdi bezmde bir şem'e vârnı

Bülbül gibi çemende hezâr âşinâ değil

(G 106, 5/234)

Pervâne, âşığın, âşığın gönlünün benzetilene olarak kullanılır.

Dil oldu çü pervâne şem'-i ruh-ı cânâne

'aşkıyla diler yana yanmağa mahaldir bu

(G 135, 6/272)

Bir beyitte, dîvân edebiyatımızda pek görmeye alışık olmadığımız bir biçimde sevgili bir pervâneye, âşığın gönlü ise muma benzetilmiştir. Fakat âşığın gönlünün muma benzetilmesinin sebebi, -sevgilinin yanağında olduğu gibi- parlaklığı sebebiyle değil; sevgilinin aşkıyla bir mum gibi yanıp erimesi sebebiyledir. Şair, sevgilinin gönlündeki bu erimeyi ve yanmayı görse, bir gece gelip gönül mumuna pervâne olacağını düşünür.

Bir gece gelip şem'ine pervâne olurdun

Görseydin eger dilde olan sûz u güdâzı

(G 148, 2/290)

2. Arı (Zenbûr)

Arı, bal ve bal mumu yapması, bir köşeye çekilip Hakk'ı anması sebebiyle zikredilir. Dîvânda sadece bir beyitte zikredilmiştir.

Çekilip kendine gel zikr-i Hakk'la meşgûl ol

Hâsılın bal ola yâ mûm ola zenbûr gibi

(G 147, 2/288)

3. Karınca (Mûr)

Karınca küçüklüğünden ve siyah renginden dolayı sevgilinin hattı için benzetilen olarak kullanılır. Ayrıca hazinelerin ıssız yerlerde ve çoğu zaman yer altına gömülerek saklanması sebebiyle sevgilinin güzelliği bir hazine, hattı ise bu hazine etrafındaki karıncalara benzetilir.

Perçem-i pür-çin ü gird-i la‘l-i nâbında o hat

Genc-i hüsn-i yâre mâr u mûr şeklin gösterir

(SE 7, 2/348)

Karınca bir çok beyitte Hz. Süleyman ile olan münâsebeti ile ele alınmıştır.¹²⁶ Şair kanaat mülkünün Süleyman'ının değerini aşk vadisi içinde bir karınca olmayınca bilemediğini söyler.

‘İzzet-i mülk-i Süleymân-ı kanâ‘at neydügin

Vâdî-i ‘aşk içre bir mûr olmayınca bilemedim

(G 112, 6/242)

Karınca, dîvânda, ayrıca zayıflığı sebebiyle de söz konusu edilir. Övülen zamanın Süleyman'ı olarak düşünülüğünde, diğer hükümdarlar onun ezici gücü altındaki bir karıncaya benzetilirler.

Bir Süleymân-ı zamândır mülk-i teshîrinde kim

Zîr-i kahrında keyân mûr-ı za‘îf-i nâ-tüvân

(SE 2, 15/334)

¹²⁶ Bkz., Hz. Süleyman.

4. Yılan (Mâr)

Sevgilinin kıvrım kıvrım olmuş zülfü,yılana benzetilir. Rifâî tarikatına mensup olanların eğlencesinin yılanla oynamak olduğundan bahsedilir.

Elde pîç-â-pîç zülf-i yârdır eğlencemiz

Biz rifâ'î meşrebiz kim mârdır eğlencemiz

(G 60, 1/174)

Hazineleri yılanların beklediğine inanılır. Sevgilinin güzelliği bir hazine olarak düşünüldüğünden onun kıvrım kıvrım saçları bu hazineyi bekleyen bir yılan olarak düşünülür.

5. Semender

Semender ateşte yaşayan, ateşten etkilenmeyen bir hayvan olarak düşünülür. Âşığın benzetilene olarak kullanılır. Sevgilinin aşkı bir ateş, âşık ise bu ateşte yaşayan bir semender olarak hayâl edilir. Âşığın,ateşe alışık olan semender gibi, sevgilinin aşk ateşi ile yanmaya alıştığı söylenir.

Dil oldu yine âteş-i 'aşkın ile sûzân

Ey şem'-i fûrûzân

Şehbâl-i semender sıfât-ı hâre alıştık

Yanmak değil ikrâh

(MÜS, 3/80)

V. BAĞ, ÇEMEN VE İLGİLİ UNSURLAR

A. BAĞ

Bağ, sevgilinin yanağı ve güzelliği için benzetilen olarak kullanılır. Bu benzetmede, bağdaki güllerle sevgilinin yanağı arasındaki renk yönünden benzerlikten faydalanılır.

Cây eder serv-i ser-efrâza makâm-ı hayreti

Müntehâ-yı bâğ-ı hüsnünde kadd-bâlâ-yı ‘aşk

(G 95, 2/218)

Dîvânda dünya, “bâğ-ı ‘âlem, bâğ-ı dehr” şeklinde ifade edilir.

Güşâyış gonca-i maksûda gelmez bâğ-ı ‘âlemde

Riyâz-ı baht-ı nâ-sâmânıma bād-ı bahâr olsam

(G117, 2/248)

Bağ, ayrıca “bâğ-ı vefâ, bâğ-ı ‘aşk, bâğ-ı hüner, bâğ-ı vasl, bâğ-ı hakikat” gibi bazı mücerred kavramları ifade etmek içinde kullanılır. Birkaç yerde “ravzâ” ve “bâğ u râğ” şeklinde de kullanılmıştır.

Bâğ-ı vefâda gonca-i ümîd açılmadı

Geçdi hezâr gamla bu fasl-ı bahâr hayf

(G 92, 3/214)

Bağda gül, gonca, lâle, sünbül, yasemin, nergis ve ismi belirtilmeyen diğer çiçekler (ezhâr, şükûfe) ile bülbül ve akarsu kenarında servi bulunur.

Sevgilinin tebessümü bir güle benzetilir. Sevgili bu tebessüm güllerini saçarak bağda gezindiğinde goncalar imrenerek seyrederken param parça olurlar.

La'l-i nâbın olsa gül-rîz-i tebessüm bâğda
 Goncalar seyrinde gıptâyla girîbân çâk olur
 (G 45, 2/156)

Sevgilinin zülfü sünbüle, boyu ise serviye benzetilir. Âşık bâğda sünbülü gördüğünde sevgilinin saçı sanar. Serviye görünce de sevgilinin gönülleri çeken boyu bu olsa gerek diye düşünür.

Sünbüli dîvâne-dil sanmış ki zülfün bâğda
 Servi görmüş hayret el vermiş kadd-i dil-cû demiş
 (G 73, 192)

Bülbül bir çok yerde bâğ ile birlikte zikredilir ve sevgili güle benzetildiğinden bülbül de âşık için benzetilen olur. Bülbül nasıl ki bâğda gülü görünce feryat figan etmeye başlar âşık da onun kırmızı yanağına benzer bir gülün bile açmadığı sevgiliyi görünce feryat figan eder.

Açmamış ruhsâr-ı alın gibi bir gül işte bâğda
 Gam değil feryâd ü efgânımla dolsa bâğ ü râğ
 (G 89, 1/210)

Birçok yerde bağla birlikte servi de zikredilmiştir. servi bağda akarsuyun kenarında bulunur ve boyu sevgilinin boyu için benzetilen olarak kullanılır. Âşığın gözyaşları ise bu servinin ayakları dibinde akan akarsuya benzetilir.

Hayâl-i kametinle eşk-i çeşmim zeyn-i bâğ olmuş
 Kenâr-ı cûda olsa meyl-i serv-i ser-firâz etmem
 (G 119, 3/252)

Bâğ ile birlikte bağbân da zikredilir. Âşık gönül aleminde sevgilinin yanağının hayâlini bağbânın sunduğu güllere tercih eder.

Bâğbân minnet ile gülleri 'arz etme bana

Halvet-i dilde hayâl-i ruh- ı dildâr yeter

(G 52, 5/166)

Bâğlar ilkbaharın gelişiyle birlikte yeşerip canlandığı için ekseriyetle bahar aylarında hayâl edilir. Şair şu müfredde ilkbaharda bağın görünümünü, adeta bütün unsurlarıyla anlatmıştır.

Hem cemâl-i yâr u gülzâr u kenâr-ı cûy-bâr

Zevki bâğın cennet-âsâdır bu fasl-ı nev-bahâr

(MF, 16/322)

İlkbaharda bâğa seyrâna varılır. İçki, eğlence mûsiki meclisleri kurulur. Bülbülün sesi dağları ve bâğları doldurur. Bu meclislerde sevgili de bulunur.

Toldu nevâ-yı bülbül ile sahn-ı bâğ u râğ

Geldi sadâ-yı kalkal ile bezm-i 'ayşe yâr

(K 4, 11/60)

B. ÇEMEN

Dîvânda çemen, birçok yerde çeşitli hayâller içinde zikredilmiştir. Çemen gül, lâle, nergis, semen, sünbül gibi çiçeklerin bulunduğu yeşil otlarla kaplı geniş bir alan olarak düşünülür. Çemende bülbül gibi güzel ötüşlü kuşlar da bulunur. Bazen aşığın gönlü de bu kuşlardan biri olarak düşünülür. sevgilinin semen yaprağı gibi beyaz olan yüzü gül gül olup kızardığında gönül kuşu âh u zâr etmeye başlar. Çemende ayrıca ırmak ve bu ırmağın kenarında serviler bulunur. Sevgilinin boyu serviye âşığın gözyaşları ise bu servinin ayaklarına doğru akan bir ırmağa benzetilir.

Gül gül olunca berg-i semen gibi rûy-ı yâr
Oldu çemende mürğ-i dilin kârı âh u zâr

Bir sâde kâmetin görüp eşk-i niyâzımız
Ol servin aktı pâyine mânend-i cûybâr

(K 4, 29-30/64)

Bir beyitte övülenin meclisi çemenden daha üstün tutulur. Çemenin onun meclisine gıptayla baktığı ve çeşmleri bol olan sulak yerlerin onun temiz tabiatını kıskandıklarından bahsedilir.

Eyler nühüfte gıpta çemen bezm-i pâkine
Reşk etse tab'-ı sâfina ger n'ola çeşmesâr

(K 4, 27/64)

Özellikle bahar aylarında çemen seyrine çıkılır. Âşık ise bu çemen seyrinde gülleri gördükçe sevgilinin pembe renkli yanağını hatırlar.

Yâd-ı ruh-ı gül-gûn ile dil seyr-i çemende
Ey gonce dehen sen dahi tenhâ-rev-i bâğ ol

(G 108, 2/236)

Çemen birçok unsuru bir araya toplaması yönünden camiye benzetilir. Bu caminin cemaatini ise güzeller oluşturur. Bülbül ise bu camide gül minberi üzerine çıkıp güzellik ayetlerini okuyan bir hatip olarak düşünülür.

Çemende mecmu'-ı hûbân olupdur Rahmîyâ bülbül
Okur âyât-ı hüsnü minber-i gülde hâtîb olmuş

(G 72, 7/190)

Sevgilinin başı, birçok güzellik unsurunu kendisinde topladığından güzellik çemeni olarak isimlendirilir. Sevgilinin saçları ve yanağı bu güzellik çemeninde açılmış olan lâle ve sünbüle benzetilir.

Açmış çemen-i hüsnünü gör sünbül ü lâle

Ruhsâr biri başda biri oldu külâle

(G 136, 1/272)

Tıpkı bâğda olduğu gibi, çemende de özellikle bahar aylarında eğlence ve içki meclisleri kurulur. Gül gerdanına çiğ tanelerinden inciler takan ve nikâbı çemen meclisinde açılan bir gelin olarak hayâl edilir.

Takındı gerdene dürr-i jâleden arûs gibi

Açıldı bezm-i çemende bu şeb nikâbı gülün

(G 102, 2/228)

Çemen bir ülke olarak da hayâl edilir. Gül ise bu ülkeye gülüşüyle bahar müjdesi vermek için acele eden bir haberciye benzetilir.

Getirdi hande ile nev-bahâr müjdesini

Tehî değil çemen iklimine şitâbı gülün

(G 102, 5/228)

C. ŞÜKÛFEZÂR

Şükûfezâr, çiçek bahçesi demektir. İçinde çeşitli çiçekler bulunur. Dîvânda fazla zikredilmemiştir. Bir beyitte gül, güneş ve aya çiçekler ise yıldız benzetilerek şükûfezârın semâyâya döndüğünden bahsedilir.

Gül mihr ü mâh nesteren ezhâr olup nücûm

Bu hey'et ile döndü semâya şükûfezâr

(K 4, 9/60)

Ç. GÜLZÂR, GÜLŞEN, GÜLISTÂN

Gül bahçesi bu isimlerle zikredilir. Burada çiçeklerden sadece gül bulunmaz. Gülün yanı sıra lâle, sümbül, yasemen, şebboy gibi çiçekler de vardır. Kuşlardan ise bülbül vardır. Bülbül sürekli gül bahçesi içinde düşünülür. Kenarda akan ırmak ve ırmak kenarında servi ağaçları bulunur. Gül bahçesi sürekli bahar ile birlikte düşünülür. çünkü bütün güzelliği fasl-ı gül de denilen bahar mevsiminde çiçeklerin açmasıyla ortaya çıkar. Baharda havalar serin olduğundan dolayı sabahları güllerin üzerinde şebnem taneleri bulunur. İçki ve eğlence meclisleri baharla birlikte bağlarda, özellikle gül bahçelerinde kurulur. Bu meclislerin en önemli unsuru ise sevgilidir.

Gülistan güzel kokuların olduğu bir yerdir. Bu sebeple dîvânda misk kokusunun elde edildiği yerlerden olan Hutun, Çin ve miskle birlikte zikredilir. Hutun gülistanlarında yetişen şebboyların kokusu sevgilinin zülfünün kokusuna benzetilir. Bu beyitte çin ve hatâ kelimeleriyle tevriye yapılmıştır.

Şebboy-i gülistân-ı Hutun zülf-i 'anberin

Ben hâle müşg-i Çin dedimse hatâ mıdır

(G 42, 2/150)

Gül bahçesini güzel yapan en önemli unsur sevgilidir. Sevgilinin yanağının parlaklığının gülşende sürekli bulunması halinde burayı Huld cennetinin bile kısacaca düşünülür.

Reşk-i riyâz-ı cennet-i Huld-i berîn olur

Gülşende böyle eger olsa âb-ı tâb-ı ruh

(G 29, 5/134)

Gül bahçesinde sürekli bülbülün güllere ettiği feryat figanı duyulur. Sevgili de bir güle benzetildiği için, âşık onun gül renkli yanağını hatırlayınca bülbül gibi ağlayıp inlemeye başlar. Hal böyle olunca, âşığın içinde bulunduğu hüznler kulübesi bu feryatlarla gül bahçesine benzer.

Ruh-ı gülgün-ı hayâliyle edüp nâle vü zâr

Benzedi külbe-i ahzân da gülzâra bu şeb

(G 14, 6/112)

Bazı beyitlerde sevgili güzellik gülistanı olarak düşünülür. buna sebep ise yanağının güle, saçlarının ise sünbüle benzetilmesidir. Âşık kâh bu gülistandaki gül yanağa, kâh sünbül saçlara bağlanır. En sonunda bu gülistana bağban olur.

Gehî gül-ruhlara geh sünbül-i giysûya bend olmuş

Gönül bu gülsitân-ı hüsne gelmiş bâğbân olmuş

(G 76, 4/196)

Gülistandan maksadın gül toplamak olduğu söylenir. Fakat bu güzellik gülistanının bekçileri vardır. Sevgilinin güzellik gülistanının bekçisi olarak sevgilinin yanağındaki ben ve ayva tüyleri düşünülür. Bu bekçiler, âşığın gönlünün sevgilinin gonca dudağından bûse almasına mani olurlar.

Dil nice ol gonca-i lâ'linden olsun bûse-çîn

Gülşen-i hüsne hatt u hâlin nigezbân olmuş

(G 13, 4/110)

Sevgili sürekli gülşen içinde hayâl edilir. Âşık, sevgiliyi kendine karşı o kadar acımasız bulur ki gülşen olsa bile sevgilinin dönüp bir gün o gülşeni seyretmeye gelmeyeceğini söyler.

Açmazdı ruhun mihr-i emel-i rûzun olaydım

Seyr-i çemen etmezdi eger gülşen olaydım

(G 120, 1/252)

Gül bahçesi, dîvânda “gülşen-i dehr, gülşen-i tevhîd, gülzâr-ı edeb, gülzâr-ı bâzâr” gibi mücerred ifadeler içinde de kullanılmıştır. Gülşen-i dehrin geçici olduğu, bu yüzen onu seyretmeye bu kadar meyledilmemesi gerektiği belirtilir. Ayrıca tevhid gülşeninden bahsedilir. Şairin gönlünün bu gülşende bülbül gibi sürekli Hakk’ın birliğini zikreden bir derviş olduğundan bahsedilir.

Gülşen-i tevhîd-i Hakk’da Rahmîyâ dervîş-i dil

Bülbül-âsâ zikr-i Mevlâyı okur hû hûya dek

(G 103, 8/230)

Hız. Âdem’in Peygamber Efendimizin şeriatının bahçesi uğruna cennet gülzârından vazgeçtiği söylenerek, Hız. Âdem’in cennetten çıkarılması hadisesine telmih yapılır ve bu olayın sebebi ise hüsn-i tâlil yapılarak izah edilir. .

Geldi beşâret etti kudûmün Ebu’l-beşer

Verdi riyâz-ı şer’ine gülzâr-ı cenneti

(K 1, 38/28)

VI. BİTKİLER

A. AĞAÇLAR

1. Ağaç (şecer), Fidân (Nahl, Nihâl)

Dîvânda, ağaç ve ağaç çeşitlerine fazla yer verilmemiş olmakla birlikte, özellikle bağ veya çemen içinde isim verilmeden ağaçlarla ilgili çeşitli benzetme ve

hayâllere yer verilir. Sevgili ve övülenin boyu ile ilgili benzetmelere konu olur. Sevgili nazlı, taze bir fidandır. Sevgili güzellik bağında, taze fidan gibi bu boyuyla gezince servi bile onun boyuna gıpta eder.

Servin olmuş yeri gıpta ile makâm-ı hayret
Bâğ-ı hüsnünde kadd-i tâze nihâlin mi sebep
(G 12, 4/110)

Övülen de boyu bakımından bir fidana benzetilir. Şair bu fidanın meyveli olması için dua eder.

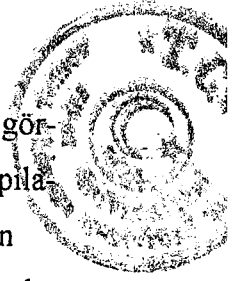
Olsun hemîşe neyyîr-i ikbâli pür-ziyâ
Dâim nihâl kâmeti hem ola meyvedâr
(K 4, 44/66)

Fidan, “nihâl-i himmet, nihâl-i emel” gibi bazı mücerred kavramları da ifade etmekte kullanılmıştır. Nahl-i emelden meyve alınabilmesi için sürekli sulanması gerekir. Bu fidanı sulayan ise âşîğın gözyaşlarıdır.

Bûs eyledim eşkim dökerek sîb-i zekândan
Çok su verip ol nahl-i emelden semer aldım
(G 113, 4/244)

Bir beyitte şairin kalemi de bir fidana benzetilir. Bu fidan gibi kalemin bahar yelinin esmesi ve baharın başlaması ile birlikte meyve vermeye başladığı söylenir. Bu beyitte “matla” kelimesi ile tevriye yapılmıştır.

Buldu hayât nefha-i bâd-ı bahâr ile
Bu matla' ile nahl-i kalem oldu meyvedâr
(K 4, 28/64)

Dîvânda ayrıca, Hz. Mûsa'nın Tûr dağında bir ağaçta yanan bir ateş görmesi ve Vâdi-i Eymen'de Allah'la konuşmasına izin verilmesi hadisesine telmih yapılarak "şecer-i Tûr"dan bahsedilir. Sevgilinin gümüş gibi boyuyla, endamıyla Allah'ın tecellisinin bereketine nail olduğu bu sebeple Tûr dağındaki ağaç gibi görüldüğü söylenir.

Mazhâr-ı feyz-i tecellîdir o sîm- endâmla

Nev-nihâlim nahl-i nûr-i Tûr şeklin gösterir

(SE 7, 5/348)

2. Ağaç Çeşitleri

Dîvânda ağaç çeşitlerinden oldukça az bahsedilmiştir. Hatta servi ve Tûba'yı saymazsak hemen hemen hiç kullanılmadığını söyleyebiliriz.

a) Servi

Servi, dîvânda en çok sözü edilen ağaçtır. Bağ, bahçe, çemen, gülistân gibi yerlerde bulunur. Servi kullanıldığı yerlerin büyük bir kısmında bir akarsu kenarında hayâl edilir. Bu husus, âşık ve sevgili ile ilgili çeşitli hayâl ve benzetmelere imkan tanır. Sevgili, servi boylu, nazlı biridir. Âşık ise, ona kavuşabilmek amacıyla gece gündüz ağlayıp gözyaşı döker, döktüğü gözyaşları bir ırmağa dönüşür. Bu gözyaşı ırmağı sürekli servi boylu sevgilinin ayaklarına doğru akar gider. Akan bu gözyaşı ırmağı sevgilinin güzellik gülistânını süsler. Serviler, âşığın gözyaşı ırmağını ayakları dibinde akıp duran ırmağa tercih ederler. Çünkü âşığın gözyaşı ırmağı diğeriyle kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Servi boylu sevgiliyi hayâl etmek bile, onun gözyaşlarını aşk bağında geçilmesi imkansız bir nehir haline getirir.

Hayâl-i serv-kaddile eşk-i çeşmim nehr-i cârîdir

Geçilmez bâğ-ı 'aşkın doğrusu âb-ı revânından

(G 121, 4/254)

Servi, divanın hemen tamamında sevgilinin ya da övülenin benzetilene olarak kullanılır. Benzetme yönü ise uzun ve düzgün boyu ile başının sürekli yükseklerde olmasıdır. Na't-ı şerifde, Peygamber Efendimiz, risâlet bahçesinin servisi olarak nitelenir. Böylece bu bahçedeki diğer nebî ve resûllerden üstün olduğu belirtilir. Onun boyunun düzgünlüğü kâmet-i dine de doğru istikâmeti vermiştir.

Reşk kaddiyle serv-i riyâz-ı risâletin

Buldu cihânda kâmet-i din istikâmeti

(K 1, 33/28)

Övülen, devlet bahçesinin uzun boylu servisi olarak düşünülür. Şair, bu servinin hiç hazan görmemesi ve içinde bulunduğu devlet bahçesinin duvarlarının sağlam olması için dua eder

Bâlâ-yı serv-i ref'ati hiç görmesün hazân

Sûr-i riyâz-ı devleti de olsun üstüvâr

(K 4, 5/58)

Servi, şekli bakımından elif harfine benzetilir. Âşığın, servi boylu sevgiliye kavuşma arzusunun, onun boyu gibi göklere doğru uzadığı söylenir. Servi sebât doğru yolun sembolü olarak kullanılır. Onun sürekli böyle başı yükseklerde olması, istikâmetinde gösterdiği sebâta bağlanır. Servi gibi sürekli başı yükseklerde olmak isteyenlerin bâğ-ı âleme ibret bakmaları söylenir.

Nigâh-endâz-ı harf-i 'ibret ol kim bâğ-ı âlemde

Sebât ü istikâmet servi böyle ser-efrâz etmiş

(G 75, 5/194)

Servinin meyvesi yoktur. Onun sadece gölgesinden faydalanılabilir. İrmağın dünya bağının başı yükseklerdeki servisinden gölgeden başka bir şey elde edemeyeceği söylenerek bu dünyanın bir gölgelik olduğu anlatılır.

Ne cûy hâsıl eder sâde sâyeden gayrı

Bu bâğ-ı dehrin aceb serv-i ser- bülendinden

(G 122, 3/254)

b) Tûbâ

Tûbâ, divânda birkaç beyitte zikredilmiştir. Bu beyitlerde sevgilinin ya da övülenin boyunun benzetilene olarak kullanılır. Sevgili, rüyasında Tûba gibi boyuyla âşığa görüldüğünde, âşık uyanığında kıyamet kopup da cennete gittiğini sanır. Sevgilinin köyü cennete benzetilir. Sevgili, Tûbâ gibi boyu ile bu cennet içinden herkesten daha üstün görülür.

Cennet-i kûyunda yârin kâmeti Tûbâ imiş

Serv-i nâzım cümleden mümtâz ü müstesnâ imiş

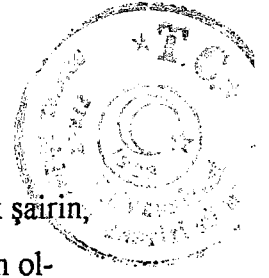
(G 74, 1/192)

c) Kamış

Kamış inceliği ve uzunluğu ile sevgilinin parmaklarının benzetilene olarak kullanılır. Sevgilinin parmakları şeker kamışı gibi tatlı olarak düşünülür.

Emdim hele ben ney-şeker-i engüştünü yâri

Zâhid dahi barmağın ısırđı gazabından

(G 125, 4/258)

Bir başka beyitte ise, kalemin kamıştan yapılmasına işaret edilerek şairin, sevgilinin dudaklarını yad etmeye, şeker kamışı gibi kaleminden başka bir şeyinin olmadığı söylenir.

Leb-i dildârımı yâda nesi var Rahmî'nin

Hele sor hâme gibi ney-şekerinden gayrı

(G 152, 7/294)

ç) Rez (Asma kütüğü)

Üzüm asması ondan yapılan şarapla birlikte söz konusu edilir. Şarap “duhter-i rez” olarak isimlendirilir. Şair gece gündüz üzüm kızıyla beraber kederleri def ettiğini, bu şekilde en sonunda meyhaneciye damad olduğunu söyleyerek kederlerden kurtulmak için gece gündüz şarap içtiğini anlatır.

Def-i gam eyleriz ol duhter-i rezle şeb ü rûz

Giderek meygedenin pîrine dâmâd oluruz.

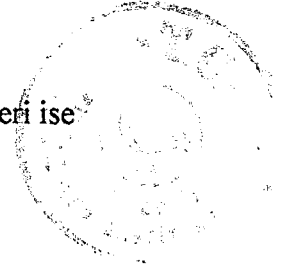
(G 59, 4/174)

B. ÇİÇEKLER

1. Çiçek (Ezhâr, Şükûfe)

Çiçekler dîvânda isim verilmeden oldukça az zikredilmişlerdir. Bahar, “ezhâr faslı” olarak isimlendirilir. Bahar gelip de çiçekler açılınca bülbülün güzel sesiyle bunları vasf etmeye başladığı anlatılır. Çiçekler ekseriyetle bağ veya çemen içinde

düşünülürler. Renkleri ve şekilleri bakımından gül güneş ya da aya, yaban çiçekleri ise yıldızlara benzetilirler. Böylece çiçek bahçesi semâya benzetilir.

Gül mihr ü mâh nesteren ezhâr olup nücûm

Bu hey'et ile döndü semâya şükûfezâr

(K 4, 9/60)

2. Çiçek Çeşitleri

a) Gül (Verd)

Gül, dîvânda zikredilen çiçekler, hatta bütün bitkiler arasında en çok zikredilenidir. Dîvânda birde “gülün” redifli bir de gazel vardır. Gül, gülzâr, gülşen, gülis-tân diye isimlendirilen gül bahçelerinde, bağ, çemen gibi yerlerde bulunur. Gülün yatağının yeşil renkli çimenlik yer olduğu söylenir. Dîvânın neredeyse tamamında gülün kırmızı çeşidinden bahsedilir. Birkaç beyitte ise kırmızı ve sarı olmak üzere iki rengi olan ve hafif meşrepliği, uçarılığı temsil eden “gül-i ra'nâ”- dan bahsedilir.

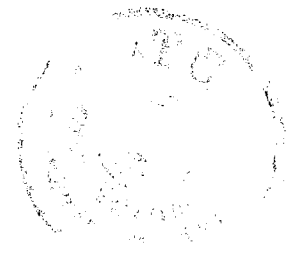
Gül, bütün çiçeklerin şâhididir. Bahar geldiğinde çemende çadırını kurar. Diken ise beline kılıcını kuşanmış silâhdâr olarak düşünülür.

Bir bârgâh-ı şevketle kurdu şâh-ı gül

Tiğın kuşandı belde silâhdârı oldu hâr

(K 4, 58/3)

Gül baharda açılması sebebiyle sürekli baharla birlikte düşünülür. bu sebeple bahar mevsimi “fasl-ı gül” olarak zikredilir. Gül, baharın gelişini müjdelemek için aceleyle çemen ülkesine giden bir haberciye benzetilir.

Getirdi hande ile nev-bahâr müjdesini

Tehî değil çemen iklimine şitâbı gülün

(G 102, 5/228)

Gülün, yetişip açılabilmesi için sürekli sulanması lazımdır. Gülün suyu ise ya âşığın kanlı gözyaşları ya da bülbülün gönlünden akan kan olarak düşünülür. Gülün bu sebeple güzellerin dudağı gibi sulandıkça kızardığı düşünülür. kırmızı rengini ise bülbülün kanından alır.

Kızarmada leb-i dilber gibi sulandıkça

Meger ki hûn-ı dil-i bülbül oldu âbı gülün

(G 102, 6/228)

Seher vaktinde güllerin üzerine düşen çiğ taneleri çeşitli benzetmelere konu olur. Güllerin bu çiğ taneleriyle işvelerini gören bulutun gülmekten ağladığı söylenir. Gül dalının, kırmızı gülle çiğ tanesini kıymetli mücevherler oldukları için koruyan bir hazinedâr olduğu söylenir. Elbette bu hazinedârın silahı gül dalındaki dikenlerdir. Ayrıca bu çiğ taneleri bir geline benzetilen gülün gerdanlığındaki inci tanelerine benzetilir.

Takındı gerdene dürr-i jâleden arûs gibi

Açıldı bezm-i çemende bu şeb nikâbı gülün

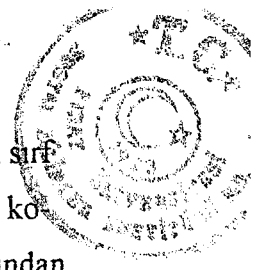
(G 102, 2/228)

Gülün açılması nikabın açılması ya da gülmek; goncanın açılması ise yaka yırtmak olarak düşünülür. Bu vesileyle sevgilinin güle benzetilen dudaklarının açılarak gülmesi, bağda tebessüm gülleri saçmak olarak ifâde edilir.

Lâ'1-i nâbın olsa gül-rîz-i tebessüm bâğda

Goncalar seyrinde gıptayla giribân çâk olur.

(G 45, 2/156)

Gül kokusu sebebiyle birkaç beyitte zikredilmiştir. Gül ile sümbülün sırf Peygamber Efendimiz yeryüzüne geldiği için böyle güzel koktukları; bu çiçeklerin kokularını ondan aldıkları belirtilmiştir. Ayrıca goncası gibi olan sevgilinin dudaklarından asla bir vefâ kokusu alamadığı söylenir.

Gül goncesi derler leb-i dildârıma amma

Ben bû-yı vefâ alamadım aslâ deheninden

(G 127, 2/260)

Gülün yaprakları, rüzgarda savrulmaları ve şekilleri bakımından “al varak” olarak düşünülür. Gülün bu al varaklar üstüne yazılmış güzellik ayetlerini okuduğu düşünülür.

Okur yazar yine âyât-ı hüsn-i dildârı

Elinde al varakdan meger kitâbı gülün

(G 102, 3/228)

Gül birlikte zikredilen önemli unsurlardan biri de gülün dikenleridir. Özellikle bülbüle eziyet etmeleri, onun sinesine batıp kanatmaları, gülü korumaları, gibi özellikleri ile zikredilir. Dikenlerin gülün yakasını yırttıkları söylenir. Âşık sevgilisinin naz eteğini yırtabilmek için bir diken olmak ister. Âşık bülbüle benzetildiğinde dikenlerde onun sevgiliye ulaşmasını engelleyen ağyâra benzetilir. Âşık sevgilisi uğruna bülbülün dikenlere katlandığı gibi ağyâra katlanır.

Diletse n'ola yâr için ağyâra müdârâ

Bülbül de eder bir gül için hâra müdârâ

(G 9, 1/104)

Daha önce belirttiğimiz gibi dîvân edebiyatında gül ile bülbül sürekli birlikte anılırlar. Gül sevgilinin, bülbül ise âşığın benzetilene olarak kullanılır.¹²⁷ Sevgili

¹²⁷ Bkz. Bülbül.

sürekli nazlı güzel bir gül, âşık ise ona kavuşmak için türlü sıkıntılara katlanan bir âşık olarak düşünülür. bu konuyu daha önce işlediğimizden daha fazla üzerinde durmayıp, sevgilinin çeşitli özellikleri ile gül arasında kurulan benzerliklere değineceğiz. Sevgilinin vücûdunun bazı kısımları –özellikle yüzü- ve tavırları arasında gülle ilgili benzetmeler yapılır. Bu benzetmeler ekseriyetle şekil ve koku yönünden yapılır. Sevgilinin yanağı gül rengindedir. Âşık sevgilisinin gül renkli yanağını hatırlamasında gözlerinden seller boşanır. Öyle ki bahar yağmuruyla bu hususta bahse tutuşur. Sevgili şarap içtiğinde, şarap tesiriyle yanağı kızarır. Bu renk ortaya çıktığında sevgilinin yanağı yanında gül yaprağının güzelliği, tazeliği, parlaklığı göze görünmez olur.

Berg-i gülde o tarâvetle letâfet olamaz

Hele bir renk verir ‘ârız-ı hûbâna kadeh

(G 27, 4/132)

Sevgilinin yasemin yaprağı gibi beyaz olan yanağının kızarması “gül gül olmak” deyiimiyle ifâde edilir. Sevgilinin yatağının gül yapraklarından yapılmış olduğu düşünülür. Sevgilinin dudakları goncaya, gülmesi ise bu goncanın açılmasına benzetilir. Sevgilinin yüzü içinde güzellik güllerinin yetiştiği bir güzellik gülistanı, beni ve ayva Itüyleri ise bu gülistanın bekçileri olarak düşünülür. Sevgilinin yanağından bûse almak gülistandan gül toplamak olarak düşünülür. Bu durum “gülistanı seyretmekten garaz gülçîn olmaktadır” sözüyle ifâde edilir.

Vuslât-ı yâr olsa âşık bûseler eyler niyâz

Çünkü gülçîn olmadır seyr-i gülîstândan garaz

(G 80, 4/200)

Gül suyu da dîvânda çeşitli benzetmelerde kullanılır. Gülün üzerindeki çiğ taneleri, gülün bülbül den utanıp terlemesine bağlanır. Görenler gül suyunun şişeye dolduğunu sanırlar. Ayrıca âşığın sevgilinin gül renkli yanağını hayâl ederek döktüğü gözyaşlarının damıtma yoluyla gül suyu olacağı söylenir.

Ağlatdı beni ‘ârız-ı gülgûnı hayâli

Taktîr ile eşkim de gülâb olsa ne mâni‘

(G 87, 2/208)

Gül şekil yönünden güneş ve ay, renk yönünden ise kadeh, şarap, bade gibi unsurların benzetilene olarak kullanılır. “Bâde-i gülgûn, bâde-i gülfâm, mey-i gülgûn” gibi sözlerle ifade edilen şaraptır.

Gonca-i lâ‘lin gam-ı hicr ile bitâb olmada

Nice etsin bâde-i gülgûndan diller ferâğ

(G 89, 2/210)

Gülün açılmamış gonca hali de şekli ve rengi yönünden çeşitli benzetmelere konu olur. Gonca, açılmamış kapalı şeklinden dolayı sevgilinin dudağına benzetilir. Gonca ağzı kapalı olduğu için içindeki sırları kimseye söylemez. Oysa ki “dilinin altında” birçok sır vardır. Gonca açılıp da gül olduğu zaman bu sırların hepsi ortaya çıkar. Âşık gonca ağzı sevgilisinin ağzını açıp konuşturabilmek bir gözyaşları döker, âh çeker; fakat bu gözyaşları ve hava goncayı açtırmaya yetmez.

Bir gonca lebi açmadı bu eşk ile âhım

Te’sîri yk mu bilmedim olâb u hevânın

(G 99, 5/224)

Gonca bir beyitte de âşığın ağzı için benzetilen olarak kullanılmıştır. Âşığın ağzı, sevgilinin ayrılığının verdiği elemle nefesi kesildiği için kapalı olan bir gonca olarak hayâl edilir. Bu goncanın açılıp sırlarını açıklaması için ise vuslat badesi gerekmektedir.

Firâkınla dehânım gonca-i dem-beste-i gamdır

Açılmam bâde-i vasl olmayınca keşf-i râz etmem

(G 119, 2/250)

Goncanın açılması daha öncede belirttiğimiz gibi yakasını yırtmak olarak hayâl edilir. Gonca ayrıca “gonca-i ümmîd, gonca-i maksûd” gibi mücerred kavramlarla da kullanılır.

b) Lâle

Dîvânda lâlenin sadece bağlarda ve dağlarda yetişen, kırmızı renkli ortasında siyâh renkli bir leke olan, bu gün gelincik diye isimlendirilen türü kullanılmıştır. Oysa ki, lâlenin yüzlerce çeşidi vardır.

Lâle, rengi ve şekli yönünden çeşitli benzetmelere konu olur. Şekli yönünden kadehe benzetilir. Kadehe benzetilmesinin bir sebebi de şarapla dolu kadeh gibi kırmızı olmasıdır. Baharın gelişi lâlenin yakut renkli kadehi eline alması yani açılması ve bülbülün gülşene gelişiyle anlaşılır.

Yakûtî câmı aldı ele lâle zevkle

Geldi hezâr nağme ile gülşene hezâr

(K 4, 4/58)

Lalenin ortasında siyah lekenin yıldırım düşmesi sonucu oluşan bir “dâğ” olduğuna inanılır. Renginden dolayı ise kanlı gözyaşlarıyla dolu olduğu hayâl edilir. Bu durum lalenin özellikle âşık ve gönlü ile ilgili benzetmelere konu olmasına imkan sağlar. Birçok yerde âşığın gönlünde de lâle gibi siyâh bir dâğ bulunduğu belirtilir. Bunun sebebi kimi zaman sevgilinin benine duyulsan hasret, kimi zaman da aşk ateşidir. Bir beyitte âşığın gönlündeki lekenin lâle gibi kanlı gözyaşlarına gark olmuşken kara bahtı tarafından yapıldığı söylenir.

Mânend-i lâle garkâ-i hûnâb-ı eşk iken

Oldu gönül de baht-ı siyâhıyla jengdâr

(K 4, 36/64)

Aşk yarası âşığın sinesinde lâlenin dağı gibi gizlidir ; ancak sevgilinin kılıç gibi kaşlarının açtığı yara ile açığa çıkar.

Lâle-veş muzmerdi dâğ-ı sûz-ı ‘aşkın sînede

Zahm-ı tîğ-ı ebruvânınla nümâyân oldu hep

(G 13, 2/110)

Sevgilinin yanağı, kırmızılığından dolayı “lâle-‘izâr” olarak zikredilir. Lâle yanaklı sevgilinin yaralı gönüllerle muhatap olmamaları; çünkü onların bir ahının sinisini yakıp âşığın gönlü gibi yaralayabileceği söylenir. Kadeh benzetmesi ile birlikte kullanıldığında, lâle yanaklının kadehi içinde, dudağının şarabı olduğu hayâl edilir.

Hırâma geldi hemân nâzile piyâle be-kef

Şarâb-ı lâ‘lini ‘arzeyledi o lâle-‘izâr

(K 5, 4/68)

Lâle ortasındaki leke renk bakımından yukarıda belirttiğimiz gibi âşığın kara bahtı ve sevgilinin siyâh beni ile tenâsüb içinde zikredilir. Sevgilinin beniyle birlikte kullanılmasında sevgilinin benin anber kokulu olmasının da payı vardır.

Derûnumda belî manendi lâle dâğ var ammâ

Gül ruhsârın üzre hâl-i ‘anber kande ben kande

(G 144, 6/284)

c) Sünbül

Sünbül rengi, şekli ve kokusu sebebiyle sevgilinin saçı ve zülfü için benzetilen olarak kullanılır. Sevgilinin başı güzellik gülistanı saçı ise bu gülistanda açmış sünbül olarak düşünülür. Âşık kâh gül yanaklara, kâh sünbül saçlara bağlanarak güzellik gülistanını terk edemez. Nihâyet buraya bağban olur.

Gehi gül-ruhlara geh sünbül-i giysûya bend olmuş

Gönül bu gülsitân-ı hüsne gelmiş bâğbân olmuş

(G 76, 4/196)

Sünbül bir yerde şairin nazmının benzetilene olarak da kullanılmış; bu nazmın övülenin sarığına layık bir süs olduğu belirtilmiştir. Bu beyitte eskiden yazılı kağıt parçalarının sarığın arasında taşınması adetine de yer verilmiştir. Bir başka beyitte ise sünbülle gülün güzel kokularını Peygamber Efendimizin yeryüzüne gelmiş olması sebebiyle almış oldukları söylenir.

ç) Şebboy (Şebbûy)

Şebboy dîvânda sevgilinin zülfünün ve beninin kokusunun benzetilene olarak kullanılır. Hutun şebboyu diyerek sevgilinin beninin ve zülfünün anber gibi koktuğu ifade edilir.

Nâfe-i Tatar hâl ü zülfü şebbûy-ı Hutun

Çeşm-i yâre dil hatâ etmiş mi yâ âhû demiş

(G 73, 2/192)

d) Yasemen (Semen)

Beyaz renkli sulak yerlerde yetişen bir çiçektir. Renk yönünden sevgilinin yüzünün ve vücudunun benzetilene olarak kullanılır. yaprağı ise şekil yönünden ise sevgilinin gömleğine benzetilir.

Pirâheni fark olmadı sîmîn bedenden

Berg-i semen ayrılmadı ol yâsemenden

(G 127, 1/260)

Gülün etrafındaki yeşil kısımlar, gülün semen yaprağından gömlek giymesi olarak hayâl edilir. Ayrıca sevgilinin zülfü de şekil yönünden semene benzetilir.

e) Nergis

Nergis sevgilinin gözleri ile benzerlik içinde ele alınır. Nergiste uyuşturucu etkisi olduğuna inanıldığından sevgilinin hasta, mahmur, şehla bakışlarını ifade etmekte kullanılır.

Gerçi gamze sihr ile mahmûr şeklin gösterir

Nergis-i çeşmi velî rencür şeklin gösterir

(SE 7, 1/348)

VII. MEYVELER

1. Meyve (Bâr, Semer)

Meyveler, divânda gerek ismi verilerek gerekse ismi verilmeden oldukça az zikredilmiştir. Ekseriyetle “berg ü bâr” şeklinde yaprakla birlikte zikredilirler. Bahar geldiğinde otlara, yapraklara ve meyvelere yeniden dirilmeleri için haber verildiğinden bahsedilir. Çocuklar, bağbandan meyve istemek için bağa gelirler. Övülenin bir fidana benzetilen boyunun sürekli meyveli olması için dua edilir. Bahar geldiğinde kalem fidanının, bahar rüzgarıyla hayat bulduğu ve meyve vermeye başladığı söylenir.

Buldu hayât nefha-i bâd-i bahâr ile

Bu matla‘ile nahl-i kalem oldu meyvedâr

(K 4, 28/64)

Bir başka beyitte güzellik bağının meyvelerinin, yarin yanağından alınacak birkaç b se olduğu belirtilir.

Rahmî sana bu meyvesidir bâğ-1 h sn n n

Yek end-b se bes bu d z-1 intih b-1 ruh

(G 29, 7/134)

2. Meyve  eşitleri

Elma (S b), Nar (R mm n)

Dîvânda, meyvelerden sadece nar ve elmadan ismiyle bahsedilmiştir. Bu da ancak birkaç beyitle sınırlı kalmıştır. Nar sadece bir beyitte rengi yönünde şaraba benzetilerek kullanılmıştır. Elma ise kullanıldığı yerlerin tamamında, sevgilinin çenesinin ve iki kat gerdanının benzetilene olarak kullanılmıştır. Bir beyitte “iyi misafir ev sahibine külfet vermek istemez” atasözü ile birlikte, vuslat sofrasında sevgilinin elma gibi gerdanının hem  şığa hem de sevgiliye yeteceği söylenir.

Ey meh o h n-1 vaslda bes s b-i gabgabın

Mihmân-1 has saf-dile külfet istemez

(G 64, 2/180)

SONUÇ

Harputlu Rahmî, Osmanlı Devleti'nde her alanda yeniliklerin görülmeye başladığı, toplumun her kesiminde bir değişim sancısı yaşandığı bir devir olan 19. Yüzyılda yaşamıştır. Her alanda görülen yenilik hareketlerinin edebiyatta da başlaması üzerine, yaklaşık yedi yüz yıl boyunca hakimiyeti sürdüren dîvân edebiyatının, son zamanlarını yaşadığı bu devirde, dîvân edebiyatına bağlı kalarak geleneğe uygun tarzda Türkçe, şiirler yazmış bir şairdir. Şairin dîvânında birkaç tane Farsça şiiri de vardır. Yaşadığı devirde, muhitinde âlim, fâzıl, nüktedan, hoşsohbet bir kişi olarak tanınırdı. Harputlu Rahmî'nin yazmış olduğu Türkçe şiirler üzerinde yaptığımız çalışma neticesinde elde ettiğimiz malzemedan, din, cemiyet ve tabiatla ilgili olanlarını incelemiş bulunuyoruz. Bu çalışmamız sonunda vardığımız sonuçları şöyle özetlemek mümkündür:

Rahmî Türkçe, Farsça ve Arapça bilen; bunlardan Türkçe ve Farsça'ya bu dillerle şiir yazabilecek kadar hakim, yaşadığı devire ve muhite göre oldukça iyi eğitim almış bir şairdir. Aldığı eğitimin ve sahip olduğu bilgilerin izlerini özellikle, dini şiirlerinde görmek mümkündür. Yazdığı hemen her türdeki şiirlerinde, bugün bile çoğu zaman rahatça anlaşılacak sâde, günlük konuşma diline yakın ifadelerle yer veren bir dil kullanmıştır. Kaside ve terci-i bendlerinde didaktik, bilgiye dayalı bir anlatım kullanmıştır. Mahallî özelliklerin ağırlık kazandığı "Esbiyenâme-i Zarifâne" isimli küçük mesnevisinde, nüktedan, hoşsohbet yanını ortaya çıkaran mizâhî bir üslupla, anlatım ağırlıklı metinlere has bir yapı içinde bir yolculuk esnasında bineği olan yaşlı bir atla başından geçen hadiseleri mübalağalı bir şekilde anlatmıştır. Geleneksel çizgiden ayrılmadan, gerek benzetme unsurlarıyla, gerekse mizahî öğelere yer vermek suretiyle olay örgüsünü kurmuş, tasvir cümleleriyle şiiri zenginleştirmiştir. Gazellerinin ekserisinde lirik bir anlatım hakim olan şairin, az da olsa bazı gazelleri dinî ve didaktik tarzda yazılmıştır. Şiirlerinde tespit edebildiğimiz atasözü fazla olmamasına rağmen, deyimlere ve halk tabirlerine oldukça fazla yer vermiştir. Şairin kafiye ve redifleri başarılı bir şekilde kullandığını ve aruz vezninin değişik kalıplarını kullanırken fazla sıkıntı çekmediğini söyleyebiliriz.

Şair, aldığı medrese eğitiminin de tesiriyle dindar, İslâmi inançlara bağlı, samimî bir müslümandır. Zaten kendisi de medrese hocalığı yapmıştır. Bu sebeple şiirlerinde İslâm dininin prensiplerine aykırı bir ifadeye rastlanmaz. Sünnî akîdeye bağlı biridir. Şiirlerinde Peygamber Efendimizden, ailesinden, diğer peygamberlerden, sahabelerden, ayırım gözetmeksizin dört halifeden hürmetle bahsedilmiştir. Tasavvûfî ifadelerin fazla bulunmadığı şiirlerinde onun herhangi bir mezhebe bağlı olduğuna dair bir ifâde yoktur. Yeri geldikçe şiirlerinde bazı ayet ve hadisleri, çoğunlukla iktibas ederek, ya Arapça'larıyla ya da mealini vererek zikretmiştir. Âhiret ve âhiretle ilgili mefhûmlardan mahşer, âhir zaman, cennet, cehennem, ölüm, rûh, perî, şeytan; İslâm dini ile ilgili mefhûmlardan, câmi, kible, minâre, mihrap, minber, imam, hutbe, oruç, kurban, hac, Ka'be, kurban, günah, tevbe; diğer dinlerle ilgili mefhûmlardan deyr, büt, brehmen gibi unsurlar bazı yerlerde kendi manalarında kullanılmış olsalar da divanın tamamına yakınında sevgili, âşık, övülen, rakib ve bunlarla ilgili unsurlar için bir benzetme unsuru olarak kullanılmışlardır. Şair, her şeyin eninde sonunda toprak olacağını düşünerek mevkiye, mala, mülke itibar etmez. Hiçbir şeyin fayda vermediği hesap gününde temiz bir kalp gerektiğini düşünür. Ölümünden sonra bir alay beyi, şiirlerini toplayıp bastırması, elde ettiği gelire şairin mezarını yaptırmıştır. Bu hadise onun bu düşüncelerinde ne kadar samimî olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Cemiyetle ilgili unsurlar bu tahlil çalışmasında incelediğimiz unsurlar içinde en fazla işlenenleridir. Dîvân edebiyatının genelinde, bir zümre edebiyatı olmasının tesiriyle padişah ve onun çevresinde gelişen olaylar anlatılır. Bu durum saraydan uzak bir taşra şairi olan Rahmî'de de fazla farklı değildir. Bu durumu dîvân edebiyatının bütün mensuplarını aynı mazmun ve kalıpları kullanmaya mecbur eden, geleneğe uymak zorunda bırakan klâsik yapısıyla izah edebiliriz.

Şairin saraydan uzak olması sebebiyle, dîvânda Osmanlı padişahları isimleriyle oldukça az zikredilmişler; fakat padişah ya da şah tipi divanın genelinde çeşitli benzetmeler ve mücerred ifadelerde kullanılmıştır. Devlet adamlarından en çok zikredilenler Harput valileridir. Yine dîvânda zikredilen şairlerin çoğu, Rahmî'nin muasırı olan ve birçoğuyla arkadaş da olduğu kimselerdir. Dîvânda ismi geçen diğer şahıslar da yine şairin yakından tanıdığı kimselerdir. Şairin dîvânında o dönemde Harput'ta yaşamış şair, yazar, hoca müderris, âlim gibi önde gelen zatların birçoğu zikredilmiştir. Divanda zikredilen tarihî-efsânevî şahısların tamamına yakını Fars mitolojisinin kahramanlarıdır. Bunlarda divanda fazla önemli yer tutmayıp ekseriyetle kahramanlıkları, a

daletleri ve diğer üstün vasıflarıyla bir mukayese ve benzetme unsuru olarak kullanılmışlardır. Masal kahramanlarından ise Leylâ, Mecnûn, Ferhâd, Şirin gibi meşhur olanları hikayeleri sebebiyle çeşitli telmihler yapılarak kullanılmışlar, çeşitli benzetmelerde bir benzetme unsuru olmuşlardır.

Dîvânda çeşitli kavimler ülkeler ve şehirlerden fazla bahsedilmemekle birlikte, kullanıldıkları yerlerde ya ürünleriyle ya da meşhur olan özellikleriyle kullanılmışlardır. Dağlardan da oldukça az bahsedilmiş, sadece Tûr dağı, efsânevî Kâf ve Bîsütûn dağları ve bir yerde de Haftasar'daki eşkiyalık hareketleri sebebiyle Hazar dağı zikredilmiş; nehirlerden isimleriyle hiç bahsedilmeyerek sadece akarsu olarak zikredilmiştir.

Savaş, gerçek sahneleriyle oldukça zikredilmiş; çeşitli unsurlarla benzerlik içinde ele alınmıştır. Savaş aletleri ise ekseriyetle sevgilinin vücûdunun ve aşığı yaraladığı düşünülen bazı unsurların benzetilene olarak kullanılmıştır. Yine av ve av sahneleri de ekseriyetle âşık ve sevgili ile ilgili benzetmelerde kullanılmıştır. Dîvânda mûsikî ile ilgili tabirler ekseriyetle bu kelimelerin lugat manalarıyla tevriye, ihâm gibi sanatlar yapılarak kullanılmışlardır.

Süslenme ile ilgili unsurlar dîvânda oldukça önemli bir yer tutmuş, bu unsurlar ya mücerred veya müşahhas bazı unsurlarla benzerlik içinde ele alınmış ya da özellikle dini ağırlıklı ve hikemî söyleyişin hakim olduğu şiirlerde insanları gurur ve kibre sevk ettikleri gerekçesiyle hoş karşılanmamışlardır. Bu vesileyle ele alınan kıymetli madenler ve taşlar ekseriyetle sevgili ile ilgili çeşitli unsurların benzetilene olarak kullanılmışlar; gerçek manalarıyla kullanıldıklarında ise dünyaya meyl etmenin bir simgesi olarak görülüp kötülenmişlerdir. Giyecekler de bazan gerçek manalarıyla bazen de bazı mücerred kavramların ifâde edilmesinde kullanılmışlar, çeşitli unsurların benzetilene olarak kullanılmışlardır.

Dîvânda yiyeceklerden ekseriyetle sevgili ile ilgili bazı unsurların benzetilene olarak bahsedilmiş, sofrâ kelimesi bazı mücerred kavramlarla birlikte kullanılmıştır. Ayrıca mimârî, tabâbet, yazı, sihir, çeşitli ilmler, bazı tipler ve meslek erbâbı gibi unsurlar cemiyet ilgili unsurların tamamında olduğu gibi ekseriyetle sevgili ve âşık etrafında teşekkül eden aşk hadisesinin işleniş esnasında çeşitli hayâl ve tasavvurlar ile teşbih ve mecazlara imkan sağlamak maksadıyla zikredilmişlerdir.

Şairin yazdığı şiirlerin bir çoğunda cemiyette görülen kötü huylar eleştirilmiştir; iyi huylar ve meziyetler ise övülmüştür. Şair, hemen her türde yazdığı şiirlerinde ekseriyetle yaşadığı zamandan ve zamâne insanlarından şikayet eder.

Dîvânda tabiat ilgili unsurlar kozmik unsurlar, zaman unsurları, anâsır-ı erba'a, hayvanlar ve bitkiler başlıkları altında incelendi. Bu unsurlar da diğer unsurlarda olduğu gibi âşık ve sevgili etrafında etrafında teşekkül eden aşk hadisesinin işlenmesinde kullanılırlar.

Dîvânda, kozmik âlemle ilgili unsurlar fazla yer tutmaz. Yıldızlar ve gezegenle ekseriyetle isimleri verilmeden zikredilip çeşitli benzetme ve hayallerde kullanılmışlardır. Gezegenlerden en çok zikredilenler ay güneştir. Bunlar çoğu zaman mecâz-ı mürsel yoluyla sevgili ve övülenin yerine kullanılmış; divanın birçok yerinde de âşık, sevgili ve övülenle ilgili bazı unsurların benzetilene olarak kullanılmıştır.

Zamanla ilgili olarak asır, yıl, ay, gün gibi unsurlar çoğu zaman belli bir hususiyet belirtmeden bir zaman dilimini ifâde etmekte kullanılmışlardır. Mevsimlerden en çok, bağ, çemen, gülistan gibi yerlerin anlatılması vesilesiyle bahar zikredilmiş; hazan ve kış sadece birkaç beyitte zikredilmiş; yazdan ise hiç bahsedilmemiştir. Aylardan ise, sadece bir beyitte Nisan'dan bahsedilmiş; diğer aylardan hiç bahsedilmemiştir. Gün ile ilgili unsurlardan en çok sabah, seher, akşam, gece gibi unsurlar zikredilmiş; bu unsurlar bazen mücerred kavramların ifâde edilmesinde de kullanılmışlardır.

Anâsır-ı erba'adan, dîvânda en çok zikredilene sudur. Su birçok yerde müstakil olarak ya da akarsu, deniz, yağmur gibi şekillerde zikredilmiş; âşık, sevgili, övülenle ilgili çeşitli unsurların benzetilene olarak kullanılmıştır. Toprak, ateş, hava ve bunlarla ilgili unsurlarda yine yukarıda saydığımız unsurlarla birlikte benzerlik içinde ele alınmışlardır.

Hayvanlardan en çok kullanılanlar, divanın neredeyse tamamında âşığın benzetilene olarak kullanılan pervâne ve bülbüldür. Bunlardan sonra çeşitli özellikleriyle sevgilinin benzetilene olarak kullanılan âhû gelir.

Bitkiler, ekseriyetle bağ, çemen, gülistan gibi yerlerde, sevgiliyle olan benzerlikleriyle hayâl edilirler. Ağaçlardan çok zikredilene, sevgilinin ve övülenin boyu için benzetilen olarak kullanılan servidir. Dîvânda servinin dışındaki ağaçlardan pek bahsedilmemiştir. Çiçeklerden en fazla zikredilene sevgili ve sevgilinin bazı unsurları için benzetilen olarak kullanılan güldür. Daha sonra lâle gelir. Diğer çiçeklerde koku, renk, şekil vb. özellikleriyle, sevgilinin bazı unsurlarıyla ve yıldız, güneş, ay gibi geze-

genlerle benzerlik içinde ele alınırlar. Dîvânda meyvelerden hemen hemen hiç bahsedilmemiş sadece birkaç beyitte elma ve nardan bahsedilmiştir.

İncelediğimiz unsurlara bir bütün halinde baktığımızda dîvân en sağlam işlenmiş unsurları dinî unsurlar; en çok işlenmiş unsurların içtimâî unsurlar; en zayıf en az işlenmiş unsurların ise tabiatla ilgili unsurlar olduğunu görüyoruz. Dini unsurların iyi işlenmesinin temelinde şairin aldığı eğitim ve dinî bilgisinin payının büyük olduğu düşüncesindeyiz. Cemiyetle ilgili unsurlarda ise o devirdeki mahallîleşme hareketinin tesiri açık olarak görülmektedir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi bazı unsurların işlenişinde oldukça büyük eksiklikler vardır. Tabiatla ilgili unsurlarda şair oldukça zayıf kalmıştır. Öyle ki dîvânda gülden ve lâleden başka çiçek, serviden başka ağaç, bülbül, pervâne ve âhûdan başka hayvan yok gibidir. Tabiat olayları ise oldukça az işlenmiştir.

Yaptığımız bu çalışmanın neticesinde şunu söyleyebiliriz ki, Rahmî bütün eksikliklerine rağmen, devrine muhitine göre iyi yetişmiş, çoğu yerde vasatın üzerine çıkamasa da yer yer çok güzel şiirler yazmış, ihmal edilmemesi gereken bir şairdir. Dîvân edebiyatının bitmesine yakın bir devirde ve İstanbul'dan uzak bir şehirde, hatta bir köyde yaşayan bu şairden, devrin her türlü imkanına sahip olan şairlerden beklenenlerin aynısının beklenilmesinin haksızlık olacağını düşünüyoruz. Ayrıca şairin yazdığı birçok şiirin muhitini aştığı gibi devrinde de emsalinin az olduğu kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar:

- Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl)*, Ankara: Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1982.
- Aksın, Ahmet. *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ: Ceren Matbaacılık, 1999.
- Akün, Ömer Faruk. "*Divan Edebiyatı*", TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, 1991. C. 9.
- Bilgegil, M. Kaya. *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgat)*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989.
- Çetin, Nihad. "*Arûz*", TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, 1991., c.3.
- Devellioğlu, Ferit. *Osamanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 1993.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.
- Fatin Dâvud. *Hatimetü'l-Eş'âr*, İstanbul: 1296.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul: 1977.
- İnal, İbnü'l- Emin Mahmûd Kemâl. *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1942.
- İpekten, Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karacabey. *Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Kurnaz, Cemal. *Hayâlî Bey Dîvânı Tahlîli*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1987.
- Levend, Ağâh Sırrı. *Dîvân Edebiyatı*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1984.
- Onur, M. Naci. *Harputlu Dîvân Şairleri*, ? : İzzet Paşa Vakfı Yayınları, 1988.

Özdemir, Emin. *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1981.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1985.

Pekolcay, Necla. *İslâmî Türk Edebiyatı (Giriş)*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1994.

Rahmî-i Harpûtî. *Dîvân-ı Rahmî-i Harpûtî*, Mamuratü'l Azîz: Mamuratü'l Azîz Vilâyeti Matbaası, 1303.

_____ *Harpumlu Rahmî Dîvânı*, Hazırlayanlar: Onur, M. Naci, Kavaz, İbrahim, Ankara: İzzet Paşa Vakfı Yayınları, 1996.

_____ *Rahmî-i Harpûtî Divanı*, Hazırlayanlar: Halil Erdoğan Cengiz, Gönül Hatay Eren, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Sefercioğlu, M. Nejat. *Nev'î Dîvânı'nın Tahlîli*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.

Sunguroğlu, İshak. *Harpüt Yollarında*, İstanbul: Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, 1959.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1988.

Yalçın, Cevdet. *Deyimler Sözlüğü*, Ankara: Yalçı-Emel Yayınları, 1989.

Ansiklopedi Maddeleri:

Banarlı, Nihad Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1987.

Ünver, İsmail. "*XIX. Yüzyıl Dîvân Edebiyatı*", *Büyük Türk Klasikleri*, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları, 1989. , c.8.

Dergiler:

Çavuşoğlu, Mehmed. "*Dîvân Şiiri*", *Türk Dili*, 1986, Sayı 415-416-417.

Memişoğlu, Fikret. "*Yeni Fırat Dergisi*", sayı 12.

HARPUTLU RAHMÎ DÎVÂNÎ İNDEKSİ

-A-

Âb: (K 1, BM 23/34), (K 4, 19/62), (K ,47/76), (G 8, 2/102), (G 10, 5/106), (G 11, 6/108), (G 19, 1/120), (G 28, 4/132), (G 30, 1/134), (G 31, 2/136), (G 32, 4/138), (G 36, 3/144), (G 39, 4/146), (G 49, 4/162), (G 50, 5/162), (G 58, 3/172), (G 60, 4/176) (G 62, 5/178), (G 68, 5/186), (G 76, 2/196), (G 87, 3/208), (G 89, 4/212), (G 94, 4/218), (G 99, 3/224), (G 99, 5/224), (G 107, 6/236), (G 121, 4/254), (G 127, 4/262), (G 130, 1/264), (G 133, 2/268), (G 157, 5/300), (SE 1, 2/326), (SE 1, 23/330), (SE 3, 10/338), (SE 3, 15/338)

‘Âbâ: (K 5, 11/70), (G 21, 6/124), (G 94, /218), (G 106, 1/234), (MF, 11/322)

Âbâd etmek: (G 48, 5/160)

‘Âbâ-i zevk ü safâ: (K 5, 11/70)

‘Abd: (K 1, BM 57/40), (MES, 21/84), (SE 1, 14/328), (SE 2, 2/332)

Abdülazîz Hân: (SE 2, 6/334), (SE 2, 23/336)

‘Abd-i memlûk: (SE 1, 14/328)

‘Abd-i nâtüvân: (K 1, BM 57/40)

‘Abd-i za‘îf ü nâlân: (MES, 21/84)

‘Abes: (G 21, 1...5/122), (G 21, 6-7/124)

Âb-ı hayât: (G 11, 6/108), (G 28, 4/132), (G 31, 2/136), (G 49, 4/162), (G 60, 4/176) (G 62, 5/178), (G 99, 3/224), (G 127, 4/262), (SE 1, 2/326)

Âb-ı hayvân: (SE 1, 23/330)

Âb-ı Kevser: (G 36,3/144)

Âb-ı kerâmet: (K 1, BM 23/34)

Âb-ı lutf: (K 4, 19/62)

Âb-ı muhabbet: (G 19, 1/120)

Âb-ı revân: (G 50, 5/162), (G 121, 4/254)

Âb-ı rû: (G 68, 5/186), (G 133, 2/268), (SE 3, 10/338)

Âb-ı sirişk: (G 107, 6/236)

Âb-ı tâb-ı ruh: (G 29, 5/134)

Âb-ı telh: (G 30, 1/134)

Âb u hevâ: (G58, 3/172), (G 99, 5/224), (G 157, 5/300)

Âb u tâb: (K 5, 47/76), (G 10, 5/106), (G 29,5/134), (G 32, 4/138), (SE 5, 7/344)

Âb u tâb-ı ‘adem: (G 32, 4/138)

‘Acem (müzik): (G 23, 7/126)

‘Acz ü kusûr: (G 34, 7/142)

A‘dâ: (G 18, 5/118), (SE 2, 21/336)

Âdâb: (K 3, 1/44), (MES, 11/84), (2, 6/96), (G 19, 5/120), (G 72, 6/190), (G 138, 3/276), (G 145, 3/286), (SE 6, 4/346)

Âdâb-ı muhabbet: (G 19, 5/120)

Âdâb-ı ‘uşşâk: (G 72, 6/190)

‘Adalet: (K 1, 32/28), (K 3, 7/44),

Âdem (AS): (K 1, BM 38/36)

Âdem (insan): (G 23, 3/126), (G 45, 6/156), (G 61, 7/176), (G 67, 4/184), (G 120, 2/252), (G 125, 6/258)

‘Adem (yokluk): (G 23, 9/126), (G 104, 5/232), (G 137, 2/274), (TH 2, 2/310), (SE 1, 32/330), (SE 2, 5/334)

Adım: (MES, 34/88)

Adımına haram katmamak: (MES, 34/88)

‘Adl-i dâd: (K 3, 7/44), (SE 2, 17/336)

‘Adl-i Ömer: (K 3, 8/46)

‘Adû: (K 3, 9/46), (SE 2, 10/334), (SE 2, 12/334), (SE 3, 4/338)

Âfet: (G 17, 1/116), (G 67, 1/184), (G 124, 4/258), (G 132, 6/268), (G 149, 3/292), (SE 6, 2/346)

Âfitâb: (K 1, 35/28), (K 4, 1/58), (G 10, 4/106), (G 29, 2/134), (G 34, 5/142), (G 40, 1/148), (G 73, 1/192), (G 101, 5/228), (G 107, 2/236), (MF, 5/320), (SE 2, 4/334)

Âfitâb-ı cemâl: (G 40, 1/148)

Âfitâb-ı devlet: (G 101, 5/228)

Âfitâb-ı hakikat: (G 34, 5/142)

Âfitâb-ı ruh: (G 29, 2/134)

Âfitâb-ı saltanat: (SE 2, 4/334)

‘Afv: (G-T, /22), (K 1, BM 52/38), (K 2, 8/42), (TB 2, 6/56), (G 2, 3/96), (G 68, 3/186), (G 96, 5/220), (G 128, 7/262), (G 140, 3/278)

‘Afv-ı Hüdâ: (G 2, 3/96), (G 96, 5/220)

Âgâh olmak: (MÜS, 1/178), (G 31, 5/136)

Âgâh etmek: (KT/92)

Âgûş: (G 18, 6/118), (G 63, 4/180), (G 69, 5/188), (G 113, 3/244), (G 136, 7/274), (G 147, 5/288), (G 156, 3/300), (G 159, 4/304), (SE 6, 4/346), (SE 8, 2/350)

Âgûş-ı dil: (G 18, 6/118)

Âgûş-ı hûş: (SE 8, 2/350)

Ağır ayak: (MES, 46/90)

Ağlatmak: (G 87, 2/208)

Ağniyâ: (G 21, 6/124)

Ağyâr: (K 5, 3/68), (MÜS, 1/78), (G 6, 1/100), (G 6, 6/102), (G 8, 4/104), (G 9, 1/104), (G 13, 6/110), (G 14, 4/112), (G 25, 2/128), (G 26, 2/130), (G 43, 5/152), (G 48, 5/160), (G 51, 3/164), (G 52, 2/164), (G 52, 6/166), (G 60, 2/174), (G 62, 6/178), (G 64, 6/180), (G 66, 4/184), (G 71, 4/190), (G 90, 3/212), (G 93, 4/216), (G 114, 2/244), (G 114, 7/244), (G 115, 5/246), (TH 1, 2/246), (G 119, 1/250), (G 123, 2/256), (G 131, 1/266), (G 139, 5/278), (G 140, 7/280), (G 158, 3/302), (TH 3, 5/316), (MF, 3/320)

Âh: (K 4, 29/64), (K 5, 44/76), (MÜS, 4/80), (MES, 43/88), (G 1, 5/94), (G 3, 5/96), (G 22, 4/124), (G 26, 3/130), (G 35, 1/142), (G 44, 5/154), (G 45, 3/156), (G 56, 6/170), (G 61, 5/176), (G 61, 6/176), (G 63, 3/180), (G 65, 1/182), (G 86, 1/206), (G 87, 6/208), (G 89, 6/212), (G 90, 5/212), (G 90, 6/212), (G 94, 3/218), (G 99, 5/224), (G 106, 4/234), (G 107, 4/236), (G 117, 5/250), (G 126, 4/260), (G 142, 1/282), (G 147, 4/288), (G

157, 5/300), (G 158, 3/302), (G 158, 7/302), (MU, 3/316), (MF, 10/322), (SE 3, 8/338), (SE 9, 3/350), (SE 9, 7/352)

Ahbâb: (MÜS, 1/78), (MES, 53/90), (G 96, 4/220), (G 130, 4/266), (SE 5, 7/344), (SE 6, 1/346)

Ahbâb-ı zamân: (G 96, 4/220)

‘Ahd: (G 118, 4/250), (G 132, 7/268), (TH 2, 7/312)

‘Ahd ü peymân: (G 27, 3/132), (G 80, 3/200), (G 81, 4/202), (G 90, 7/214)

‘Ahd ü vefâ: (G 41, 5/150)

‘Ahd-ı visâl: (G 104, 8/232)

Âhen: (G 123, 6/256)

Âheste: (MES, 43/88)

Âheste gitmek: (MES, 43/88)

Âh-ı âteş-bâr: (G 90, 5/212)

Âh-ı dil-sûz: (G 90, 6/212)

Âh-ı evrâk: (G 117, 5/250)

Âhir nefes: (G-T, 8/22)

Âhir zamân: (G 76, 1/196)

Ahlât: (G 84, 3/204)

Ahmed (SAV): (K 1, 29/28), (SE 2, 17/336)

Ahmed Mürsel Paşa: (K 5, 17/70)

Ahter: (G 42, 3/152), (G 57, 5/172), (SE 11, 4/354)

Ahter-i baht: (G 42, 3/152), (SE 11, 4/354)

Âhû - Âhûvân: (K 1, BM 21/34), (K 5, 46/76), (G 56, 5/170), (G 71, 1/188) (G 73, 2/192), (G 73, 4/192), (G 81, 6/202), (G 85, 2/206), (G 92, 4/214), (G 103,

3/230), (G 115, 1/246), (TH 1, 3/248), (G 118, 1/250), (G 134, 3/270), (G 149, 3/292)

Âhû-beçe: (G 85, 2/206)

Âhû-nigâh: (G 81, 6/202), (G 115, 1/246)

Âhûvân-ı Hutun: (K 5, 46/76)

Âhû-yı vahşî: (G 56, 5/170)

Ahvâl: (MES, 65/92), (G 9, 7/106)

Ahzân: (G 14, 6/112), (G 90, 2/212), (G 100, 2/226), (G 119, 5/252), (G 153, 6/296)

Akâr: (TB 2, 3/54)

‘Akd-i cümle umûr: (K 5, 16/70)

‘Akıl almak: (G 1, 6/94)

‘Âkil: (G 9, 3/104), (G 25, 5/128), (G 36, 5/144)

‘Âkil ü dîvânê mizâc: (G 9, 3/104)

‘Akl: (K 1, 9/24), (K 4, 21/62), (K 5, 5/68), (G 1, 6/94), (G 17, 5/116), (G 39, 2/146), (G 41, 6/150), (G 65, 3/182), (G 74, 2/192), (G 81, 3/202), (G 95, 3/218), (G 100, 2/226), (G 126, 2/260), (G 134, 5/270), (TH 2, 8/312)

‘Akldan dūr eylemek: (G 39, 2/146)

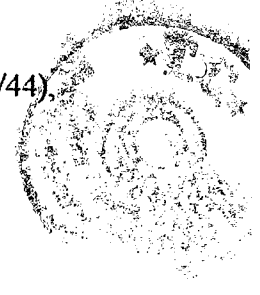
‘Akl-ı Felâtun: (K 4, 21/62), (G 126, 2/260)

‘Aklını almak: (G 41, 6/150)

‘Aks-i mirât-ı hayâl: (G 43, 7/15)

‘Aks-i ta‘bîr: (G 54, 5/168)

Akşam: (G 43, 4/152), (G 115, 2/246), (G 124, 3/258), (MF, 17/322)

Âl (aile): (G-T, 2/22), (K 2, 6/42), (K 3, 20/48), (K 2, 4/42), (K 2,13/44), (MES, 31/86), (SE 2, 14/334)

Al (kırmızı): (G 11, 1/108), (G 12, 1/108), (G 27, 1/130), (G 46, 2/156), (G 71, 2/188)

Al (hile): (G 129, 5/264), (SE 11, 8/354)

Âlâm (elemeler): (G 39,5/148), (G 43, 3/152)

Âlâm-ı felek: (G 39,5/148)

Âleh: (K 1, BM 39/36)

‘Âlem: (K 1, 34/28), (K 1, BM 5/30), (K2, + 31/36), (K 1, BM 33/36), (TB 2, 2/52), (K 4, 43/66), (G 1, 2/94), (G 2, 4/96), (G 10,4/106), (G 23, 3/126), (G 23, 9/126), (G 27, 6/132), (G 29, 2/134), (G 31, 1/136), (G 32, 6/138), (G 34, 6/142), (G 45, 6/156), (G 50, 6/162), (G 54, 2/168), (G 64, 4/180), (G 72, 1/190), (G 72, 3/190), (G 82, 1/202) (G 117, 2/248), (G 123, 4/256), (G 126, 1/260), (G 145, 1/286), (G 147, 7/288), (G 156, 2/298), (TH 2, 2/310), (MR, 1/316), (SE 1, 36/332), (SE 2, 4/334), (SE 6, 7/346), (SE 10, 5/352)

‘Âlem-i dîn: (TB 2, 2/52)

‘Âlem-i fâni: (TH 2, 2/310)

‘Âlem-i Lâhûtî: (K 1, BM 5/30)

‘Âlemin: (K 1, 28/28)

Alıp-satmak: (G 40, 4/148)

Alîm: (G 128, 7/262)

Âlih: (K 1, BM 9/32), (MR, 1/316)

Âl-i Abâ: (K 2, 4/42), (K 2, 13/44), (G 3, 1/96)

Âl-i Çengiz: (MES, 31/86)

Âl-i Osmân: (SE 2, 14/334)

‘Aliyyü’l-murtezâ: (K 3, 13/46)

Âl kabâ: (G 71, 2/188)

Allâh (CC): (KT/92), (SE 4, 5/340)

‘Allame: (G 95, 4/218)

Al varak: (G 102, 3/228)

‘Amel: (TB 2, 7/56), (G 86, 5/208), (G 142, 2/282), (G 142, 5/282)

Âmâl (emeller): (G 13, 3/110), (G 103, 7/230), (G 104, 5/232), (G 120, 3/252)

A‘mâl-i nîk ü bed: (K 1, BM 44/38)

Amân: (K 5, 42/76), (SE 2, 9/334), (SE 2, 10/334)

Amâna gelmek: (K 5, 38/74)

‘Amd : (G 34, 4/142)

‘Anber: (G 4, 6/98), (G 32, 8/138), (G 35, 3/142), (G 42, 2/150), (G 51, 4/164), (G 103, 5/230), (G 144, 6/284), (G 150, 1/292), (G 150, 5/292), (SE 1, 26/330)

‘Anberîn: (G 4, 6/98), (G 95, 1/218), (G 103, 5/230), (G 150, 5/292)

‘Anberîn hâl: (G 150, 5/292)

‘Anberîn zülf: (G 4, 6/98)

‘Andelîb: (G 5, 5/100), (G 72, 3/190)

‘Andelîb-i nâle-keş-i nağme-perver: (G 5, 5/100)

Ankâ: (G 130, 4/266), (G 159,

6/304)

‘Ar: (G 26, 2/130), (G 52, 6/166), (G 95, 7/220), (G 111, 2/240), (G 114, 2/244), (G 135, 4/272), (SE 1, 31/330)

A‘râk (ter): (K 2, 9/42), (G 124, 4/258)

‘Arak (rakı): (K 4, 12/60), (G 29, 3/134)

Ârâyiş-i gül-ruhsâr: (G 66, 7/184)

‘Ârız: (G 23, 4/126), (G 27, 4/132), (G 77, 4/198), (G 87, 2/208), (G 101, 6/228), (G 129, 5/264), (TH 3, 1/314), (TH 3, 6/316)

‘Ârız-ı gülgûn: (G 87, 2/208), (G 101, 6/228), (TH 3, 6/316)

‘Ârız-ı hûbân: (G 27, 4/132)

‘Ârız-ı hüsn-i mecâzî: (G 23, 4/126)

‘Ârız-ı yâr: (G 77, 4/198)

‘Ârif: (TBII, 5/56), (G 64, 7/180), (G 84, 1/204), (G 98, 6/224)

‘Ârif-i dânâ: (G 84, 1/204)

‘Ârif-i zevâl: (G 64, 1/180)

‘Ardan ‘ârî olmak: (G 26, 2/130)

‘Arsa-i ‘irfân u fazl: (K 4, 24/62)

‘Arş: (K 1, 36/28), (K 1, BM 5/30), (K 1, BM 40/36), (G 95, 5/218)

‘Arş-ı berîn: (K 1, BM 5/30)

‘Arş u ferş: (K 1, BM 40/36)

Ârus: (G 69, 5/188)

Arz: (K 1, BM 29/34), (G 91, 4/214)

‘Arz-ı tecemmül eylemek: (G 21, 6/124)

‘Arzuhâl: (K 5, 6/68), (K 5, 15/70), (G 31, 6/136), (TH 1, 4/248), (SE 1, 39/332)

Arz u semâ: (G 91, 4/214)

Asâ: (G 138, 5/276), (TH 2, 7/312)

Âsaf: (K 4, 15/60), (K 4, 34/64), (K 5, 24/72), (SE 3, 14/338)

Âsaf-ı felek-kadrâ: (K 5, 24/72)

Âsâr-ı sun‘-ı hazret-i perverdigâr: (G 97, 2/220)

Asel: (G 135, 2/272)

Asfûr: (G 147, 1/288)

Ashâb: (K 2, + 62/40), (K 2, 6/42), (K 3, 20/48)

Ashâb-ı Kehf: (K 2, + 56/40)

Ashâb-ı kirâm: (K 3, 18/48)

Âsî(Âsiyân): (K 1, BM 42/36), (K 2, 8/42)

Âsitân: (K 1, BM 57/40)

Âsiyâb: (G 111, 2/240)

Asker: (K 1, BM 28/34), (SE 5, 4/342), (SE 5, 6/344)

Âsümân: (G 40, 1/148), (G 98, 7/224), (MF, 10/322), (SE 2, 2/332), (SE 11, 4/354)

‘Asr: (g 20, 4/122), (G 96, 7/220), (G 159, 2/304), (MR, 4/318)

‘Âşık: (G 2, 1/94), (G 5, 7/100), (G 7, 2/102), (G 12, 1/108), (G 19, 3/120), (G 34, 3/140), (G 36, 1/144), (G 37, 3/144), (G 39, 2/146), (G 46, 5/158), (G 47, 6/158), (G 48, 4/160), (G 49, 3/160), (G 50, 6/162), (G 51, 4/164), (G 56, 2/170),

(G 71, 5/190), (G 72, 5/190), (G 73, 1/192), (G 73, 6/192), (G 74, 2/192), (G 74, 4/194), (G 79, 2/198), (G 80, 4/200), (G 81, 2/200), (G 85, 7/206), (G 89, 3/212) (G 93, 5/216), (G 95, 1/218), (G 95, 3/218), (G 101, 1/226), (G 107, 1/236), (G 107, 3/236), (G 107, 7/236), (TH 1, 2/246), (TH 1, 5/248), (G 126, 4/260), (G 149, 1/290), (G 151, 3/294), (G 157, 1/300), (G 159, 4/304), (TH 3, 2/314), (MF, 2/320)

‘Âşık-ı azâde: (G 48,4/160)

‘Âşık-ı biçâre: (G 89, 3/212), (G 107, 7/236), (G 151, 3/294)

‘Âşık-ı nâ-kâm: (G 36, 1/144), (G 101, 1/226)

‘Âşık-ı sâdik: (G 5, 7/100)

‘Âşık-ı şûrîde: (G 37, 5/144), (G 39, 2/146)

‘Âşık-ı zâr: (G 7, 2/102), (G 12, 1/108), (G 56, 2/170), (G 71, 5/190), (G 159, 4/304)

‘Aşk-ı yâr: (G 8, 1/102), (G 21, 3/122), (G 49, 5/162), (G 106, 3/234), (G 153, 2/296), (SE 9, 7/352)

‘Aşîrân (müzik): (G 23, 7/126)

‘Aşîrân-ı ‘Acem (müzik): (G 23, 7/126)

Âşiyân: (G 40, 3/148), (G 48, 2/160), (G 50, 3/162)

Âşiyân-sâz-ı hevâ: (G 48, 2/160)

‘Aşk: (K 4, 8/60), (K 4, 32/64), (K 5, 45/76), (MÜS, 3/80), (MÜS, 7/80), (G 3, 6/96), (G 5, 4/100), (G 6, 5/100), (G 8,

1/102), (G 13, 2/110), (G 17, 3/116), (G 17, 4/116), (G 21, 3/122), (G 21, 5/122), (G 22, 3/124), (G 26, 3/130), (G 28, 1-2/132), (G 28, 4/132), (G 36, 4/144), (G 49, 5/162), (G 39,5/148), (G 41,1/150), (G 42, 5/150), (G 45, 5/156), (G 47, 7/158), (G 48, 5/160), (G 49, 5/162), (G 50, 6/162), (G 50, 7/162), (G 51, 6/164), (G 54, 2/168), (G 56, 1/170), (G 57, 4/172), (G 59, 2/174), (G 60, 5/176), (G 62, 5/178), (G 63, 2/178), (G 65, 2/182), (G 67, 2/184), (G 69, 4/188), (G 70, 1-/188), (G 70, 2/188), (G 72, 5/190), (G 73, 7/192), (G 75, 6/194), (G 76, 5/196), (G 80, 1/200), (G 82, 4/202), (G 82, 6/202), (G 82, 7/204), (G 85, 4/206), (G 85, 6/206), (G 86, 6/208), (G 87, 1/208), (G 87, 4/208), (G 89, 6/212), (G 89, 6/212), (G 90, 6/212), (G 93, 5/216), (G 94, 1-2/216), (G 94, 3...7/218), (G 95, 1...6/218), (G 105, 1/232), (G 105, 3/232), (G 105, 5/234), (G 106, 3/234), (G 108, 3/236), (G 108, 4/238), (G 108, 6/238), (G 109, 1/238), (G 111, 1/240), (G 112, 1/242), (G 112, 6/242), (G 114, 4/244), (TH 1, 1/246), (G 118, 1/250), (G 119, 7/252), (G 121, 4/254), (G 124, 7/258), (G 127, 6/262), (G 135, 1/272), (G 135, 4/272), (G 135, 6/272), (G 136, 4/274), (G 136, 8/274), (G 139, 2/276), (G 139, 6/278), (G 141, 5/280), (G 143, 1/282), (G 146, 2/286), (G 146, 5/288), (G 147, 3/288), (G 147, 4/288), (G 148, 5/290), (G 151, 2/292), (G

153, 2/296), (TH 2, 6/312), (MF, 13/322),
(SE 1, 24/330), (SE 6, 1/346), (SE 6,
3/346), (SE 9, 2/350), (SE 9, 6/352) (SE 9,
7/352), (SE 10, 9/352), (SE 11, 10/354),
(SE 11, 11/354)

‘Aşk-ı cânân: (G 147, 3/288)

‘Aşk-ı cünûn: (G 60, 5/176)

‘Aşk-ı Hüdâ: (G 108, 3/236)

‘Aşk-ı hüsn-i yâr: (G 105, 5/234)

‘Aşk-ı ilâhî: (G 86, 6/208)

‘Aşk-ı ruh-ı cânân: (G 47, 7/158), (G
85, 4/206)

Âşubgâh-ı gamze: (G 73, 4/192)

‘Aşüfte: (G 44, 4/154)

At: (MES, 27/86), (G 82, 2/202)

‘Atâ: (K 5, 20/72), (Atâ: (G 64,
3/180)

‘Atâş: (K 1, 40/30)

Âteş: (K 5, 45/76), (MÜS, 3/80), (G
8, 3/104), (G 41, 3/150), (G 44, 5/154), (G
45, 3/156), (G 48, 4/160), (G 61, 5/176),
(G 66, 4/184), (G 73, 6/192), (G 75,
2/194), (G 76, 7/196), (G 87, 1/208), (G
90, 5/212), (G 107, 7/236), (G 111, 1/240),
(G 136, 4/274), (G 139, 7/278), (G 147,
4/288), (G 151, 2/292), (G 151, 4/294),
(TH 3, 1/314), (SE 3, 1/336), (SE 3,
2/336), (SE 3, 9/338), (SE 3, 12/338)

Âteş-i âh-ı derûn: (G 61, 5/176)

Âteş-i ‘aşk: (K 5, 45/76), (MÜS,
3/80), (G 48, 4/160), (G 75, 2/194), (G 87,
1/208), (G 111, 1/240), (G 136, 4/274), (G
151, 2/292), (G 151, 4/294)

Âteş-bâr: (G 90, 5/212)

Âteş-feşân: (G 45, 3/156), (G 107,
7/236), (SE 3, 1/336)

Âteş-i gayret: (G 8, 3/104)

Âteş bahâsına satmak: (SE 3,
13/338)

Âteş-i sûzân: (G 44, 5/154), (TH 3,
1/314)

Atlas: (K 1, BM 10/32), (TB 2,
3/54), (G 3, 1/96), (G 70, 2/188)

Atlas dibâ: (TB 2, 3/54)

At sürmek: (G 82, 2/202)

Âvâz: (MES, 40/88), (G 78, 3/198),
(G 146, 5/288)

Âvâze: (G 23, 2/124)

Âvâze-i cûd ü kerem: (G 23, 2/124)

Âvâz-ı bülend: (MES, 40/88)

‘Avn-i Bâri: (SE 1, 18/328)

Ayak: (MES, 18/84), (MES, 46/90),
(G 79, 2/198), (G 103, 1/230), (G 120,
4/252), (G 157, 2/300)

Ayak (kadeh): (G 26, 1/130), (G 39,
3/148), (G 157, 2/300)

‘Ayân: (K 1, BM 49/38)

‘Ayb: (MES, 25/86)

Âyet: (K 1, 28/28), (K 1, BM 19/34),
(K 3, 6/44), (G 31, 3/136), (G 72, 6/190),
(G 86, 2/206), (G 102, 3/228), (MF,
7/320), (SE 1, 25/330), (SE 2, 21/336)

Âyât-ı hüsn: (G 72, 6/190), (G 86,
2/206), (G 102, 3/228), (SE 1, 25/330)

Âyât-ı nûr: (MF, 7/320)

Ayet-i şeyh: (G 31, 3/136)

Âyin: (G 25, 4/128), (G 51, 5/164),
(G 71, 3/190), (G 74, 7/194), (G 155,
5/298)

Âyin-i muhabbet: (G 25, 4/128)

Âyîne: (TB 1, 1/48), (TB 1, 4/50),
(MES, 5/82), (G 22, 1/124), (G 23, 1/126),
(G 32, 9/138), (G 37, 5/144), (G 45,
1/156), (G 51, 5/164), (G 60, 3/174), (G
84, 4/204), (G 85, 3/206), (G 91, 1/124), (G
103, 6/230), (G 107, 2/236), (G 123,
5/256), (G 147, 7/288), (G 153, 4/296), (G
156, 3/300), (G 159, 4/304)

Âyîne-dâr: (G 123, 5/256)

Âyîne-i dil: (G 32, 9/138), (G 84,
4/204), (G 147, 7/288)

Âyîne-i divâr: (G 156, 3/300)

Âyîne-i hüsn: (G 107, 2/236)

Âyîne-i idrâk: (G 45, 1/156)

Âyîne-i rûy-i murâd: (G 37, 5/144)

Âyîne-i tasvîr: (G 60, 3/174)

‘Ayn: (K 1, 12/24), (K 3, 16/46)

‘Ayn-ı basîret: (K 1, 12/24)

‘Ays: (K 4, 11/60), (K 5, 11/70)

‘Aysî: (G 32, 1/138)

Âzâde: (K 5, 30/74), (G 32, 4/138),
(G 39, 5/146), (G 48, 4/160), (TH 3,
5/316), (MF, 1/320)

Âzâr eylemek: (K 5, 10/70), (K 5,
29/74), (K 5, 42/76), (G 52, 1/164)

‘Azm-i bâğ etmek: (G 5, 2/98)

Azrâ: (G 135, 3/272)

-B-

Bâb: (K 2, 11/44), (K 3, 15/46), (G
19, 4/120)

Bâb-ı Hayber: (K 3, 15/46)

Bâb-ı muhabbet: (G 19, 4/120)

Bâd: (K 4, 28/64), (G 25, 6/128), (G
35, 1...7/142), (G 56, 1/170), (G 58,
6/172), (G 90, 6/212), (G 97, 7/222), (G
99, 4/224), (G 103, 5/230), (G 106, 4/234),
(G 107, 4/236), (G 117, 2/248), (G 117,
5/250), (G 156, 7/300), (TH 3, 5/316), (SE
3, 12/338), (SE 9, 4/350)

Bâd-âbâd: (G 35, 1...7/142)

Bâd-bân: (G 97, 7/222)

Bâde (yele) vermek: (G 90, 6/212)

Bâde: (MES, 13/84), (G 5, 6/100),
(G 10, 3/106), (G 17, 5/116), (G 23,
1/124), (G 28, 1/132), (G 29, 4/134), (G
35, 2-4-5-7/142), (G 39, 2/146), (G 39,
3/148), (G 43, 1/152), (G 48, 7/160), (G 57,
1/170), (G 67, 1/184), (G 69, 2/186), (G
76, 6/196), (G 81, 5/202), (G 89, 2/210),
(G 98, 6/224), (G 105, 1/232), (G 105,
2/232), (G 108, 4/238), (G 111, 3/240), (G
119, 2/250), (G 133, 1/268), (G 134,
5/270), (G 135, 2/272), (G 138, 6/276), (G
139, 3/278), (G 145, 7/286), (G 152,
5/294), (TH 2, 4/310), (SE 7, 4/348), (SE
10, 3/352)

Bâde-i ‘aşk: (G 104, 9/232)

Bâde-i câm-ı hakikat: (G 98, 6/224)

Bâde-i engûr: (SE 7, 4/348)
 Bâde-i gül-fâm: (G 43, 1/152)
 Bâde-i gül-gûn: (G 89, 2/210)
 Bâde-i nâb: (G 111, 3/240), (G 133, 1/268)
 Bâde-i pür-zûr: (G 105, 2/232)
 Bâde-i rengîn: (G 69, 2/186)
 Bâde-i sabûh: (G 28, 1/132)
 Bâde-i tahkîk: (MES, 13/84)
 Bâde-i vasl: (G 48, 7/160), (G 119, 2/250)
 Bâd-ı âh: (G 106, 4/234), (G 107, 4/236)
 Bâd-ı bahâr: (K 4, 28/64), (G 117, 2/248)
 Bâd-ı sabâ: (G 56, 1/170), (G 58, 6/172), (G 63, 3/180), (G 99, 4/224), (G 103, 5/230), (G 156, 7/300), (TH 3, 5/316), (SE 9, 4/350)
 Bâd-ı semûm: (G 117, 5/250), (SE 3, 12/338)
 Bâd-pâde: (G 35, 7/142)
 Bâğ: (K 4, 11/60), (K 4, 42-43/66), (K 5, 3/68), (K 5, 44/76), (MES, 58-61/92), (G 5, 2/98), (G 7, 4/102), (G 12, 4/110), (G 18, 2/118), (G 23, 4/126), (G 29, 7/134), (G 33, 2/140), (G 42, 1/150), (G 45, 2/156), (G 50, 5/162), (G 62, 6/178), (G 66, 7/184), (G 72, 3/190), (G 73, 5/192), (G 75, 5/194), (G 78, 3/198), (G 87, 5/208), (G 89, 1/210), (G 90, 3/212), (G 92, 3/214), (G 95, 2/218), (G 99, 3/224), (G 100, 6/226), (G 103, 1/230), (G

107, 6/236), (G 108, 2/236), (G 109, 2/238), (G 117, 2/248), (G 119, 3/252), (G 121, 4/254), (G 122, 3/254), (G 125, 7/258), (G 133, 2/268), (G 133, 3/268), (MU, 1/316), (MR, 2/318), (MF, 16/322), (SE 1, 7/326), (SE 11, 11/354)
 Bâğbân: (G 52, 5/166), (G 76, 4/196)
 Bağdâd: (SE 10, 6/352)
 Bâğ-ı 'âlem: (K 4, 43/66), (G 72, 3/190), (G 75, 5/194), (G 117, 2/248)
 Bâğ-ı bahâr: (G 78, 3/198)
 Bâğ-ı belâgat: (G 18, 2/118)
 Bâğ-ı dehr: (G 122, 3/254)
 Bâğ-ı hüner: (G 125, 7/258)
 Bâğ-ı hüsn: (G 7, 4/102), (G 12, 4/110), (G 29, 7/134), (G 95, 2/218), (G 103, 1/230)
 Bâğ-ı İrem: (K 5, 3/68), (G 23, 4/126), (G 109, 2/238)
 Bağışlamak: (G-T, 9/22)
 Bâğ-ı vasl: (G 62, 6/178), (G 90, 3/212), (G 133, 2/268)
 Bâğ-ı vefâ: (G 42, 1/150), (G 92, 3/214), (G 99, 3/224)
 Bağiyân: (K 5, 35/74)
 Bâğ u râğ: (MES, 58-61/92), (G 89, 1/210)
 Bahâr: (K 4, 1/58), (K 4, 28/64), (G 10, 5/106), (G 17, 6/116), (G 22, 5/124), (G 78, 3/198), (G 92, 3/214), (G 117, 2/248),
 Bahr: (G 56, 3/170), (G 79, 5/200),

(G 97, 7/222), (G 110, 6/240), (G 147, 4/288), (SE 5, 6/344)

Bahr-i' aşk: (G 147, 4/288)

Bahr-i günâh: (G 110, 6/240)

Bahr-i ma'ârif: (G 79, 5/200)

Bahri mûhit-i tevekkül: (G 97, 7/222)

Baht: (K 4, 36/64), (K 4, 46/66), (K 5, 52/78), (MÜS, 8/80), (MES, 66/92), (G 3, 3/96), (G 4, 6/98), (G 6, 6/102), (G 37, 3/144), (G 42, 3/152), (G 49, 4/162), (G 51, 3/164), (G 60, 4/176), (G 76, 2/196), (G 96, 2/220), (G 98, 4/222), (G 101, 4/228), (G 117, 2/248), (G 130, 3/264), (G 131, 3/266), (G 145, 6/286), (G 153, 5/296), (G 154, 4/298), (SE 1, 31/330), (SE 1, 35/332), (SE 2, 6/334), (SE 2, 7/334), (SE 2, 20/336), (SE 11, 2/354), (SE 11, 4/354)

Baht-ı nâ-halef: (G 3, 3/96)

Baht-ı siyâh: (K 4, 36/64), (G 37, 3/144), (G 49, 4/162), (G 98, 4/222), (G 101, 4/228), (G 145, 6/286), (G 153, 5/296), (G 154, 4/298), (SE 1, 31/330)

Baht-ı târ: (G 60, 4/176)

Bal: (G 147, 2/288)

Bâl: (MES, 42/88), (G 152, 2/294), (TH 3, 4/314)

Bâl u per: (MES, 42/88), (G 152, 2/294)

Bâr (meyve): (K 4, 42/66), (G 97, 3/222)

Bâr (yük): (MES, 26-27-29/86),

(MES, 50/90), (G 51, 1/164), (G 84, 1/204), (G 91, 4/214), (G 123, 1/256)

Bârân: (MR, 4/318), (SE 1, 16/328)

Bârân-ı çarh: (MR, 4/318)

Bârân-ı ma'ârif: (SE 1, 16/328)

Bâr-ı emânet: (G 91, 4/214)

Bâr (saçmak): (K 5, 43/76), (G 4,

6/98)

Bâr-gâh: (K 1, BM 14/32), (K 4, 3/58), (G 48, 3/160), (K 5, 22/72), (G 142, 1/282)

Bâr-gâh-ı 'âlfî: (K 1, BM 14/32)

Bâr-gâh-ı şevket: (K 4, 3/58)

Bâr-gîr: (MES, 27/86), (MES, 50/90)

Bâr-ı girân: (MES, 50/90)

Bâr-ı Hüdâ: (TB 2, 6/56), (TB 2, 7/56)

Bâr-ı ta'alluk: (G 51, 1/164)

Bâr-keş: (MES 26/86)

Bâri: (SE 1, 6/326), (SE 1, 18/328)

Bârû: (G 103, 7/230), (SE 5, 1/342)

Basar: (MES, 4/82)

Basîret: (K 1, 12/24), (G 82, 5/202), (G 120, 3/252)

Baş: (MES, 18/84), (MES, 48/90), (G 11, 5/108), (G 16, 7/116), (G 19, 1/120), (G 68, 2/186), (G 86, 3/208), (G 103, 1/230), (G 134, 4/270), (G 143, 1/282), (MU, 3/316), (MF, 8/320)

Başına dolanmak: (MU, 3/316)

Baştan çıkarmak: (G16, 4/114)

Baştan savmak: (G 86, 3/208)

Baş üzre yeri olmak: (G 16, 7/116)

Bâtin: (K 1, 14/24)
 Batum ordusu: (SE 5, 6/344)
 Bây: (TH 2, 1/310)
 Bayrâm: (G 124, 2/256)
 Bâzâr: (TB 2, 3/54), (G 49, 1/60),
 (MÛS, 7/80), (G 60, 6/176), (G 89, 7/212),
 (G 96, 5/220), (G 113, 6/244), (G 114,
 3/244), (G 143, 7/284), (SE 1, 24/330),
 (SE 3, 12/338)
 Bâzâr-ı cihân: (G 113, 6/244)
 Bâzâr-ı muhabbet: (G 89, 7/212)
 Bâzîçe: (MES, 11/84), (G 46, 7/158),
 (G 67, 4/184), (G 82, 2/202)
 Bâzîçe-i çevgân: (MES, 11/84)
 Bâzîçe-i dünyâ: (G 82, 2/202)
 Bâzîçe-i tıflâne: (G 46, 7/158), (G
 67, 4/184)
 Bâzû: (K 3, 15/46), (K 4, 20/62), (G
 18, 6/118), (G 103, 6/230), (G 152, 4/294)
 Bâzû-yı himmet: (K 4, 20/62)
 Bedehşân: (G 13, 1/110), (G 109,
 3/238), (G 152, 3/294)
 Beden: (TB 2, 1/52), (G 127, 1/260)
 Bed-kirdâr: (K 5, 32/74)
 Bed-nefs ü hevâ: (K 2, 5/42), (G 86,
 5/208)
 Bed-nihâd: (K 1, 15/26)
 Bedr-i cemâl: (G 88, 4/210)
 Behişt: (G 140, 2/278), (SE 10,
 6/352)
 Behrâm: (SE 8, 1/350)
 Beğât: (K 5, 40/76)

Bekâ: (K 1, ;5/28), (G 23, 9/12&),
 (G 28, 4/132), (G 97, 6/222)
 Be-kâm olmak: (MES, 20/84)
 Belâ: (MES 48/90), (G 6, 7/102), (G
 68, 4/104), (G 94, 6/218), (G 141, 3/280),
 (G 143, 1/282)
 Belâ-yı 'aşk: (G 94, 6/218), (G 143,
 1/282)
 Belâ-yı hicr-i yâr: (G 6, 7/102)
 Belâgat: (K 1, 10/24), (K 5, 23/72),
 (G 18, 2/118), (G 63, 7/180), (G 70, 5/188)
 Bende-i 'Âl-i 'abâ: (K 2, 4/42)
 Bender: (G 37, 2/144), (G 89,
 7/212), (G 103, 7/230)
 Bendergeh: (G 37, 2/144), (SE 2,
 18/336)
 Bendergeh-i İslâm: (SE 2, 18/336)
 Bender-i âmâl: (G 103, 7/230)
 Bender-i 'aşk: (G 89, 7/212)
 Ber: (G 94, 2/216), (SE 5, 6/344)
 Berber: (G 144, 5/284)
 Berd-i şitâ: (MES 37/88)
 Berehmen: (G 71, 3/190)
 Berf: (MES, 36-44/88), (MR, 4/318)
 Berg: (K 4, 14/60), (K 4, 29/64) (K
 4, 38-42/66), (G 10, 5/100), (G 27, 4/132),
 (G 29, 3/134), (G 71, 2/188), (G 97,
 3/222), (G 105, 4/232), (G 127, 1/260)
 Berg-i gül: (K 4, 14/60), (K 4,
 38/66), (G 10, 5/100), (G 27, 4/132), (G
 29, 3/134)
 Berg-i semen: (K 4, 29/64), (G 71,
 2/188), (G 127, 1/260)

- Berîn: (G 29, 5/104)
- Berk: (K 1, BM 6/30), (61,5/176), (K 4, 22/62), (G 103, 6/230), (TH 3, 1/314)
- Ber-kemend olmak: (G 33, 1/140)
- Besmele: (G-T, 1/22), (G 1, 3/94)
- Beşâret: (K 1, 35/28)
- Beyâbân: (K 1, BM 20/34), (G 89, 6/212), (G 100, 3/226)
- Beyâbân-ı cünûn: (G 100, 3/226)
- Beyâbân-ı muhabbet: (G 89, 6/212)
- Beyân-ı fesâhat: (K 1, 8/24)
- Beyt-i Ümmühân: (K 1, BM 2/30)
- Beytü'l-harâm: (G 101, 4/228)
- Beytü'l-hazen: (G 47, 3/158), (TH 3, 6/316), (SE 10, 4/352)
- Beytü'l-hazen-i dil: (G 47, 3/158)
- Beytü'l-hüzn: (G 109, 2/238)
- Bezl: (G 64, 3/180)
- Bezl-i atâ: (G 64, 3/180)
- Bezm: (K 1, BM 9/32), (K 4, 6/58), (K 4, 11/60), (K 4, 12/60), (K 4, 27/64), (K 5, 2-3-7/68), (K 5, 19/72), (MÛS, 6/80), (MES, 56/90), (MES, 64/92), (G 1, 6/94), (G 4, 2-4/98), (G 11, 4/108), (G 13, 6/110), (G 17, 2/116), (G 26, 4/130), (G 26, 6/130), (G 27,2/130), (G 27, 5/132), (G 29, 6/134), (G 32, 1/138), (G 35, 2/142), (G 35, 5/142), (G 40, 5/148), (G 43, 1/152), (G 45, 4/156), (G 48, 3/160), (G 51, 6/164), (G 55, 4/170), (G 61, 2/176), (G 62, 4/178), (G 66, 4/184), (G 68, 1/186), (G 68, 4/186), (G 75, 3/194), (G 76, 6/196), (G 77, 2/196), (G 82, 7/204), (G 90, 5/212), (G 92, 1/214), (G 100, 5/226), (G 101, 1/226), (G 102, 2/228), (G 106, 5/234), (G 108, 7/238), (G 111, 1/240), (G 111, 5/242), (TH 1, 5/248), (G 118, 4/250), (G 123, 3/256), (G 124, 1/256), (G 124, 5/258), (G 125, 3/258), (G 139, 3/278), (G 145, 7/286), (G 146, 2/286), (G 149, 1/290), (G 153, 7/296), (G 156, 6/300), (TH 2, 4/310), (MF, 11/322), (SE 1, 19/328), (SE 9, 2/350), (SE 10, 2/352)
- Bezm-geh-i 'aşk: (G 51, 6/164)
- Bezm-gâh-i kurb-ı Alih: (K 1, BM 9/32)
- Bezm-gâh-ı tarab: (K 2/68)
- Bezm-geh-i dil: (G 27, 2/130), (G 45, 4/156)
- Bezm-geh-i üns: (K 5, 7/68)
- Bezm-gâh-i vasl: (G13, 6/110), (G 75, 3/194)
- Bezm-i ahd: (G 118, 4/250)
- Bezm-i 'ayş: (K 4, 11/60)
- Bezm-i çemen: (G 102, 2/228)
- Bezm-i fenâ: (G 64, 7/180)
- Bezm-i gam: (G 1, 6/94)
- Bezm-i vasl: (G 43, 1/152), (G 55, 4/170), (G 156, 6/300)
- Bezm-i vefâ: (G 29, 6/134)
- Bezm-i visâl: (G 92, 1/214)
- Bezm-i yârân: (MES 64/92)
- Bî-bahâ: (G 42, 5/152)
- Bî-bekâ: (G25, 1/128)
- Bîdâd: (G 45, 7/156), (G 52, 1/164), (G 53, 7/166), (G 100, 7/226), (G 104,

6/232), (G 126, 4/260), (G 138, 1/276), (G 145, 1/286), (G 155, 5/298), (TH 3, 4/314)

Bîdâr: (K 5, 40/76), (G 17, 1/116), (G 65, 5/182), (G 114, 4/244), (SE 1, 35/332)

Bîkr-i mazmûn: (G 18, 8/118)

Bî-nevâ: (K 2, 11/44), (K 5, 7/68), (G 95, 3/218), (G 143, 5/284), (G 157, 7/300)

Bîmâr: (G 9, 4/104), (G 30, 1/134), (G 89, 3/212), (G 108, 5/238), (TH 1, 1/246), (G 144, 5/284)

Bî-sâmân: (K 5, 5/68)

Bî-sütûn: (G 59, 2/174), (G 104, 8/232)

Bî-sütûn-ı gam: (G 104, 8/232)

Bî-ser ü pâ olmak: (MES, 55/90)

Bîve: (G21, 2/122)

Bîve-i dünyâ: (G21, 2/122)

Boyun: (G 41, 4/150), (G 47, 5/158), (G 141, 6/280), (MF, 6/320)

Bû: (G 73, 3/192), (G 127, 2/260), (G 134, 1/270), (SE 3, 12/338)

Bûm: (MES, 59/92)

Burak: (K 1, BM 6/30)

Burc (kale burcu): (G 103, 7/230), (SE 5, 1/342)

Burc: (G 32, 7/138), (G 83, 4/204)

Burc-ı emel: (G 32, 7/138)

Burc-ı melâhat: (G 83, 4/204)

Burhân: (K 1, 30/28)

Bûriyâ: (G 106, 2/234), (G 142, 2/282)

Bûse: (G 77, 3/196), (G 80, 4/200), (G 81, 2/200), (G 112, 3/242), (G 124, 2/256), (G 125, 1/258), (G 133, 1/268), (G 136, 5/274), (G 140, 5/280), (G 149, 2/290), (SE 8, 3/350)

Bûse-gâh: (G 77, 3/196)

Bûselik (müzik): (G 23, 7/126)

Bûy: (K 1, BM 18/32)

Bühtân: (G 44, 6/154)

Bülbül: (K 4, 8-11/60), (MÜS, 2/78), (G 9, 1/104), (G 26, 4/130), (G 50, 3/162), (G 54, 1/168), (G 72, 6/190), (G 73, 6/192), (G 76, 5/196), (G 78, 3/198), (G 81, 3/202), (G 87, 5/208), (G 102, 4/228), (G 102, 6/228), (G 103, 8/230), (G 104, 2/230), (G 106, 5/234), (G 108, 3/236), (G 121, 5/254), (G 145, 2/286), (G 146, 5/288), (G 153, 1/296), (G 155, 3/298), (TH 2, 5/312), (TH 3, 2/314), (SE 1, 7/326)

Bülbül-i kudsî-negâme: (G 108, 3/236)

Bülbül-i şeydâ: (G 54, 1/168)

Büt: (G 60, 3/174), (G 71, 3/190), (G 78, 2/198), (G 79, 3/200), (G 132, 6/268)

Büt-i nev-sâl: (G 132, 6/268)

Büt-i rakkâs: (G 78, 2/198), (G 79, 3/200)

Büt-i tersâ: (G 71, 3/190)

-C-

Câdû: (G 73, 4/192), (G 103, 4/230),
(G 112, 2/242)

Câh: (K 1, BM 32/36), (TB 2, 4/54),
(G 64, 1/180), (G 94, 5/218), (G 108,
1/236), (G 145, 4/286), (MF, 11/322), (SE
2, 7/334)

Câm: (K 4, 4/58), (G 3, 3/96), (G 4,
1/98), (G 4, 3/98), (G 5, 6/100), (G 8,
2/102), (G 12, 1/108), (G 23, 1/124), (G
32, 6/144), (G 39, 2/1469), (G 43, 1/152),
(G 51, 6/164), (G 55, 3/168), (G 76,
6/196), (G 81, 4/202), (G 81, 5/202), (G
98, 3/222), (G 98, 6/224), (G 101, 1/226),
(G 122, 5/254), (G 124, 1/256), (G 135,
2/272), (G 140, 5/280), (G 149, 2/290), (G
153, 2/296), (SE 1, 34/332), (SE 7, 4/348),
(SE 8, 5/350), (SE 10, 2/352)

Câme: (TB 2, 1/52), (K 4, 39/66), (G
18, 8/118), (G 102, 1/228)

Câme-hâb: (G 43, 2/152), (G 61,
4/176), (G 102, 1/228)

Câmeler biçinmek: (G 18, 8/118)

Câme-i vakâr: (K 4, 39/66)

Câm-ı 'aşk: (G 81, 5/202), (G 153,
2/296)

Câm-ı Cem: (G 23, 1/124), (G 38,
2/146)

Câm-ı cemâl: (G 12, 1/108)

Câm-ı devlet: (G 3, 3/96)

Câm-ı dîde: (G 8, 2/102)

Câm-ı hakikat: (G 98, 6/224)

Câm-ı la'l: (G 5, 6/100), (G 76,
6/196), (G 81, 4/202), (SE 7, 4/348), (SE
8, 5/350)

Câm-ı leb: (G 98, 3/222)

Câm-ı meygede: (G 4, 3/98)

Câm-ı ruhsâr: (G 36, 2/144)

Câm-ı visâl: (G 4, 1/98)

Câmi': (G 91, 1/214), (G 101, 7/228),
(G 130, 2/264), (G 149, 5/292)

Câmi'a: ((MES, 7/82)

Câmi'-i hüsn: (G 91, 1/214), (G 101,
7/228), (G 130, 2/264), (G 149, 5/292)

Cân: (K 2, 6/42), (K 3, 12/46), (TB
1, 1/48), (K 5, 12/70), (K 5, 48/76), (MÛS,
4/80), (G 2, 1/94), (G 5, 4-7/100), (G 8,
1/102), (G 10, 6/106), (G 12, 1/108), (G
12, 6/110), (G 25, 4/128), (G 27, 1/130),
(G 34, 3/140), (G 36, 1-2-3/144), (G 41,
1/150) (G 42, 5-7/142), (G 50, 1/162), (G
60, 6/176), (G 66, 1/182), (G 75, 3/194),
(G 80, 1/200), (G 90, 1/212), (G 107,
3/236), (G 114, 5/244), (G 121, 2/254), (G
126, 4/260), (G 126, 7/260), (G 131,
7/266), (G 132, 5/268), (G 136, 5/274), (G
141, 4/280), (G 146, 4/288), (G 150,
3/292), (TH 2, 5/312), (TH 3, 4/314), (SE
1, 1/326), (SE 1, 20/328)

Cânân: (G 2, 1/94), (G 8, 1/102), (G
25, 4/128), (G 27, 1/130), (G 47, 7/158), (G
50, 1/162), (G 58, 3/172), (G 73, 7/192),
(G 80, 1/200), (G 81, 1/200), (G 85,

4/206), (G 90, 1/212), (G 100, 3/226), (G 108, 6/238), (G 110, 5/240), (G 121, 2/254), (G 126, 3/260), (G 126, 7/260), (G 130, 3/264), (G 139, 2/276), (G 147, 3/288), (G 152, 3/294)

Cân-bahş-ı hayât: (G 36, 3/144)

Cân-bahş-ı zülâl: (G 12, 6/110)

Cânib: (MES, 42/88)

Cânib-i maksûd: (MES, 42/88)

Cân-sûz: (G 42, 7/152)

Cân vermek: (K 5, 48/76), (SE 1, 24/330)

Cây: (K 5, 41/76), (G 4, 6/98), (G 23, 3/126), (G 69, 1/186), (G 95, 2/218), (G 95, 2/218), (G 159, 6/304), (TH 3, 6/316)

Cây-ı 'ibret: (G 23, 3/126)

Cebîn: (G32, 7/138), (G 75, 1/194), (G 97, 1/220), (G 105, 2/232), (G 133, 6/270)

Cebîn-i murâd: (G 32, 7/138)

Cebire bend: (TH 2, 3/310)

Cedel: (G 145, 3/286)

Cehâlet: (K 1, 15/26), (SE 1, 34/332)

Cehûl: (SE 1, 33/330)

Celî: (G 15, 2/112)

Celîl: (G 31, 3/136)

Cellâd: (G 10, 6/106)

Cellâd çeşm: (G 10, 6/106)

Cem: (G 23, 1/124), (G 38, 2/146)

Cemâ'ât: (K 1, BM 7/32)

Cemâl: (K 1, 35-36/28), (TB 2, 1/52), (K 5, 1/68), (K 5, 47/76), (G 10,

4/106), (G 12, 1/108), (G 26, 6/130), (G 29, 2/134), (G 40, 1/148), (G 63, 7/180), (G 66, 3/182), (G 70, 3/188), (G 79, 3/200), (G 85, 3/206), (G 88, 4/210), (G 105, 6/234), (G 134, 2/270), (G 140, 1/278), (G 159, 3/304), (MF, 5/320), (MF, 15/322), (MF, 16/322)

Cemâl-i yâr: (G 63, 7/180), (MF, 15/322), (MF, 16/322)

Cemîl: (KT/92)

Cemiyet: (G 13, 5/110), (G 25, 3/128), (G 31, 1/136), (G 36, 5/144), (G 126, 3/260)

Cemiyet-i diller: (G 13, 5/110), (G 126, 3/260)

Cemiyet-i hâtır: (G 25, 3/128)

Cemiyet-i şeyh: (G 31, 1/136)

Cemiyet-i zer: (G 36, 5/144)

Cenâb-ı hazret-i Mevlâ: (K 1, BM 19/34), (G 132, 4/268)

Cenâb-ı Hüdâ: (G 21, 7/124)

Ceng: (MES, 65/92), (G 16, 1/144), (G 27, 5/132), (G 46, 1/156), (SE 5, 1/342), (SE 5, 3/342)

Ceng-âver: (G 16, 1/144)

Ceng ü cidâl: (MES, 65/92), (G 27, 5/132), (G 46, 1/156)

Cennet: (K 1, 38/28), (K 1, BM 17/32), (K 1, BM 48/38), (K 3, 11/46), (G 29, 5/134), (G 36, 3/144), (G 74, 1/192), (G 120, 1/252), (G 125, 2/258), (G 150, 2/292), (TH 2, 7/312), (MF, 16/322)

Cennet-i Huld-ı Berîn: (G 29, 5/134)

Cennet-i kûy: (G 74, 1/192), (G 125, 2/258)

Cennet-i vasl: (G 36, 3/144), (TH 2, 7/312)

Cerh: (G 32, 2/138)

Cerr ü suâl eylemek: (TB 2, 5/56)

Cevher: (G 57, 4/172)

Cevr: (G 71, 6/190), (G 75, 3/194), (G 97, 9/222), (G 99, 7/224), (G 100, 4/226), (G 130, 4/266), (G 141, 1/280), (G 157, 1/300)

Cevr-i felek: (G 39, 6/148)

Cevr-i zamâne: (G 98, 1/222)

Cevr ü cefâ: (G 42, 1/150), (G 58, 1/172), (G 99, 7/224), (G 100, 4/226), (G 141, 1/280), (G 157, 1/300)

Ceyb: (K 5, 12/70), (MES, 14/84), (G 49, 1/160)

Ceyb-i fikr: (MES, 14/84)

Ceyb-i güftâr: (G 49, 1/160)

Ceyb-i hayâl: (K 5, 12/70)

Ceyş-i gam: (G 155, 2/298)

Ceyş-i Firenk: (K 4, 2/58)

Ceyş-i havâdis: (K 5, 10/70)

Ceyş-i üsret: (K 1, BM 24/34)

Cevânân: (G 25, 2/128)

Cezâ: (K 5, 41/76)

Cibril: (K 1, BM 11/32)

Cibâl: (MES, 35/88)

Cidâl: (MES, 65/92), (G 27, 5/132), (G 46, 1/156)

Ciğer: (MES, 61/92), (G 38, 1/146), (G 61, 1/176), (G 113, 1/242)

Cihâd: (SE 5, 1/342)

Cihân: (K 1, 12/24), (K 1, 33/28), (K 1, BM 63/40), (TB 2, 2/52), (TB II, 3/54), (TB 2, 5/56), (TB 2, 7/56), (K 5, 14/70), (G 1, 2/94), (G 10, 7/106), (G 40, 1/148) (G 42, 6/152), (45, 7/156), (G 50, 1/162), (G 51, 2/164), (53, 1/166), (G 55, 6/170), (G 56, 6/170), (G 56, 7/170), (G 58, 9/172), (G 94, 5/218), (G 113, 6/244), (G 117, 4/248), (G 122, 2/254), (G 132, 6/268), (TH 2, 3/310), (SE 1, 20/328), (SE 11, 6/354), (SE 12, 1/356)

Cihân-ârâ: (SE 1, 20/328)

Cihân mülkü: (TB 2, 7/56)

Cihet: (MES, 7/82)

Cilâ: (G 16, 6/106)

Cilve: (G 18, 6/118), (G 37, 1/144), (G 95, 5/218)

Cilve-geh: (G 37, 1/144), (G 95, 5/218)

Cilve-ger: (G 18, 6/118)

Cinâyet: (K 1, BM 42/36)

Cismi hâk etmek: (G 26, 7/130)

Cism-i nizâr: (G 12, 5/100)

Cû: (G 4, 5/98), (G 119, 3/252)

Cûd: (K 5, 20/72), (G 23, 2/124), (G 67, 6/184)

Cûş eylemek: (G 19, 1/120), (G 126, 1/260)

Cûş u hurûş: (K 1, 22/26)

Cûy: (K 4, 5/58), (K 4, 30/64), (G 33, 2/140), (G 34, 1/140), (G 100, 6/226),

(G 122, 3/254), (G 133, 3/268), (MR, 2/318)

Cûy-bâr: (K 4, 5/58), (K 4, 30/64),

(G 100, 6/226), (MF, 16/322)

Cûy-bâr-ı eşk: (G 100, 6/226)

Cûy-ı eşk: (G 34, 1/140)

Cûy-ı revân: (MR, 2/318)

Cûy-ı sirişk: (G 33, 2/140), (G 133, 3/268)

Cühelâ: (G 63, 5/180)

Cülûs: (SE 2, 6/334), (SE 2, 23/336)

Cünd: (K 1, BM 23/34), (K + 28/34), (K 5, 36/74), (SE 1, 11/328)

Cünd-i 'irfân: (SE 1, 11/328)

Cünd-i İslâm: (SE 5, 2/342)

Cünd-i 'itâşe: (K 1, BM 23/34)

Cünd-i melâike: (K 1, BM 28/34)

Cünd-i şâh: (K 5, 36/74)

Cünûn: (K 1, 9/24), (G 60, 5/176), (G 66, 3/182), (G 95, 1/218), (G 124, 7/258)

Cür'a: (G 5, 3/100)

Cürm: (K 1, BM 42/36), (K 1, BM 49/38), (K 2, 9/42), (K 2, 10/42), (TB 2, 6-7/56), (G 110, 6/240), (G 142, 1/282)

Cüz-i lâ-yetecezzâ: (G 110, 4/240)

-C-

Çâh: (K 1, 40/30), (G 1, 4/94), (G 127, 3/260)

Çâh-ı mekr: (G 1, 4/94)

Çâh-ı zekan: (G 127, 3/260)

Çâh-ı zemzem: (K 1, 40/30)

Çâkerâne: (K 1, BM 55/40)

Çâr-çeşm: (K 1, 13/24)

Çâre aramak: (G 14, 4/112)

Çâre bilmek: (G 9, 7/106)

Çâre olmak: (G9, 5/104)

Çâre sormak: (G 5, 6/100)

Çarh: (K 1, BM 10/32), (K 4, 43/66),

(K 5, 9/70), (MÛS, 4/80), (MES, 63-65/92), (G 3, 1/92), (G 9, 2/104), (G 34, 4/140), (G 51, 2/164), (G 59, 6/174), (G 67, 4/184), (G 97, 1/220), (G 118, 3/250), (G 131, 5/266), (MR, 4/318), (SE 3, 1/336)

Çarh-ı nâ-mülâyim: (G 118, 3/250)

Çarh-ı kebûdî: (K 4, 43/66)

Çarh-ı nâ-hemvâr: (K 5, 9/70)

Çarhın elinden feryâd eylemek:

(MES, 63/96)

Çarh-ı sitemkâr: (G 9, 2/104)

Çarh ile ceng ü cidâl eylemek:

(MES, 65/92)

Çâr-rûkn-i Ka'be: (K 2, 3/42)

Çâr-sû (çarşı): (G 122, 6/256), (G 142, 5/282), (SE 3, 1/336), (SE 3, 17/340)

Çâr-tâk-ı semâ: (K 1, 42/30)

Çâr-yâr: (K 2, 3/42), (K 3, 2/44), (K 3, 1646), (MF, 23/324)

Çeb: (G 104, 3/232), (G 118, 3/250)

Çegâne: (G61, 2/176)

Çemen: (K 1, BM 17-18/32), (K 4, 27-29/64), (MES, 59/92), (G 17, 6/116), (G 22, 2/124), (G 26, 4/130), (G 56,

2/170), (G 71, 1/188), (G 72, 6/190), (G 99, 3/224), (G 102, 2/228), (G 102, 5/228), (G 106, 5/234), (G 108, 2/236), (G 120, 1/252), (G 127, 4/262), (G 136, 1/272), (G 153, 1/296), (G 157, 5/300), (G 158, 1/302), (TH 3, 5/316), (TH 3, 6/316)

Çemen bezmi: (G 26, 4/130)

Çemenzâr-ı cennet: (K 1, BM 17/32)

Çemen iklimi: (G 102, 5/228)

Çemenistân: (G 109, 6/238), (G 114, 6/244), (TH 3, 2/314)

Çemenzâr-ı işve: (G 62, 7/178)

Çemen zevki: (G 17, 6/116)

Çeng: (G 61, 2/176)

Çengî: (G 77, 5/198)

Çengîz: (MES, 31/86)

Çeng ü çegâne: (G 61, 2/176)

Çerâgâh: (G 85, 2/206)

Çerâgâh-ı Hitâ: (G 85, 2/206)

Çerâğ: (G 89, 6/212), (G 108, 7/238)

Çespân: (K 4, 39/66)

Çeşm: (K 1, 12-13/24), (K 1, BM 15/32), (K 4, 33/64), (G 6, 1/100), (G 10, 6/100), (G 13, 1/110), (G 19, 1/120), (G 20, 1/120), (G 22, 5/124), (G 34, 5/142), (G 38, 1-6/146), (G 39, 2/146), (G 62, 8/178), (G 73, 2/192), (G 73, 4/192), (G 76, 3/196), (G 78, 4/198), (G 82, 4/202), (G 85, 2/206), (G 89, 3/212), (G 94, 4/218), (G 101, 2/226), (G 101, 3/226), (G 103, 1/230), (G 103, 3/230), (G 106, 3/234), (G 108, 5/238), (G 112, 2/242), (G 113, 1/242), (G 114, 1/244), (TH 1, 1/246), (TH

1, 3/248), (G 119, 3/252), (G 120, 3/252), (G 121, 4/254), (G 130, 5/266), (G, (G 157, 3/300) 146, 3/286), (G 149, 3/292), (G 156, 7/300), (SE 3, 10/338), (SE 5, 1/342), (SE 7, 1/348), (SE 9, 1/350)

Çeşme-sâr: (K 4, 27/64)

Çeşm-i basîret: (G 120, 3/252)

Çeşm-i bîmâr: (G 89, 3/212)

Çeşm-i cihân: (K 1, 12-13/24)

Çeşm-i dildâr: (G 73, 4/192), (G 101, 3/226)

Çeşm-i gammaz: (G 6, 1/100)

Çeşm-i gazâlân-ı şîve: (G 62, 8/178)

Çeşm-i hasûd: (G 34, 5/140)

Çeşm-i hayâl: (G 103, 1/230)

Çeşm-i intizâr: (K 4, 33/64)

Çeşm-i siyâh: (G 20, 1/120), (G 38, 1/146), (G 39, 2/146), (G 78, 4/198)

Çeşm-i ter: (G 94, 4/218)

Çeşm-i yâr: (G 73, 2/192)

Çevgân: (MES, 11/84)

Çin (ülke): (G 3, 4/96), (G 42, 2/150), (G 109, 4/238), (G 134, 3/270), (MF, 22/324)

Çirk-âb: (TB 2, 6756), (G 39, 4/148)

Çirk-âb-ı günâh: (TB 2, 6756)

Çirk-âb-ı riyâ: (G 39, 4/148)

Çün ü çerâ: (K 1, BM 50/38)

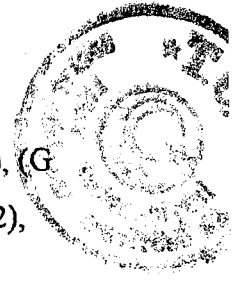
-D-

Dâd-girâ: (K 5, 24/72)

Dâd-hâh: (K 1, BM 21/34)
 Dâd- Hakk: (K 1, 9/24)
 Dâd-res olmak: (K 5, 14/70), (SE 3, 14/338)
 Dâd u sited: (G 15, 6/114)
 Dâğ : (K 5, 45/76), (MES, 61/90), (G 6, 5/100), (G 12, 3/110), (G 13, 2/110), (G 22, 4/124), (G 33, 3/140), (G 45, 3/146), (G 55, 5/170), (G 69, 1/186), (G 69, 4/188), (G 76, 2/196), (G 83, 1/204), (G 89, 4/212), (G 94, /218), (G 107, 5/236), (G 108, 6/238), (G 109, 5/238), (G 117, 3/248), (G 127, 6/262), (G 131, 3/266), (G 138, 5/276), (G 144, 6/284), (G 151, 4/294), (MR, 2/318), (MF, 3/320), (SE 8, 4/350), (SE 9, 3/350)
 Dâğ-ı derûn: (G 109, 5/238)
 Dâğ-ı dil: (G 12, 3/110), (SE 8, 4/350)
 Dâğ-ı hasret: (G 76, 2/196), (G 94, /218)
 Dâğ-ı sîne-i eflâk: (G45, 3/156)
 Dâğ-ı sûz-ı 'aşk: (G 13, 2/110)
 Dâire-i 'âlem: (G 2, 2/94), (G 147, 5/288)
 Dâire-i bezm-i şarâb: (G 123, 3/256)
 Dâire-i câm-ı devlet: (G 3, 3/96)
 Dâire-i zülf: (G 38, 3/146)
 Dalâlet: (K 1, 17/26)
 Dâl olmak: (MES, 45/88)
 Dâm: (G 7, 4/102), (G 43, 6/152), (G 81, 6/202), (TH 1, 3/248), (G 123, 2/256),

(G 123, 3/256), (G 129, 6/264), (MF, 6/320), (SE 9, 5/352)
 Dâmâd: (G 59, 4/174)
 Dâmân: (K 4, 34/64), (G 44, 7/154), (G 90, 3/212)
 Dâmân-ı i'tizâr: (K 4, 34/64)
 Dâmen: (K 1, BM 53/38), (K 4, 15/60), (K 4, 34/64), (G 31, 6/136), (G 50, 5/152), (G 120, 4/252), (G 130, 5/266), (G 154, 3/298), (G 156, 4/300)
 Dâmenine düşmek: (G 31, 6/136)
 Dâmen-i resûl: (K 1, BM 53/38)
 Damgâ: (G 69, 4/188), (G 94, 6/218)
 Damgâ-yı 'aşk: (G 94, /218)
 Dâm-ı zülf: (G 7, 4/102), (MF, 6/320)
 Dânâ: (K 1, 27/28), (G 54, 6/168), (G 68, 5/186), (G 82, 6/202), (G 84, 1/204), (G 95, 6/218), (SE 1, 20/328), (SE 5, 6/344)
 Dânâ-yı 'aşk: (G 95, 6/218)
 Dânâ-yı remz-i 'ilm: (K 1, 27/28)
 Dâne: (G 7, 4/102), (G 47, 2/158), (G 81, 6/202), (G 120, 2/252), (G 129, 6/264), (MF, 6/320), (SE 9, 5/352)
 Dâne-i 'arak: (G 29, 3/134)
 Dârâ: (SE 2, 11/334)
 Darb-ı mesel: (SE 1, 1/326)
 Dâr u diyâr: (TB 2, 3/54)
 Dârû: (G 27, 1/130), (G 157, 6/300), (TH 2, 3/310)
 Dârû-yı şifâ: (G 27, 1/130)
 Dâsitân – Destân – Dâstân: (G

50,7/162), (G 76, 5/196), (G 121, 5/254),
(SE 8, 4/350)

Dâver: (K 4, 37-39/66), (SE 5,
6/344)

Da'vet: (K 1, BM 4/30)

Dâye: (MES, 13/84), (G 150, 2/292)

Dâz-i intibâh-i ruh: (G 29, 7/134)
(G 118, 3/250)

Debistân: (K 4, 42/66), (MES, 4/82),
(G 59, 3/174)

Debistân-i bâğ: (K 4, 42/66)

Debistân-i hüner: (MES, 4/82)

Deeb-i bezm-i ahd: (G 118, 4/250)

Def '-i gam: (TB 1, 2/48), (G 5,
6/100), (G 59, 4/174), (G 145, 7/286)

Defter-i a'mâl: (K 1, BM 42/36), (TB
2, /56), (G 110, 2/240), (G 142, 5/282)

Dehân: (TB 1, 1/48), (TB 1, 3-5/50),
(G 18, 7/118), (G 50, 4/162), (G 57,
2/170), (G 99, 1/224), (G 109, 3/238), (G
110, 4/240), (G 113, 5/244), (G 119,
2/250), (G 121, 1/254), (G 137, 5/274), (G
140, 5/280), (G 155, 3/298), (G 159,
5/304), (SE 6, 2/346), (SE 8, 3/350), (SE 9,
4/350), (SE 11, 8/354)

Dehân-i ma'rifet: (G18, 7/118)

Dehân-i yâr: (G 57, 2/170)

Dehen : (G-T, 4/22), (G 11, 3/108),
(G 12, 6/110), (G 52, 4/166), (G 71,
1/188), (G 77, 3/196), (G 85, 5/206), (G
87, 3/208), (G 87, 5/208), (G 127, 2/260),
(G 136, 5/274), (G 137, 2/274), (G 148,
3/290)

Dehr: (K 4, 22/62), (MÛS,1/78),
(MÛS, 4/80), (G 3, 2/96), (G 5, 5/100), (G
25, 1/128), (G 49, 1/160), (G 50, 5/162),
(G 57, 3/172), (G 97, 9/222), (G 100,
1/226) (G 117, 6/250), (G 122, 3/254), (G
125, 6/258), (G 127, 5/262), (G 138,
2/276), (G 138, 7/276), (SE 2, 2/332), (SE
2, 10/334)

Dehr-i cefâ-perver-i gaddâr: (MÛS,
4/80)

Dehr-i fâni: (G 3, 2/96)

Dehr-i sitemkâr: (MÛS, 1/78)

Dehşet: (K 1, BM 50/38)

Defîl: (K 3, 6/44)

Dellâk: (G 45, 5/156)

Dendân: (G 120, 5/252)

Dem: (G 9, 2/104), (G 10, 1/106), (G
22, 5/124), (G 31, 1/136), (G 35, 2/142),
(G 40, 7/148), (G 41, 2/150), (G 44, 6-
7/154), (G 47, 3/158), (G 48, 7/160), (G
51, 5/164), (G 53, 7/166), (G 92, 5/216),
(G 98, 3/222), (TH 1, 2/246), (G 118,
1/250), (G 129, 1/264), (G 131, 2/266), (G
133, 5/270), (G 133, 7/270), (G 146,
5/288), (G 155, 4/298), (G 156, 3/300), (G
158, 6/302), (TH 3, 5/316), (SE 6, 7/346)

Dem-â-dem: (G 35, 2/142)

Dem-beste: (K 1, BM 50/38), (G 33,
5/140), (G 119, 2/250), (G 129, 3/264)

Dem-beste-i gam: (G 119, 2/250)

Dem-i fursat: (G 48, 7/160)

Dem-i visâl: (G 129, 1/264)

Dem vurmak: (G 146, 5/288)

Der: (G 60, 3/174), (G 68, 6/186), (G 142, 7/282), (G 152, 1/294), (G 153, 3/296), (MF, 19/324), (SE 1, 19/328)

Derbend: (G 117, 7/250), (G 118, 1/250)

Derbend-i 'aşk: (G 118, 1/250)

Ders-i 'aşk: (G 72, 6/190)

Der-i Mevlâ: (G 142, 7/282)

Der ü dîvâr: (G 60, 3/174), (G 153, 3/296), (SE 1, 19/328)

Derc-i esrâr: (G 49, 6/162)

Derd: (K 2, 7-10/42), (MES, 50/90), (G 6, 5/100), (G 6, 7/102), (G 23, 8/126), (G 26, 5/130), (G 28, 2/132), (G 73, 3/192), (G 81, 1/200), (G 89, 3/212), (G 112, 1/242), (G 114, 1/244), (TH 1, 1/246), (TH 1, 4/248), (G 152, 5/294), (G 156, 6/300), (G 157, 5/300), (SE 3, 7/338), (SE 10, 7/352)

Derd-i 'aşk: (G 6, 5/100), (G 112, 1/242)

Derd-i cürm: (K 2, 10/42)

Derd-i dil: (G 114, 1/244), (TH 1, 4/248),

Derd-i dırâz-ı 'aşk: (G 28, 2/130)

Derd-i mendân: (K 2, 7/42)

Derd ü gam: (G 23, 8/126)

Derd yanmak: (SE 3, 7/338)

Deri: (MES, 45/88)

Dergeh: (G 2, 5/96), (SE 2, 13/334)

Dergeh-i 'âlem: (G 2, 5/96)

Dermân: (K 2, 7/42), (MÛS, 5/80)

Dermân-ı şefa'ât: (K 2, 7/42)

Derûn: (K 1, 19/26), (TB 2, 2/52), (MES, 62/92), (G 1, 4/94), (G 7, 3/102), (G 12, 3/110), (G 45, 1/156), (G 52, 7/166), (G 61, 5/176), (G 63, 2/178), (G 76, 2/196), (G 81, 1/200), (G 94, 3/218), (G 98, 2/222), (G 109, 5/238), (G 128, 1/262), (G 128, 3/262), (G 141, 7/280), (G 144, 4/284), (G 144, 6/284), (G 151, 4/294), (MF, 12/322)

Derûn-ı kemân: (G 98, 2/222)

Derûn-ı sîne: (G 76, 2/196)

Dervîş: (G 103, 8/230), (MF, 9/322)

Deryâ: (K 1, 22/26), (K 4, 19/62), (G 23, 6/126), (G 34, 1/140), (G 69, 7/188), (G 130, 1/264), (G 131, 7/266), (G 134, 7/270), (G 157, 3/300) (SE 3, 4/338)

Deryâ-nevâl: (K 4, 19/62)

Deryâ-yı rahmet: (K 1, 22/26)

Der-zencîr eylemek: (K 5, 40/76)

Dest: (K 1, BM 54/38), (K 4, 19-20/62), (K 4, 24-26/62), (K 4, 42/66), (G 11, 2/108), (G 16, 1-3/114), (G 31, 6/136), (G 51, 5/164), (G 66, 5/184), (G 96, 4/220), (G 98, 6/224), (G 119, 4/252), (G 143, 6/284), (MF, 4/320), (MF, 8/320)

Destâr: (K 4, 40/60), (K 5, 11/70), (MES 16/84), (G 88, 6/210), (SE 1, 38/332)

Destâr-ı i'tibâr: (K 4, 40/68)

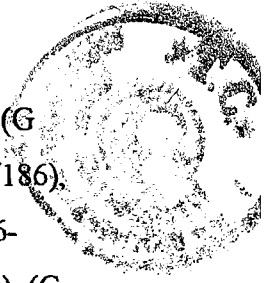
Dest-i kazâ: (MF, 4/320), (MF, 8/320)

Destâr-ı vakâr: (MES, 16/84)

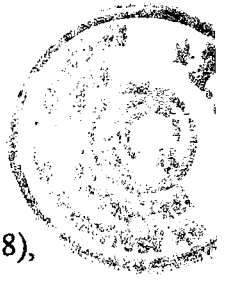
Dest-gâh: (G 110, 7/240)

Dest-gîr olmak: (G 31, 6/136), (G 145, 3/286)
 Dest-i atâ: (G 143, 6/284)
 Dest-i kerem-pâş: (K 4, 19/62)
 Destine girmek: (G 16,3/114)
 Dest-i tazarru': (K 1, BM 54/38)
 Deşt: (K 4, 41/66), (G 46, 6/158), (G 67, 2/184), (G 92, 4/214), (G 94, 3/218), (TH 1, 3/248), (G 119, 5/252)
 Deşt-i emel: (G 94, 3/218), (G 119, 5/252)
 Deşt-i hüsn: (G 46, 6/158)
 Deşt-i kemâl: (K 4, 41/66)
 Deşt-i pehnâ-yı muhabbet: (G 67, 2/184)
 Devâ: (K 2, 7/42), (G 3, 6/96), (G 6, 5/100), (G 21, 5/122), (G 57, 4/172), (G 62, 5/178), (G 141, 5/280), (G 157, 6/300)
 Devât: (G 145, 6/286)
 Devâ-yı nâz: (G 62, 5/178)
 Devlet: (K 4, 45/66), (K 5, 18/70), (G 3, 3/96), (G 16, 1...4/114), (G 16, 5...7/116), (G 51, 1/164), (G 57, 3/172), (G 64, 1/180), (G 65, 2/182), (G 68, 7/186), (G 85, 6/206), (G 101, 5/228), (G 112, /242), (SE 2, 9/334), (SE 3, 14/338)
 Devlet-i 'aşk: (G 85, 6/206)
 Devlet-i dünyâ: (G 16, 4/114), (G 51, 1/164)
 Devlet-i hüsn: (G 101, 5/228)
 Devrân: (K5, 15/60), (MES, 57/90), (G 25, 6/128), (G 27, 2/130), (G 48,

7/160), (G 131, 5/266), (G 145, 7/286), (TH 2, 6/312), (SE 10, 2/352)
 Devr: (K 4, 43/66), (K 5, 14/70), (MES, 57/90), (G 9, 2/104), (G 18, 1/118), (G 50, 3/160), (G 129, 4/264), (G 140, 7/280), (G 157, 5/300), (TH 2, 6/312), (SE 1, 28/330)
 Devr-i dâim: (K 5, 14/70)
 Devr-i dünyâ: (TH 2, 6/312)
 Devr-i felek: (MES, 57/90)
 Devr-i hatt: (G 157, 5/300)
 Devri hilâf üzre olmak: (G 9, 2/104)
 Devr-i ruhsâr: (G 50, 3/162)
 Devr-i zemân-ı ma'rifet: (G 18, 1/118)
 Devr-i zamâne: (K 5, 22/72)
 Deyr-i nifâk: (G 115, 3/246)
 Dibâ: (TB 2, 3/54)
 Dibâce: (G 2, 6/96)
 Dibâce-i dîvân: (G 2, 6/96)
 Didâr: (K 5, 2/68), (G 36, 4/144), (G 147, 3/288), (SE 1, 27/330)
 Didâr-ı dilber: (G36, 4/144)
 Dîde: (MES, 49/90), (G 4, 5/98), (G 8, 2/102), (G 13, 1/110), (G 55, 4/170), (G 61, 1/176), (G 67, 7/184), (G 69, 2/186), (G 72, 4/190), (G 82, 3/202), (G 103, 4/230), (G 126, 1/260), (G 134, 3/270), (G 158, 2/302), (MR, 1/316), (SE 1, 13/328), (SE 2, 4/334), (SE 2, 13/334), (SE 7, 3/348)
 Dîde-i binâ: (G 82, 3/202)
 Dîde-i encüm: (SE 1, 13/328)

Dîde-i hâb: (MES, 49/90)
 Dîde-i 'ibret: (MR, 1/316)
 Dîde-i şehlâ: (G 134, 3/270)
 Dîde-i ter: (G 61, 1/176)
 Diken: (G 127, 5/262)
 Dil (tat alma organı): (G 32, 8/138)
 Dil: (K 1, 1/22), (K 1, 5/24), (K 1, 19/2), (K 1, BM 43/38), (K 1, BM 54/38), (K 2, 6/42), (TB 1, 5/50), (K 4, 2/64), (K 4, 37/66), (K 5, 1-8/68), (K 5, 15/70), (K 5, <4/76), (MÜS, 3-4-6/80), (K 4, 23/62), (TB 1, 4/50), (MES, 1-6/82), (MES, 18-19/84), (MES, 53-55/90), (MES, 60-63/92), (G 1, 5/94), (G 3, 7/98), (G 4, 2/98), (G 5, 1/98), (G 5, 4-6-7/100), (G 7, 1/102), (G 8, 1/102), (G 9, 1-4-6/104), (G 10, 1-2-3/106), (G 12, 1/108), (G 12, 3/110), (G 13, 3-4-5/110), (G 16, 3-5/116), (G 18, 6/118), (G 19, 4/120), (G 20, 2/120), (G 22, /124), (G 24, 1/126), (G 24, 4/128), (G 25, 2-3/128), (G 27, 1/130), (G 28, 1-4/132), (G 30, 1/134), (G 31, 5/136), (G 32, 9/138), (G 33, 1-4/140), (G 35, 3-5/142), (G 37, 1-4/144), (G 38, 1-3/146), (G 39, 5/148), (G 40, 2/148), (G 41, 2-3/150), (G 42, 7/152), (G 43, 3/152), (G 44, 3/154), (G 45, 1-4/156), (G 46, 3/156), (G 46, 6-7/158), (G 47, 3-6-7/158), (G 48, 5/160), (G 49, 2/160), (G 50, 2-3/162), (G 51, 3/164), (G 52, 1-3-5-6/166), (G 53, 3-4/166), (G 54, 5/168), (G 55, 1-2/168), (G 56, 1-3/170), (G 58, 1/172), (G 59, 3/174), (G 60, 5-7/176), (G 62, 3-7/178), (G 63, 1-4/178), (G 65, 3/182), (G 66, 2/182), (G 66, 5/184), (G 67, 2-3/184), (G 69, 1/186), (G 70, 2/188), (G 71, 4/190), (G 71, 6-7/190), (G 72, 2-3/190), (G 72, 5/190), (G 73, 2/192), (G 73, 4/192), (G 73, 5/192), (G 73, 7/192), (G 74, 2/192), (G 74, 6/194), (G 75, 1-194), (G 75, 3-4-6/194), (G 76, 7/196), (G 78, 2/198), (G 79, 4/200), (G 81, 1/200), (G 81, 6/202), (G 83, 1/204), (G 83, 5/204), (G 84, 4/204), (G 85, 4-6-7/206), (G 87, 1-3/208), (G 87, 5/208), (G 87, 7/210), (G 88, 3/210), (G 89, 2/210), (G 89, 3/212), (G 89, 4/212), (G 89, 5/212), (G 90, 6/212), (G 91, 5/214), (G 92, 1/214), (G 92, 2/214), (G 92, 4/214), (G 93, 2/216), (G 95, 1/218), (G 95, 3/218), (G 96, 1/220), (G 97, 2/220), (G 97, 6/222), (G 97, 9/222), (G 98, 7/224), (G 99, 1/224), (G 100, 1/226), (G 100, 5/226), (G 101, 5/228), (G 101, 5/228), (G 104, 1/230), (G 104, 4/232), (G 104, 6/232), (G 106, 6/234), (G 107, 5/236), (G 107, 6/236), (G 108, 2/236), (G 108, 5/238), (G 112, 7/242), (G 114, 1/244), (G 114, 7/244), (TH 1, 1/246), (TH 1, 3/248), (TH 1, 4/248), (G 118, 3/250), (G 119, 6/252), (G 123, 5/256), (G 126, 3/260), (G 126, 6/260), (G 127, 3/260), (G 127, 6/262), (G 128, 4/262), (G 129, 1/264), (G 129, 6/264), (G 130, 2/264), (G 130, 4/266), (G 130, 5/266), (G 130, 6/266), (G 130, 7/266), (G 131, 3/266), (G 131, 6/266), (G 132, 4/268), (G 133, 1/268), (G

134, 3/270), (G 134, 6/270), (G 135, 1/272), (G 135, 6/272), (G 135, 7/272), (G 136, 4/274), (G 136, 7/274), (G 137, 4/274), (G 138, 1/276), (G 138, 6/276), (G 138, 7/276), (G 139, 1/276), (G 139, 5/278), (G 139, 7/278), (G 141, 3/280), (G 142, 6/282), (G 143, 1/282), (G 144, 5/284), (G 145, 3/286), (G 146, 2/286), (G 146, 3/286), (G 147, 4/288), (G 147, 7/288), (G 148, 1/290), (G 148, 2/290), (G 149, 4/292), (G 150, 3/292), (G 152, 1/294), (G 152, 2/294), (G 153, 4/296), (G 153, 6/296), (G 154, 3/298), (G 156, 6/300), (G 159, 5/304), (G 159, 6/304), (G 159, 7/304), (TH 2, 3/310), (TH 2, 5/312), (TH 2, 7/312), (TH 3, 1/314), (TH 3, 3/314), (TH 3, 5/316), (MR, 3/318), (MR, 4/318), (MF, 2/320), (MF, 21/324), (SE 1, 1/326), (SE 1, 3/326), (SE 1, 18/328), (SE 1, 20/328), (SE 1, 23/330), (SE 1, 27/330), (SE 2, 4/334), (SE 6, 7/346), (SE 7, 3/348), (SE 8, 4/350), (SE 9, 3/350), (SE 9, 5/352), (SE 10, 3/352), (SE 10, 6/352)

Dil-ârâ: (G 67, 3/184), (G 72, 5/190), (G 75, 7/194)

Dil-âgâh: (G 31, 5/136)

Dilber: (TB 1, 4/50), (G 36, 4/144), (G 51, 7/164), (G 99, 7/224), (G 144, 1/284), (TH 3, 2/314), (TH 3, 6/316)

Dilbeste: (G 118, 3/250)

Dil-cû: (G 73, 5/192)

Dildâr: (TB 1, 1/48), (TB 1, 3-5/50), (MÛS, 6/80), (MES, 31/86), (G 14, 5/112),

(G 28, 2/132), (G 32, 9/138), (G 52, 5/166), (G 69, 6/188), (G 75, 6/194), (G 83, 5/204), (G 101, 4/228), (G 102, 3/228), (G 114, 6/244), (G 127, 2/260), (G 131, 2/266), (G 152, 7/294), (G 153, 7/296), (G 156, 1/298), (MF, 2/320), (MF, 13/322), (SE 1, 23/330), (SE 8, 5/350)

Dilde âşinâ olmak: (G 4, 2/98)

Dilden dile düşmek: (G 139, 1/276)

Dil-dûz: (G 144, 5/284)

Dile sivâyı koymamak: (G 3, 7/96)

Dil-fikâr: (K 4, 23/62), (G 22, 4/124)

Dil-firîb: (G 25, 2/128), (G 74,

5/194)

Dil-fûtâde: (G 79, 4/200)

Dil-haste: (G 89, 3/212)

Dil-i âyine-mizâc: (G 24, 1/126)

Dil-i bî-çâre: (G 17, 3/116), (G 135,

7/272)

Dil-i bîmâr: (G 9, 4/104), (G 114,

1/244)

Dil-i dîvâne: (G 63, 1/178), (G 66, 2/182), (G 67, 2/184), (G 72, 2/190)

Dili gamdan âzâd olmak: (MES, 65/9)

Dil-i gam-hâr: (G 60, 5/176), (G 153, 6/296)

Dil-i gamzede: (G 104, 1/230)

Dil-i Leylâ-yı 'aşk: (G 95, 1/218)

Dil-i mecnûn: (G 75, 6/194)

Dil-mürde: (G 97, 2/220)

Dil-i nâlân: (G 37, 4/144)

Diline dolaşmak: (G 32, 8/138)

Dûş: (K 5, 11/70), (G 51, 1/164), (G 84, 1/204), (G 138, 5/276)

Dûş-i hûş: (K 5, 11/70)

Dûşine: (G 52, 2/164)

Dûzah: (G 49, 5/162), (G 128, 2/262)

Dûzah-ı hicr: (G 49, 5/162)

Dü-cihân: (K 1, BM 30/34)

Dünyâ: (K 1, 35/28), (TB 2, 1/52), (TB 2, 5/56), (G 16, 4/114), (G 21, 2/122), (G 25, 7/128), (G 45, 6/156), (G 51, 1/164), (G 54, 4/168), (G 70, 4/188), (G 82, 2/202), (G 82, 5/202), (G 107, 2/236), (G 139, 4/278), (TH 2, 6/312)

Dünyâ-yı denî: (TB 2, 1/52)

Dürr: (K 1, BM 30/34), (G 102, 2/228), (G 130, 1/264), (SE 1, 16/328), (SE 1, 28/330), (SE 4, 3/340), (SE 6, 1/346)

Dürr-i girân-mâye: (SE 1, 28/330)

Dürr-i şehvâr: (SE 1, 16/328)

Dürr-i jâle: (G 102, 2/228)

Dürr-i nâ-yâb: (G 130, 1/264), (SE 6, 1/346)

Dürr-i yektâ: (SE 4, 3/340)

Düş: (MES, 31/86), (G 70, 2/188)

Düşmen: (G 63, 1/178), (SE 2, 18/336), (SE 2, 22/336), (SE 3, 2/336), (SE 5, 1/342), (SE 5, 2/342), (SE 5, 3/342)

Düşnâm: (G 10, 2/134), (G 43, 5/152), (G 51, 3/164), (G 54, 4/166), (G 148, 3/290)

Dü-tâ etmek: (MES, 37/88)

Düzd: (K 5, 25/72), (G 58, 2/172)

-E-

Ebhâr: (SE 1, 28/330)

Ebi ümmî fidâke: (K 2, 6/46)

Ebkem: (TB 1, 2/48), (MES, 40/88)

Ebnâ: (MES, 38/88), (G 9, 7/106), (G 118, 4/250), (G 138, 3/276)

Ebnâ-yı tarîk: (MES, 38/88)

Ebnâ-yı zamân: (G 9, 9/104), (G 118, 4/250)

Ebr: (K 4, 13/60), (K 5, 20/72), (MF, 5/320)

Ebr-i cûd u kerem: (K 5, 20/72)

Ebrû: (G 11, 5/108), (G 18, 4/118), (G 42, 1/150), (G 58, 7/172), (G 63, 2/178), (G 70, 3/188), (G 73, 1/192), (G 80, 2/200), (G 85, 2/206), (G 88, 2/210), (G 91, 1/214), (G 97, 1/220), (G 99, 2/224), (G 101, 7/228), (G 103, 1/230), (G 104, 9/232), (G 105, 2/232), (G 121, 3/254), (G 130, 2/264), (G 131, 4/266), (G 136, 6/274), (G 140, 6/280), (G 149, 5/292), (MF, 7/320), (SE 1, 25/330), (SE 6, 5/346)

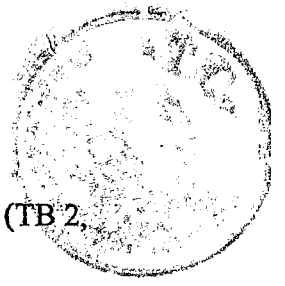
Ebruvân: (G 1, 3/94), (G 98, 4/222), (SE 8, 1/350), (SE 11, 1/354), (SE 11, 3/354)

Ebrû-yı hilâl: (G 88, 2/210)

Ebrû-yı kemân: (G 99, 2/224)

Ebrû-yı yâr: (G 97, 1/220), (SE 6, 5/346)

Ebu'l-beşer: (K 1, 38/28)

Ecel: (TB 2, 1/52), (TB 2, 4/54)
 Eczâ: (G 3, 6/96)
 Eczâ-yı Hindî: (G 3, 6/96)
 Edâ: (G 38, 7/146), (G 42, 7/152), (G 62, 1/178), (G 62, 1/180)
 Edâ-yı nâz: (G 62, 1/178)
 Edeb: (MES, 16/84), (G 11, 4/108), (G 125, 1/258)
 Edîb: (G 72, 6/190)
 Ednâ: (K 1, BM 58/40), (TB 2, 5/56)
 Efdâl-i mahlûk ba'de'l-enbiyâ: (K 3, 5/44)
 Efgân: (G 66, 7/184), (G 89, 1/210)
 Efkâr: (K 5, 7/68), (G 14, 1/112), (G 49, 2/160), (G 96, 6/220)
 Eflâk: (K 1, 42/30), (K 6, 50/78), (MES, 43/88), (G 26, 7/130), (G 44, 5/154), (G 45, 3/156), (G 82, 3/202), (G 156, 5/300), (SE 9, 3/350)
 Efsâne: (G 50, 7/162), (G 60, 5/176), (G 72, 1/190), (G 74, 7/194), (G 75, 6/194), (G 87, 4/208), (G 119, 7/252), (G 121, 5/254), (G 124, 6/258), (G 143, 2/282), (G 158, 6/302), (TH 2, 6/312)
 Efsâne-i 'aşk: (G 75, 6/194), (G 87, 4/208), (G 119, 7/252)
 Efsâne-i 'aşk-ı cünûn: (G 60, 5/176)
 Efser-i devlet: (G 16, 7/116)
 Efsûn: (G 103, 4/230), (G 136, 7/274)
 Ehl-i devlet: (G 64, 5/180)
 Ehl-i fesâd: (K 5, 40/76)
 Ehl-i hâl: (G 44, 6/158)

Ehl-i hevâ: (G 45, 5/156)
 Ehl-i hisâb: (K 1, BM 45/38), (TB 2, 3/54)
 Ehl-i hüner: (G 55, 6/170)
 Ehl-i îmân i'tikâdî: (K 3, 3/44)
 Ehl-i 'irfân: (MES, 30/86), (G 100, 7/226), (G 111, 5/242), (SE 1, 37/332)
 Ehl-i İslâm: (K 3, 18/48)
 Ehl-i kalem: (G 143, 5/284)
 Ehl-i kemâl: (G 82, 6/202), (G 97, 9/222), (G 105, 7/234), (G 127, 7/262) (G 136, 2/272)
 Ehl-i kerem: (MÜS, 6/80), (G 16, 3/114), (G 63, 6/180)
 Ehl-i mahşer: (K 1, BM 25/34)
 Ehl-i recâ: (K 2, 8/42)
 Ehl-i saâdet: (K 1, BM 16/32), (K 1, BM 34/36), (G 106, 7/234)
 Ehl-i safâ: (G 15, 3/114), (G 21, 6/124)
 Ehl-i sahâ: (G 64, 3/180)
 Ehl-i sûk: (SE 3, 3/336), (SE 3, 12/338)
 Ehl-i sünnet: (K 1, BM 35/36), (K 3, 16/46)
 Ehl-i temyîz: (MES, 31/86)
 Ehl-i vefâ: (G 54, 7/168), (TH 1, 3/248), (TH 2, 1/310)
 Ehl-i zevk: (G 95, 4/218)
 Ekrâd: (K 5, 26/72)
 Ekrem: (K 3, 5/44)
 El çekmek: (G 44, 6/154), (TH 2, 1-2-3-4/310)

Elem: (K 1, BM 43/38), (G 23, 1/124), (G 27,3/132), (G 38, 1/146), (G 93, 1/216), (MF, 2/320)

Elem-i 'aşk: (G 59, 2/174)

Elem-i hicr: (G 93, 1/216)

El-harbu sicâl: (SE 5, 2/342)

Elinden feryâd etmek: (MES, 63/92)

Elhân: (K 4, 10/60)

El-hâsil: (MES, 51/90)

Elif: (G 61, 3/176), (MU, 1/316)

Elif-kadd: (G 61, 3176)

Elif kâmet: (MU, 1/316)

El-kıssâ: (MES, 34/88)

El-manzâr: MES, 49/90)

Elmâs: (G 16, 7/116)

Emel: (G 12, 2/108), (32, 4-7/138) (G 53, 5/166), (G 62, 3/178), (G 69, 5/188), (G 84, 1-2/204), (G 94, 3/218), (G 107, 5/236), (G 119, 5/252), (G 135, 1/272), (MU, 3/316), (MF, 19/324), (SE 5, 7/344)

Emîn-i devlet: (K 5, 18/70)

Emîn-i vahy-i Hüdâ: (K 1, BM 3/30)

Emn ü amân: (K 5, 42/76), (SE 2, 9/334)

Enbân: (G 15, 1/112)

Enbiyâ: (K 1, 37/28), (K 1, BM 7-8-16/32), (K 1, BM 27/34), (K 1, BM 39/36), (K 3, 5/44), (K 4, 17/62)

Encâm-kâr: (G 97, 6/222)

Encüm: (SE 1, 13/328)

Encümen: (G 71, 1/188)

Endâze: (MES, 46/90)

Ender-kemîn: (G 118, 1/250)

Endîşe-i dil: (G 60, 7/176)

Engebîn: (G 32, 3/138)

Engûr: (SE 7, 4/348)

Engüşt-i hayâl: (MES, 12/84)

Enîn ü âh: (MES, 43/88)

Enîs: (MES, 54/90), (G 6, 7/102), (G 21, 7/124), (G 60, 7/176)

Enîs-i mihr-i cenâb-ı Hüdâ: (G 21, 7/124)

Ensâr: (SE 1, 36/332)

Envâr-ı Hakk: (K 1, 36/28)

Envâr-ı zikrullâh: (G 82, 5/202)

Er: (G 48, 1/160)

Erbâb: (K 1, BM 49/38), (MÜS, 8/80), (G 13, 3/110), (G 13, 7/112), (G 15, 4/114), (G 25, 7/128), (G 81, 7/202), (G 96, 7/220), (G 139, 2/276), (MF, 11/322)

Erbâb-ı câh: (MF, 11/322)

Erbâb-ı cürm: (K 1, BM 49/38)

Erbâb-ı dil: (G 13, 3/110)

Erbâb-ı himem: (MÜS, 8/80)

Erbâb-ı hüner: (G 96, 7/220)

Erbâb-ı 'irfân: (G 13, 7/112)

Erbâb-ı kemâl: (G 25, 7/128), (G 81, 7/202)

Erbâb-ı kerem: (G 15, 4/114)

Erkân-ı çâr-yâr bâ-safâ: (K 3, 6/46)

Erkân-ı safâ: (TB 2, 4/54)

Er-refik sümme tarîk: (MES, 22/86)

Ervâh: (K 1, BM 7/32), (K 3, 19/48)

Ervâh-ı enbiyâ-yı kirâm: (K 1, BM 7/32)

Esamm: (MES, 40/88)
 Esb: (K 4, 46/66), (MES, 25/86),
 (MES, 48/90), (G 118, 5/250)
 Esb-i harûn: (MES, 25/86)
 Esb-i murâd: (K 4, 46/66)
 Esb-rân: (G 118, 5/250)
 Esîr: (K 2, 5/42), (G 13, 6/110), (G
 23, 1/124), (G 46, 3/156), (G 65, 4/182),
 (G 73, 3/192), (G 89, 5/212), (SE 1,
 30/330)
 Esîr-i bâde: (G 23, 1/124)
 Esîr-i hatt ü hâl: (G 46, 3/156), (G
 73, 3/192)
 Esîr-i reh-zen-i İblis ü nefis: (G 65,
 4/182)
 Eslâf: (MES, 23/86), (MES, 29/86)
 Eslâf-ı kibâr: (MES, 23/86)
 Eslâf-ı ümem: (MES, 29/86)
 Esrâr: (k 4, 17/46), (KT/92), (G 3,
 7/98), (G 7, 3/102), (G 11, 4/108), (G 18,
 4/118), (G 49, 6/162), (G 52, 2/164), (G
 85, 1-5/206), (G 105, 7/234), (G 120,
 5/252), (G 121, 1/254), (G 139, 5/278), (G
 156, 1/298), (SE 1, 4/326)
 Esrâr-ı dehân: (G 121, 1/254)
 Esrâr-ı derûn: (G 7, 3/102)
 Esrâr-ı fahr-i kâinat: (K 3, 17/46)
 Esrâr-me'âni: (KT/92)
 Esrâr-ı muhabbet: (G 85, 1/206)
 Eş'âr: (K 5, 23/72), (G 49, 7/162),
 (G 52, 7/166), (G 117, 6/250), (G 135,
 7/272), (SE 1, 8/326)

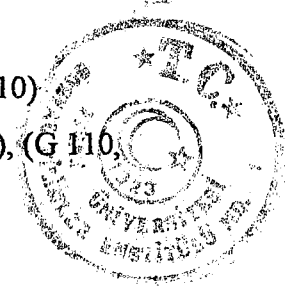
Eşk: (K 4, 30-36/64), (G 4, 5/98), (G
 10, 2/106), (G 13, 1/110), (G 24, 3/128),
 (G 34, 1/140), (G 44, 7/154), (G 50,
 5/162), (G 55, 4/170), (G 67, 7/184), (G
 68, 5/186), (G 86, 2/206), (G 87, 2/208),
 (G 94, 4/218), (G 99, 5/224), (G 100,
 6/226), (G 106, 3/234), (G 113, 1/242), (G
 113, 4/244), (G 117, 5/250), (G 119,
 3/252), (G 121, 4/254), (G 130, 5/266), (G
 130, 7/266), (G 144, 2/284), (G 150,
 4/292), (G 151, 4/294), (G 154, 5/298), (G
 157, 3/300), (G 157, 5/300), (TH 3, 4/314),
 (MR, 2/318), (SE 3, 10/338), (SE 7, 3/348)
 Eşk-bâr: (G 4, 5/98), (G 117, 5/250)
 Eşk-i çeşm: (G 13, 1/110), (G 94,
 4/218), (G 106, 3/234), (G 119, 3/252), (G
 121, 4/254), (G 130, 5/266), (G 157,
 3/300), (SE 3, 10/338)
 Eşk-i müdâm: (G 154, 5/298)
 Eşk-i nedâmet: (G 67, 7/184)
 Eşk-i riyâ: (G 86, 2/206)
 Eşk-i seylâb: (G 144, 2/284)
 Eşk-i ter: (G 10, 2/106), (G 55,
 4/170), (G 113, 1/242)
 Eşkiyâ: (K 5, 41/76)
 Etbâ': (K 3, 20/48)
 Etfâl: (K 4, 42/60)
 Etibbâ: (G 24, 2/126)
 "Etkâküm": (K 3, 5/44)
 Etvâr: (K 1, 4/24), (TB 2, 3/54)
 Evc-i gınâ-yı kanâ'at: (G 57, 3/172)
 Ev ednâ: (K 1, BM 14/32)
 Evliyâ: (K 3, 15/46)

Evrenk-i hilâfet: (K 3, 13/46)
 Eyyân: (G 15, 5/114)
 Eyyâm: (G 43, 8/154), (G 51, 1/164)
 Eyyûb (AS): (G 28, 2/132)
 Ezel: (MES, 3/82), (G 8, 1/102), (G 17,4/116), (G 38, 2/146), (G 42, 6/152), (G 94, 1/216), (G 106, 7/234), (G 118, 3/250), (G 145, 5/286)
 Ezhâr: (K 4, 10/60), (K 4, 41/66)
 Ezhâr faslı: (K 4, 10/60)
 Ezhâr-ı vasf: (K 4, 41/66)
 “Ez-hümâ fi-l-gâr”: (K 3, 6/44)
 Ezkâr: (SE 1, 9/326)

-F-

Fağfûr: (G 112, 3/242), (SE 7, 7/348)
 Fahr-i kâinât: (K 3, 17/46)
 Fahr-i Razî: (SE 1, 12/328)
 Fahriye: (K 1, BM 28/34)
 Fâide: (G 15, 2/112)
 Fakr ehli: (K 5, 21/72)
 Fâni: (G 3, 2/96), (G 142, 3/282)
 Fârûk: (K 3, 7/44), (SE 5, 5/344)
 Fârûk-ı a‘zam: (K 3, 7/44)
 Fasl-ı bahâr: (G 92, 3/214)
 Fasl-ı gül (G 50, 3/162), (G 121, 5/254), (G 122, 4/254)
 Fasl-ı nev-bahâr: (K 4, 43/66) (MF, 16/322)
 Faslu’l-hitâb-ı ruh: (G 29, 1/134)
 Fâtiha: (G 2, 6/96)

Fazl: (K 1, 10/24), (K 1, BM 53/38), (K 3, 6/44), (K 3, 20/48), (TB 2, 7/56) (K 4, 24/62), (G 129, 3/264), (SE 4, 1/340), (SE 4, 3/340)
 Fehm: (K 1, 10/24), (MES, 3/82), (G 19, 5/120)(G 49, 7/162)
 Felâtun: (K 4, 21/62), (G 126, 2/260), (TH 2, 3/310)
 Felek: (K 1, BM 5/30), (K 4, 15/60), (K 4, 23/62), (K 5, 14/70), (K 5, 24/72) (MES, 57/90), (G 5, 3/100), (G 6, 3/100), (G 15, 5/114), (G 21, 1/122), (G 39, 5-6/148), (G 42, 3/152), (G 43, 8/154), (G 51, 6/164), (G 53, 6-7/166), (G 54, 1/168), (G 61, 5/176), (G 63, 6/180), (G 69, 3/186), (G 70, 2/188), (G 72, 4/190), (G 96, 2/220), (G 100, 7/226), (G 104, 3/232), (G 111, 2/240), (G 126, 4/260), (G 129, 4/264), (G 138, 6/276), (G 140, 3/278), (G 140, 7/280), (G 143, 6/284), (G 151, 6/294), (G 159, 2/304), (SE 1, 13/328), (SE 1, 21/328), (SE 1, 28/330), (SE 1, 29/330), (SE 1, 33/330), (SE 11, 3/354), (SE 11, 9/354)
 Felek kadrâ: (K 5, 24/72)
 Fem: (K 4, 31/64)
 Fenâ: (G 23, 9/126), (G 45, 6/156), (G 64, 7/180), (G 65, 2/182), (G 122, 6/256), (G 142, 5/282), (G 156, 2/298)
 Fenâ-yı ‘aşk: (G 65, 2/182)
 Fenâ-ender-fenâ: (G 156, 2/298)
 Ferdâ: (G 14, 4/112), (G 126, 5/260)
 Ferd-i kâmil: (K 1, BM 28/34)

Ferhâd: (G 50, 7/162), (G 59, 2174),
(G 74, 7/194), (G 76, 5/196), (G 94,
2/216), (G 104, 8/232), (G 114, 4/244), (G
138, 2/276), (SE 8, 4/350)

Feridûn: (SE 2, 11/334)

Fermân: (K 1, BM 4/30), (G 44,
2/154), (G 108, 4/238), (G 111, 3/240),
(SE 1, 24/330)

Fermân-ı Zü'l-celâl: (K 1, BM 4/30)

Fersûde: (G 12, 5/110), (G 37, 144)

Ferş: (K 1, BM 40/36), (G 12, 5/110)

Ferş-i râh olmak: (G 12, 5/110)

Feryâd: (MES, 63/92), (G 43, 2/152),
(G 59, 1/174), (G 76, 5/196), (G 89, 1/210),
(G 104, 2/230), (G 114, 4/244), (G 145,
2/286), (G 153, 7/296), (G 155, 3/298),
(SE 3, 8/338), (SE 3, 16/340), (SE 9,
7/352)

Feryâd-ı bülbül: (G 76, 5/196)

Fesâd: (K 5, 2672), (K 5, 40/76)

Fesâhat: (K 1, 8/24)

Feth etmek: (K 3, 9-15/46), (SE 5,
2/342)

Feyz: (K 1, 3/24), (MES, 1/82),
(MES, 18/84), (G 12, 6/110), (G 36,
4/144), (G 67, 5/184), (G 110, 5/240), (G
128, 1/262), (G 130, 2/264), (G 156,
2/298), (SE 7, 5/348)

Feyz-i dâd- Hakk: (K 1, 3/24)

Feyz-i dil: (G 130, 2/264)

Feyz-i güftâr: (G 156, 2/298)

Feyz-i Hakk: (G 128, 1/262)

Feyz-i Hüda: (G 67, 5/184)

Feyz-i la'l-i leb: (G 12, 6/110)

Feyz-i tecelli: (G 36, 4/144), (G 110,
5/240), (SE 7, 5/348)

Fezâhat: (K 1, BM 53/38)

Fezâ-yı adem: (G 104, 5/232)

Fezâ-yı inâyet: (K 1, 21/26)

Fezâ-yı rızâ: (K 1, BM 37/36)

Fırka: (K 1, + 48/38)

Fitrât: (K 1, 6/24), (K 1, 27/28),
(MES, 15/84)

Fitrât-ı tâb'-i latîf: (MES, 15/84)

Figân: (G 1, 5/94), (G 107, 6/236)

Figâr: (G 22, 4/124)

Fikr: (MES, 14/84), (MES, 55/90),
(G 4, 6/98), (G 32, 2/138), (G 35, 3/142),
(G 64, 3/180), (G 69, 2/186), (G 69,
6/188), (G 97, 4/222), (TH 2, 2/310), (TH
3, 6/316), (MF, 14/322)

Fikret: (K 1, 19/26)

Fikr-i 'anberîn zülf: (G 4, 6/98)

Fikr-i dakîk: (G 69, 6/188)

Fikr-i gurûr: (G 64, 3/180)

Fikr-i lâ'l: (G 69, 2/186)

Fikr-i târ-ı 'anberîn: (G 35, 3/142)

Fikr ü teşvîş: (MES, 55/90)

Firâk: (MES, 53/90), (G 6, 4/100),
(G 13, 6/100), (G 54, 5/168), (G 93,
1/216), (G 98, 3/222), (G 119, 2/250), (G
133, 7/270), (MU, 2/316), (MF, 2/320),
(SE 10, 4/352), (SE 11, 1/354)

Firâk-ı ahbâb: (MES, 53/90)

Firâş: (G 143, 4/284)

Firâz-ı 'âlem: (G 64, 4/180)

Firengî: (G 16, 4/114)
 Firenk: (K 4, 2/58)
 Firkât: (MÛS, 6/80),
 Fiten-i gamze-i gammâz: (G 78,
 1/198)
 Fitne: (G 67, 1/184), (G 76, 1/196),
 (G 78, 1/198), (G 112, 2/242), (SE 3,
 9/338)
 Fitne-i âhir zamân: (G 76, 1/196)
 Furkân: (SE 1, 6/326)
 Fülk: (MES, 66/92), (G 131, 7/266)
 Fülk-i istiğfâr: (G 131, 7/266)
 Fûrûğ: (K 5, 51/78)
 Fûrûzân: (G 47, 4/158), (G 126,
 6/260), (TH 3, 1/314)
 Fûsûn: (TB 2, 2/52), (G 27, 6/132),
 (G 6, 1/100), (G 78, 1/198), (G 115,
 1/246), (SE 6, 6/346)
 Fûsûn-sâz: (G 6, 1/100)
 Fûtûh: (28, 1/132)
 Fûzelâ: (SE 1, 12/328)

-G-

Gabgab: (G 11, 1/108), (G 64,
 2/180), (G 125, 5/258)
 Gaddâr: (MÛS, 4/80), (G 63, 6/180),
 (G 155, 5/298), (SE 1, 29/330)
 Gaddâr felek: (G 63, 6/180)
 Gâfil olmak: (G 18, 1/118)
 Gaflet: (K 1, 15-16/26), (G 30,
 3/136)

Gâile: (MES, 37/88)
 Gâile-i berd-i şitâ: (MES, 37/88)
 Gam: (TB 1, 2/48), (TB 2, 3-4/54),
 (TB 2, 6/56), (K 5, 10-13/70), (MÛS,
 1/78), (MÛS, 4/80), (MES, 63/92), (G 1,
 6/94), (G 4, 1/98), (G 14, 4/112), (G 16,
 1/114), (G 22, 5/124), (G 23, 8/126), (G
 24, 2/126), (G 27, 2/130), (G 38, 1/146),
 (G 39, 6/142), (G 42, 6/152), (G 45, 4-
 7/156), (G 47, 1-3-5/158), (G 51, 1/164),
 (G 59, 2-4-7/174), (G 60, 5/174), (G 89,
 1/210), (G 89, 2/210), (G 89, 4/212), (G
 90, 2/212), (G 92, 3/214), (G 92, 7/216), (G
 93, 1/216), (G 97, 9/222), (G 100, 7/226),
 (G 101, 2/226), (G 101, 6/228) (G 104,
 1/230), (G 104, 4/232), (G 105, 3/232), (G
 108, 1/236), (G 108, 4/238), (G 112,
 7/242), (G 114, 7/244), (TH 1, 2/246), (TH
 1, 4/248), (G 119, 2/250), (G 127, 6/262),
 (G 141, 4/280), (G 143, 4/284), (G 145,
 7/286), (G 147, 5/288), (G 151, 2/292), (G
 151, 5/294), (G 153, 6/296), (G 155,
 2/298), (MR, 4/318), (SE 10, 2/352), (SE
 10, 3/352), (SE 11, 3/354), (SE 11, 5/354),
 (SE 11, 11/354)
 Gamdan azâd olmak: (MES, 63/92)
 Gam-gusâr: (G 92, 7/216), (G 151,
 2/292)
 Gam-hâne: (G 90, 2/212)
 Gam-hâr: (TB 2, 3/54), (TB 2, 6/56),
 (G 60, 5/176), (TH 1, 2/246), (G 153,
 6/296), (SE 3, 7/338)
 Gam-ı 'aşk: (G 127, 6/262)

Gam-ı bigâne: (G 45, 4/156)
 Gam-ı cevr-i zamân: (G 97, 9/222)
 Gam-ı dehr-i sitemkâr: (MÛS, 1/78)
 Gam-ı devrân: (G 27, 2/130)
 Gâm-ı devrân: (G 27, 2/130)
 Gam-ı eyyâm: (G 51, 1/164)
 Gam-ı ferdâ: (G 14, 4/112)
 Gam-ı gece: (G 143, 4/284)
 Gam-ı hicr: (G 22, 5/124), (G 89,
 2/210), (G 155, 2/298)
 Gam-ı hicrân-ı yâr: (TB 1, 2/48)
 Gam-ı pinhân: (G 114, 7/244)
 Gam-ı yâr: (G 47, 3/158)
 Gammâz: (G 6, 1/100), (G 146,
 1/286)
 Gam-nâk: (G 45, 7/156)
 Gam yememek: (G 59, 7/174), (G
 93, 1/216)
 Gamz: (K 1, 13/24)
 Gamze: (MÛS, 5/80), (G 6, 2/102),
 (G 9, 5/104), (G 10, 6/106), (G 14, 7/112),
 (G 23, 8/126), (G 27, 6/132), (G 38,
 1/146), (G 39, 1/146), (G 42, 4/152), (G
 50, 2/162), (G 52, 3/164), (G 55, 5/170),
 (G 58, 2/172), (G 62, 1-8/178), (G 65,
 1/182), (G 65, 7/182), (G 66, 1/182), (G
 67, 1/184), (G 67, 3/184), (G 71, 5/190),
 (G 73, 3-4/192), (G 77, 6/198), (G 78,
 1/198), (G 78, 4/198), (G 90, 1/212), (G 91,
 3/214), (G 92, 5/216), (G 99, 2/224), (G
 101, 3/226), (G 103, 3/230), (G 104,
 6/232), (G 106, 6/234), (G 110, 3/240), (G
 112, 2/242), (G 114, 2/244), (G 114,

5/244), (G 115, 2/246), (TH 1, 3/248), (G
 121, 3/254), (G 136, 3/272), (G 138,
 1/276), (G 138, 4/276), (G 141, 3/280), (G
 144, 1/284), (G 144, 5/284), (G 146,
 1/286), (G 146, 3/286), (G 152, 6/294), (G
 154, 2/296), (G 158, 7/302), (TH 3, 4/314),
 (MF, 3/320), (SE 7, 1/348), (SE 9, 1/350),
 (SE 11, 1/354) (SE 11, 7/354)

Gam-zede: (G 104, 1/230)

Gamze-i düzd: (G 58, 2/172)

Gamze-i gammâz: (G 78, 1/198), (G
 146, 1/286)

Gamze-i hunhâr: (MÛS, 5/80), (G 9,
 5/104)

Gamze-i hûn-rîz: (G 65, 7/182), (G
 101, 3/226), (G 110, 3/240), (G 114,
 5/244), (G 144, 1/284)

Gamze-i mestân: (G 27, 6/132), (G
 66, 1/182)

Gamze-i nâz: (G 114, 2/244)

Gamze-i yâre: (G 6, 2/100)

Gamzeler zahmı: (G 14, 7/112)

Ganî: (TB 2, 1/52), (TB 2, 5/56)

Gâret-i mâl: (K 5, 28/72)

Garîb: (K 2, + 13/32), (TB 2, 6/56),
 (G 6, 4/100), (G 71, 7/190), (G 72, 5/190),
 (G 92, 7/216), (G 109, 7/238)

Gark-ı hûn-âb: (G 89, 4/212)

Garka-i hûnâb-ı eşk: (K 4, 36/64)

Gark-ı çirk-âb-ı günâh: (TB 2, 6/56)

Gark-ı hûn olmak: (K 5, 25/76)

Gavâyet: (K 1, 18/26)

Gavvâs: (G 79, 5/200), (G 134, 7/270), (SE 1, 28/330)
 Gavvâs-ı felek: (SE 1, 28/330)
 Gavvâs-ı kalem: (G 134, 7/270)

Gayb: (G 51, 7/164), (G 128, 5/262)
 Gazâ: (K 3, 9/46), (SE 5, 5/344), (SE 5, 7/344)
 Gâze: (G 77, 4/198)
 Gazâlân: (G 62, 8/178)
 Gazel: (K 5, 43/76), (K 5, 49/78), (G 1, 7/94), (G 11, 7/108), (G 13, 7/112), (G 55, 6/170), (G 106, 7/234), (G 107, 7/236), (G 127, 7/262), (G 135, 7/272), (SE 1, 22/328)
 Gece: (G 40, 5/148), (G 43, 9/154), (G 47, 4/158), (G 69, 5/188), (G 71, 3/190), (G 90, 2/212), (G 100, 2/226), (G 143, 4/284), (G 148, 2/290), (SE 3, 8/338)
 Gedâ: (G-T, 6/22), (K 2, 1/42), (G 7, 5/102), (G 50, 6/162), (G 94, 5/218), (G 157, 2/300), (TH 2, 1/310)
 Gedâ-yı 'aşk: (G 50, 6/162), (G 94, 5/218)
 Gedâ-yı hakîr: (G-T, 6/22)
 Geştî-i Nûh: (K 1, 39/30)
 Genc: (K 1, 26/26), (G 15, 1/112), (G 25, 2/128), (G 36, 5/144), (G 39, 6/148), (G 47, 7/158), (G 48, 5/160), (G 82, 4/202), (G 85, 4/206), (G 108, 1/236), (G 143, 3/282), (SE 7, 2/348)
 Genc-i 'aşk: (G 48, 5/160)
 Genc-i ferâğ: (G 108, 1/236)

Genc-i hüsn: (G 25, 2/128), (SE 7, 2/348)
 Genc-i gam: (G 39, 6/148)
 Genc-i girân-mâye: (G 15, 1/112), (G 47, 7/158), (G 85, 4/206)
 Genc-i güzîde: (K 1, 26/26)
 Genc-i 'irfân: (G 36, 5/144)
 Genc-i Kârûn: (TB 2, 2/52)
 Gencîne: (G 23, 3/124), (G 66, 6/184)
 Gencîne-i dil: (G 66, 6/184)
 Gencîne-i Kârûn: (G 23, 3/124)
 Gencîne-i lâ-yufnâ: (TB 2, 5/56)
 Gerd: (G 37, 5/144), (G 45, 1/156), (G 67, 7/184), (G 121, 1/254)
 Gerdân olmak: (G 19, 2/120)
 Gerden: (G 14, 2/112), (G 23, 7/126), (G 33, 1/140), (G 38, 5/140), (G 98, 8/224), (G 102, 2/228), (G 150, 4/292), (MF, 6/320), (SE 7, 3/348), (SE 9, 4/350)
 Gerden-i kâfur: (G 14, 2/112), (G 98, 8/224), (MF, 6/320)
 Gerden-i sâf: (G 23, 7/126), (G 38, 5/146)
 Gerd-i leb: (G 121, 1/254)
 Gerd-i günâh: (G 37, 5/144), (G 67, 7/184)
 Gerd-i keder: (G 45, 1/156)
 Gerdîş: (G48, 7/160)
 Gerdîş-i devrân: (G48, 7/160)
 Gerdûn: (K 4, 35/64), (K 4, 39/66), (G 19, 2/120), (G 48, 5/160), (G 70,

3/188), (G 129, 5/264), (G 130, 6/266), (G 130, 7/266), (SE 1, 37/332)

Gerdûn-ı denî: (SE 1, 37/332)

Gerdûn-ı dîn: (K 4, 35/64), (G 130, 7/266)

Gerdûn-nazîr: (K 4 39/66)

Germ: (G 26, 2/130)

Germâbe: (G 26, 2/130), (G 45, 5/156), (G 114, 2/244)

Germ ülfet: (G 26, 2/130)

Geşt eylemek: (K 4, 46/66), (G 41, 4/150)

Geştî: (K 1, 39/30), (G 17, 3/116)

Geştî-i yemm-i 'aşk: (G 17, 3/116)

Geştzâr-ı emel: (G 32, 4/138)

Gevher: (K 4, 7-15/60), (K 4, 40/66), (K 5, 20/72), (K 5, 43/76), (G 13, 1/110), (G 36, 5/144), (G 49, 6/162), (G 81, 7/202), (G 117, 6/250), (G 120, 5/252), (G 134, 7/270), (MF, 20/324)

Gevher-bâr: (K 5, 43/76)

Gevher-i esrâr: (G 120, 5/252)

Gevher-i 'ilm ü hüner: (G 36, 5/144), (G 49, 6/162)

Gevher-i 'irfân: (G 81, 7/202)

Gevher-i kân-ı Bedehşân: (G 13, 1/110)

Gevher-i şehvâr: (K 4, /60), (K 5, 20/72)

Gezend eylemek: (G 53, 4/166), (G 122, 6/256)

Gibtâ: (K 5, 24/72), (G 45, 2/156)

Gibte-geh-i kibâr: (K 5, 24/72)

Gidâ: (TH 2, 5/312)

Ginâ: (G 21, 6/124), (G 57, 3/172)

Gilâf: (G 91, 3/214), (G 110, 3/240)

Girân-ı sühen: (G 20, 4/122)

Girân-mâye: (G 15, 1/112), (G 47, 7/158), (G 85, 4/206), (SE 1, 28/330)

Gird-i båd: (G 25, 6/128), (G 35, 1/142)

Gird-i lâ'î-i nâb: (SE 7, 2/348)

Gird-i leb: (SE 6, 2/346)

Giribânın çâk olması: (G 45, 2/156), (G 90, 3/212), (G 127, 5/262)

Girye: (K 4, 13/60), (MES, 49/90), (G 22, 5/124), (G 57,3/172)

Girye-i bahâr: (G 22, 5/124)

Gîsû – Giysû: (G 8, 5/104), (G 42, 1/150), (G 47, 6/168), (G 66, 2/182), (G 75, 6/194), (G 76, 4/196), (G 77, 7/198), (G 99, 3/224), (G 103, 1/230), (G 103, 4/230), (G 107, 5/236), (G 109, 4/238), (G 122, 1/254), (G 134, 1/270), (G 141, 6/280), (SE 9, 5/352), (SE 11, 7/354)

Gîsû-yı yâr: (G 8, 5/104), (G 103, 4/230), (G 141, 6/280)

Giyâh: (G 85, 2/206), (G 97, 3/222)

Gonca: (TB 1, 1/48), (K 4, 12/60), (K 4, 31/64), (MÜS, 2/78), (MES, 10/84), (G 12, 3/110), (G 13,4/110), (G 45, 2/156), (G 71, 1/188), (G 78, 5/198), (G 87, 3/208), (G 87, 5/208), (G 89, 2/210), (G 92, 3/214), (G 99, 1/224), (G 99, 5/224), (G 108, 2/236), (G 117, 2/248), (G 119, 2/250), (G 125, 1/258), (G 127, 2/260), (G

133, 2/268), (G 137, 1/274), (G 155, 3/298), (G 158, 1/302), (TH 3, 2/314), (TH 3, 5/316)

Gonca-dehân: (TB 1, 1/48), (G 71, 1/188), (G 78, 5/198), (G 87, 3/208), (G 87, 5/208), (G 155, 3/298)

Gonca-i la'î: (G 12, 3/110), (G 13, 4/110), (G 89, 2/210)

Gonce-leb: (MÛS, 2/78), (G 99, 1/224), (G 99, 5/224), (G 125, 1/258), (G 137, 1/274), (G 158, 1/302), (TH 3, 5/316)

Gonce-fem: (K 4, 31/64), (G 133, 2/268)

Gonce-i handân: (TH 3, 2/314)

Gonce-i ümmîd: (G 92, 3/214)

Gonce-i ter: (MES, 10/84)

Gök: (G 158, 3/302)

Gönül: (K 4, 32-36/64), (MÛS, 2/78), (G 6, 2-5/100), (G 7, 4/102), (G 21, 7/124), (G 22, 2/124), (G 23, 1-5/124), (G 24, 4/128), (G 31, 4/136), (G 35, 4/142), (G 35, 6/142), (G 38, 2/146), (G 40, 3/148), (G 41, 7/150), (G 42, 6/152), (G 43, 2-6/152), (G 44, 1/154), (G 47, 1-2/158), (G 48, 6/16), (G 56, 5/170), (G 57, 3/172), (G 59, 5/174), (G 61, 3/176), (G 66, 7/184), (G 76, 4/196), (G 89, 6/212), (G 98, 3/222), (G 105, 4/232), (G 126, 5/260), (G 135, 4/272), (G 141, 2/280), (G 151, 5/294), (G 153, 1/296), (G 153, 5/296), (G 158, 7/302), (TH 2, 8/312), (MU, 1/316), (MF, 6/320)

Göz: (G 158, 4/302), (MF, 15/322), (MF, 19/324)

Gubâr: (K 4, 37/66), (K 5, 21/72), (G 22, 1/124), (G 26, 7/130), (G 35, 5/142), (G 56, 7/170), (G 97, 4/222), (G 114, 6/244), (G 117, 1/248), (G 123, 7/256), (G 151, 3/294), (G 158, 9/302), (MF, 19/324)

Gurâb: (MES, 59/92)

Gurbet: (TB 1, 5/50), (G 109, 7/238), (SE 10, 4/352)

Gurur: (TB 2, 4/54), (TB 2, 7/56), (K 5, 40/70), (G 40, 4/148), (G 51, 5/164), (G 53, 2/166), (G 64, 3/180), (G 68, 2/186)

Gurûr-ı câh: (G 68, 2/186)

Gurûr-ı hüsn: (G 40, 4/148), (G 51, 5/164), (G 53, 2/166)

Gûşuna girmemek: (MES, 40/88)

Güftâr: (TB 1, 1-2/48), (TB 1, 3-4/50), (K 5, 6/68), (K 5, 47/76), (G 14, 3/112), (G 33, 5/140), (G 36, 1/144), (G 43, 5/152), (G 49, 1/160), (G 52, 4/166), (G 148, 3/290), (G 156, 2/298), (SE 1, 1/326)

Güftâr-ı la'î: (G 33, 5/140)

Güftâr-ı leb: (G 36, 1/144), (G 156, 2/298)

Güher: (MES, 6/82), (G 16, 7/116), (G 51, 2/164), (G 66, 6/184), (G 69, 7/188), (G 96, 5/220), (G 109, 3/238), (G 113, 1/242), (G 131, 7/266), (G 150, 4/292), (G 152, 3/294), (MF, 12/322)

Güher-i afv-ı Hüdâ: (G 96, 5/220)

Güher-i eşk: (G 150, 4/292)

Güher-i hüsn: (G 66, 6/184)
 Güher-i lâ'î: (G 69, 7/188), (G 109, 3/238)
 Güher-i nâdire-i 'ilm: (MES,6/82)
 Gül: (K 1, BM 18/32), (TB 1, 1/48), (K 4, 3/58), (K 4, 7-8-9-13/60), (K 4, 29/64), (K 4, 38-42/66), (K 5, 44/76), (MES, 16/84), (G 5, 5/100), (G 9, 1/104), (G 10, 2-5/106), (G 11, 1/108), (G 12, 3/110), (G 13, 4/110), (G 14, 6/112), (G 22, 2/124), (G 22, 5/124), (G 26, 4/130), (G 27,4/132), (G 29, 3/134), (G 41, 7/150), (G 43, 1-2/152), (G 45, 2/156), (G 46, 2/156), (G 50, 3/162), (G 52, 5/166), (G 53, 5/166), (G 54, 1/168), (G 56, 2/170), (G 59, 1/174), (G 62, 9/178), (G 66, 7/184), (G 71, 2/188), (G 72, 3/190), (G 72, 7/190), (G 73, 1/192), (G 76, 1/196), (G 76, 4-5/196), (G 77, 8/196), (G 77, 4/198), (G 78, 3/198), (G 80, 4/200), (G 81, 3/202), (G 83, 3/204), (G 87, 2/208), (G 88, 3/210), (G 89, 1/210), (G 102, 1/228), (G 102, 2/228), (G 102, 3/228), (G 102, 4/228) (G 102, 5/228), (G 102, 6/228), (G 102, 7/228), (G 103, 2/230), (G 104, 2/230), (G 105, 1/232), (G 107, 6/236), (G 109, 2/238), (G 115, 5/246), (G 117, 5/250), (G 121, 5/254), (G 122, 4/254), (G 124, 1/256), (G 127, 2/260), (G 127, 5/262), (G 134, 1/270), (G 144, 6/284), (G 145, 2/286), (G 151, 5/294), (G 153, 1/296), (G 156, 4/300), (G

157, 5/300), (G 158, 4/302), (TH 3, 2/314), (TH 3, 6/316)

Gül-âb: (G 10, 2/106), (G 87, 2/208), (G 158, 4/302)

Gülbeşeker: (G 140, 5/280)

Gül-bister: (G 88, 3/210)

Gül-bû: (K 2, 190/42)

Gülçîn: (G 80, 4/200)

Gül-endâm: (G 43, 2/152), (G 103, 2/230), (G 124, 1/256)

Gül-fâm: (G 43, 1/152), (G 115, 5/246), (G 124, 6/258)

Gül-gûn: (G 14, 6/112), (G 62, 2/178), (G 87, 2/208), (G 89, 2/210), (G 101, 6/228), (G 109, 6/238), (G 144, 4/284), (MR, 2/318)

Gül-i emel: (G 53, 5/166)

Gül-i handân: (G 81, 3/202)

Gül-i la'î: (K 4, 7/60)

Gül-i ra'nâ: (G 54, 1/168), (G 134, 1/270)

Gül-ruh: (G 76, 4/196)

Gül-ruhsâr: (G 66, 7/184), (G 109, 2/238), (G 144, 6/284), (G 156, 4/300)

Gülistân: (G 5, 5/100), (G 25, 1/128), (G 42, 2/150), (G 57, 2/172), (G 76, 1-4/196), (G 80, 4/200), (G 134, 2/270), (G 156, 4/300), (SE 11, 11/354)

Gülistân-ı dehr: (G 5, 5/100)

Gülistân-ı Hutun: (G 42, 2/150)

Gülistân-ı Hüsn: (G 76, 1-4/196)

Gül- 'izâr: (K 4, 12/60), (G 22, 2/124), (G 56, 2/170) (G 76, 5/196), (G 151, 5/294)

Gül-rîz-i tebessüm: (G 45, 2/156)

Gül-ruh: (G 10, 2/106), (G 22, 5/124), (G 41, 7/150), (G 59, 1/174), (G 76, 4/196)

Gül-ruhsâr: (TB 1, 1/48), (K 5, 44/76), (G 11, 1/108), (G 42, 2/156)

Gülşen: (K 4, 4/58), (K 4, 8-12/60), (G 13, 4/110), (G 25, 1/128), (G 29, 5/134), (G 53, 5/166), (G 87, 5/208), (G 100, 1/226), (G 103, 8/230), (G 120, 1/252), (G 122, 4/254), (G 151, 5/294), (G 155, 3/298), (TH 2, 5/312)

Gülşen-i bâğ: (G 87, 5/208)

Gülşen-i dehr: (G 25, 1/128), (G 100, 1/226)

Gülşen-i hüsn: (G 13, 4/110)

Gülşen-i tevhîd: (G 103, 8/230)

Gülû: (G 57, 2/170)

Gülû-yı hâmeye sığmamak: (G 57, 2/170)

Gülzâr: (K 1, 38//28), (MES, 16/84), (G 14, 6/112), (G 153, 1/296), (MF, 16/322), (SE 1, 7/326), (SE 3, 12/338)

Gülzâr-ı cennet: (K 1, 38//28)

Gülzâr-ı edep: (MES, 16/84)

Gümrâh: (K 2, 8/42)

Gün: (G 10, 4/106), (G 44, 1/154), (G 54, 4/168), (G 65, 1/182), (G 74, 5/194), (G 141, 7/280), (G 142, 1/282), (G 154, 4/298), (TH 2, 8/312), (TH 3, 4/314)

Günâh: (G-T, 9/22), (K 1, 24/26), (K 1, BM 49/38), (K 2, 8/42), (TB 2, 6-7/56), (G 37, 5/144), (G 65, 1/182), (G 67, 7/184), (G 68, 3/186), (G 86, 1/206), (G 110, 6/240), (G 128, 7/262)

Günâhkâr: (G-T, 9/22), (K 2, 8/42), (G 68, 3/186), (G 114, 5/244)

Günbed-destâr: (G 88, 6/210)

Güvâh: (G 86, 2/206), (G 142, 2/282), (G 154, 5/298), (MR, 1/316)

Güzâr-ı 'ömr: (G 97, 5/222)

Güzel (insan): (G 35, 6/142), (G 44, 6/154), (G 58, 9/172), (G 135, 3/272)

Güzer-gâh-ı fenâ: (G 23, 9/126)

-H-

Hâb: (K 1, 15/26), (K2, 20/26), (K 5, 1-2/68), (K 5, 40/76), (MES, 49/90) (G 8, 3/104), (G 17, 1/116), (G 20, 1/120), (G 26, 4/130), (G 30, 3/136), (G 43, 2/152), (G 65, 5/182), (G 70, 4/188), (G 82, 4/202), (G 101, 2/226), (G 102, 1/228), (G 114, 4/244), (G 130, 3/264), (G 143, 4/284), (G 149, 1/290), (G 158, 2/302), (SE 1, 35/332), (SE 6, 7/346)

Haber: (G 9, 4/104), (G 15, 2/112), (G 113, 2/242), (G 134, 6/270), (SE 5, 3/342)

Haber-i ni'amu'l-idâm: (G 15, 2/112)

Hâb-gâh: (G 65, 5/182)

- Hâb-ı âlem: (G 70, 4/188)
 Hâb-ı 'aşk: (G 82, 4/202)
 Hâb-ı gaflet: (K 1,20/26)
 Hâb-ı girân: (SE 1, 35/332)
 Hâb-ı girân-ı cehâlet: (K 1, 15/26)
 Hâb-ı girân-ı gurûr: (K 5, 40/70)
 Hâbı harâm etmek: (G 26, 4/130)
 Hâb-ı hayâl-i yâr: (G 101, 2/226)
 Hâb-ı nâz: (G 20, 1/120)
 Hâb-ı telh: (G 30, 3/136)
 Habîb: (K 1, BM 5/30), (K 1, BM 12-15/32), (K 1, BM 26/34), (K 1, BM 51-52/38), (K 1, BM 56/40), (K 1, BM 60/40)
 Habîb-i Hakk: (K 1, BM 12-15/32)
 Hâce: (TB 2, 3/54)
 Hacer: (K 1, BM 20/34)
 Haclet: (G 20, 3/120)
 Hadd: (K 1, BM 63/40)
 Hafâ-yı vech: (G 20, 3/122)
 Haftasar: (K 5, 26/72), (K 5, 37/74)
 Hâk (toprak): (K 1, BM 57/40), (TB 1, Nak./48), (TB 2, 2/52), (TB 2, 3/54), (TB 2, 4/54), (K 4, 33/64), (G 13, 3/110), (G 22, 1/124), (G 26, 7/130), (G 33, 1/140), (G 37, 1/144), (G 45, 6/156), (G 46, 4/158), (G 56, 7/170), (G 57, 4/172), (G 61, 7/176), (G 65, 2/182), (G 68, 7/186), (G 90, 4/212), (G 96, 3/220), (G 112, 3/242), (G 114, 6/244), (G 123, 7/256), (G 152, 1/294), (G 156, 7/300), (MF, 19/324), (SE 2, 13/334)
 Hâk-dân: (G 56, 7/170)
 Hakîm: (G 128, 6/262), (TH 2, 3/310)
 Hakîkât: (G 31, 5/136)
 Hâkimâne: (K 5, 34/74)
 Hâk-i râh: (K 4, 33/64), (G 37, 1/144), (G 156, 7/300)
 Hâk-i sâha-i ye's: (G 13, 3/110)
 Hâkister-i devlet: (G 16, 6/116)
 Hakk: (K 1, 3-4/24), (K 1, 22/26), (K 1, 28-29-36/28), (K 1, BM 26-27/34), (K 1, BM 54/38), (K 3, 12/46), (MES, 19/84), (G 2, 3-6-7/96), (G 17, 3/116), (G 21, 4/122), (G 31, 2-7/136), (G 34, 4-7/142), (G 43, 8/154), (G 58, 8/172), (G 60, 7/170), (G 80, 2/200), (G 86, 4/208), (G 88, 7/210), (G 103, 8/230), (G 123, 4/256), (G 128, 1/262) (G 147, 2/288), (G 148, 5/290), (SE 2, 3/332), (SE 3, 16/340), (SE 4, 3/340)
 Hâk-râh: (G 65, 2/182)
 Hâk-sâr: (G 22, 1/124), (G 90, 4/212), (G 117, 1/248)
 Hak yolu: (K 3, 12/46)
 Hâl: (K 5, 46/76), (G 7, 4/102), (G 12, 3/110), (G 13, 4/110), (G 14, 2/112), (G 23, 6/126), (G 37, 2-3/144), (G 38, 3/146), (G 42, 2/150), (G 46, 3/156), (G 46, 6/518), (G 49, 7/162), (G 50, 2/162), (G 51, 4/164), (G 53, 3/166), (G 69, 1/186), (G 73, 2/192), (G 80, 2/200), (G 88, 4/210), (G 89, 4/212), (G 98, 8/224), (G 103, 4/230), (G 107, 5/236), (G 108, 6/238), (G 109, 5/238), (G 117, 3/248), (G

120, 2/252), (G 129, 6/264), (G 131, 3/266), (G 133, 4/270), (G 137, 3/274), (G 144, 6/284), (G 150, 1/292), (G 150, 5/292), (G 153, 5/296), (G 154, 4/298), (G 157, 7/300), (G 158, 5/302), (TH 3, 2/314), (MF, 3/320), (MF, 6/320), (SE 1, 26/330)

Hâle: (G 147, 5/288), (SE 6, 6/346)

Hâl-i 'anber: (G 144, 6/284)

Hâl-i dil: (G 5, 1/98)

Hâl-i dil-i zâr: (G 52, 3/164)

Halîfe: (K 3, 4/44)

Halîl (AS): (K 1, 40/30)

Halîm: (G 128, 7/262)

Hâl-i müşk: (K 5, 46/76)

Hâl-i ruh: (G 7, 4/102), (G 69, 1/186), (G 80, 2/200), (G 109, 5/238), (G 157, 7/300)

Hâl-i siyâh: (G 38, 3/146) (G 108, 6/238)

Halk (insanlar): (K 1, BM 51/38), (K 1, BM 61/40), (G 23, 2/124), (G 123, 6/256), (G 128, 6/262)

Halk eylemek: (G 88, 7/210)

Halka: (G 43, >/152)

Halk etmek: (K 1, 11/24), (G 34, 4/142)

Halvet: (K 5, 2/68), (G 11, 4/108), (G 14, 4/112), (G 30, 3/136), (G 31, 5/136), (G 52, 2-5/164), (G 54, 3/168), (G 60, 7/160), (G 75, 1/194), (G 119, 1/250), (G 124, 3/258), (G 124, 4/258)

Halvet-i dil: (G 52, 5/166)

Halvet-i endîşe-i dil: (G 60, 7/174)

Halvet-i vasl: (G 11, 4/108), (G 14, 4/112), (G 52, 2/164), (G 54, 3/168), (G 119, 1/250)

Hâm: (G 5, 4/100), (G 23, 5/126), (G 38, 5/146), (G 46, 3/156), (G 51, 4/164)

Hamâm: (G 124, 4/258)

Hamd: (T, 1/22), (SE 5, 3/342)

Hamd ü senâ: (T, 1/22)

Hâme: (G-T, 3/22), (K 3, 1/44), (K 4, 24-25/62), (K 4, 34/64), (K 5, 43/76), (MES, 67/92), (G 12, 6/110), (G 18, 2-5-7-9/118), (G 28, 5/132), (G 32, 5/138), (G 33, 5/140), (G 35, 7/142), (G 42, 7/152), (G 44, 2/154), (G 57, 2/170), (58, 7/172), (G 63, 7/180), (G 70, 5/188), (G 75, 7/194), (G 76, 7/196), (G 79, 5/200), (G 98, 5/224), (G 106, 7/234), (G 107, 1/236), (G 107, 7/236), (G 110, 7/240), (G 133, 5/270), (G 145, 6/286), (G 150, 5/292), (G 152, 7/294), (TH 3, 2/314), (SE 6, 2/346), (SE 7, 6/348)

Hâme-i fersûde rengîn edâ: (K 3, 1/44)

Hâme-i gavvâs: (G 79, 5/200)

Hâme-i huşk: (G 12, 6/110)

Hâme-i kudret: (G 58, 7/172), (G 107, 1/236), (TH 3, 2/314)

Hâme-i pejmürde rakam: (MES, 67/92)

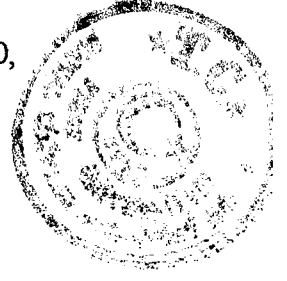
Hâme-i rengîn edâ: (G 42, 7/152)

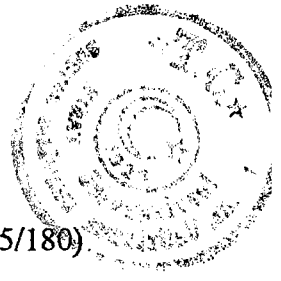
Hâme-i sun'-ı kader: (G 44, 2/154)

Hâme-i şîrîn-zebân-ı ma'rifet: (G 18, 2/118)

Hâm-ı ebrû: (G 63, 2/178)
 Hâm-ı gerden-i sâf: (G 38, 5/146)
 Hâm-ı zülf: (G 46, 3/156)
 Hamîd: (MES, 2/82)
 Hâmûn: (MES, 36/88), (G 87, 4/208), (G 94, 1/216), (G 114, 4/244), (G 138, 2/276)
 Hâmûn-ı muhabbet: (G 87, 4/208)
 Hâmûn u cibâl: (MES, 36/88)
 Hân (sofra): (G 1, 3/94), (G 15, 2/112), (G 64, 2/180), (G 128, 4/262)
 Hançer: (MES, 47/90), (G 42, 1/150), (G 138, 1/276), (G 140, 6/280), (G 144, 1/284), (TH 3, 4/314)
 Hançer-i cevr ü cefâ: (G 42, 1/150)
 Hançer-i fulâd: (G 138, 1/276)
 Hançer-i gamze: (TH 3, 4/314)
 Handân olmak: (G 25, 1/128), (G 100, 1/226)
 Hande: (K 4, 13/60), (G 54, 1/168)
 Hâne: (MES, 60/92), (G 19, 4/120), (G 20, 2/120), (G 37, 1/144), (G 45, 4/156), (G 47, 3/158), (G 48, 1/160), (G 61, 4/176), (G 85, 2/206), (G 90, 2/212), (G 95, 3/218), (G 104, 1/230), (G 123, 4/256), (G 124, 3/258), (MF, 21/324)
 Hânedân-ı murtaza: (K 2, 13/44)
 Hâne-i dil: (G 19, 4/120), (20, 2/120), (G 95, 3/218), (MF, 21/324)
 Hâne-i halvet: (G 124, 3/258)
 Hân-ı kanâat: (G 15, 2/112)
 Hân-ı vasl: (G 64, 2/180)

Hânkâh: (G 68, 6/186), (G 110, 5/240)
 Hânümân: (G 95, 7/220)
 Hapishâne: (K 5, 41/76)
 Har (eşek): (G 148, 4/290)
 Hâr (ateş): (MÜS, 3/78)
 Hâr (aşağı): (K 1, 24/26)
 Hâr (diken): (K 4, 3/58), (G 9, 1/104), (G 62, 3/178), (G 90, 3/212), (G 144, 7/284), (G 145, 2/286), (G 156, 4/300), (SE 11, 10/354)
 Harb: (SE 5, 4/342)
 Hâr-ı ağıyar: (G 90, 3/212)
 Harâbât: (G 27, 3/132), (G 48, 1/160), (G 87, 7/210), (G 110, 2/240), (G 111, 3/240)
 Harâbât erleri: (G 48, 1/160)
 Harâba-zâr: (K 1, 34/28)
 Harâb olmak: (G 48, 1/160)
 Harâm: (G 4, 1-3/98), (G 26, 4/130), (G 101, 2/226), (G 149, 1/290)
 Harâret: (K 1, BM 43/38)
 Harem: (G 38, 3/146), (G 85, 4/206), (G 108, 1/236), (G 108, 4/238)
 Harem-i dil: (G 85, 4/206), (G 108, 4/238)
 Harem-i genc-i ferâğ: (G 108, 1/236)
 Harf: (G 11, 3/108), (G 18, 5/118), (G 61, 3/176), (G 75, 5/194), (G 93, 5/216), (G 137, 2/274), (G 145, 3/286), (G 147, 6/288)
 Harf atmak: (G 18, 5/118)
 Harf-i 'aşk: (G 93, 5/216)

Harf-i 'ibret: (G 75, 5/194)
 Harf-i vefâ: (G 11, 3/108), (G 137, 2/274), (G 145, 3/286)
 Hâr-ı zebûn: (TB 2, 2/52)
 Hâridâr: (G 53, 4/166), (G 96, 7/220), (G 113, 1/242)
 Harput: (SE 3, 1/336)
 Harûn (huysuz): (MES, 25/84), (MES, 46/90)
 Haslet: (K 5, 18/70)
 Hasır: (G 58, 8/172), (G 106, 2/234), (G 142, 2/282)
 Hasm: (G 20, 6/120), (G 98, 2/222), (G 158, 7/302)
 Hasret: (K 1, BM 49/38), (G 8, 2/102), (G 12, 3/110), (G 13, 1/110), (G 14, 2/112), (G 23, 6/126), (G 38, 6/146), (G 76, 3/196), (G 89, 4/212), (G 94, 1/218), (G 139, 7/278)
 Hasret-i hâl: (G 12, 3/110), (G 23, 6/126), (G 89, 4/212)
 Hasret-i hâl-i ruh: (G 89, 4/212)
 Hasret-i la'l: (G 38, 6/146), (G 76, 3/196)
 Hasret-i la'l-i leb: (G 13, 1/110)
 Hassiyet: (G 3, 6/96), (G 144, 3/284)
 Hasta – Haste: (G 6, 5/100), (G 58, 4/172), (G 89, 3/212), (G 103, 3/230), (G 108, 5/238), (G 148, 7/290), (TH 3, 3/314), (MF, 2/320)
 Haste-i 'aşk: (G 58, 4/172)
 Haşr: (K 1, BM 41/36), (G 96, 5/220), (G 97, 3/222)

Hatâ(ülke): Bkz. Hıtâ
 Hatar: (MES, 19/84)
 Hatem: (G 43, 7/154), (G 64, 5/180)
 Hâtem-i Taî: (G 16, 3/114), (G 104, 3/232)
 Hâtemü'l-enbiyâ: (K 1, 30/28)
 Hatıra: (K 5, 43/76)
 Hâtib: (G 72, 7/190)
 Hatîet: (K 1, 23/26)
 Hatimiyet: (K 1, 30/28), (K 1, BM 32/36)
 Hatt (yazı): (K 1, 11/24), (G 95, 6/218), (G 107, 1/236), (G 119, 7/252), (G 137, 4/274), (G 140, 1/278)
 Hatt (ayva tüyü): (G 10, 5/106), (G 13, 4/110), (G 24, 5/128), (G 28, 5/132), (G 29, 1/134), (G 37, 2/144), (G 44, 2/154), (G 46, 3/156), (G 57, 2/170), (G 59, 3/174), (G 73, 3/192), (G 76, 1/196), (G 77, 7/198), (G 83, 1...7/204), (G 86, 4/208), (G 88, 4/210), (G 95, 6/218), (G 99, 3/224), (G 103, 5/230), (G 104, 9/232), (G 109, 4/238) (G 119, 7/252), (G 121, 1/254), (G 127, 4/262), (G 130, 3/264), (G 132, 1/268), (G 137, 3/274), (G 140, 1/278), (G 141, 2/280), (G 145, 6/286), (G 151, 7/294), (G 153, 5/296), (G 154, 4/298), (G 157, 5/300), (MR, 3/318), (SE 1, 23/330), (SE 6, 2/346), (SE 7, 2/348)
 Hatt-ı 'anberîn: (G 103, 5/230)
 Hatt-ı gerd-i leb: (G 99, 3/224)
 Hatt-ı hûbân: (G 59, 3/172)
 Hatt-ı lâ'l: (G 127, 4/262)

Hatt-ı müşg: (G 109, 4/238)
 Hatt-ı lem-yezel: (G 107, 1/236)
 Hatt-ı sebz: (SE 6, 2/346)
 Hatt-ı yâr: (G 24, 5/128), (G 77, 7/198), (G 86, 4/208), (G 141, 2/280), (G 151, 7/294), (G 153, 5/296)
 Hava: (G 35, 1/142)
 Havf: (K 1, BM 50/38), (MES, 19/84), (G 106, 6/234), (SE 2, 12/334)
 Havf-ı celâl: (K 1, BM 50/38)
 Havf u hatar: (MES, 19/84)
 Havl-i kıyâmet: (K 1, 20/26)
 Havsala: (G 139, 5/278)
 Hayâ: (K 2, 9/42), (K 3, 10/46)
 Hayâl: (K 5, 1/68), (K 5, 12/70), (MÛS, 2/78), (MES, 12/84), (MES, 45/88), (G 4, 5-6/98), (G 10, 2/106), (G 12, 5/110), (G 14, 6/112), (G 23, 7/126), (G 32, 5/138), (G 33, 4/140), (G 40, 7/148), (G 43, 7/154), (G 46, 1/156), (G 51, 4/164), (G 52, 5/166), (G 54, 5/168), (G 61, 4/176), (G 69, 5/188), (G 74, 6/194), (G 87, 2/208), (G 90, 4/212), (G 98, 4/222), (G 98, 8/224) (G 100, 2/226), (G 103, 1/230), (G 105, 2/232), (G 109, 2/238), (G 117, 3/248), (G 119, 3/252), (G 121, 4/254), (G 129, 1/264), (G 136, 6/274), (G 151, 2/292), (G 153, 6/296), (TH 2, 7/312), (SE 2, 12/334)
 Hayâl-hâne-i hâtr: (G 61, 4/176)
 Hayâl-i leb-i la'î-i yâr: (G 40, 7/148)
 Hayâl-i dil: (G 5, 1/98)
 Hayâl-i gerden-i sâf: (G 23, 7/126)

Hayâl-i hâm: (G 4, 6/98)
 Hayâl-i ruh-ı dildâr: (G 52, 5/166)
 Hayâl-i şem'-i ruh: (G 151, 2/292)
 Hayâl-i yâr: (K 5, 1/68)
 Hayât: (G 11, 6/108), (G 49, 6/162)
 Hayber: (K 3, 15/46)
 Haydar-ı kerrâr (RA): (K 3, 13/46)
 Hayme: (G 95, 5/218)
 Hayr: (K 1, BM 27/34), (K 5, 49/78), (MES, 6/82), (MES, 22/86), (G 2, 4/96), (G 55, 3/168), (G 96, 4/220), (SE 4, 5/340)
 Hayrân ılmak: (G 44, 4/514)
 Hayr duâ: (K 5, 49/78)
 Hayr-halef: (MES, 6/82), (SE 4, 5/340)
 Hayr-ı ümmet: (K 1, BM 27/34)
 Hayr ile yâd olmak: (G 1, 4/96)
 Hayrullâh (Şair Hayrî Bey): (SE 4, 7/340)
 Hazâin: (K 3, 12/46), (G 76, 1/196)
 Hazâkat: (TH 2, 3/310)
 Hazan: (K5, 45/66)
 Hazar Dağı: (K 5, 32/74)
 Hazen: (G 47, 3/158), (TH 3, 6/316), (SE 10, 4/352)
 Hazinedâr: (K 4, 7/60)
 Hazret-i Mevlâ: (K 1, BM 19/34), (G 132, 4/268)
 Hazret-i Siddîk: (K 3, 4/44)
 Hediye: (K 1, BM 61/40), (K 2, 12/44), (G 43, 5/152), (G 47, 6/158), (G 125, 7/258)

Heft ekâlim: (K 1, BM 31/36), TB II, 4/54)
 Heft ekâlim-i mülk-i din: (K 1, BM 31/36)
 Hem-'ayâr: (K 4, 38/66)
 Hem-râh: (MÛS, 8/80), (G 87, 4/208)
 Hem-râh-ı Mecnûn: (G 87, 4/208)
 Hem-râz: (MÛS, 6/80)
 Hem-reng-i bâde olmak: (G 29, 4/134)
 Hengâm-ı du'â: (SE 2, 19/336)
 Hengâm-ı fitrât: (K 1, 6/24)
 Hengâm-ı tâ'at: (K 1, 1/22)
 Herze-gûluk: (G 27, 7/132)
 Hevâ: (K 1, 1/22), (K 1, 17/26), (K 2, 5/42), (TB 1, Nak./48), (K 4, 32/64), (G 6, 4/100), (G 17, 3/116), (G 25, 6/128), (G 26, 3/130), (G 33, 3/140), (G 41, 7/150), (G 45, 5/156), (G 48, 2/160), (G 56, 1/170), (G 59, 5/174), (G 62, 6/178), (G 81, 3/202), (G 86, 5/208), (G 99, 4/224), (G 99, 5/224), (G 155, 4/298), (TH 3, 5/316)
 Hevâ-yı 'aşk: (K 4, 32/64), (G 56, 1/170), (G 26, 3/130)
 Hevâ-yı la'l-i şîrîn leb: (TB 1, Nak./48)
 Heyzüm-keş: (MES, 29/86)
 Hezâr (bûlbûl): (K 4, 4/58), (SE 11, 11/354)

Hıfz eylemek: (K 4, 7/60), (MES, 19/84), (G 48, 5/160), (G 120, 5/252), (G 139, 5/278), (SE 1, 8/326)
 Hıfz-ı nâmûs: (G 100, 1/226)
 Hırâm: (K 4, 35/64), (K 5, 4/68), (MES, 34/88), (G 4, 7/98), (G 33, 2/140), (G 103, 2/230), (TH 1, 3/248), (G 133, 3/268), (G 140, 2/278), (G 149, 1/290)
 Hırâmân: (G 54, 6/168)
 Hırâset: (K 1, BM 56/40)
 Hırka: (G 39, 4/148), (G 59, 6/174), (G 138, 5/276)
 Hırka-i peşmîne: (G 59, 6/174)
 Hitâ: (G 3, 4/96), (G 42, 2/150), (G 85, 2/206), (MF, 22/324)
 Hıyânet: (K 5, 29/74)
 Hıyât: (G 84, 2/204)
 Hızır (AS): (G 31, 2/136), (G 60, 4/176), (G 127, 4/262), (SE 1, 2/326)
 Hızlıyet: (K 1, 24/26)
 Hicâb: (K 5, 39/76), (G 20, 3/122), (G 29, 4/134)
 Hicâbdan kızarmak: (G 29, 4/134)
 Hicâz: (G 75, 7/194)
 Hicr: (G 6, 7/102), (G 22, 3-5/124), (G 26, 5/130), (G 30, 1/134), (G 30, 3/136), (G 43, 3/152), (G 47, 1/158), (G 49, 5/162), (G 60, 2/174), (G 89, 2/210), (G 93, 1/216), (G 98, 4/222), (G 106, 4/234), (G 109, 1/238), (G 112, 1/242), (G 119, 5/252), (G 121, 2/254), (G 124, 2/256), (G 126, 1/260), (G 128, 2/262), (G

136, 4/274), (G 136, 6/274), (G 143, 4/284), (G 157, 6/300), (G 158, 2/302)
 Hicrân: (TB 1, 2/48), (TB 1, 5/50), (G 24, 2/126), (G 56, 3/170), (MES, 21/84), (MES, 64/92), (G 24, 2/126), (G 71, 6/190), (G 87, 3/208), (G 101, 2/226), (G 113, 2/242), (G 144, 3/284), (G 155, 2/298), (SE 1, 31/330)
 Hicrân-ı gam: (G 24, 2/126), (G 101, 2/226)
 Hicr-i yâr: (G 6, 7/102), (G 30, 1/134), (G 60, 2/174)
 Hidâyet: (K 1, BM 31/36)
 Hiddet-i zihn: (MES, 10/84)
 Hikmet: (K 4, 21/62), (G 18, 2/118), (G 19, 2/120), (G 34, 6/142)
 Hilâfet: (K 3, 3-4/44), (K 3, 13/46)
 Hilâl: (G 12, 2/108), (G 18, 4/118), (G 32, 7/132), (G 40, 1/148), (G 70, 3/188), (G 73, 1/192), (G 88, 2/210), (G 97, 1/220), (G 103, 1/230), (G 105, 2/232), (G 122, 2/254), (G 129, 4/264), (G 132, 2/268), (G 136, 6/274), (MF, 7/320), (SE 1, 25/330)
 Hilâl ebrû: (G 18, 4/118), (G 70, 3/188), (G 73, 1/192), (G 103, 1/230), (G 105, 2/232), (SE 1, 25/330)
 Hilâl-i çarh: (G 97, 1/220)
 Hil'at: (K 1, 7/24), (K 1, 31/28), (K 1, BM 40/36)
 Hil'at-ı vücûd: (K 1, 7/24)
 Hilkât: (K 1, 26/26)

Himmat: (K 4, 20/62), (G 3, 1/96), (G 31, 7/136), (G 53, 1/166), (G 96, 6/220), (G 97, 7/222), (G 103, 7/230), (MF, 9/322), (MF, 23/324), (SE 1, 7/326)
 Himmat-i âl-i 'abâ: (G 3, 1/96)
 Himmat-i şeyh: (G 31, 7/136)
 Hind: (G 3, 6/96), (G 23, 6/126)
 Hindî: (G 3, 6/96)
 Hindû: (SE 1, 31/330)
 Hindibâ: (G 3, 6/96)
 Hisâr: (K 5, 37/74)
 Hizmetkâr: (SE 1, 33/330)
 Hoca: (G 79, 1/198)
 Hod pesend: (G 53, 2/166), (G 122, 2/254)
 Hokka-i dil: (SE 1, 3/326)
 Hoş-dil: (SE 9, 7/352)
 Hoş elhân: (K 4, 10/60)
 Hoş görmek: (G 34, 6/142)
 Hû: (G 73, 7/192), (G 103, 8/230), (G 146, 5/288)
 Hûbân: (G 27, 4/132), (G 59, 3/174), (G 62, 4/178), (G 65, 3/182), (G 72, 1/190), (G 72, 6/190), (G 74, 7/194), (G 90, 4/212), (G 147, 6/288), (SE 10, 6/352)
 Hubb: (TB 2, 2/52), (MES, 60-62/92), (G 10, 3/106), (G 38, 7/146)
 Hubb-ı derûn: (TB 2, 2/52)
 Hubb-ı vatan: (MES, 60/92)
 Hubb-şiyem: (MES, 62/92)
 Hûb-edâ: (G 107, 1/236)
 Hûk-tînet: (K 5, 29/74)
 Huld-ı Berîn: (G 29, 5/134)

Hulûs: (K 1, BM 60/40), (K 5, 49/78), (G 58, 8/172), (G 65, 6/182), (G 106, 2/234)

Humâr: (K 4, 6/58), (G 20, 1/120), (G 57, 1/170), (G 152, 5/294)

Humâr-ı çeşm-i siyâh: (G 20, 1/120)

Humâr-ı mihr-i muhabbet: (G 57, 1/170)

Hûn: (TB 1, 3/50), (K 4, 36/64), (K 5, 45/76), (MÛS, 5/80), (G 8, 2/102), (G 9, 5/104), (G 12, 1/108), (G 38, 2-6/146), (G 44, 7/154), (G 61, 1/176), (G 65, 7/182), (G 69, 2/186), (G 69, 7/188), (G 76, 3/196), (G 89, 4/212), (G 101, 3/226), (G 101, 5/228), (G 110, 3/240), (G 114, 5/244), (G 144, 1/284), (G 144, 2/284), (G 144, 4/284), (G 151, 4/294), (SE 7, 3/348), (SE 10, 3/352)

Hûn-âb: (K 4, 36/64), (G 8, 2/102), (G 44, 7/154), (G 69, 2/186), (G 76, 3/196), (G 89, 4/212)

Hûn-âbe-rîz-i hasret olmak: (G 8, 2/102)

Hûn-âb-ı eşk: (K 4, 36/64), (G 44, 7/154), (G 76, 3/196)

Hûn-âb-ı sirişk: (G 69, 2/186)

Hûn-âlûd: (TB 1, 3/50) (G 38, 6/146)

Hûn-hâr: (MÛS, 5/80), (G 9, 5/104)

Hûn-ı ciğer: (G 38, 2/144)

Hûn-ı dil: (G 101, 5/228), (SE 10, 3/352)

Hûn-rîz: (G 65, 7/182), (G 101, 3/226), (G 110, 3/240), (G 144, 1/284)

Hûn-ı sirişk: (G 61, 1/176), (G 69, 7/188)

Hûr – Hûri: (G 36, 3/144), (G 49, 2/160), (G 150, 2/292), (MF, 7/320), (SE 10, 6/352)

Husun – Hısn: (G 65, 4/182), (G 84, 3/204)

Husun-ı şer'-i metîn: (G 65, 4/182)

Hısn-ı Vücûd: (G 84, 3/204)

Hûş: (SE 8, 2/350)

Hutbe: (SE 2, 8/334)

Huten: (K 5, 46/76), (G 42, 2/150), (G 73, 2/192), (G 132, 3/268), (SE 1, 26/330)

Huzur: (G 31, 4/136)

Huzûr-ı Hakk: (K 1, 19/26)

Hüccet: (G 83, 3/204)

Hücûm: (K 5, 10/70), (G 20, 7/122), (G 143, 4/284), (SE 3, 4/338)

Hücûm-ı ceyš-i havâdis: (K 5, 10/70)

Hücûm-ı mâni'-i kâm: (G 20, 7/122)

Hüdâ: (K 1, 1/22), (K 1, BM 3/30), (K 3, 18-20/48), (TB 2, 6-7/56), (G 2, 3/96), (G 21, 7/124), (G 31, 4/134), (G 39, 41/146), (G 67, 5/184), (G 94, 7/218), (G 96, 5/220), (G 108, 3/236), (G 123, 5/256), (G 142, 4/282), (MF, 21/324), (SE 2, 22/336), (SE 10, 8/352)

Hüdâvend-i celîl: (G 36, 3/136)

Hükm-i kazâ: (G 11, 2/108)

Hükm-i sultânî: (K 5, 19/72)

Hükümet: (K 5, 33-35/74)

Hülyâ: (G 69, 5/188)

Hümâ: (MES, 59/92), (G 40, 3/148), (G 57, 3/172), (G 85, 6/206), (G 150, 1/292), (SE 2, 9/334)

Hümâ-yı devlet: (G 57, 3/172)

Hüner: (MES, 4-11/82), (G 36, 5/144), (G 49, 5/162), (G 55, 6/170), (G 110, 7/240), (G 113, 6/244), (G 125, 7/258), (G 159, 1/304), (TH 2, 3/310), (SE 4, 2/340)

Hüsn: (G-T, 3/22), (K 1, BM 1/30), (K 1, BM 21/34), (K 1, BM 26/34), (K 1, 7/42), (TB 1, 4/50), (TB 2, 3/56), (TB 2, 6/56), (K 5, 48/76), (G 7, 4/102), (G 11, 5/108), (G 12, 4/110), (G 13, 4/110), (G 13, 7/112), (G 19, 3/120), (G 23, 4/126), (G 24, 5/128), (G 25, 2/128), (G 29, 1/134), (G 29, 7/134), (G 37, 2/144), (G 38, 4/146), (G 40, 3-4/148), (G 44, 4/154), (G 46, 6/156), (G 49, 7/162), (G 51, 5/164), (G 53, 2/166), (G 55, 4/170), (G 60, 6/176), (G 62, 2/178), (G 63, 7/180), (G 66, 6/184), (G 72, 1/190), (G 72, 6/190), (G 76, 1-4/196), (G 82, 1-2-3/202), (G 86, 2/206), (G 86, 5/208), (G 88, 4/210), (G 95, 2/218), (G 95, 6/218), (G 101, 5/228), (G 101, 7/228), (G 103, 2/230), (G 105, 5/234), (G 105, 6/234), (G 107, 2/236), (TH 1, 3/248), (G 119, 7/252), (G 122, 2/254), (G 124, 3/258), (G 127, 3/260), (G 130, 2/264), (G 130, 5/266), (G 130, 6/266), (G 136, 1/272), (G 136, 3/272), (G 137, 3/274), (G 139, 6/278), (G 149, 5/292), (G 156, 3/300), (TH 3, 1/314),

(SE 1, 25/330), (SE 5, 2/342), (SE 7, 2/348), (SE 8, 2/350)

Hüsn-i 'âlem-gîr: (G 101, 5/228)

Hüsn-i 'amel: (TB 2, 3/54), (TB 2, 6/56), (G 86, 5/208), (MF, 14/322)

Hüsn-i beyân: (K 1, BM 21/34), (G 24, 5/128)

Hüsn-i edâ: (G-T, 3/22), (G 63, 7/180)

Hüsn-i hatt: (G 95, 6/218)

Hüsn-i hilkat: (K 1, BM 26/34)

Hüsn-i mecâzî: (G 23, 4/126)

Hüsn-i niyân: (K 1, BM 1/30)

Hüsn-i sûret: (K 1, 7/24), (TB 1, 4/50)

Hüsn-i yâr: (G 13, 7/112), (G 105, 5/234), (SE 7, 2/348)

Hüşyâr: (G 9, 3/104), (G 23, 1/124), (G 27, 5/132), (G 38, 2/146), (G 153, 2/296), (G 156, 6/300), (SE 1, 34/332)

-I-

İklîm: (K 1, BM 31/36), (TB 2, 4/54), (G 102, 5/228)

Irâk: (MES, 46/90)

Irk-i pâk: (K 1, BM 18/32)

İsfahân: (MF, 19/324), (SE 2, 13/334)

'Itâş: (K 1, BM 23/34)

Itr-nâk: (K 1, BM 18/32)

'İyd-i visâl: (G 84, 4/204)

Izdırab: (K 1, BM 43/38)

-İ-

İbtidâ: (G-T, 1/22), (G 1, 1...7/94)

İbâdet: (K 1, BM 2/30), (G 21, 4/122), (G 106, 2/234)

İblis: (K 1, 17/26), (TB 2, 2/52), (G 63, 5/180), (G 65, 4/182), (G 87, 6/208), (G 125, 2/258), (MF, 21/324)

İbnü's-sebil: (K 5, 30/74)

İbrâm: (G 38, 4/146), (G 43, 9/154), (G 84, 5/206), (G 115, 4/246), (G 124, 5/258)

İbret: (K 1, 14/24), (TB 2, 5/56), (G 23, 3/124), (G 34, 6/142), (G 75, 5/194), (G 82, 3/202), (G 88, 7/210), (G 97, 5/222), (MR, 1/316)

İbtidâ-yı kelâm: (G-T, 1/22)

İcâbet: (K 1, BM 4/30), (K 1, BM 54/38)

İclâl: (K 5, 24/72)

İcrâ-yı sünnet: (K 1, BM 59/40)

İdâm: (G 15, 2/112)

İflâs: (G 56, 6/170), (SE 3, 17/340)

İflâstan top atak: (SE 3, 17/340)

İhlâs: (G 2, 7/96), (G 43, 8/154), (G 79, 1/198), (G 86, 2/206), (G 142, 2/282)

İhrâma girmek: (G 38, 3/146)

İhsân: (K 1, 7/24), (KT/92), (G 2, 1/11)

4/108), (G 38, 4/146), (G 142, 4/282), (TH 3, 3/314)

İhtifâ: (G 50, 4/162)

İhvân: (G 1, 4/94)

İkbâl: (K 4, 44-46/66), (K 5, 51-52/78), (MES, 36/88), (MES, 66/92), (SE 2, 19/336)

İki cihân mülk ü câhı: (G 94, 5/218)

İkrâh: (MÜS, 3/80)

İksîr-i i'tibâr: (K 4, 38/66)

İktidâ: (K 1, BM 8/32)

İktidâr: (K 4, 35/64)

İlâc: (G 24, 2/126)

İlâh: (G 86, 7/208)

İlâhî: (G 86, 6/208)

ilhâm almak: (G 51, 7/164)

İlkâ-yı 'ayn: (K 1, BM 24/34)

İlm: (K 1, 10/24), (K 4, 26/62), (K 5, 23/72), (MES, 3-6-8/82), (MES, 11/84), (G 31, 3/136), (G 36, 5/144), (G 49, 5-6/162), (G 63, 5/180), (G 129, 3/264), (MF, 20/324), (SE 1, 4/326), (SE 1, 36/332), (SE 4, 1/340), (SE 4, 6/340)

İlm-i ledün: (G 31, 3/136), (SE 1, 4/326)

İlm ü âdâb: (MES, 11/84)

İlm ü belâgat: (K 1, 10/24)

İlm ü belâgat ü eş'âr: (K 5, 23/72)

İlm ü hüner: (G 49, 5-6/162)

İlticâ: (G 21, 1/122)

İltifât: (G 46, 4/156), (G 49, 3/160),

Îmân: (G 2, 3/96), (G 80, 2/200), (G 128, 5/262)

Îmân-ı gayb: (G 128, 5/262)

Îmâm: (G 101, 7/228), (G 149, 5/292), (MU, 3/316), (MF, 13/322), (SE 2, 8/334)

Îmâme: (G 86, 3/208)

Îmâmet: (K 1, BM 8/32)

Îmâmü'l-müslîmîn: (SE 2, 8/334)

Îmâret: (K 1, 34/28), (G 20, 2/120)

Îmâret-i kasr: (G 20, 2/120)

İmlâ: (G 82, 1/202), (G 83, 4/204)

İmlâ-yı hatt: (G 83, 4/204)

İmsâk: (G 143, 6/284)

İmtizâc: (G 57, 4/172), (G 84, 3/204)

İmzâ-yı hatt: (G 83, 3/204)

Înân-ı ma'rîfet: (G 18, 9/118)

İnâyet: (G-T, 7/22), (K 1, 4/24), (K 1, 21/26)

İnkâr: (G 49, 5/162)

İnsâf etmek: (G 48, 6/160), (G 84, 5/206)

İnsân: (K 5, 2/68)

İntibâh: (K 1, 20/26), (G 29, 7/134), (G 65, 5/182), (G 97, 2/220)

İntisâb: (G 20, 5/122), (G 29, 4/134)

İntizâr: (K 4, 33/64), (G 55, 2/168), (MF, 15/322)

İntizâr-ı dil: (G 55, 2/168)

Îrâd: (G 104, 4/232), (G 145, 5/286)

İrem: (K 5, 3/68), (G 23, 4/126), (G 109, 2/238)

Îrfân: (K 1, 10/24), (K 4, 24/62), (K 5, 23/72), (MES, 30/86), (G 4, 7/98), (G 7, 2/102), (G 13, 7/112), (G 36, 5/144), (G 81, 7/202), (G 100, 7/226), (G 111, 5/242), (MF, 12/322), (MF, 20/324), (SE 1, 4/326), (SE 1, 8/326), (SE 1, 11/328), (SE 1, 24/330), (SE 1, 37/332)

İrsâl: (K 1, 28/28)

İrşâd: (K 1, BM 35/36), (K 2, 5/42), (G 16, 5/116)

İrtikâb: (G 20, 4/122)

İrvâ-yı âb-ı feyz: (K 1, BM 24/34)

İsâ (AS): (TB 2, 5/56)

İskâ: (K 1, 40/30)

İskender (Zülkarneyn): (G 34, 2/140), (SE 1, 3/326)

İskender (Yunanî): (MES, 5/82)

İslâm: (K 3, 8-16/46), (K 3, 18/48), (G 115, 3/246), (SE 2, 18/336), (SE 2, 22/336), (SE 5, 2/342), (SE 5, 3/342)

İstanbul: (MF, 20/324)

İstidâd: (MES, 8/82)

İstiğfâr: (K 5, 39/76), (G 131, 7/266)

İstiğnâ: (TB 2, 5/56), (K 5, 21/72), (G 46, 4/158), (G 49, 3/160), (G 51, 5/164), (G 74, 7/194), (G 75, 1/194)

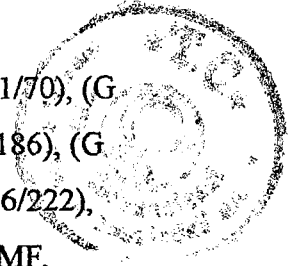
İstinkâr: (K 5, 33/74)

İstitâ'at: (K 1, 1/22)

İşâret etmek: (G 11, 5/108)

İşret: (G 64, 7/180), (TH 2, 4/310), (SE 10, 3/352)

İştikâ eylemek: (G 6, 2/100), (G 145, 2/286)

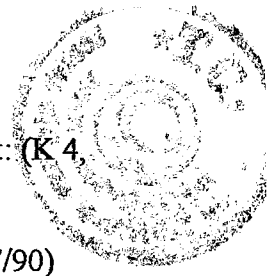
İta'at: (K 5, 33/74), (K 29/76)
 'İtâb: (G 30, 5/136), (G 46, 5/158)
 'İtâb-ı nâz: (G 30, 5/136)
 İ'tibâr: (K 4, 38-40/66), (G 29,
 6/134), (G 55, 7/170)
 İ'tibâr etmek: (G 55, 7/170)
 İ'tikâd: (K 3, 3/44)
 İ'tikâf: (G 110, 5/240)
 İ'tizâr: (K 4, 35/64)
 İttikâ: (MES, 34/88)
 İzdîyâd-ı ni'âm: (G 2, 5/96)
 'İzzet: (K 1, BM 51/38), (K 1, BM
 57/40), (TB 2, 5/56), (K 5, 18/70), (K 5,
 21/72), (G 15, 4/114)
 İzzet-i istiğnâ: (TB 2, 5/56)
 'İzz ü şeref: (K 1, BM 40/36), (G 15,
 3/114)
 'İzz ü şeref-i ehl-i safâ: (G 15, 3/114)

-J-

Jâle: (K 4, 7-12-14/60), (G 29,
 3/134), (G 102, 2/228), (G 158, 4/302)
 Jâle sıfât: (G 29, 3/134)
 Jeng: (K 4, 36/44), (G 37, 5/144), (G
 93, 3/216)
 Jeng-âver: (G 37, 5/144)
 Jeng-dâr: (K 4, 36/44)
 Jeng-i riyâ: (G 93, 3/216)

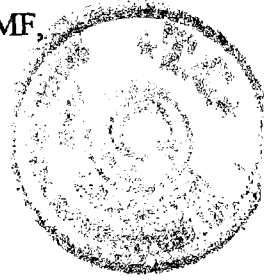
-K-

Kabâ: (K 1, 24/26), (K 5, 11/70), (G
 3, 1/96), (G 62, 2/178), (G 68, 1/186), (G
 84, 2/204), (G 94, 6/218), (G 97, 6/222),
 (G 106, 1/234), (G 142, 3/282), (MF,
 11/322)
 Kabâ-yı al: (G 94, 6/218)
 Kabâ-dûz: (G 84, 2/204)
 Kabâ-dûz-i ma'ârif: (G 84, 2/204)
 Kabâ-yı 'ayş u tarab: (K 5, 11/70)
 Kabâ-yı hızhyet: (K 1, 24/26)
 Kabâ-yı nâz: (G 62, 2/178)
 Ka'be: (K 2, 3/42), (K 3, 16/46), (G
 16, 5/116), (G 38, 3/146), (G 44, 3/154),
 (G 126, 7/260), (G 137, 1/274), (G 141,
 4/280), (G 154, 1/296)
 Ka'be-i kûy: (G 44, 3/154), (G 126,
 7/260), (G 137, 1/274), (G 141, 4/280), (G
 154, 1/296)
 Ka'be-i ümmîd: (G 16, 5/116)
 Ka'betü'l-İslâm: (K 3, 16/46)
 Kabr: (TB 2, 1/50)
 Kâbûs: (MES, 49/90), (G 68, 4/186)
 Kadd: (G 4, 5/98), (G 12, 4/110), (G
 39, 5/148), (G 61, 3/176), (G 8, 7/186), (G
 69, 3/186), (G 71, 2/188), (G 73, 5/192),
 (G 95, 2/218), (G 98, 2/222), (G 99,
 6/224), (G 100, 6/226), (G 109, 6/238), (G
 133, 5/270), (G 152, 4/294), (G 156,
 5/300), (MR, 2/318), (MF, 13/322)
 Kadd-i bâlâ: (G 69, 3/186), (G 71,
 2/188), (G 95, 2/218)
 Kadd-i bâlâ-yı 'aşk: (G 95, 2/218)
 Kadd-i dil-cû: (G 73, 5/192)

Kadd-i mevzûn: (MR, 2/318)
 Kadd-i tâze-nihâl: (G 12, 4/110)
 Kadeh: (G 26, 1/130), (G 27, 1-2/130), (G 27, 3...7/132)
 Kader: (G 44, 2/154), (SE 2, 3/332), (SE 11, 9/354)
 Kadr: (K 1, BM 2/30), (K 1, BM 39/36), (K 1, BM 51/38), (K 3, 11/46), (G 27, 5/132), (G 40, 4/148), (G 81, 7/202), (G 97, 6/222), (G 97, 9/222), (G 117, 4/248), (G 117, 6/250), (G 127, 7/262), (SE 1, 13/328)
 Kadr-i 'âli: (K 1, BM 39/36)
 Kadr-i 'alyâ: (K 3, 11/46)
 Kadr-i 'arş: (K 1, BM 2/30)
 Kadr-i bekâ: (G 97, 6/222)
 Kadr ü 'izzet: (K 1, BM 51/38)
 Kâf dağ: (G 91, 5/214), (G 95, 5/218), (G 130, 4/266), (G 159, 6/304)
 Kafes: (TB 1, 5/50), (TB 2, 6/56)
 Kâf-ı uzlet: (G 130, 4/266)
 Kâfile: (G 16,5/110)
 Kâfir: (G 115, 3/246), (SE 5, 4/342), (SE 5, 6/344)
 Kâfûr: (MES, 17/84), (G 14, 2/112), (G 98, 8/224), (MF, 6/320), (SE 1, 19/328), (SE 7, 3/348)
 Kahr: (K 4, 20/62), (K 5, 25/72), (MÛS, 1/78), (G46, 5/158), (G 96, 4/220), (G 138, 7/276), (SE 2, 10/334), (SE 2, 15/334)
 Kahraman: (K 3, 20/62), (SE 8, 1/350), (SE 2, 10/334), (SE 8, 1/350)

Kahr-ı pençe-i bâzû-yı himmet: (K 4, 20/62)
 Kâide-i devr-i felek: (MES, 57/90)
 Kâide-i hicr ü vasl: (G 22, 3/124)
 Kâinat: (K 1, 26/26), (K 3, 17/46)
 Kâkül: (G 33, 3/140), (G 74, 4/194), (G 126, 2/260), (G 134, 4/270)
 Kâlâ – Kâle (kumaş): (G 6, 3/100), (G 18, 8/118), (G 24, 3/128), (G 33, 3/140), (G 69, 4/188), (G 89, 7/212), (G 93, 2/216), (G 107, 3/236), (G 114, 3/244), (SE 3, 5/338), (SE 3, 10/338), (SE 3, 13/338), (SE 9, 4/350)
 Kal'a: (K 3, 15/46), (G 103, 7/230), (G 159, 6/304), (SE 5, 1/342), (SE 5, 2/342)
 Kal'a-i himmet: (G 103, 7/230)
 Kal'a-i Kâf: (G 159, 6/304)
 Kâle-i 'aşk: (G 69, 4/188)
 Kâle-i vuslât: (G 114, 3/244)
 Kâl etmek: (G 45, 5/138), (G 109, 1/238), (G 136, 4/274)
 Kâlâ-fürûş: (G 34, 3/140), (G 107, 3/236)
 Kâlâ-yı ihsân: (G 6, 3/100)
 Kâlâ-yı vuslat: (G 24, 3/128), (G 93, 2/216)
 Kâlâ-yı zer-beft-i ma'ni: (G 18, 8/118)
 Kalb: (G 39, 4/148), (TB 2, 4/54), (G 69, 6/188), (G 93, 3/216), (G 104, 1/230), (G 106, 1/234)
 Kalbi sâf eylemek: (G 39, 4/148)

Kalb olmak (değişmek): (G 23, 6/126), (G 26, 3/130), (G 148, 6/290), (G 157, 3/300), (MU, 2/316)

Kalb-i selîm: (TB 2, 4/54)

Kalem: (K 1, 11/24), (K 4, 16/60), (K 4, 26-28/62), (KT/92), (G 18, 4/118), (G 86, 4/208), (G 88, 2/210), (G 93, 5/216), (G 104, 9/232), (G 113, 5/244), (G 134, 7/270), (G 137, 4/274), (G 151, 7/294), (G 159, 7/304), (TH 2, 8/312), (MF, 2/320) (SE 1, 17/328), (SE 1, 18/328), (SE 1, 22/328), (SE 1, 25/330), (SE 2, 23/336)

Kalem-i kudret-i Hakk: (G 86, 4/208)

Kalem-i kudret sâni': (G 88, 2/210)

Kâl olmak: (G 5, 4/100)

Kâm: (MES, 20/84), (G 4, 2/98), (G 5, 3/100), (G 10, 7/106), (G 12, 7/110), (G 20, 3-7/122), (G 21, 1/122), (G 25, 7/128), (G 30, 2/134), (G 36, 4/144), (G 48, 5/160), (G 49, 1/160), (G 51, 1/164), (G 98, 7/224), (G 122, 2/254), (G 131, 5/266), (G 136, 2/272), (G 156, 5/300), (MF, 17/322)

Kamer: (K 1, BM 22/34), (G 113, 3/244), (G 125, 5/258)

Kâmet: (K 1, 33/28), (K 1, BM 17/32), (K 1, BM 25/34), (K 4, 30/64), (K 4, 39/66), (MES, 28-37/86), (G 17, 1/116), (G 62, 7/178), (G 69, 3/186), (G 74, 1/192), (G 103, 2/230), (G 119, 3/252), (G 133, 3/268), (G 133, 5/270), (G 140,

2/278), (TH 2, 7/312), (MU, 1/316), (MF, 10/322), (MF, 13/322), (SE 3, 6/338)

Kâmet-i din: (K 1, 33/8)

Kâmet-i mevzûn: (G 69, 3/186)

Kâm-ı bâzâr: (G 49, 1/160)

Kâm-kâr: (K 4, 16/60)

Kâm-rân: (K 5, 17/70)

Kan: (TB 1, 5/50), (G 13, 1/110), (G 44, 1/154), (G 66, 1/182), (G 132, 5/268)

Kân (maden ocağı): (K 4, 16/60), (G 13, 1/110), (G 16, 2/114), (G 109, 3/238), (MF, 20/324)

Kanâat: (G 15, 1-2/112), (G 15, 3...7/114), (G 147, 1/288)

Kan bahâsı: (G 132, 5/268)

Kân-ı bedehşân: (G 13, 1/110), (G 109, 3/238)

Kân-ı cihân: (G 16, 2/114)

Kân-ı 'irfân ü ma'ârif: (MF, 20/324)

Kân-ı lutf ü kerem: (K 4, 16/60)

Kand: (TB 1, 1/48), (TB 1, 4/50), (G 33, 5/140), (G 36, 1/144), (G 43, 5/152) (G 53, 6/166), (G 122, 5/254), (TH 2, 3/310)

Kand-ı güftâr: (TB 1, 1/48)

Kandı zehr etmek: (G 53, 6/166)

Kâni: (TB 2, 5-7/56)

Kantâre: (G 148, 5/290)

Kânûn-ı 'aşk: (G 126, 7/260)

Kânûn-ı çâh-ı zemzem: (K 1, 40/30)

Kânûn-ı şer'-i pâk: (K 1, 32/28)

Karâr: K 6, 28/72), (K 5, 41/76), (G 26, 5/130), (G 33, 4/140), (G 92, 1/214),

(G 125, 6/258), (G 130, 4/266), (G 135, 4/272)

Kara günlü: (G 154, 4/298)

Karavul: (SE 1, 31/330)

Kârger olmak: (MES, 47/90)

Karınca: (K 5, 42/76)

Kâr (kazanç): (G 113, 6/244)

Kâr-ı nühüfte: (K 1, BM 46/58)

Karîn: (G-T, 7/22), (K 5, 28/72), (G 23, 2/124), (G 118, 4/250)

Karîn-i rızâ: (G-T, 7/22)

Kârûn: (TB 2, 2/52) (G 23, 3/124)

Kasd-ı cân: (G 10, 6/106)

Kâse-i fağfür: (SE 7, 7/348)

Kasr: (K 3, 1/46), (G 20, 2/120), (G 104, 5/232), (G 126, 4/260)

Kasr-ı âmâl: (G 104, 5/232)

Kasr-ı cennet: (K 3, 1/46)

Kaş: (G 40, 1/148), (G 46, 1/156)

Kâşâne-i dil: (G 112, 7/242)

Katâr: (G 56, 6/170), (G 98, 7/224)

Katâr-ı âh: (G 98, 7/224)

Kâtib: (G 137, 4/274)

Katline fermân olmak: (G 44, 2/154)

Katre: (K 4, 13-14/60)

Katre-bâr: (K 4, 13/60)

Kavâfi: (G 159, 7/304)

Kavl: (G-T, 8/22)

Kavm-i bed-kirdâr: (K 5, 32/74)

Kavm-i şerâr: (K 5, 38/74)

Kavm-i şûm: (K 5, 27/72), (K 5, 34/74)

Kavs-i kazâ: (G 46, 1/156)

Kavs-i şerîf: (K 1, BM 7/32)

Kayd-ı âlâm-ı felek: (G 39, 5/148)

Kayd-ı elem: (G 23, 1/124)

Kays: (G 50, 7/162), (G 54, 2/168),

(G 66, 3/182), (G 74, 3/192), (G 76, 5/196), (G 94, 2/216), (G 114, 4/244), (G 122, 5/254) (G 138, 2/276), (G 158, 6/302)

Kayser: (K 3, 9/46)

Kazâ: (G 6, 2/100), (G 6, 7/102), (G 10, 6/106), (G 17, 7/116), (G 19, /120), (G 42, 4/150), (G 46, 1/156), (G 50, 2/162),

(G 51, 2/164), (G 73, 1/192), (G 83, 3/204), (G 104, 6/232), (G 154, 3/298),

(TH 3, 3/314), (MF, 4/320), (MF, 8/320)

Kazâdan iştikâ eylemek: (G 6, 2/100)

Kebâb: (MES, 53/90), (G 10, 1/106), (G 61, 1/170), (G 87, 1/208)

Kebâb olmak: (G 10, 1/106), (G 87,

1/208), (G 158, 5/302)

Kebûter-beçe: (G 48, 2/160)

Kec-külâh: (G 37, 4/144)

Keder: (G 45, 1/156), (G 55, 1/168),

(G 96, 1/220), (SE 2, 5/334)

Kef: (K 4, 17/62)

Kefen: (TB 2, 1/59), (TB 2, 4/54), (G

127, 6/262)

Keff: (K 5, 20/72)

Keff-i 'atâ: (K 5, 20/72)

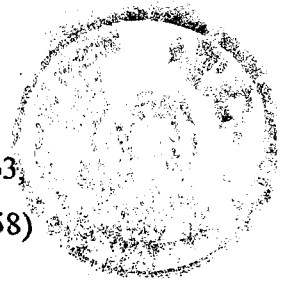
Kehrübâr: (G 3, 5/96)

Kelâğ: (MES, 58/92)

Kelb: (G 93, 4/216)

Kelb-i rakîb: (G 93, 4/216)

Kelîm-i 'aşk: (G 70, 2/188)

Kemâl: (K 1, 10/24), (K 1, 29/28),
(MES, 7/82), (G 12, 7/110), (G 25, 7/128),
(G 36, 5/142), (G 81, 7/202), (G 82,
6/202), (G 105, 7/234), (G 127, 7/262), (G
129, 3/264), (G 140, 4/278), (MF, 20/324),
(SE 1, 21/328), (SE 4, 1/340)

Kemâl-i hüsn: (G 101, 5/228)

Kemâl-i risâlet: (K 1, 29/28)

Kemân: (G 18, 5/118), (G 98,
2/222), (G 99, 2/224), (G 112, 5/242), (G
121, 3/254), (G 132, 2/268), (SE 2,
12/334), (SE 11, 1/354)

Kemân ebrû: (G 121, 3/254)

Kemân-ı ma'rifet: (G 18, 5/118)

Kemend: (G 33, 1/140), (G 46,
6/158), (G 53, 3/166), (G 72, 2/190), (G
79, 4/200), (G 122, 1/254)

Kemend-i zülf: (G 72, 2/190), (G 79,
4/200), (G 122, 1/254)

Kemîn-i murâd: (G 32, 1/138)

Kem-râh: (TB 2, 7/56)

Kenân: (TH 3, 6/316)

Kenâr-ı cû: (G 4, 5/98)

Kenâr-ı cûy-bâr: (MF, 16/322)

Kenâr-ı vasl: (G 61, 4/176)

Kerâmet: (K 1, 37/28), (K 1, BM
19/34), (K 1, BM 55/40), (K 3, 14-15/46)

Kerbelâ: (G 44, 7/154), (G 144,
1/284)

Kerem: (TB 2, 7/56), (K 4, 16/60),
(K 4, 18-19/62), (K 4, 37/66), (K 5, 20/72),
(MÛS, 8/80), (G 15, 4/114), (G 16, 3/114),

(G 23, 2/124), (G 38, 41/146), (G 63,
6/180), (TH 1, 5/248), (G 124, 4/258)

Kerem-pâş: (K 5, 20/72)

Kerîm: (MES, 1/82), (G 23, 2/124),
(G 128, 4/262), (G 140, 3/278), (G 142,
4/282)

Kerîmü'ş-şemîm: (MES, 1/82)

Kesb-i nûr: (G 130, 6/266)

Kesb-i sibâk: (MES, 9/82)

Kesret-i 'âlem: (G 31, 1/136)

Keşkeş: (G 90, 3/212)

Kevâkîb: (G 72, 4/190)

Kevkeb: (G 96, 2/220), (SE 2,
2/332), (SE 2, 7/334)

Kevkeb-i baht: (G 96, 2/220)

Kevser: (G 36, 3/144), (G 150,
2/292)

Keyân: (SE 2, 15/334)

Keyf-i şarâb-ı hakikat: (G 28, 3/132)

Keyfiyet-i hüsn: (G 44, 4/154)

Kible: (G 63, 2/178)

Kible-nümâ: (G 63, 2/178)

Kıl kalem: (G 18, 4/118)

Kıssâ: (MES, 34/88), (G 11, 3/108),
(G 4, 7/168)

Kıssâ-yı Leylâ vü Mecnûn: (G 11,
3/108)

Kıssâ-yı Mecnûn'la Leylâ: (G 54,
7/168)

Kıyâfet: (G 67, 1/184)

Kıyâm: (MES, 29/84), (G 4, 5/98),
(G 152, 4/294)

Kıyâmet: (K 1, 20/26), (K 1, BM 41/36), (G 17, 1/116), (G 156, 5/300), (SE 1, 35/332), (SE 3, 9/338)

Kıymet: (G 38, 6/146)

Kibâr-ı 'asr: (G 20, 4/122)

Kibr: (TB 2, 3/54)

Kilk: (G 1, 2/94), (G 6, 7/102), (G 66, 7/102), (G 18, 3/118), (G 145, 5/286)

Kilk-i ezel: (G 145, 5/286)

Kilk-i kazâ: (G 6, 7/102)

Kil u kâl: (G 129, 2/264)

Kîse: (G 98, 5/224)

Kisve-i Beytü'l-harâm: (G 101, 4/228)

Kişver: (K 3, 9/46)

Kitâb: (G 17, 7/116), (G 22, 3/124), (G 29, 1/134), (G 49, 7/162), (G 50, 7/162), (G 61, 3/176), (G 87, 4/208), (G 102, 3/228), (G 140, 1/278), (G 158, 6/302)

Kitâb-ı 'aşk: (G 22, 3/124), (G 50, 7/162)

Kitâb-ı hüsn: (G 49, 7/162)

Kitâb-ı kazâ: (G 17, 7/116)

Kitâb-ı ruh: (G 29, 1/134)

Köhne hâne-i dil: (G 20, 2/120)

Kubbe: (G 34, 4/142)

Kubbe-i çarh: (G 34, 4/142)

Kubûr: (K 1, BM 41/36)

Kûdekân-şîrhârân: (SE 3, 8/338)

Kudret: (G 34, 4/142), (G 58, 7/172), (G 86, 4/208), (G 88, 2/210), (G 88, 7/210), (G 107, 1/236), (TH 3, 2/314)

Kudret-i Hakk: (G 34, 4/142), (G 86, 4/208), (G 88, 7/210)

Kudsiyât: (K 1, BM 7/32)

Kudûm: (K 1, 38/28)

Kûh: (K 1, 16/26), (K 1, BM 20/34), (G 59, 2/174), (G 91, 5/214), (G 92, 4/214), (G 94, 1/216), (G 95, 5/218), (G 114, 4/244), (G 138, 2/276), (G 154, 3/298), (TH 2, 6/312), (MR, 4/318), (SE 10, 3/352)

Kûh-ı gam: (G 59, 2/174), (SE 10, 3/352)

Kûh-ı Kâf: (G 91, 5/214), (G 95, 5/218)

Kûh-ı kazâ: (G 154, 3/298)

Kûh-ken: (G 104, 8/232), (G 121, 2/254)

Kuhl-ı Isfahân: (SE 2, 13/334)

Kûh u be-yabân-ı gaflet: (K 1, 16/26)

Kûhsâr: (G 89, 4/212), (G 130, 5/266), (G 131, 6/266)

Kûhsâr-ı dil: (G 130, 5/266)

Kûhsâr-ı gam: (G 89, 4/212)

Kul: (K 1, BM 52/38), (K 1, BM 55/40), (SE 3, 16/340)

Kumâş: (G 143, 7/284), (SE 3, 3/336)

Kur'ân: (K 1, 30/28), (G 2, 7/96)

Kurb - Kurbet: (K 1, 41/30), (K 1, BM 9-14/32), (G 2, 3/96), (G 12, 2/108), (G 21, 4/122), (G 39, 4/148), (G 58, 8/172), (G 106, 2/234), (G 122, 2/254)

Kurbân olmak: (G 44, 3/154), (G 80, 1/200), (G 126, 7/260), (G 136, 3/272), (G 138, 1/276), (TH 3, 3/314)

Kurb-ı "ev ednâ": (K 1, +14/32)

Kurb-ı Hakk: (G 2, 3/96), (G 21, 4/122), (G 58, 8/172)

Kurb-ı Hüdâ: (G 39, 4/148)

Kurretü'l- ayn: (K 3, 16/46)

Kuru kavga: (TB 2, 6/56)

Ku'ûd: (MES, 35/88)

Kuvve-i 'akl u dirâyet: (K 1, 9/24)

Kuvve-i takdîr: (G 145, 4/286)

Kûy: (K 1, BM 56/40), (K 4,3/64), (MES, 21/84), (MES, 51-54-56/90), (MES, 58-64/92), (G 6, 4/100), (G 7, 5/102), (G 24, 3/128), (G 44, 3/154), (G 47, 5/158) (G 48, 6/160), (G 56, 1/170), (G 67, 3/184), (G 71, 6/190), (G 72, 5/190), (G 74, 1/192), (G 75, 7/194), (G 80, 1/200), (G 81, 2/200), (G 89, 5/212), (G 100, 3/226), (G 101, 4/228), (G 109, 7/238), (G 117, 7/250), (G 125, 2/258), (G 126, 7/260), (G 137, 1/274), (G 141, 4/280), (G 154, 1/296), (G 158, 9/302), (SE 1, 30/330), (SE 5, 7/344), (SE 10, 4/352)

Kûy-ı 'adem: (MES, 56/90)

Kûy-ı cânân: (G 80, 1/200), (G 100, 3/226)

Kûy-ı dil-ârâ: (G 67, 3/184), (G 72, 5/190), (G 75, 7/194)

Kûy-ı dildâr: (G 101, 4/228)

Kûy-ı firâk: (G 6, 4/100)

Kûy-ı habîb: (K 1, BM 56/40)

Kûy-ı hicrân: (MES, 21/84), (MES, 64/92)

Kûy-ı maksûd: (MES, 51/90)

Kûy-ı mihnet: (MES; 54/90), (SE 1, 30/330)

Kûy-ı murâd: (SE 5, 7/344)

Kûy-ı yâr: (K 4, 33/64), (G 55, 1/168), (G 56, 1/170), (G 109, 7/238), (G 117, 7/250), (G 158, 9/302)

Küffâr: (SE 5, 3/342), (SE 5, 5/344), (SE 5, 6/344), (SE 5, 7/344)

Küfr: (K 1, 34/28)

Kühen- hâme-i huşk: (G 12, 6/110)

Külâh – Küleh: (G 37, 4/144), (G 86, 3/208), (G 126, 2/260), (G 142, 3/282)

Külâh etmek: (G 86, 3/208)

Külâle: (G 136, 1/272)

Külbe: (G 14, 6/112) (G 90,1/212), (G 100, 2/226), (G 101, 6/228), (G 119, 5/252), (G 153, 6/296)

Külbe-i ahzân: (G 14, 6/112), (G 90,1/212), (G 100, 2/226), (G 119, 5/252), (G 153, 6/296)

Külbe-i gam: (G 101, 6/228)

Künc: (TB 2, 6/56), (MES, 55/90), (G 1, 6/110), (SE 10, 4/352)

Künc-i firâk: (G 1, 6/110), (SE 10, 4/352)

Künc-i mihnet: (TB 2, 6/56), (MES, 55/90)

"Kün fe kân": (K 1, BM 30/34), (SE 2, 1/332)

Künh-i günâh: (K 1, BM 49/38)

“Küntü kenzen mahfiyen”: (K 1, 27/28)

Kürsü: (G 86, 4/208)

Küşâde etmek: (K 1, BM 31/36)

Küşmâl etmek: (K 5, 35/74)

Kütâh olmak: (MÜS, 7/80)

-L-

Laab u lehv: (K 1, 2/22)

Lâğâr: (MES, 26/86), (MES, 44/88)

Lâğâr-ten: (MES, 26/86)

Lâ ilâhe illallah: (G-T, 8/22)

Lâl (dilsiz): (K 1, 8/24), (K 5, 6/68), (G 77, 2/196)

Lâ'1: (TB 1, Nak./48), (TB 1, 5/50), (K 4, 12/60), (K 5, 4/48), (G 5, 6/100), (G 8, 2/102), (G 10, 3/106), (G 11, 4-6/118), (G 12, 3-6/110), (G 13, 1-4/110), (G 17, 2/116), (G22, 2/124), (G 28, 4/132), (G 29, 1/134), (G 30, 2/134), (G 30, 4/136), (G 33, 5/140), (G 35, 4/142), (G 36, 3/144), (G 38, 6/146), (G 40, 7/148), (G 41, 7/150), (G 43, 1/152), (G 45, 2/156), (G 49, 4/162), (G 51, 3/164), (G 62, 5/178), (G 66, 5/184), (G 69, 7/188), (G 75, 1/194), (G 75, 3/194), (G 76, 6/196), (G 79, 5/200), (G 84, 5/206), (G 85, 1/206), (G 87, 3/208), (G 89, 2/210), (G 99, 6/224), (G 105, 3/232), (G 109, 3/238), (G 112, 3/242), (G 113, 2/242), (G 120, 5/252), (G 124, 1/256), (G 127, 4/262), (G 134,

5/270), (G 135, 2/272), (G 136, 5/274), (G 144, 3/284), (G 149, 2/290), (G 150, 2/292), (G 152, 3/294), (G 155, 2/298), (G 157, 2/300), (G 157, 6/300), (G 158, 1/302), (SE 7, 2/348), (SE 8, 4/350), (SE 8, 4/350), (SE 11, 8/354)

Lâle: (K 4, 4/58), (K 4, 36/64), (K 5, 4/68), (K 5, 45/76), (MES, 61/92), (G 12, 3/110), (G 13, 2/110), (G 22, 4/124), (G 33, 7/140), (G 89, 4/212), (G 94, 1/218), (G 108, 6/238), (G 109, 5/238), (G 117, 3/248), (G 127, 6/262), (G 136, 1/272), (G 144, 6/284), (G 151, 4/294), (MR, 2/318), (SE 10, 3/352)

Lâle-gûn: (G 94, 1/218), (G 109, 5/238)

Lâle- 'izâr: (K 5, 4/68), (G 22, 4/124), (G 26, 1/130)

Lâle-i kûhsâr-ı gam: (G 89, 4/212)

Lâle-ruh: (G 33, 3/140)

Lâ'1-i Bedehşân: (G 152, 3/294)

Lâ'1-i dildâr: (TB 1, 5/50), (SE 8, 4/350)

Lâ'1-i gonca: (K 4, 12/60)

Lâ'1-i leb: (G 11, 4/108), (G 12, 6/110), (G 13, 1/110), (G 17, 1/116), (G 41, 7/150), (G 43, 1/152), (G 66, 5/184), (G 84, 5/206), (G 85, 1/206), (G 99, 6/224), (G 109, 3/238), (G 124, 1/256), (G 134, 5/270), (SE 8, 4/350), (SE 11, 8/354)

Lâ'1-i leb-i cân-bahş-ı zülâl: (G 12, 6/110)

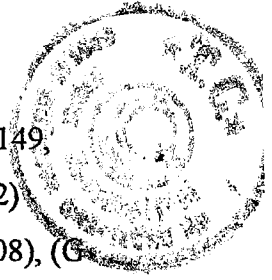
Lâ'1-i ma'nî: (G 79, 5/200)

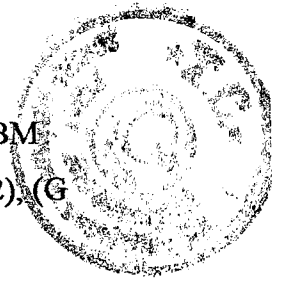

Lâ'l-i müzâb-ı telh: (G 30, 4/136)
 Lâ'l-i nâb: (G 10, 3/106), (G 36, 3/144), (G 45, 2/156), (G 150, 2/292), (SE 7, 2/348)
 Lâ'l-i yâr: (G 49, 4/160), (G 51, 3/164), (G 75, 1/194), (G 157, 6/300)
 Lâ-mekân: (K 1, BM 12/32)
 Lâne: (MES, 59/92), (G 1,5/94), (G 41, 7/150), (G 48, 2/160), (G 85, 6/206), (SE 1, 7/326)
 Lâne-i mürğ-i hümayûn: (MES, 59/92)
 Lâşe-i ten: (TB 2, 3/54)
 "Lâ-taknetu": (G 68, 3/186)
 Lâ-ye'ud: (G 34, 7/142)
 Leb: (TB 1, Nak./48), (TB 1, 3-4/50), (K 5, 47/76), (MÜS, 2/78), (G 1, 6/94), (G 10, 5/106), (G 11, 1-4/108), (G 12, 1/108), (G 12, 6/110), (G 13, 1/110), (G 17, 2/116), (G 18, 7/118), (G 20, 5/120), (G 27, 2/130), (G 30, 4/130), (G 35, 4/142), (G 36, 1/144), (G 33, 5/140), (G 40, 7/148), (G 41, 7/150), (G 43, 1/152), (G 58, 4/172), (G 59, 2/174), (G 66, 5/184), (G 69, 7/188), (G 72, 2/190), (G 78, 5/198), (G 84, 5/206), (G 85, 1/206), (G 94, 2/216), (G 99, 1/224), (G 99, 3/224), (G 99, 5/224), (G 99, 6/224), (G 102, 6/228), (G 104, 8/232), (G 105, 1/232), (G 109, 3/238), (G 111, 5/242), (G 113, 2/242), (G 113, 5/244), (TH 1, 5/248), (G 118, 2/250), (G 121, 1/254), (G 124, 1/256), (G 124, 6/258), (G 125, 1/258), (G

127, 2/260), (G 132, 5/268), (G 134, 5/270), (G 135, 1/272), (G 137, 2/274), (G 137, 5/274), (G 144, 4/284), (G 152, 3/294), (G 152, 7/294), (G 156, 1/298), (G 156, 2/298), (G 157, 6/300), (G 157, 7/300), (G 158, 1/302), (G 159, 5/304), (TH 3, 2/314), (SE 1, 2/326), (SE 1, 23/330), (SE 6, 2/346), (SE 8, 3/350), (SE 8, 4/350), (SE 11, 6/354), (SE 11, 8/354)
 Leb-i âl: (G 12, 1/108)
 Leb-i cânân: (G 27, 1/130), (G 152, 3/294)
 Leb-i deryâ: (G 69, 7/188)
 Leb-i dilber: (TB 1, 4/50), (G 101, 5/228), (TH 3, 2/314)
 Leb-i dildâr: (TB 1, 3/50), (G 127, 2/260), (G 152, 7/294), (G 156, 1/298), (SE 1, 23/330)
 Leb-i gül-fâm: (G 124, 6/258)
 Leb-i lâ'l: (G 35, 4/142), (G 40, 7/148)
 Leb-i lâ'l-i yâr: (G 40, 7/148), (G 157, 6/300)
 Leb-i nigâr: (G 20, 5/122)
 Leb-i şîrîn-yâr: (G 18, 7/118), (G 72, 2/190), (G 118, 2/250)
 Leb-i şîrîn: (G 59, 2/174), (G 94, 2/216), (G 104, 8/232), (G 105, 1/232), (G 111, 5/242), (G 137, 5/274), (G 159, 5/304)
 Lebrîz: (G 45, 7/156), (G 144, 4/284)
 Ledün: (G 31, 3/136), (SE 1, 4/326)
 Le-emrük: (K 1, 31/28)

- Lemhü'l-basar: (K 1, 13/24), (G 146, 3/286), (MF, 15/322)
- Lem-yazel: (G 107, 1/236)
- Leng: (SE 7, 6/348)
- "Len-terâni": (K 1, BM 15/32)
- Lerze: (K 3, 9/46)
- Lerzîş-i bîm-i 'itâb: (K 1, BM 45/38)
- Leşker: (K 4, 2/58), (SE 5, 3/342)
- Leşker-i İslâm: (SE 5, 3/342)
- Letâfet: (K 5, 47/76), (G 27, 4/132), (G 127, 4/262), (SE 12, 1/356)
- Levh: (KT/92), (G 42, 3/150), (G 44, 2/154), (G 59, 3/172), (G 61, 3/176), (G 93, 1/216), (G 93, 5/216), (G 96, 2/220), (G 104, 9/232), (G 107, 1/236), (G 145, 3/286), (SE 1, 25/330), (SE 2, 23/336), (SE 7, 7/348)
- Levhâ: (G 1, 7/92)
- Levh-i dil: (G 59, 3/174), (G 145, 3/286), (SE 7, 7/348)
- Levh-i felek: (G 96, 2/220)
- Levh-i gönül: (G 61, 3/176)
- Levh-i ruhsâr: (G 107, 1/236)
- Levh-i sîne: (G 93, 1/216)
- Levh ü kalem: (KT/92), (G 93, 5/216), (G 104, 9/232), (SE 1, 25/330)
- Levlâke: (K 1, 31/28)
- Leyl: (K 1, BM 6/30), (K 5, 27/72), (K 5, 49/78), (G 92, 6/216)
- Leylâ: (G 11, 3/108), (G 54, 2/168), (G 54, 7/168), (G 74, 3/192), (G 82, 6/202), (G 94, 1/216), (G 95, 1/218), (G 97, 5/222), (G 111, 5/242), (G 122, 5/254), (G 135, 3/272), (G 139, 6/278), (G 149, 4/292), (G 158, 6/302), (SE 9, 6/352)
- Leylâ vü Mecnûn: (G 11, 3/108), (G 54, 7/168)
- Leyle-i isrâ: (K 1, BM 6/30)
- Leyl ü nehâr: (K 5, 27/72), (G 92, 6/216), (G 97, 5/222)
- Lezîz: (G 36, 1...5/144), (G 49, 7/148)
- Lezzet: (G 32, 3/138), (G 52, 4/166)
- Lezzet-i güftâr: (G 52, 4/166)
- Libâs: (TB 2, 3/54), (G 3, 1/96), (G 106, 1/234), (G 142, 3/282)
- Libâs-ı ehl-i safâ: (G 106, 1/234)
- Libâs-ı himmet-i âl-i 'abâ: (G 3, 1/96)
- Lisâna gelmek: (G 40, 2/148)
- Lisân-ı hâl: (MR, 1/316), (SE 6, 5/346)
- Livâ-yı hamd: (K 1, BM 16/32)
- Lutf: (G-T, 3/22), (K 1, 25/26), (K 1, BM 25/34), (K 4, 16/60), (MÛS, 6-8/80) (KT/92), (G 36, 1/144), (G 38, 1/146), (G 46, 6/158), (G 53, 1/166), (G 54, 6/168), (G 96, 4/220), (G 99, 7/224), (TH 1, 2/246), (G 117, 1/248), (G 138, 6/276), (G 148, 3/290), (SE 2, 3/332)
- Lutf-i Hakk: (K 1, 6/24), (SE 2, 3/332)
- Lü'lü': (K 4, 25/62), (G 15, 3/114), (G 150, 4/292)
- Lü'lü'-yi âbdâr: (K 4, 25/62)
- Lü'lü'-yi sencide-i mîzân-ı kanâat:

(G 15, 3/114)

-M-

Ma'ârif: (K 5, 23/72), (G 49, 1/160),
(G 79, 5/200), (G 84, 2/204), (G 110,
7/240), (G 117, 6/250), (MF, 20/324), (SE
1, 11/328), (SE 1, 16/328), (SE 4, 6/340)

Ma'âş: (G 143, 5/284)

Mâcerâ: (G 58, 5/172), (G 106,
3/234), (G 154, 5/298), (G 157, 3/300)

Mâcid: (MES, 20/84)

Mâder: (MES, 13/84), (G 145,
1/286)

Mâder-i tevîk: (MES, 13/84)

Mâfihâ: (G 82, 5/202)

Mağrûr: (TB 2, 1/52), (K 5, 32/74)

Mağrûr-ı cemâl: (TB 2, 1/52)

Mahbûb: (G 17, 7/116)

Mâh-ı gerdûn: (G 70, 3/188)

Mâh-likâ: (G 96, 1/220), (G 141,
7/280)

Mâh-ı nev: (K 4, 23/62)

Mâhî: (G 53, 2/166)

Mahlâs-ı saadet: (K 1, BM 34/36)

Mahmile: (G 139, 6/278)

Mâh-pâre: (G 40, 5/148), (G 140,
5/280), (G 156, 3/300), (SE 11, 2/354)

Mahrem-i esrâr: (G 3, 7/98)

Mahrûm-ı visâl: (MÛS, 2/78)

Mahsûl: (G 16, 2/114)

Mahşer: (K 1, 23/26), (K 1, BM
25/34), (G 19, 2/120), (G 27, 3/132), (G
136, 4/274), (TH 3, 4/314)

Mahzen-i esrâr: (G 105, 7/234)

Mahzen-i tedbîr: (G 50, 4/162)

Mâide: (G 15, 2/112)

Makâm (müzik): (G 23, 7/126), (G
77, 5/198)

Makâm: (K 1, BM 48/38), (G 12,
4/110)

Makâm-ı Bûselik: (G 23, 7/126)

Makâm-ı hayret: (G 12, 4/110)

Mâ-melek: (G 67, 6/184)

Ma'nâ-yı 'aşk: (G 95, 4/218)

Ma'nâ-yı hatt: (G 83, 2/204)

Ma'nâ-yı 'ilm ü belâgat: (K 1, 10/24)

Ma'nâ-yı 'ilm ü hüner: (G 49, 5/152)

Ma'ni – Ma'nâ: (K 1, 10/24), (G 2,
1/94), (G 15, 5/114), (G 18, 3-6-8/118), (G
28, 5/132), (G 49, 5/132), (G 82, 1/202),
(G 83, 2/204), (G 88, 5/210), (G 95,
4/218), (G 113, 5/244), (G 134, 7/270), (G
137, 3/274)

Mantiku't-tayr: (SE 1, 5/326)

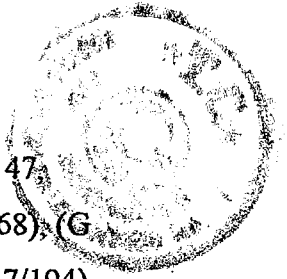
Manzara: (MES, 49/90)

Mâr: (TB 2, 4/54), (G 60, 1/174),
(SE 7, 2/348)

Mârâz: (G 27, 1/130)

Mârâz-ı cân: (G 27, 1/130)

Ma'rîfet: (K 4, 26/62), (G 18,
1...9/118), (G 63, 5/180), (G 96, 7/220), (G
97, 9/222), (G 117, 4/248), (G 143, 7/284),
(G 159, 1/304), (SE 4, 1/340)

Marîz: (G 21, 5/122), (G 62, 5/178),
(G 141, 5/280)

Marîz-i 'aşk: (G 21, 5/122), (G 62,
5/178), (G 141, 5/280)

Mâsivâ: (G 21, 7/124), (G 31,
4/136), (G 94, 7/218), (G 123, 5/256)

Masraf: (G 15, 7/114)

Mâtem: (TB 1, 2/48)

Matla': (K 4, 28/62)

Matlab: (G 11, 5/108)

Mâverâ-yî 'aşk: (G 94, 4/218)

Mâye. (K 1, 26/26), (MES, 13/84),
(G 15, 1/102), (G 150, 5/292), (SE 1,
28/330)

Mâye-i hestî vü hilkat: (K 1, 26/26)

Mazmûn: (G 18, 8/118), (G 49,
7/162), (G 57, 2/170), (G 107, 1/236)

Mazmûn-ı hatt: (G 57, 2/170), (G
107, 1/236)

Mazmûn-ı hatt-ı lem-yezel: (G 107,
1/236)

Me'âni: (KT/92)

Mebzûl olmak: (MES, 14/84)

Mecîd: (MES, 2/82)

Meclis: (MES, 17/84), (G 26, 1/130),
(G 40, 5-6/148), (G 43, 9/154), (G 59,
7/174), (G 67, 1/184), (TH 1, 2/246), (TH
2, 4/310), (SE 6, 1/346)

Meclis-i bâde: (G 67, 1/184)

Meclis-i işret: (TH 2, 4/310)

Meclis-i yârân: (G 40, 6/148), (G 59,
7/174)

Mecnûn: (G 11, 3/108), (G 47,
5/158), (G 48, 2/160), (G 54, 7/168), (G
70, 1/188), (G 74, 3/192), (G 74, 7/194),
(G 75, 6/194), (G 82, 6/202), (G 87,
4/208), (G 103, 3/230), (G 119, 5/252), (G
149, 4/292)

Medâr: (MES, 27/86)

Med-cezîr: (G 34, 1/146)

Medet-res olmak: (TB 2, 4/54), (TB
2, 5/56)

Meftûn: (G 25, 6/128), (G 146,
1/286)

Meftûn-ı devrân: (G 25, 6/128)

Meh – Mâh: (K 4, 43/66), (K 5,
50/78), (G 10, 1-4/106), (G 22, 1/124), (G
43, 4/152), (G 44, 1/154), (G 47, 4/158),
(G 51, 6/164), (G 58, 7/172), (G 64,
2/180), (G 66, 4/184), (G 70, 3/188), (G
71, 5/190), (G 73, 1/192), (G 83, 4/204),
(G 88, 1/210), (G 96, 1/220), (G 97,
1/220), (G 101, 5/228), (G 105, 1/232), (G
105, 6/234), (G 113, 5/244), (G 124,
3/258), (G 125, 1/258), (G 125, 5/258), (G
129, 4/264), (G 130, 6/266), (G 132,
1/268), (G 133, 6/270), (G 136, 6/274), (G
140, 4/278), (G 140, 5/280), (G 147,
5/288), (G 151, 6/294), (G 156, 3/300), (G
158, 3/302), (G 158, 6/302), (TH 3, 1/314),
(TH 3, 6/316), (MF, 5/320), (SE 4, 4/340),
(SE 6, 6/346), (SE 7, 3/348), (SE 9, 3/350)

Mehâbet: (K 1, BM 50/38)

Meh-cebîn: (G 97, 1/220), (G 105,
1/232), (G 133, 6/270)

Meh-cemâl: (MF, 5/320)
 Mehd-i zamân: (SE 4, 7/340)
 Meh-i gerdûn: (G 130, 6/266)
 Meh-i nev: (G 58, 7/172), (G 83,
 4/204)
 Meh-i tâbân: (TH 3, 1/314)
 Meh-rû: (G 73, 1/192)
 Meh-tâb: (SE 6, 6/346)
 Meh-veş: (G 105, 6/234)
 Mekârim: (K 5, 21/72)
 Mekîn-i murâd: (G 32, 1/138)
 Mekr: (TB 2, 2/52), (G 1, 4/94), (G
 129, 5/264), (SE 2, 18/336), (SE 6, 6/346)
 Mekteb: (G 7, 2/102), (G 54, 2/168),
 (G 147, 6/288), (SE 1, 8/326)
 Mekteb-i 'aşk: (G 54, 2/168), (G
 147, 6/288)
 Mekteb-i 'irfân: (G 7, 2/102), (SE 1,
 8/326)
 Melâhat: (TB 1, 3/50), (K 5, 47/76),
 (G 83, 4/204), (G 152, 3/294), (TH 3,
 2/314)
 Melâike: (K 1, BM 28/34)
 Melâmet: (G 17, 4/116), (G 70,
 1/188), (SE 10, 9/352)
 Melceim: (K 1, BM 53/38)
 Melek: (G 51, 7/164)
 Melek-sîmâ: (G 51, 7/164)
 Memlûk: (SE 1, 14/328)
 Mengüş: (G 49, 6/162)
 Menhûs: (MES, 48/90)
 Menzil-geh-i dil: (G 16, 5/116)
 Menzil-i maksûd: (G 31, 7/136)

Merâhil-i tîh-i gayret: (K 1, 18/26)
 Mercân: (TB 1, Nak./48)
 Merd: (TB 2, 5/56), (G 88, 6/210),
 (SE 5, 5/344)
 Merd-i mütevâzi': (G 88, 6/210)
 Merüm-i dâna: (G 68, 5/186), (G 82,
 6/202)
 Merg: (G 65, 5/182)
 Merhaba etmemek: (G 3, 3/96), (G
 62, 4/178)
 Merhamet: (G 48, 6/160), (SE 2,
 17/336)
 Merhem: (MES, 62/92)
 Merkez-i 'aşk: (G 63, 2/178)
 Mesâ: (K 3, 14/46)
 Mesânid-i iclâl: (K 5, 24/72)
 Mescîd-i Aksâ: (K 1, BM 6/30), (K
 1, BM 8/32)
 Mescûn-i rahm-i mader: (K 1, 4/24)
 Meshûr olmak: (G 112, 2/242)
 Mesîh: (K 1, 42/30), (SE 1, 2/326)
 Mesned-i vâlâ-yı âmâl: (G 13, 3/110)
 Mest: (G 4, 3/98), (G 12, 1/108), (G
 22, 2/124), (G 27, 6/132), (G 37, 4/144), (G
 38, 2/146), (G 39, 2/146), (G 62, 8/178),
 (G 66, 5/184), (G 67, 1/184), (G 75,
 3/194), (G 77, 4/198), (G 78, 2/198), (G
 87, 7/210), (G 98, 6/224), (G 102, 7/228),
 (TH 1, 1/246), (TH 1, 5/248), (G 133,
 1/268), (G 146, 4/288), (G 152, 5/294), (G
 153, 2/296), (TH 2, 7/312), (SE 1, 34/332),
 (SE 7, 4/348), (SE 8, 3/350), (SE 11,
 6/354)

Mest-i gamze: (G 62, 8/178)
 Mest-i mey-i câm-ı Cem: (G 38, 2/146)
 Mest-i mey-i lâ'l: (G 22, 2/124)
 Mest ü harâb olmak: (G 87, 7/210)
 Meş'ale – Meş'al: (G 89, 6/212), (G 94, 3/218), (G 154, 1/296)
 Meş'al-i âh: (G 89, 6/212), (G 94, 3/218), (G 154, 1/296)
 Meşşâta-i sabâ: (G 133, 4/270)
 Meşrep: (K 2, 2/42), (G 11, 6/108), (G 60, 1/174)
 Metâ': (K 5, 12/70), (G 3, 2/96), (G 42, 5/152), (G 53, 4/146), (G 65, 3/182), (G 113, 6/244), (TH 2, 2/310), (SE 3, 3/336), (SE 3, 11/338)
 Metâ'-ı arzu: (SE 3, 3/336)
 Metâ'-ı hüner: (G 113, 6/244)
 Metâ'-ı 'ömr: (G 42, 5/152)
 Metâ'-ı sabr: (G 65, 3/182)
 Metâ'-ı vasl: (K 5, 12/70)
 Metâ'-ı vasl-ı harîdâr: (G 53, 4/166)
 Mevc: (G 56, 3/170), (G 131, 7/266), (SE 3, 4/338)
 Mevc-i hatar-nâk-i bahr-i hicrân: (G 56, 3/170)
 Mevlâ: (G-T, 8/22), (K 1, BM 19/34), (TB 2, 1/52), (TB 2, 5/56), (G 2, 5/94), (G 19, 4/120), (G 65, 6/182), (G 82, 2/202), (G 103, 8/230), (G 123, 7/256), (G 132, 4/268), (G 142, 6/282), (SE 2, 9/334), (SE 5, 3/342)
 Mevlâ-yı gâni: (TB 2, 1/52)

Mevt: (K 1, BM 41/36)
 Mey: (G 4, 3/98), (G 11, 6/08), (G 17, 6/116), (G 22, 2/124), (G 27, 2/130), (G 39, 1/146), (G 40, 7/148), (G 43, 9/154), (G 44, 6/154), (G 66, 5/184), (G 71, 3/190), (G 75, 3/194), (G 77, 4/198), (G 82, 7/204), (G 87, 7/210), (G 113, 2/242), (G 124, 5/258), (G 124, 6/258), (G 129, 7/264), (G 140, 5/280), (G 144, 4/284), (G 148, 7/290), (G 155, 2/298)
 Meydân: (K 4, 22/62), (MES, 25/86), (G 1, 2/94), (G 18, 9/118), (G 82, 2/202), (SE 1, 12/328)
 Meydân-ı belâgat: (G 18, 9/118)
 Meydân-ı dehr: (K 4, 22/62)
 Meyden el çekmek: (G 44, 6/154)
 Meygede: (G 4, 3/98), (G 59, 4/174), (G 68, 6/186), (G 79, 2/198), (G 98, 6/224), (G 139, 2/276)
 Meyhâne: (G 35, 5/142), (G 41, 1/150), (G 47, 1/158), (G 66, 5/184), (G 81, 5/202), (G 85, 1/206), (G 112, 4/242), (SE 9, 1/350), (SE 10, 9/352)
 Mey-i gülgûn: (G 144, 4/284)
 Mey-i hicrân: (G 113, 2/242)
 Mey-i lâ'l: (G 11, 6/108), (G 22, 2/124), (G 75, 3/194), (G 155, 2/298)
 Mey-i lâ'l-i leb: (G 66, 5/184)
 Mey-i nâb: (G 43, 9/154), (G 77, 4/198)
 Mey-i zevk-i visâl: (27, 2/130)
 Mey-keş: (G 4, 3/98)

Mey-keş-i bed-mest-i câm-i
meygede: (G 4, 3/98)
Mey'ûs etmek: (G 68, 3/186)
Meyve: (K 4, 28/62), (K 4, 44/66),
(G 29, 7/134)
Meyvedâr: (K 4, 28/62), (K 4, 44/66)
Mitrâb: (G 77, 5/198)
Midâd: (G 145, 6/286), (G 150,
5/292)
Mihek: (G 5, 4/98), (G 98, 5/224)
Mihmân: (G 64, 2/180), (G 81,
2/200), (G 90, 2/212), (G 100, 2/226)
Mihmel: (G 100, 3/226), (G 117,
7/250)
Mihnet: (MES, 51-54/90), (G 12,
7/10), (G 13, 6/110), (G 60, 2/174), (G 60,
5/176), (G 67, 2/184), (G 72, 4/190), (G
153, 6/296), (SE 1, 30/330), (SE 10,
3/352), (SE 10, 7/352)
Mihnet-i dil-i gam-hâr: (G 60, 5/176)
Mihnet-i künc-i firâk: (G 13, 6/110)
Mihnet-i rûz: (G 60, 2/174)
Mîhr: (K 1, 35/28), (K 1, BM 36/36),
(K 1, BM 43/38), (K 4, 9/60), (K 4, 12/60),
(K 4, 37-43/66), (K 5, 50/78), (G 6, 4/100),
(G 8, 1/102), (G 12, 2/108), (G 21, 7/124),
(G 26, 6/130), (G 29, 6/134), (G 35,
6/142), (G 44, 5/154), (G 45, 3/156), (G
51, 6/164), (G 55, 4/170), (G 57, 1/170),
(G 63, 1/178), (G 70, 3/188), (G 82,
6/202), (G 93, 2/216), (G 94, 1/216), (G
95, 4/218), (G 105, 6/234), (G 120, 1/252),
(G 122, 2/254), (G 130, 6/266), (G 135,

1/272), (G 140, 4/278), (G 141, 7/280), (G
149, 4/292), (G 151, 6/294), (G 155,
1/298), (G 157, 1/300), (G 159, 2/304),
(TH 2, 2/310), (TH 2, 7/312), (TH 3,
1/314), (MF, 11/322), (SE 1, 27/330), (SE
2, 2/332), (SE 4, 4/340)
Mîhrâb: (G 19, 3/120), (G 91, 1/214),
(G 101, 7/228), (G 130, 2/264), (G 149,
5/292), (SE 6, 5/346)
Mîhrâb-ı ebrû: (G 91, 1/214), (G 101,
7/228)
Mîhrâb-ı muhabbet: (G 19, 3/120)
Mîhr-i 'aşk-ı yâr: (G 8, 1/102)
Mîhribân: (G 35, 6/142)
Mîhr-i cemâl: (K 1, 35/28), (G 26,
6/130), (G 105, 6/234), (G 151, 6/294), (G
159, 3/304)
Mîhr-i cenâb-ı Hüdâ: (G 21, 7/124)
Mîhr-i dirahşân: (TH 3, 1/314)
Mîhr-i emel: (G 12, 2/108), (G 120,
1/252), (SE 1, 27/330)
Mîhr-i hüsn: (G 55, 4/170), (G 130,
6/266)
Mîhr-i muhabbet: (G 57, 1/170)
Mîhr-i münîr: (K 1, BM 36/36), (K
4, 18/62), (G 29, 6/134), (SE 2, 2/332)
Mîhr-i re'fet: (K 4, 37/66)
Mîhr-i yâr: (G 95, 4/218)
Mîhr ü ber: (G 94, 2/216)
Mîhr ü hevâ: (G 6, 4/100)
Mîhr ü meh: (K 5, 50/78), (G 51,
6/154)

Mihr ü vefâ: (G 35, 6/142), (G 63, 1/178), (G 149, 4/292), (G 155, 1/298) (G 157, 1/300)

Millet-i İslâm: (K 3, 8-10/46)

Mi'mâr: (K 1, 34/28)

Minâ: (G 38, 1/146), (G 69, 2/186), (G 82, 7/204), (SE 2, 5/334)

Minâre: (MF, 13/322)

Minber: (G 72, 7/190), (SE 2, 8/334)

Minkâr: (TB 1, Nak./48)

Minnet: (G 15, 4/114), (G 59, 6/174), (G 123, 1/256)

Minnet-i çarh-ı denî: (G 59, 6/174)

Minnet-i erbâb-ı kerem: (G 15, 4/114)

Mîr: (G 142, 4/282)

Mi'râc: (K 1, BM 1/30)

Mir'ât: (K 4, 37/66), (G 16, 6/116), (G 43, 7/154), (G 53, 2/166), (G 63, 4/180), (G 123, 5/256)

Mir'ât-ı hayâl: (G 43, /154)

Mir'ât-ı safâ: (G 63, 4/180)

Mirkât: (G 145, 4/286)

Misâfir: (MÜS, 5/80), (G 81, 2/200)

Misk-i ezfer: (G 150, 5/292)

Mithâtkâr: (K 5, 15/70)

Miyân: (G 18,6/118), (G 50, 5/162), (G 40, 7/148), (SE 8, 2/350)

Miyân-ı ma'rifet: (G 18,6/118)

Mizâc: (G 9, 3/104), (G 24, 1/126), (G 30, 4/136), (G 46, 4/158)

Mizâc-ı şeker: (G 30, 4/136)

Mizân: (G 15, 3/114), (G 66, 6/184), (MF, 12/322)

Mizân-ı kanâat: (G 15, 3/114)

Mizân-ı vefâ: (MF, 12/322)

Mollâ: (G 68, 2/186)

Mû: (G 18, 4/118), (G 126, 2/260), (G 133, 4/270)

Mu'ammâ: (G 69, 6/188), (G 83, 2/204)

Mu'ciz-nümâ âyine: (G 103, 6/230)

Mu'cize: (K 1, 37/28), (K 1, BM 19-22-23/34)

Muhabbet bârgâhı: (G 48, 3/160)

Muhabbet: (G 19, 1...5/120), (G 25, 4/128), (G 27, 7/132), (G 48, 3/160), (G 52, 1/170), (G 66, 3/182), (G 67, 2/184),

(G 75, 6/194), (G 79, 1/198), (G 85, 1/206), (G 87, 4/208), (G 89, 7/212), (G 108, 7/238), (G 110, 5/240), (G 132, 4/268), (G 137, 1/274)

(G 75, 6/194), (G 79, 1/198), (G 85, 1/206), (G 87, 4/208), (G 89, 7/212), (G 108, 7/238), (G 110, 5/240), (G 132, 4/268), (G 137, 1/274)

(G 137, 1/274)

Muhâcir: (SE 1, 36/332)

Muhammed (SAV): (K 1, 29/28)

Muhibb-i çâr-yâr: (K 2, 3/42)

Muhibb-i hânedân-ı murtazâ: (K 2, 13/44)

Muhkem âyet: (K 1, 28/28)

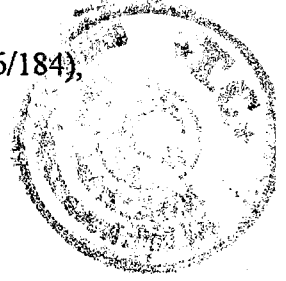
Muhtâc: (G 16, 3/114), (G 24, 5/128)

Muktedâ: (K 1, BM 8/32), (K 2/44), (K 5, 19/72), (SE 2, 16/336)

Muktedâ-yı kibâr: (K 5, 19/72)

Mûm: (G 147, 2/288)

Mumiyâ: (TH 2, 3/310)

Mûr: (TB 2, 4/54), (G 112, 6/242), (G 147, 1/288), (SE 2, 15/334), (SE 7, 2/348)

Murdâr: (TB 2, 3/54)

Murtazâ: (K 2, 13/44)

Mûsa: (K 1, BM 15/32)

Musavver: (16, 4/114)

Mushâf: (G 31, 3/136)

Musîbet: (K 1, BM 47/38)

Mustafa (SAV): (K 3, 6/44)

Musûl: (K 1, BM 3/30)

Mû-şikâfân: (G 18, 4/118)

Mutrib: (G 76, 7/196), (G 125, 3/258), (G 146, 2/286)

Mûy: (K 4, 35/64), (G 32, 8/138), (SE 8, 2/350)

Mûy-ı miyân: (SE 8, 2/350)

Muzaffer: (K 5, 17/70)

Muzmer olmak: (G 13, 2/110)

Mübâhat: (K 1, 31/28)

Mücrîm: (K 1, BM 46/38), (K 1, BM 58/40)

Müdârâ etmek: (G 9, 1...6/104, (G 9, 7/104), (G 14, 4/112)

Mü'ezzin: (MF, 13/322)

Müftî: (SE 12, 1/356)

Müjde: (G 102, 5/228), (MR, 3/318)

Müjgân: (G 8, 6/104), (G 38, 6/146), (G 44, 1/154), (G 46, 1/156), (G 121, 3/254), (G 132, 2/268), (G 141, 3/280), (G 144, 7/284), (G 152, 6/294), (TH 3, 3/314), (SE 8, 1/350), (SE 11, 3/354)

Mülket-i Çin: (G 109, 4/238), (G 134, 3/270)

Mülket-i dil: (G 33, 4/140)

Mülk-i dil: (G 24, 4/128)

Mülk-i din: (K 1, BM 31/36), (K 3, 18/48)

Mülk-i Hitâ vü Çin: (G 3, 4/96)

Mülk-i Süleymân: (G 25, 5/128), (G 112, 6/242)

Mü'min: (K 1, BM 34/36), (G 2, 3/96)

Münevver eylemek: (K 1, BM 36/36), (SE 1, 19/328)

Münîr: (K 1, BM 36/36), (K 4, 18/62)

Münşî: (K 5, 22/72)

Müntehâ: (K 1, BM 11/32)

Mürg: (TB 2, 6/56), (K 4, 10/60), (K 4, 29/64), (K 5, 44/76), (MES, 59/92), (G 1, 5/92), (G 7, 4/102), (G 22, 2/124), (G 41, 7/150), (G 43, 6/152), (G 47, 2/158), (G 59, 1/174), (G 66, 7/184), (G 81, 6/202), (G 85, 6/206), (G 105, 4/232), (G 107, 6/236), (G 150, 1/292), (G 152, 2/294), (SE 9, 5/352)

Mürg-i bend-kafes: (TB 2, 6/56)

Mürg-i bî-berg ü nevâ: (G 105, 4/232)

Mürg-i dil: (K 4, 29/62), (K 5, 44/76), (G 1, 5/94), (G 81, 6/202), (G 107, 6/236), (G 152, 2/294)

Mürg-i gönül: (G 7, 4/102), (G 22, 2/124), (G 41, 7/150), (G 43, 6/152), (G 47, 2/158), (G 66, 7/184)

Mürg-i hoş-elhân: (K 4, 10/60)

Mürg-i hümâ: (G 85, 6/206), (G 150, 1/292)

Mürg-i hümâyûn: (MES, 59/92)

Mürîd: (G 57, 4/172)

Müslîm: (SE 2, 8/334), (SE 2, 16/336)

Müstağni etmek: (G 15, 4/114)

Müşg: (G 42, 2/150), (G 73, 3/192), (G 109, 4/238), (G 132, 3/268), (G 133, 4/270), (G 141, 2/280), (SE 1, 26/330)

Müşg-i Çin: (G 42, 2/150), (G 73, 3/192)

Müşg-i Hutun: (G 132, 3/268), (SE 1, 26/330)

Müşîr: (K 4, 18/62), (K 5, 17/70), (K 5, 24/72)

Müşîr-i dâdgirâ: (K 5, 24/72)

Müştâkân: (G 156, 7/300)

Müşteri (alıcı): (G 60, 6/176), (SE 1, 24/330), (SE 3, 5/338), (SE 3, 11/338)

Müşt-zen: (G 65, 5/182)

Müzâb-ı telh: (G 30, 4/136)

-N-

Nabız: (G 6, 5/100)

Nâdân; (MÜS, 8/80), (G 13, 3/110), (G 40, 6/148), (G 49, 6/162), (G 54,

6/168), (G 67, 5/184), (G 81, 7/202), (G 97, 9/222), (SE 1, 33/330), (SE 1, 36/332)

Nâfe: (K 5, 46/76), (G 73, 2/192), (SE 1, 26/330)

Nâfe-i müşg-i Hutun: (SE 1, 26/330)

Nâfe-i Tatar: (K 5, 46/76), (G 73, 2/192), (SE 1, 26/330)

Nağme: (K 4, 4/48), (G 5, 5/100), (G 23, 7/126), (G 42, 7/152), (G 61, 2/176), (G 70, 5/188), (G 75, 7/194), (G 77, 5/198), (G 78, 2/198)

Nağme-i cân-sûz: (G 42, 7/152)

Nağme-i çengî: (G 77, 5/198)

Nağme-i dil-sûz: (G 78, 2/198)

Nağme-perdâz: (G 23, 7/126)

Nağme-perver: (G 5, 5/100)

Nağme-sâz: (G 61, 2/176), (G 70, 5/188)

Nahl-i kalem: (K 4, 28/64)

Nahl-i Tûr: (SE 7, 5/348)

Nahnü kasemnâ: (TB 2, 5/56)

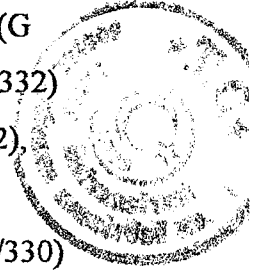
Na'im-i vasl: (G 49, 5/142)

Nakd: (K 5, 12/70), (G 34, 3/140), (G 49, 1/160), (G 56, 6/170), (G 93, 2/216), (G 98, 5/224), (G 107, 3/236), (G 132, 5/268), (G 143, 3/282), (SE 3, 6/338)

Nakd-i cân: (K 5, 12/70), (G 34, 3/140), (G 107, 3/236), (G 132, 5/268), (G 146, 4/288)

Nakd-i kelâm: (G 98, 5/224)

Nakd-i mevcûd-ı ma'ârif: (G 49, 1/160)

Nakd-i sirişk: (G 56, 6/170), (G 93, 2/216)

Nakd-‘ömr: (SE 3, 6/338)

Nakkâş: (G 153, 3/296)

Nakş-ı hatem: (G 43, 7/154)

Nâlân: (MES, 21/84), (G 100, 1/226)

Nâle: (MÜS, 2/78), (G 5, 5/100), (G 14, 6/112), (G 26, 4/130), (G 54, 1/68), (G 56, 2/170), (G 76, 7/196), (G 130, 7/266), (G 131, 6/266), (G 146, 2/286), (G 153, 7/296), (G 155, 3/298), (SE 1, 7/326), (SE 3, 8/338)

Nâle-keş-i nağme-perver: (G 5, 5/100)

Nâle-i dil-sûz: (G 76, 7/196), (G 131, 6/266), (G 146, 2/286)

Namâz: (G 148, 6/290)

Nâme: (G 131, 2/266)

Nâmûs: (G 68, 1/186), (G 95, 7/220), (G 100, 1/226), (G 139, 6/278), (SE 10, 9/352)

Nân: (G 15, 2/112), (G 128, 4/262)

Nân-i kanâat: (G 15, 2/112)

Nâr: (K 1, BM 48/38), (G 10, 1/106), (G 45, 5/156), (G 49, 4/162), (G 109, 1/238), (G 128, 2/262), (SE 3, 3/336), (SE 3, 4/338), (SE 3, 11/338), (SE 3, 15/338)

Nâr-ı ‘aşk: (G 45, 5/156), (G 109, 1/238)

Nâr-ı hicr: (G 128, 2/262)

Nâr-ı zulmet: (G 49, 4/162)

Nâs: (G 70, 4/188), (G 118, 2/250)

Nasib: (T, 3/22), (G 65, 2/182)

Nasihât: (K 5, 34/70)

Nâsiye: (MES, 7/82), (G 17, 7/116) (SE 4, 3/340)

Nâsiye-i hâline yazmak: (G 17, 7/116)

Nasrun minellâh: (SE 2, 21/336)

Nass-ı Kur’ân: (SE 2, 16/336)

Nâsûr: (G 112, 5/242), (G 144, 7/284)

Nâtüvân: (K 1, BM 57/40), (SE 2, 15/334)

Na’t-ı resûl-i kibriyâ: (K 3, 1/44)

Na’t-i pâk: (G-T, 3/22), (K 1, BM 60/40)

Nâvek: (G 8, 6/104), (G 46, 1/156), (G 99, 2/224), (G 114, 4/244), (G 121, 3/254), (G 132, 2/268)

Nâvek-i gamze: (G 99, 2/224), (G 114, 4/244)

Nâvek-i müjgân: (G 8, 6/104), (G 46, 1/156), (G 121, 3/254), (G 132, 2/268)

Nây –Ney: (G 70, 5/188), (G 75, 7/194), (G 76, 7/196), (G 107, 6/236), (G 113, 5/244)

Nây-ı hâme: (G 70, 5/188), (G 75, 7/194)

Nâz: (TB 2, 1/52), (K 4, 32/64), (K 5, 4/68), (MÜS, 7/80), (G 10, 3/106), (G 13, 5/110), (G 20, 1/120), (G 27, 6/132), (G 30, 5/136), (G 38, 1/146), (G 42, 4/152), (G 46, 7/158), (G 49, 3/160), (G 51, 5/164), (G 56, 5/170), (G 62, 1...9/178), (G 66, 1/182), (G 67, 3/184), (G

74, 7/194), (G 75, 1/194), (G 90,1/212), (G 99, 1/224), (G 103, 2/230), (G 114, 3/244), (TH 1, 3/248), (G 119, 1/250), (G 119, 5/252), (G 140, 2/278), (G 144, 5/284), (G 146, 1/286), (G 148, 1/290), (G 150, 2/292), (G 156, 4/300), (SE 6, 3/346), (SE 8, 3/350)

Nazar: (K 1, 14/24), (MES, 5/82), (MES, 4/90), (G 44, 4/154), (G 58, 8/172), (G 82, 5/202), (G 88, 2/210), (G 88, 7/210), (G 132, 1/268), (SE 1, 13/328)

Nazargâh: (G 142, 6/282)

Nâz-ı çeşm-i siyâh: (G 38, 1/146)

Nâzil olmak: (K 1, 28-30/28)

Nazîr: (G 29, 2/134), (G 31, 1/136)

Nazm: (K 4, 25/62), (K 4, 40/66), (G 1, 2/94), (G 98, 8/224), (SE 7, 6/348)

Nazm-ı dil-keş: (K 4, 25/62)

Nebât: (TB 1, Nak/48)

Nebi-i kâmil: (K 1, BM 38/36)

Necm: (K 3, 18/48), (G 61, 6/176)

Necm-i felek: (G 61, 5/176)

Necm-i Hüdâ: (K 3, 18/48)

Nedâmet: (K 1, 21/26), (K 1, BM 46/38), (K 5, 38/74)

Nedîm: (K 3, 6/44), (K 3, 14/46), (TB 2, 4/54), (G 128, 3/262)

Nedîm-i hâs: (K 3, 14/46), (G 64, 6/180)

Nedîm-i Mustafa: (K 3, 6/44)

Nefer: (SE 5, 3/342)

Nefha-i bâd-ı bahâr: (K 4, 28/64)

Nefis: (MES, 54/90)

Nefs: (K 1, 15/26), (K 2, 2-5/42), (TB 2, 2/52), (TB 2, 3-4/54), (TB 2, 5-7/56), (G 65, 4/182), (G 86, 5/208), (G 148, 7/290)

Nefs-i bed: (TB 2, 3/54)

Nefs-i bed-hâh: (TB 2, 7/56)

Nefs-i bed-nihâd: (K 1, 15/24)

Nefs-i emmâre: (K 2,2/42)

Nefs-i leîm: (TB 2, 4/54)

Nehâr: (K 4, 1/58), (G 92, 6/216), (G 97, 5/222)

Nehb etmek: (K 5, 30/74)

Nehr: (G 94, 4/218), (G 121, 4/254)

Nekâk: (G 93, 4/216)

Nemed külâh: (G 142, 3/282)

Nemek ü nân-ı kanâat: (G 15,(2/112)

Nemek: (TB 1, 1/48), (MES, 62/92), (G 15, 1/112)

Nemek-i tesliyet: (MES, 62/92)

Nergîs: (K 4, 6/58), (SE 7, 1/348)

Nesîm: (G 56, 4/170), (G 128, 1/262), (G 141, 6/280)

Nesîm-i sabâ: (G 56, 4/170), (G 141, 6/280)

Nesl-i Osmânî: (SE 2, 11/334)

Nesteren: (K 4, 9/60)

Neş'e-i humâr: (K 4, 6/58)

Neş'e: (G 36, 2-4/144), (G 39, 1/146), (G 57, 1/170), (G 78, 3/198), (G 81, 5/202), (G 152, 5/294), (TH 2, 4/310)

Neş'e-i feyz-i tecellî: (G 36, 4/144)

Neş'e-i keyfiyet-i sahbâ: (G 36, 2/144)

- Neş'e-i zevk-i visâl: (G 39, 1/146)
 Neşv ü nemâ: (G 4, 4/98)
 Nevâ: (K 4, 11/60), (G 70, 5/188),
 (G 105, 4/232)
 Nevâl-i bûse: (G 81, 2/200)
 Nevâ-yı bülbül: (K 4, 11/60)
 Nev-bahâr: (K 4, 1/58), (K 4, 43/66),
 (G 81, 3/202), (G 102, 5/228), (G 130,
 5/266), (G 153, 1/296), (MF, 16/322)
 Nev-gazel: (K 5, 43/76)
 Nevk: (G 42, 4/152)
 Nevk-i gamze: (G 42, 4/152)
 Nev-nihâl: (K 4, 32/64), (SE 7,
 5/348)
 Nev-resim: (G 40, 2/148)
 Nev-süvâr-ı rezm-geh-i nazm: (G 1,
 2/94)
 Ney: (G 62, 9/178)
 Neyşeker: (G 8, 3/118), (G 125,
 4/258), (G 152, 7/294)
 Neyyîr: (K 4, 24/62), (K 4, 44/66)
 Neyyîr-i ikbâl: (K 5, 51/78)
 Neyyîr-i ser: (K 4, 24/62)
 Ni'âm: (MES, 2/82), (G 2, 5/96), (G
 15, 2/112)
 Ni'amu'l-idâm: (G 15, 2/112)
 Nidâ-yı 'aşk: (G 94, 1/216)
 Ni'met: (G 2, 3-7/96), (G 34, 7/142),
 (G 128, 4/262), (G 139, 4/278)
 Ni'met-i Hazret-i Hakk: (G 2, 7/96),
 (G 34, 7/142)
 Ni'met-i îmân: (G 2, 3/96)
- Nigâh - Nigeh: (TB 2, 7/56), (K 5,
 8/68), (K 5, 49/76), (G 3, 2/96), (G 8,
 6/104), (G 14, 5/112), (G 27, 6/132), (G
 42, 4/152), (G 46, 2/156), (G 46, 4/158),
 (G 48, 6/160), (G 49, 3/160), (G 52,
 3/164), (G 55, 4/170), (G 56, 5/170), (G
 58, 5/172), (G 63, 4/180), (G 62, 1/178),
 (G 65, 1/182), (G 65, 7/182), (G 66,
 1/182), (G 71, 5/190), (G 75, 5/194), (G
 77, 6/198), (G 78, 1/198), (G 78, 4/198),
 (G 81, 6/202), (G 82, 3/202), (G 86,
 4/208), (G 90, 2/212), (G 91, 3/214), (G 92,
 5/216), (G 94, 5/218), (G 100, 4/226), (TH
 1, 3/248), (G 108, 5/238), (G 112, 2/242),
 (G 114, 2/244), (G 115, 1/246), (G 115,
 4/246), (G 131, 1/266), (G 136, 3/272), (G
 138, 4/276), (G 141, 2/280), (G 142,
 5/282), (G 146, 3/286), (G 154, 2/296), (G
 154, 3/298), (G 159, 6/304), (TH 3, 3/314),
 (TH 3, 4/314), (MR, 1/316)
 Nigâh-ı iltifât: (G 46, 4/158)
 Nigâh-ı merhamet: (G 48, 6/160)
 Nigâr: (G 1, 5/94), (G 9, 5/104), (G
 20, 5/120), (G 26, 2/130), (G 38, 7/146),
 (G 92, 2/214), (G 92, 5/216), (G 106,
 4/234), (G 107, 3/236), (G 123, 4/256), (G
 151, 1/292), (G 155, 5/298)
 Nigeh-endâz: (G 78, 4/198)
 Nigeh-i gamze: (G 52, 3/164), (G 62,
 1/178), (G 65, 1/182), (G 112, 2/242), (G
 114, 2/244), (G 138, 4/276), (G 154,
 2/296)

Nigeh-i nâz: (G 27, 6/132), (G 49, 3/160), (G 56, 5/170), (G 77, 6/198), (G 78, 1/198), (G 90,2/212)

Nigîn: (G 32, 2/138), (G 64, 5/180), (G 118, 3/250)

Nigîn-i murâd: (G 32, 2/138)

Nihâd: (G 57, 4/172), (G 119, 1/250)

Nihâl – Nahl: (K 4, 32/64), (K 4, 39-44/66), (G 12, 4/110), (G 53, 1/166), (G 113, 4/244), (SE 7, 5/348)

Nihâl-kâmet: (K 4, 39-44/66)

Nihâl-i himmet: (G 53, 1/166)

Nîk haslet: (K 1, BM 26/34)

Nikâb: (G 10, 4/106), (G 29, 6/134), (G 102, 2/228), (G 137, 3/274), (G 139, 6/278), (MF, 5/320)

Nikâb-ı ruh: (G 29, 6/134)

Nikîn-i devlet: (K 4, 17/62)

Nîk-nâm: (G 4, 3/98), (G 97, 8/222)

Nîl: (G 65, 2/182)

Nisân: (K 4, 11/60)

Niş: (G 32, 3/138), (G 53, 6/156)

Nişâne: (G 92, 5/216), (SE 11, 3/354)

Nişîmen-gâh: (G 119, 5/252)

Nişter: (G 144, 5/284)

Niyâz: (K 1, BM 54/38), (G 1, 1/94), (G 3, 5/96), (G 14, 1/112), (G 25, 4/128), (G 43, 2/152), (G 75, 1/194), (G 80, 4/200), (G 119, 1/250), (G 148, 1/290)

Nokta: (G 49, 6/162), (G 119, 7/252)

Nokta-i hâl-i kitâb-ı hüsn: (G 49, 6/162)

Nûh (AS): (K 1, 39/30), (G 28, 2/132)

Nukûd-ı eşk: (G 68, 5/186)

Nukûd-ı ma'rifet: (G 117, 4/248)

Nukûd-ı 'ömr: (G 104, 4/232)

Nûn ve'l-kalem: (SE 1, 6/326)

Nûr: (K 1, 36/28), (K 1, 39/30), (K 1, 41/30), (K 1, BM 29/34), (K 1, BM 33-36/36), (K 3, 10/46), (MES, 4/82), (MES, 17/84), (G 31, 5/136), (G 70, 3/188), (G 130, 6/266), (G 147, 5/288), (TH 3, 1/314), (MF, 7/320), (SE 2, 3/332)

Nûr-ı basar: (MES, 4/82)

Nûr-ı cebîn: (K2, 36/28), (K 1, 39/30)

Nush: (G 28, 3/132)

Nûş eylemek: (G 10,1/106), (G 28, 1/132), (G 38, 2/146), (G 39, 3/148), (G 53, 6/166), (G 87, 1/208)

Nûş-ı şarâb: (G 87, 1/208)

Nutk u beyân-ı fesâhat: (K 1, 8/24)

Nutk: (K 1, 8/24), (K 1, BM 21/32), (TB 1, 1/48)

Nutk-ı şeker-bâr: (TB 1, 1/48)

Nücûm: (K 4, 9/60)

Nühustîn fitrat: (K 1, 27/28)

Nükhet: (K 1, BM 18/32), (G 3, 4/96), (G 58, 6/172), (G 155, 4/298)

Nükhet-i bâd-ı sabâ: (G 58, 6/172)

Nükhet-i giysû: (G 155, 4/298)

Nükhet-i zülf: (G 3, 4/96)

Nükte: (K 4, 31/64), (G 18, 1/118), (G 49, 6/162), (G 78, 5/198), (G 140,

1/278), (G 159, 7/304), (SE 1, 17/328),
(SE 9, 6/352)

Nükte-dân: (G 18, 1/118)

Nükte-dân-ı ma'rifet: (G 18, 1/118)

Nükte-i ser-beste: (G 49, 6/162), (G
78, 5/198), (G 159, 7/304)

Nümûd-ı kıyâs: (SE 1, 5/326)

Nüşhâ: (K 5, 23/72), (G 11, 5/108),
(G 24, 5/128), (G 29, 1/134), (G 31,
3/136), (G 52, 7/166), (G 82, 1/202), (G
83, 2/204), (G 95, 5/218), (SE 1, 15/328)

Nüşhâ-i eş'âr: (G 52, 7/166)

Nüşhâ-i hatt-ı yâr: (G 24, 5/128), (G
83, 2/204)

Nüşhâ-i hüsn: (G 11, 5/108), (G 82,
1/202)

Nüşhâ-i nâdir: (G 29, 1/134), (G 31,
3/136)

Nüşhâ-i şemsü'l-ma'ârif-i 'irfân: (K
5, 23/72)

Nüşhâ-i şî'r: (SE 1, 15/328)

Nüvişt: (G 6, 7/102)

-O-

Ocak zâde: (G 16, 6/116)

Ok: (G 18, 5/118)

Ordu: (SE 5, 3/342), (SE 5, 6/344)

Osmân-ı zi'n-nûreyn (RA): (K 3,
10/46)

-Ö-

'Ömer (RA): (K 3, 8/46)

'Ömr: (K 1, 2/22), (K 1, 18/26), (K
1, BM 59/40), (TB 2, 7/56), (K 5, 51/78),
(MÜS, 7/80), (MES, 20/84), (MES, 28-30-
31/86), (G 2, 4/96), (G 28, 2/312), (G 42,
5/152), (G 86, 6/208), (G 92, 7/216), (G
143, 2/282), (G 145, 5/286), (G 158,
8/302) (TH 2, 7/312), (SE 2, 20/336), (SE
3, 6/338)

'Ömr-i 'azîz: (TB 2, 7/56)

'Ömr-i dirâz: (MES, 31/86), (G 92,
7/216)

'Ömr-i Nûh: (G 28, 2/132)

'Ömr-i sermed: (K 5, 51/78), (MES,
20/84)

'Ömrü güzerân etmek: (MES, 30/86)

-P-

Pâ: (K 1, BM 55/40), (K 2, 1/42), (K
4, 30/60), (MES, 44/88), (MES, 55/90), (G
12, 5/110), (G 65, 2/182), (G 68, 7/186),
(G 90, 4/212), (G 100, 7/226), (G 120,
4/252), (MR, 2/318)

Pâ-bûs: (K 1, BM 55/40), (G 68,
7/186), (G 90, 4/212)

Pâ-bûs-ı hizmet: (K 1, BM 55/40)

Pâ-bürehne: (K 2, 1/42)

Pâde: (G 35, 7/142)

Pâdişâh: (K 1, BM 31/36), (TB 2, 4/54), (K 4, 2/58), (SE 2, 2/332), (SE 2, 6/334), (SE 2, 19/336)

Pâdişâh-ı heft-ekâlim-i mülk-i din: (K 1, BM 31/36)

Pâdişâh-ı Rûm: (K 4, 2/58)

Pâdişâh-ı heft-ıklîm: (TB 2, 4/54)

Pâlân: (MES, 26/86)

Pâları berf üzre eser eylememek: (MES, 44/88)

Palâs: (G 6, 3/100), (G 70, 2/188)

Pâsbân: (G 25, /128), (SE 2, 18/336)

Pâşâ: (K 4, 16/60)

Pây: (G 55, 2/168), (G 158, 9/302), (SE 2, 13/334)

Pâyâna yetürmek: (MES, 67/92)

Pây-bend: (G 53, 1/166)

Pâydar: (K 3, 3/44)

Pây-e: (G 15, 5/114)

Pâyende iktidâr: (K 4, 35/64)

Pâygâh: (K 1, BM 14/32)

Pây-mâl: (K 5, 30/70), (G 12, 7/119), (G 46, 4/158), (G 100, 7/226), (G 101, 7/228), (G 105, 3/232), (G 117, 1/248), (MF, 21/324)

Pây-mâl-i gam: (G 100, 7/226)

Peder: (K 1, BM 47/38)

Pehlivân-ı gam: (G 105, 3/232)

Pejmürde rakam: (MES, 67/92)

Penâh: (K 1, BM 53/38), (TB 2, 7/56), (K 5, 32/74), (G 65, 4/182), (G 86, 5/208), (G 154, 3/298), (SE 4, 1/340)

Pençe-i bâzû-yı himmet: (K 5, 20/62)

Pençe-i kahr: (K 5, 25/72)

Pençe-i şâhbâz: (G 154, 3/298)

Pend: (G 21, 3/122), (G 86, 7/208), (G 115, 3/246)

Pendîn olmak: (TB 2, 5/56)

Per vermek: (G 12, 6/110)

Per: (MES, 42/88), (G 12, 6/110), (G 26, 6/130), (G 57, 3/172), (G 152, 2/294), (SE 2, 9/334)

Perâkende: (K 5, 5/68), (G 8, 7/104)

Perçem: (G 23, 5/126), (SE 7, 2/348)

Perde-i haclet: (G 20, 1/122)

Perde-i nâmûs: (G 139, 6/278), (SE 10, 9/352)

Pereveş bağlamak: (G 34, 5/142)

Perî ruhsâr: (K 5, 1/68)

Perî: (K 5, 1/68), (G 75, 1/194), (G 85, 3/206), (G 91, 1/124), (G 111, 4/242)

Perî çehre: (G 85, 3/206)

Perî hâne: (G 85, 3/206)

Perr-i pervâne: (G 26, 6/130)

Perî peyker: (G 91, 1/124)

Perr-i Hümâ: (SE 2, 9/334)

Pertev: (K 1, 35/28), (K 1, 36/28), (K 1, BM 29/34), (K 1, BM 33/36), (G 107, 2/236), (TH 3, 1/314), (SE 2, 3/332)

Pertev-i âyîne: (G 107, 2/236)

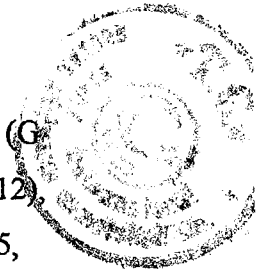
Pertev-i envâr-ı Hakk: (K 1, 36/28)

Pertev-i rû: (K 1, BM 33/36)

Pertev-i seyf-i ulûv-feşân: (K 1, BM 29/34)

- Pervâne: (G 1, 1/94), (G 7 1/102), (G 8, 3/104), (G 18, 5/120), (G 26, 6/130), (G 26, 6/130), (G 41, 3/150), (G 47, 4/158), (G 48, 4/160), (G 66, 4/184), (G 73, 6/192), (G 75, 2/194), (G 79, 3/200), (G 81, 1/200), (G 85, 7/206), (G 100, 5/226), (G 106, 5/234), (G 108, 7/238), (G 121, 5/254), (G 126, 6/260), (G 131, 4/266), (G 135, 6/272), (G 148, 2/290), (G 152, 2/294), (TH 3, 1/314), (SE 9, 2/350)
- Pervâne-i dil: (G 100, 5/226)
- Pervâz etmek: (G 32, 5/1438), (G 48, 2/160), (G 50, 3/162), (G 105, 4/232)
- Perverde etmek: (TB 2, 1/52), (G 103, 2/230), (G 150, 2/292)
- Perverdîgâr: (G 97, 2/220)
- Pesîn-pâye: (G 15, 5/114)
- Peşmîne: (G 59, 6/174)
- Peyâm: (G 84, 4/204), (G 97, 3/222), (G 121, 1/254), (G 131, 2/266), (TH 3, 2/314), (MF, 22/324)
- Peygamberân: (K 1, BM 50/38)
- Peykân: (MÛS, 5/80), (G 8, 6/104), (G 34, 2/140), (G 44, 1/154), (G 99, 1/224), (TH 3, 3/314)
- Peyker: (G 91, 1/124), (G 144, 2/284)
- Peyk-i sabâ: (G 55, 2/168)
- Peymân: (G 27, 3/132), (G 80, 3/200), (G 81, 4/202), (G 90, 7/214)
- Peymâne: (G 1, 6/94), (G 7, 3/102), (G 8, 2/102), (G 11, 1/108), (G 41, 6/150), (G 47, 1/158), (G 48, 1/160), (G 66, 5/184), (G 80, 3/200), (G 81, 4/202), (G 85, 1/206), (G 90, 7/214), (TH 1, 5/248), (SE 9, 1/350), (SE 10, 2/352)
- Peymâne-i vasl: (G 80, 3/200), (G 90, 7/214)
- Peymânî şikest eylemek: (G 47, 1/158)
- Peyveste: (G 37, 4/144), (G 15, 1/112)
- Pîr: (MES, 28-31/86), (G 59, 4/174), (G 67, 4/184), (G 98, 6/224), (G 110, 2/240), (G 143, 3/282), (SE 2, 19/336)
- Pîrâye: (G 15, 3/114), (G 36, 5/144), (G 150, 4/292)
- Pîrehen - Pîrâhen: (TB 2, 1/52), (G 71, 2/188), (G 109, 5/238), (G 127, 1/260)
- Pîrestîş-i mahlûk: (G 65, 6/182), (G 142, 7/282)
- Pîr-i fânî: (G 67, 4/184)
- Pîr-i harâbât: (G 110, 2/240)
- Pîr-i meygede: (G 59, 4/174), (G 98, 6/224)
- Pîr-i za'îf: (MES, 28/86)
- Pîşânî: (G 132, 2/268)
- Pîşe-zâr: (G 18, 2/118)
- Pîşvâ: (K 1, BM 34/36), (K 3, 8/44)
- Pîşvâ-yı ehl-i saâdet: (K 1, BM 34/36)
- Piyâle: (K 5, 4/48), (G 4, 1/98), (G 29, 4/134), (G 98, 1/222), (G 117, 3/248), (TH 2, 7/312), (MR, 2/318)
- Piyâle-i gam: (G 4, 1/98)
- Piyâle-i gülgûn: (MR, 2/318)
- Piyâz: (G 148, 3/290)

Pûl: (G 40, 4/148)
 Pûr: (K 1, BM 47/38)
 Pûşu: (MF, 8/320)
 Pûşide: (K 2, 4/42)
 Pûte: (G 5, 4/100), (G 45, 5/156), (G 109, 1/238), (G 136, 4/274)
 Pûte-i 'aşk: (G 5, 4/100)
 Pûte-i germâbe: (G 45, 5/156)
 Pûte-i hicr: (G 109, 1/238), (G 136, 4/274)
 Pür-gû: (G 73, 6/192)
 Pür-hûn: (G 12, 1/108), (G 12, 3/110)
 Pür-yâre olmak: (MÛS, 5/80)
 Pür-ziver olmak: (G 16, 7/110)
 Püyân: (MES, 50/90)

-R-

Râ (harf): (G 58, 7/172)
 Rab: (G-T, 1/22), (K 1, BM 41-42/36), ((K 1, BM 43...48/38), (K 1, +52/38), (K 1, BM 55-59-63/40), (K 3, 19/48), (MES, 2/82), (KT/92)
 Rabb-i mecîd: (MES, 52/82)
 Rabb-i müsteân: (K 1, BM 59/40)
 Râğ: (K 4, 11/60), (MES, 58-61/92), (G 89, 1/210)
 Râh – Reh: (K 1, 17/24), (K 1, BM 12/32), (K 1, BM 31-35-36-37/36), (K 2, 1/42), (TB 2, 6/56), (K 4, 33/64), (K 5, 31/74), (MÛS, 8/80), (MES, 43/88), (G 10,

7/106), (G 31, 7/136), (G 44, 3/154), (G 64, 4/180), (G 87, 4/208), (G 89, 6/212), (G 98, 7/224), (G 100, 3/226), (G 105, 3/232), (G 114, 6/244), (G 117, 7/250), (G 118, 5/250), (G 137, 1/274), (G 139, 1/276), (G 152, 1/294), (G 156, 7/300), (MF, 17/322), (SE 5, 4/342)

Râh-ı fenâ-yı dalâlet: (K 1, 17/24)

Râh-ı hidâyet: (K 1, BM 31/36)

Râh-ı Hüdâ: (K 2, 1/42)

Râh-ı murâd: (G 10, 7/106)

Râh-ı necât: (SE 5, 4/342)

Râh-ı revân: (K 1, BM 35/36)

Râh-ı şeriât: (K 1, BM 36/36)

Râh-ı vahdet: (K 1, BM 12/32)

Râh-i Hakk: (G 31, 7/136)

Rahm eylemek: (MÛS, 5/80), (G 81, 2/200), (G 89, 5/212), (G 90, 5/212) (G 90, 7/214), (G 100, 5/226)

Rahmân: (G 2, 2/94)

Rahmet: (K 1, 22/26), (K 1, 28/28), (G 2, 2/94)

Rahmet-i Rahmân: (G 2, 2/94)

Râhşen: (K 4, 22/62)

Raht u besât: (G 84, 1/204)

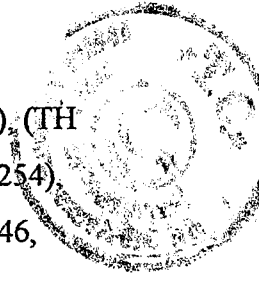
Râh-zen: (K 5, 13/70), (G 65, 4/182), (G 117, 7/250)

Râhzen-i gam: (K 5, 13/70)

Râh-zen-i gammâz: (G 117, 7/250)

Rakam: (MES, 67/92)

Rakîb: (K 5, 3/68), (G 5, 2/98), (G 6, 6/102), (G 10, 1/106), (G 20, 6/120), (G

40, 2-5/148), (G 44, 6/154), (G 48,3/160), (G 55, 3/168), (G 56, 2/170), (G 61, 51/170), (G 68, 4/186), (G 71, 2/188), (G 72, 4/190), (G 77, 2/196), (G 86, 3/208), (G 87, 6/208), (G 93, 4/216), (G 98, 2/222), (G 104, 7/232), (G 114, 3/244), (G 115, 3/246), (TH 1, 5/248), (G 125, 2/258), (G 140, 6/280), (G 148, 4/290), (G 153, 7/296), (SE 6, 6/346)

Rakk: (MES, 10/84)

Rakkâs: (G 78, 2/198), (G 79, 3/200), (G 125, 3/258)

Râm olmak: (K 3, 9-14/46), (G 4, 4/98), (G 14, 5/112), (G 38, 4/146), (G 49, 2/160), (G 54, 3/168), (G 54, 4/168), (G 115, 1/246), (TH 1, 3/248), (G 124, 5/258), (G 149, 3/292)

Rân-ı 'adem: (G 23, 9/126)

Ra'şe-dâr: (K 4, 12/60)

Râşid Efendi: (SE 1, 11/328)

Râvi-i sıhhat: (K 1, BM 1/30)

Ravza-i bâğ-ı İrem: (G 109, 2/238)

Ravza-i Darü's-selâm: (G 101, 6/228)

Ravza-i pâk: (K 1, BM 61/40), (K 2, 12/40)

Râz açmak: (G 54, 3/168)

Râz: (K 1, 27/28), (K 4, 8/60), (K 4, 26/62), (MÛS, 6/80), (G 1, 4/94), (G 6, 1/100), (G 8, 4/102), (G 14, 5/112), (G 28, 1/132), (G 50, 4/162), (G 54, 2-3/168), (G 71, 4/190), (G 73, 6/192), (G 75, 3/194), (G 78, 5/198), (G 81, 3/202), (G 85,

7/206), (G 95, 7/218), (G 105, 7/234), (TH 1, 4/248), (G 119, 2/250), (G 121, 1/254), (G 134, 3/270), (G 139, 5/278), (G 146, 4/288), (SE 1, 18/328)

Râz-ı 'aşk: (K 4, 8/60), (G 28,1/132), (G 81, 3/202)

Râz-ı derûn: (G 1, 4/94)

Râz-ı dil: (G 139, 5/278)

Râz-ı nihân: (G 85, 7/206), (G 121, 1/254)

Râz-ı pinhân: (G 50, 4/162)

Rebâb: (G 61, 2/176)

Rebi': (G 97, 2/220)

Recm-i rakîb: (G 61, 5/176)

Redif askeri: (K 1, BM 28/34)

Re'fet: (K 4, 37/64)

Refâkat: (K 1, BM 11/32)

Refik: (K 1, 17/24), (K 3, 11/46), (MES, 22/86), (MES, 38/88), (G 56, 1/170)

Refikâ: (MES, 27/86), (MES, 39/88)

Refik-i bâd-ı sabâ: (G 56, 1/170)

Ref' olmak: (G 10, 4/106)

Refref: (K 1, BM 12/32)

Reftâr: (TB 2, 3/54), (K 1, 16/26), (MÛS, 8/80), (G 37, 4/144), (G 156, 5/300)

Reftâr-ı lâübâlî: (K 1, 16/26)

Reftâr-ı levendâne: (G 37, 4/144)

Reg-i cân: (G 66, 1/182)

Rehber: (K 1, 17/24), (MES, 22/86), (G 16, 5/114)

Rehber-i devlet: (G 16, 5/110)

Reh-i âsümân: (G 98, 7/224)
 Reh-i 'aşk: (MÛS, 7/80), (MES, 38/88), (G 21, 3/122), (G 39, 6/148), (G 89, 6/212), (G 105, 3/232)
 Reh-i 'aşk-ı yâr: (G 21, 3/122)
 Reh-i nâ-refte: (G 118, 5/250)
 Rehnümâ: (K 1, 39/30), (K 3, 2/44), (G 6, 4/100), (G 94, 3/218)
 Rehnümâ-yı 'aşk: (G 94, 3/218)
 Rehvâr: (MES, 23/86)
 Reh-yâb olmak: (G 39, 6/148)
 Remed: (G 34, 5/412)
 Remz: (K 1, 13/24), (G 23, 8/126), (G 69, 6/188), (G 77, 7/198), (G 140, 4/278), (SE 1, 6/326)
 Renc-i humâr: (G 152, 5/294)
 Reng (hile): (G 18, 7/118), (G 19, 3/120), (G 148, 4/290)
 Rengîn edâ: (K 3, 1/44), (K 3, 11/46), (G 38, 7/146)
 Renk: (TB 1, 3/50), (G 20, 5/120), (G 27, 1/130), (G 27, 4/132), (G 29, 4/134), (G 46, 2/156), (G 125, 5/258), (SE 3, 12/338), (SE 9, 1/350)
 Renk-âmiz: (G 20, 5/122)
 Resen: (G 71, 4/190)
 Resm-i devrân: (MES, 57/90)
 Resm-i hatt-ı hûbân: (G 59, 3/174)
 Resûl: (G-T, 2/22), (K 1, BM 4/30), (K 1, BM 19/32), (K 1, BM 34/36), (K 1, BM 53/38), (K 3, 1-4/44), (K 3, 11/46), (K 3, 10/48), (TB 2, Nak./52)
 Resûl-i müctebâ: (K 3, 4/44)

Resûl-i kibriyâ: (K 3, 1/44)
 Resûl-i Medenî: (TB 2, Nak./52)
 Resûlullâh: (K 2, 1...10/42), (K 2, 11-12-13/44)
 Reşk: (K 1, 33/28), (TB 1, 3/50), (k 5, 27/64), (G 12, 3/110), (29, 5/134), (G 34, 1/140), (G 36, 3/144), (G 49, 2/160), (G 69, 3/186), (G 108, 6/238), (G 150, 2/292), (G 156, 3/300), (MF, 7/320)
 Reşk-i gül: (G 12, 3/110)
 Reşk-i hûr: (G 49, 2/160), (G 36, 3/144), (G 150, 2/292), (MF, 7/320)
 Reşk-i ruh-ı cânân: (G 108, 6/238)
 Revgân-ı sabr: (G 24, 2/126)
 Revzene: (G 104, 5/232)
 Rez: (G 59, 4/174)
 Rezm: (G 1, 2/94), (SE 5, 7/344)
 Rezm-geh-i nazm: (G 1, 2/94)
 Rihlet: (K 1, BM 6/30)
 Rızâ: (G-T, 7/22), (K 2, 12/44)
 Rızk: (TB 2, 5/56), (G 145, 5/286), (G 147, 1/288)
 Ridâ: (K 2, 4/42), (G 6, 3/100)
 Ridâ-yı ihtidâ: (K 2, 4/42)
 Rif'at-ı kadr: (G 15, 5/114)
 Rikâb: (MES, 42/88)
 Rikâbdâr: (K 4, 46/66), (K 5, 52/78)
 Rîk-i leb-i cân-fez: (K 1, BM 24/34)
 Rind: (G 4, 3/98), (G 11, 7/108), (G 17, 4/116), (G 28, 3/132), (G 52, 1/170), (G 81, 5/202), (G 112, 4/242), (G 139, 1/276), (G 139, 3/278), (SE 8, 5/350)

Rindâne gazel söylemek: (G 11, 7/108)
 Rindânelik: (G 17, 4/116)
 Rind-i mey-keş: (G 4, 3/98)
 Risâlet: (K 1, 29-33/28), (K 1, BM 20/34), (K 1, BM 32/36)
 Rîş: (G 97, 5/222)
 Rişe-i cân: (G 60, 6/176)
 Rîş-hand: (G 53, 5/166), (G 122, 4/254)
 Rîş-i derûn: (MES, 62/92)
 Rîş-i siyâh ü sefid: (G 97, 5/222)
 Rişte: (G 60, 6/176), (G 84, 2/204), (G 120, 3/252)
 Rivâyet: (K 1, BM 1/30)
 Riyâ: (G 11, 2/108), (G 21, 4/122), (G 39, 4/146), (G 58, 8/172), (G 64, 3/180), (G 65, 6/182), (G 68, 6/186), (G 86, 2/206), (G 93, 3/216), (G 139, 2/276)
 Riyâz: (K 1, 38/28), (K 4, 45/66), (G 23, 4/126), (G 29, 5/134), (G 62, 2/178)^, (G 117, 2/248)
 Riyâz-ı 'âlem: (G 23, 4/126)
 Riyâz-ı devlet: (K 4, 45/66)
 Riyâz-ı hüsn: (G 62, 2/178)
 Riyâz-ı şer': (K 1, 38/28)
 Rîze: (TB 1, 1/48), (G 33, 5/140)
 Rîze rîze kand dökme: (G 33, 5/140)
 Rû: (K 1, BM 33/36), (K 2, 8/42), (TB 2, 7/60), (G 23, +7126), (G 67, 7/184), (G 73, 1/192), (G 91, 1/124), (G 131, 4/266), (G 133, 6/270), (SE 3, 10/338)

Rûh-ı insânî: (K 5, 2/68)
 Ruh: (G 1, 3/954), (G 7, 1/102), (G 7, 4/102), (G 10, 2/106), (G 14, 6/112), (G 22, 5/124), (G 26, 6/130), (G 28, 4/132), (G 29, 1...7/134), (G 33, 3/140), (G 36, 3/144), (G 39, 1/146), (G 41, 7/150), (G 47, 4/158), (G 47, 7/158), (G 52, 5/156), (G 57, 3/172), (G 59, 1/174), (G 69, 1/186), (G 72, 3/190), (G 80, 2/200), (G 82, 2/202), (G 85, 4/206), (G 86, 1/206), (G 89, 4/212), (G 108, 2/236), (G 108, 6/238), (G 108, 7/238), (G 109, 6/238), (G 120, 1/252), (G 120, 2/252), (G 126, 3/260), (G 126, 6/260), (G 129, 5/264), (G 135, 6/272), (G 139, 2/276), (G 151, 2/292), (G 152, 1/294)
 Ruh-ı cânân: (G 47, 7/158), (G 57, 3/172), (G 85, 4/206), (G 108, 6/238), (G 126, 3/260), (G 135, 6/272), (G 139, 2/276)
 Ruh-ı gülgûn: (G 14, 6/112), (G 108, 2/236), (G 109, 6/238)
 Ruh-ı yâr: (G 86, 1/206)
 Ruh-ı zibâ: (G 39, 1/146)
 Ruh-perver: (G 36, 3/144)
 Ruhsâr: (TB 1, 1/48), (K 5, 1/68), (K 5, 44/76), (G 7, 5/102), (G 11, 1/108), (G 36, 2/144), (G 43, 4/152), (G 46, 2/156), (G 50, 3/162), (G 62, 2/178), (G 76, 1/196), (G 77, 4/198), (G 81, 6/202), (G 88, 3/210), (G 89, 1/210), (G 92, 6/216), (G 107, 1/236), (G 107, 5/236), (G 109, 2/238), (G 109, 5/238), (G 134, 1/270), (G

136, 1/272), (G 144, 6/284), (G 152, 2/294), (G 158, 4/302), (SE 9, 2/350)
 Ruhsâr-ı âl-i yâr: (G 62, 2/178), (G 89, 1/210)
 Ruhsûde olmak: (K 1, BM 10/32), (G 152, 1/294)
 Ruh vermek: (G 82, 2/202)
 Rûm: (K 4, 2/58)
 Rûmeli: (SE 5, 5/344)
 Rû-siyeh: (K 2, 8/42)
 Rûşen-i zamir-i mihr-i münîr: (K 4, 12/62)
 Rûy: (G 32, 9/138), (G 43, 7/154), (G 44, 2/154), (G 58, 6/172), (G 84, 4/204), (G 122, 4/254), (G 154, 5/298), (G 158, 3/302), (MF, 5/320)
 Rûy-i dildâr: (G 32, 9/138)
 Rûy-i murâd: (G 20, 3/122), (G 43, 7/154)
 Rûy-i neş'ât: (G 84, 4/204)
 Rûy-i siyâh: (TB 2, 7/56)
 Rûy-i yâr: (K 4, 29/64)
 Rûy-i zemîn: (K 1, BM 28/34)
 Rûy-i zerd: (G 154, 5/298)
 Rûz u şeb: (MES, 19/84), (G 51, 6/164), (G 59, 4/174), (G 100, 3/226), (TH 1, 5/248), (MF, 10/322), (SE 1, 8/326), (SE 2, 18/336)
 Rûz: (K 1, 23/26), (K 1, BM 41/36), (K 1, BM 62/40), (K 3, 20/48), (TB 2, Nak. /52), (TB 2, 4/54), (K 5, 27/72), (K 5, 36/74), (MES, 3/82), (MES, 19/84), (G 8, 1/102), (G 38, 2/146), (G 42, 6/152), (G

51, 6/164), (G 59, 4/174), (G 60, 2/174), (G 61, 6/176), (G 94, 1/216), (G 100, 3/226), (TH 1, 5/248), (G 120, 1/252), (MU, 2/316), (MF, 10/322), (MF, 17/322), (SE 1, 8/326), (SE 2, 18/336), (SE 3, 9/338), (SE 5, 4/342)
 Rûze: (G 124, 2/256)
 Rûz-ı Arasât: (SE 5, 4/342)
 Rûz-ı ecel: (TB 2, 4/54)
 Rûz-ı ezel: (MES, 3/82), (G 8, 1/102), (G 38, 2/146), (G 42, 6/152), (G 94, 1/216)
 Rûzgâr: (G 80, 5/200), (G 97, 7/222), (G 145, 2/286), (SE 3, 4/338)
 Rûz-ı kıyâmet: (K 1, BM 41/36), (SE 3, 9/338)
 Rûz-ı mahşer: (K 1, 23/26), (TB 2, Nak./52)
 Rûz-ı şümâr: (K 5, 36/74), (G 61, 6/176)
 Rûz-i gâr: (G 25, /128), (G 35, 2/142), (G 43, 8/154)
 Rûlû: (G 127, 5/262)
 Rû'ûs: (G 68, 2/186)
 Rû'yâ: (G 74, 6/194), (G 82, 4/202), (G 113, 3/244), (G 134, 6/270), (G 158, 2/302)
 Rû'yet: (K 1, BM 15/32)
 Rûfâ'î: (G 60, 1/174)
 Rûkû: (MES, 35/88)
 Rûmmânî bâde: (G 10, 3/106)
 Rûstem: (K 4, 20/62), (MES, 29/86)
 Rûsûm-ı şîve-i güftâr: (TB 1, 3/50)

Rûsûm-i tâ'at: (K 5, 32/74)

Rûsûl: (K 1, BM 8/32), (K 1, BM 27/34)

Rûsvâ olmak: (G 54, 2/168), (G 90, 6/212), (G 95, 7/220), (G 112, 4/242) (SE 11, 6/354)

Rûsvâ-yı 'aşk: (G 90, 6/212), (G 95, 7/220)

Rûşd: (MES, 7/82)

-S-

Sabâ: (K 4, 32/64), (G 3, 4/96), (G 13, 5/110), (G 35, 3/142), (G 41, 1/150), (G 55, 2/108), (G 56, 1-4/170), (G 59, 5/174), (G 62, 3/178), (G 63, 3/180), (G 85, 5/206), (G 92, 2/214), (G 99, 4/224), (G 106, 4/234), (G 111, 4/242), (G 133, 4/270), (G 141, 6/280), (G 156, 7/300), (TH 3, 5/316), (SE 9, 4/350)

Sabah: (G 26, 1...7/130), (MF, 17/322)

Sabâvet: (K 1, 2/22), (G 67, 4/184)

Sabâ-yı nâz: (G 62, 3/178)

Sabr: (G 24, 1/126), (G 24, 4/128), (G 26, 5/130), (G 28, 2/132), (G 65, 3/182), (G 74, 2/192), (G 90, 6/212), (G 92, 1/214), (G 95, 3/218), (G 100, 2/226), (G 125, 6/258), (G 126, 6/260), (G 159, 4/304), (MR, 4/318), (SE 3, 3/336)

Sabr u karârı kalmamak: (G 26, 5/130), (G 92, 1/214), (G 125, 6/258)

Sabr u sâ mân: (G 90, 6/212), (SE 3, 3/336)

Sabûh: (G 28, 1/132)

Sâd gûne: (MES, 52/90)

Sadâ-yı 'aşk: (G 94, 1/216)

Sadâ-yı kalkal: (K 4, 11/60)

Sadef: (K 1, BM 30/34), (MES, 3/82), (G 130, 1/264), (SE 1, 16/328)

Sadr-ı kabûl-i şöhret-i halk: (G 23, 2/124)

Saf dil: (G 93, 3/216), (G 130, 1/264)

Safâ-yı Hindî: (G 23, 6/126)

Saff-ı 'Uşşâk: (G 101, 7/228)

Safha-i 'âlem: (G 82, 1/202)

Safha-i evrâk: (G 80, 5/200)

Safha-i rûy: (G 44, 2/154)

Sâfi 'arak: (K 4, 12/60)

Sâgar: (G 16, 1/114), (G 36, 2/144), (G 57, 1/170), (G 64, 7/180), (G 79, 2/198), (G 124, 6/258), (G 144, 4/284), (G 157, 2/300)

Sâgar-ı devlet: (G 16, 1/114)

Sâgar-ı lâ'l: (G 79, 2/198)

Sâgar-ı ma'na: (G 64, 7/180)

Sâgar-ı mey: (G 124, 6/258)

Sağ u esen: (MES, 52/90)

Sahâ (cömertlik): (G 63, 6/180), (G 64, 3/180)

Sâha-i berîn-i murâd: (G 32, 5/138)

Sâha-i ye's: (G 13, 3/110)

Sahbâ: (G 36, 2/144), (G 119, 4/252), (G 134, 5/270), (G 139, 1/276), (G 146, 4/288)

Sâhib-hayâ: (K 3, 10/46)

Sâhib-i zü'l-fükâr: (K 3, 13/46)

Sâhib-kırân: (G 18, 3/118), (SE 2, 16/336)

Sâhib-kırân-ı ma'rifet: (G 18, 3/118)

Sâhibü'l-kalem: (K 4, 16/60)

Sahn-ı bâğ u râğ: (K 4, 11/60)

Sahn-ı bâğ: (G 33, 2/140) (G 100, 6/226)

Sahrâ: (G 41, 1-4/150), (G 119, 6/252), (G 124, 7/258), (TH 2, 6/312), (SE 5, 1/342)

Sahrâ-yı cünûn: (G 124, 7/258)

Sâkî: (G 1, 6/94), (G 11, 1/108), (G 17, 5/116), (G 35, 5/142), (G 39, 1/146), (G 39, 1/146), (G 39, 3/148), (G 41, 6/150), (G 51, 6/164), (G 66, 5/184), (G 76, 6/196) (G 79, 2/198), (G 81, 4/202), (G 82, 7/204), (G 87, 7/210), (G 101, 1/226), (TH 1, 5/248), (G 119, 4/252), (G 124, 1/256), (G 129, 7/264), (G 132, 5/268), (G 135, 1/272), (G 144, 4/284), (G 145, 7/286), (G 146, 4/288), (G 149, 2/290), (G 155, 2/298), (TH 2, 4/310), (MR, 2/318), (SE 10, 2/352)

Sâkî-i devrân: (G 145, 7/286), (SE 10, 2/352)

Sâkîn-i bâğ u râğ: (MES, 58-61-64/92)

Sâkin-i kûy-ı hicrân: (MES, 64/92)

Sâl: (MES, 30/86), (G 42, 5/152), (G 43, 4/152), (G 68, 6/186), (G 132, 6/268)

Salâh: (K 5, 33/74)

Sâlâr-ı enbiyâ: (K 1, BM 16/32)

Salat u selâm: (G-T, 2/22), (K 1, BM 61-63/40), (K 2, 12/44), (K 3, 19/48), (K 3, 20/48)

Sâlhorde: (MES, 28/86)

Sâlik: (K 1, BM 37/36), (K 2, 1/42), (G 10, 7/106), (G 31, 7/136), (G 89, 6/212), (G 119, 6/252)

Sâlik-i râh-ı beyâbân-ı muhabbet: (G 89, 6/212)

Sâlik-i râh-ı Hakk: (G 31, 7/136)

Sâlik-i râh-ı Hüdâ: (K 2, 1/42)

Saltanat: (G 94, 5/218)

Sâlûs: (G 68, 6/186), (G 138, 5/276)

Sâm (Zal'ın babası): (MES, 29/86)

Sâmân: (G 24, 4/128), (G 90, 6/212), (G 117, 2/248), (SE 3, 3/336)

Sanem: (G 14, 3/112), (G 37, 1/144), (G 52, 3/164), (G 154, 2/296)

Sanem-hâne-i dil: (G 37, 1/144)

Sâr-bân-ı dil: (G 98, 7/224)

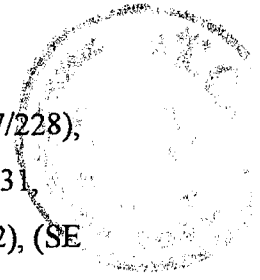
Savaş: (G 143, 2/282)

Savlet: (K 5, 25/72)

Sayd: (G 33, 1/140), (G 81, 6/202), (G 105, 4/232), (TH 1, 3/248), (G 129, 6/264)

Sayd-ı dil: (G 33, 1/140), (G 129, 6/264)

Sâye: (K 1, BM 25/34), (G 40, 3/148), (G 27, 3/132), (G 53, 1/166), (G

- 85, 6/206), (G 117, 1/248), (G 122, 3/254), (G 150, 1/292), (MF, 1/320), (SE 2, 9/334)
- Sâye-i lutf: (G 53, 1/166), (G 117, 1/248)
- Sâye-i zülf: (G 40, 3/148), (G 85, 6/206), (MF, 1/320)
- Sa'y etmek: (G 18, 1/118)
- Sayyâd: (K 1, BM 21/34)
- Saz (çalgi): (G 77, 5/198), (G 78, 2/198), (G 146, 2/286)
- Sebâk: (G 147, 6/288), (SE 1, 8/326)
- Seb'â-yı seyyâre: (G 14, 2/112)
- Seb'â-yı bihâr: (K 4, 19/62)
- Sebât: (G 25, 5/128)
- Sebeb-i kurb-ı Hüdâ: (G 39, 4/146)
- Sebû: (MES, 18/84), (G 133, 1/268), (G 139, 5/278), (SE 3, 7/338)
- Sebz: (G 102, 1/128), (SE 6, 2/346)
- Sebze-i rengîn-i câme-hâb: (G 102, 1/228)
- Secde: (MES, 35/88), (G 65, 6/182), (G 142, 7/282)
- Secde-gâh: (G 65, 6/182), (G 142, 7/282)
- Sedd-i İskender: (G 34, 2/140)
- Sefine: (G 56, 3/170)
- Sefk-i dimâ: (K 5, 28/72)
- Sehâ: (K 5, 20/72)
- Sehâb: (G 88, 1/210), (G 117, 5/250), (G 158, 3/302)
- Sehâvet: (K 3, 14/46), (G 67, 6/184)
- Seher: (K 5, 44/76), (MÛS, 2/78), (KT/92), (G 54, 3/168), (G 78, 3/198), (G 92, 2/214), (G 102, 1/228), (G 102, 7/228), (G 104, 2/230), (G 106, 4/234), (G 131, 7/266), (G 136, 7/274), (G 142, 1/282), (SE 1, 10/326)
- Sehergâh: (MÛS, 2/78)
- Sehî-kadd: (G 100, 6/226), (G 133, 5/270)
- Sehm: (MES, 3/82)
- Sek: (K 1, BM 56/40)
- Selâm: (K 1, BM 3/30), (G 140, 6/280), (G 149, 4/292), (TH 2, 5/312)
- Selâmet: (K 1, BM 37/36), (K 5, 31/74), (G 17, 3/166), (SE 10, 4/352)
- Semâ: (K 1, 42/30), (K 1, BM 29/34), (K 4, 9/60), (G 91, 4/214)
- Semen: (K 5, 12/70), (G 71, 2/188), (G 109, 6/238), (G 127, 1/260)
- Semend: (K 4, 15/60), (K 5, 52/78), (MES, 40/88), (G 18, 9/118), (G 35, 7/142)
- Semender: (MÛS, 3/80)
- Semend-i devlet-i ikbâl: (K 5, 52/78)
- Semend-i hâme: (G 18, 9/118), (G 35, 7/142)
- Semm-i hıyât: (G 84, 2/204)
- Semt cahîm: (SE 5, 4/342)
- Semt-i ehıbbâ: (TH 2, 5/312)
- Semt-i Hicâz: (G 75, 7/194), (G 98, 7/224)
- Semt-i vefâ: (G 90, 4/212), (G 96, 3/220), (G 151, 3/294)
- Senâ: (G-T, 1/22), (G 2, 1-2/94), (G 2, 3...7/94), (G 34, 7/142)
- Sencîde: (G 15, 3/114)

Seng: (G 24, 1/126), (G 123, 6/256),
(SE 11, 10/354)

Seng-i imtihân: (SE 11, 10/354)

Seng-i sitem: (G 24, 1/126)

Ser: (K 1, BM 17/32), (K 1, BM
2734), (TB 2, 7/56), (K 4, 21/62), (K 5,
39/76), (MÜS, 12/84), (MES, 48-55/90),
(G 1, 7/94), (G 6, 7/102), (G 7, 5/102), (G
13, 3/110), (G 16, 4/114), (G 24, 3/128),
(G 33, 2-4/140), (G 43, 6/1529), (G 48, 2-
6/160), (G 53, 1/166), (G 57, 1/170), (G
59, 6/174), (G 62, 6/178), (G 69, 3/186),
(G 72, 5/190), (G 81, 3/202), (G 87,
1/208), (G 101, 2/226), (G 118, 3/250), (G
133, 5/270), (G 143, 1/282), (TH 2, 8/312)

Ser-beste: (G 49, 6/162), (G 159,
7/304)

Seref-i masraf: (G 15, 7/114)

Serdâr: (SE 1, 12/328)

Ser-efraz etmek: (G 75, 5/194)

Ser-güzeşt: (G 143, 2/282)

Serencâm: (MES, 52/90)

Ser-fürû etmek: (K 5, 43/76), (G
133, 5/270)

Ser-gerdân: (G 74, 4/194)

Ser-i devlet: (G 16, 5/114)

Ser-i engüşt-i hayâl: (MÜS, 11/84)

Ser-i hayl-i enbiyâ: (K 1, BM 27/34)

Ser-i kûy: (G 7, 5/102), (G 24,
3/128), (G 47, 5/158), (G 48, 6/160), (G
72, 5/190), (G 81, 2/200), (G 89, 5/212),
(TH 3, 4/314)

Ser-i menhûs: (MES, 48/90)

Ser-i zülf: (G 43, 6/152)

Ser-levhâ: (G 1, 7/94)

Sermâye: (G 15, 6-7/114), (G 60,
6/176), (G 150, 3/292)

Sermed: (K 5, 51/78), (MES, 20/84)

Sermest: (TB 2, 7/56), (G 101,
3/226), (SE 9, 1/350)

Sermest-i câm: (G 101, 3/226)

Sermest-i gurûr: (TB 2, 7/56)

Ser-nüvişt: (G 6, 7/102), (G 118,
3/250), (SE 10, 5/352)

Ser-pençe: (K 4, 21/62)

Ser-tırâş: (G 143, 1/282)

Serv: (K 1, 33/28), (K 4, 5/58), (K 4,
45/66), (G 4, 5/98), (G 12, 4/110), (G 33,
2/146), (G 39, 5/148), (G 43, 4/152), (G
505/162), (G 62, 6-7/178), (G 68, 7/186)
(G 69, 3/186), (G 73, 5/192), (G 74,
1/192), (G 75, 5/194), (G 95, 2/218), (G
100, 6/226), (G 107, 6/236), (G 109,
2/238), (G 119, 3/252), (G 121, 4/254), (G
122, 3/254), (G 133, 3/268), (G 140,
2/278), (G 148, 1/290), (MU, 1/316)

Server: (K 3, 8/48)

Serverân-ı ehl-i İslâm: (K 3, 18/48)

Serverân-ı millet-i İslâm: (K 3, 8/46)

Serv-i hırâmân: (G 100, 6/226)

Serv-i kadd: (G 68, 7/186), (G 121,
4/254), (G 148, 1/290)

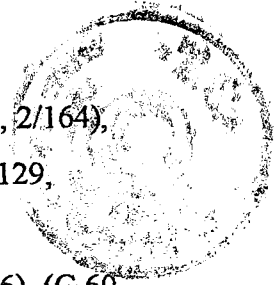
Serv-i kâmet: (G 62, 7/178), (G 133,
3/268), (G 140, 2/278)

Serv-i nâz: (G 50, 5/160), (G 74,
1/192), (G 107, 6/236)

Serv-i re'fet: (K 4, 45/66)
 Serv-i riyâz-ı risâlet: (K 1, 33/28)
 Serv-i sehî: (G 69, 3/186)
 Serv-i ser-bülend: (G 33, 2/140), (G 122, 3/254)
 Serv-i ser-efrâz (firâz): (G 95, 2/218), (G 119, 3/252)
 Serv-kadd: (G 39, 5/148), (G 43, 4/152), (G 109, 2/238)
 Sevâb: (G 20, 6/122)
 Sevâbit-i seyyâr: (K 5, 50/78)
 Sevâd-hâl: (G 51, 4/164)
 Sevâd-hatt: (G 145, 6/286)
 Sevâd-ı baht: (G 4, 6/90)
 Sevdâ: (MÛS, 7/80), (G 51, 6/144), (G 18, 8/118), (G 23, 5/126), (G 25, 3/128), (G 27, 7/132), (G 33, 3/140), (G 43, 6/152), (G 50, 6/152), (G 51, 4/164), (G 69, 1/186), (G 74, 4/194), (G 75, 6/194), (G 82, 7/204), (G 83, 1/204), (G 95, 1/218), (G 107, 5/236), (G 130, 3/264), (G 131, 3/266), (G 134, 4/270), (G 137, 4/274), (G 139, 1/276), (G 141, 5/280), (G 143, 1/282), (G 143, 7/284), (TH 3, 5/316), (MF, 4/320), (SE 10, 7/352)
 Sevdâ-gerân-ı ma'rifet: (G 18, 8/118), (G 143, 7/284)
 Sevdâ-zede: (TH 3, 5/316)
 Sevdâ-yı 'aşk: (G 95, 1/218)
 Sevdâ-yı dirâz: (MÛS, 7/80)
 Sevdâ-yı dil-pesend: (G 33, 3/140)
 Sevdâ-yı hatt: (G 83, 1/204)
 Sevdâ-yı heves: (G 69, 1/186)

Sevdâ-yı muhabbet: (G 27, 7/132)
 Sevdâ-yı zülf: (G 23, 5/126), (G 25, 3/128)
 Seyâhat: (K 1, BM 5/30)
 Seyf: (K 1, BM 29/34), (K 4, 26/62), (SE 2, 21/336), (SE 5, 7/344)
 Seyl: (MR, 4/318)
 Seylâb: (G 19, 1/120), (G 76, 3/196), (G 94, 4/218), (G 126, 1/260), (G 130, 5/266), (G 130, 7/266), (G 144, 2/284), (G 157, 3/300)
 Seylâb-ı cefâ: (G 144, 2/284)
 Seylâb-ı eşk: (G 94, 4/218), (G 130, 7/266), (G 157, 3/300)
 Seylâb-ı gam: (G 126, 1/260)
 Seylâb-ı mihnet: (G 76, 3/196)
 Seylâb-ı muhabbet: (G 19, 1/120)
 Seyyâre: (K 5, 50/78), (G 14, 2/112)
 Siddîk: (K 3, 4/44)
 Sırr-ı Hüdavend-i celîl: (G 31, 3/136)
 Sırr-ı kader: (SE 2, 3/332)
 Sırr-ı mübhem: (TB 1, 3/50)
 Sırr-ı vahdet: (G 128, 5/262)
 Sîb: (G 11, 1/108), (G 64, 2/180), (G 113, 4/244), (G 125, 5/258)
 Sîbâk: (MES, 9/82), (G 125, 5/258)
 Sîb-i gabgab: (G 11, 1/108), (G 64, 2/180)
 Sîb-i zekân: (G 113, 4/244)
 Sidre: (K 1, BM 11/32)
 Sifâl: (G 48, 1/160), (G 112, 4/242)

- Sifâl-i köhne: (G 48, 1/160), (G 112, 4/242), (G 13,2/110), (G 18, 5/118), (G 23, /126), (G 33, 3/140), (G 34, 2/140), (G 44, 1-5/154), (G 45, 1-3/156), (G 50, 3/162), (G 51,2/164), (G 53, 2/166), (G 55, 5/170), (G 67, 3/184), (G 69, 4/188), (G 76, 2/196), (G 77, 6/198), (G 83, 1/204), (G 91,1/124), (G 91, 3/214), (G 92, 5/216), (G 93, 1/216), (G 99, 2/224), (G 99, 6/224), (G 105, 7/234), (G 107, 5/236), (G 108, 6/238), (G 110, 3/240), (G 112, 5/242), (G 130, 1/264), (G 130, 6/266), (G 131, 3/266), (G 133, 6/270), (G 140, 6/280), (G 152, 6/294), (G 159, 4/304), (TH 3, 3/314), (MF, 3/320), (SE 7, 3/348), (SE 9, 3/350), (SE 11, 7/354)
- Sifile-perver: (G 54, 6/168), (SE 1, 33/330)
- Sihr: (G 56, 4/170), (G 103, 4/230), (G 146, 1/286), (SE 7, 1/348)
- Sikâyet: (K 1, 40/30)
- Sikender (Zülkarneyn): (SE 1, 3/326)
- Silâhdâr: (K 4, 3/58)
- Silsile: (G 47, 5/158)
- Silsile-i zülf: (G 41, 4/150)
- Sîm: (TB 2, 2/52), (TB 2, 4/54), (G 5, 4/100), (G 16, 2/104), (G16, 3/114), (G 38, 5/146), (G 45, 5/156), (G 51, 5-6/164), (G 96, 5/220), (G 98, 5/224), (G 103, 6/230), (G 109, 1/238), (G 114, 2/244), (G 127, 1/260), (G 128, 1/262), (G 136, 4/274), (G 152, 4/294), (SE 7, 5/348)
- Sîm-endâm: (G 51, 5/164), (SE 7, 5/348)
- Sîm ü zer-i devlet: (G 16, 5/114)
- Sîmâ: (G 51, 7/164)
- Sîm-i hâm-dil: (G 5, 4/100)
- Sîm-i hâme: (G 98, 5/224)
- Sîm-i hâm-ı gerden-i sâfi: (G 38, 5/146)
- Sîmîn beden: (G 127, 1/260)
- Sîm-ten: (G 45, 5/156), (G 136, 4/274)
- Sinân-ı kilik: (G 1, 2/94), (G 18, 3/118)
- Sîne: (TB 1, 2/48), (K 4, 23/62), (MÜS, 5/80), (G 6, 2-5/100), (G 8, 6/104), (G 18, 5/118)
- Sîne-i a'dâ: (G 18, 5/118)
- Sîne-i eflâk: (G 45, 3/156), (SE 9, 3/350)
- Sîne-i mir'ât: (G 53, 2/166)
- Sîne-i pür derd ü gam: (G 23, 8/126)
- Sîne-i pür-yâre: (G 44, 1/154)
- Sîne-i üryân: (G 91, 3/214)
- Sinn ü sâl: (MES, 30/86)
- Sinn: (MES, 30/86)
- Sipâh-ı gam: (G 16, 1/114)
- Sipâhi: (K 1, BM 27/34), (G 16, 1/114)
- Sipâh – Sipeh: (G 37, 2/144), (G 117, 1/248), (SE 1, 11/328), (SE 5, 5/344)
- Sipehdâr: (K 5, 25/72), (SE 5, 6/344)
- Sipehsâlâr: (SE 1, 11/328), (SE 5, 5/344)

Sipîhr: (K 4, 18/62), (K 5, 51/78), (G 29, 2/134), (G 68, 2/186), (G 68, 5/186), (G 87, 6/208), (G 136, 6/274)

Sipîhr-i cemâl: (G 29, 2/134)

Sipîhr-i cûd: (K 4, 18/62)

Sipîhr-i emel: (G 87, 6/208)

Sipîhr-i ümîd: (K 5, 51/78)

Sirişk: (G 22, 5/124), (K 1, 21/26), (G 23, 6/126), (G 33, 2/140), (G 56, 6/170), (G 58, 5/172), (G 61, 1/170), (G 69, 2/186), (G 93, 2/216), (G 96, 5/220), (G 107, 6/236), (G 109, 5/238), (G 117, 3/248), (G 133, 3/268), (G 143, 3/282), (MR, 4/318)

Sirişk-i çeşm: (G 22, 5/124)

Sirişk-i nedâmet: (K 1, 21/26)

Sirkât-i emvâl: (K 5, 27/72)

Sitâre: (SE 11, 4/354)

Sitâyîş: (TH 2, 5/312)

Sited: (G 15, 6/114)

Sitem: (MÛS, 1/78), (MÛS, 4/80), (G 9, 2/104), (G 24, 1/126), (G 52, 1/164)

Sitem-i yâr: (MÛS, 1/78)

Sitemkâr: (G 9, 2/104), (G 14, 1/112), (G 65, 7/182)

Sitemkâr: (MÛS; 1/78), (G 52, 1/164)

Sivâ: (G 3, 7/98), (G 142, 6/282)

Siyâh-gam: (K 5, 9/70)

Siyer-i eflâk: (G 82, 3/202)

Sofi - Sûfi: (G 11, 6/108), (G 68, 1/186), (G 93, 3/216), (G 106, 1/234), (G 110, 1/240), (MF, 11/322), (SE 6, 5/346)

Sohbet: (G 6, 6/102), (G 52, 2/164), (G 64, 6/180), (TH 1, 5/248), (G 129, 7/264), (G 155, 1/298)

Sohbet-i ağıyâr: (G 52, 6/166), (G 60, 2/174)

Sohbet-i düşîne: (G 52, 2/164)

Stambul: (MF, 20/324)

Subh u mesâ: (K 3, 14/46)

Subh: (K 1, BM 56/40), (K 3, 14/46), (K 4, 14/46), (G 17, 1/116), (G 28, 1/132), (G 90, 5/212), (G 94, 3/218), (SE 1, 35/332), (SE 9, 2/350)

Subh-ı kıyâmet: (G 17, 1/116), (SE 1, 35/332)

Subh-i vasl: (G 28, 1/132)

Su: (G 133, 3/268), (SE 3, 5/338), (SE 3, 15/338)

Sû-i 'amel: (K 1, BM 46/38), (TB 2, 1/50)

Sû-i karâbet: (K 1, BM 47/38)

Sûk: (G 15, 6/114), (G 93, 2/216), (G 113, 1/242), (G 117, 4/248), (G 124, 2/256), (MF, 12/322), (SE 1, 24/330), (SE 3, 3/336), (SE 3, 5/338), (SE 11, 5/354)

Sûk-i 'irfân: (MF, 12/322), (SE 1, 24/330)

Sûk-i mihr: (G 93, 2/216)

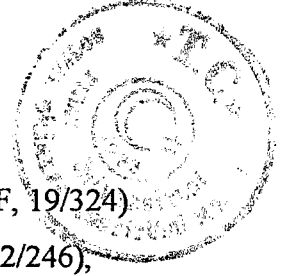
Sûk-i tevekkül: (G 15, 6/114)

Sûk-i visâl: (G 124, 2/256)

Sultân: (K 4, 17/62), (K 5, 19/72), (MES, 1/82), (G 74, 3/192), (SE 2, 23/336)

Sultân-ı 'aşk: (G 74, 3/192)

Sultân-ı enbiyâ: (K 4, 17/62)

Sun'-ı kader: (G 44, 2/154)
 Sun'-ı Mevlâ: (G 82, 2/202)
 Sûre-i İhlâs: (G 79, 1/198)
 Sûr: (G 91, 1/214)
 Sûret-i dîvâr: (K 5, 5/68)
 Sûr-ı riyâz-ı devlet: (K 4, 45/66)
 Sûver-hâne: (G 123, 4/256)
 Sûzân: (MÛS, 3/80), (MES, 1/82),
 (G 44, 5(154))
 Sûz-ı 'aşk: (G 13, 2/110)
 Sûz-ı derûn: (G 52, 7/160), (G 81,
 1/200), (G 94, 3/218)
 Sûz-ı dil: (G 49, 2/160)
 Sübhâ: (G 2, 7/96), (G 39, 4/146)
 Sübhâ-i ihlâs: (G 2, 7/96)
 Sühâ: (G 42, 3/150)
 Sühândân: (G 27, 7/132), (SE 12,
 1/356)
 Sühen – Sühân: (G 20, 4/122), (G
 127, 7/262), (G 129, 2/264), (G 139,
 3/278), (SE 1, 2/326), (SE 1, 18/328), (SE
 12, 1/356)
 Süleymân (AS): (G 25, 5/128), (G
 112, 6/242), (SE 2, 15/334)
 Sünbül: (K 1, BM 18/32), (K 4,
 40/60), (G 42, 1/150), (G 73, 5/192), (G
 76, 4/196), (G 99, 3/224), (G 103, 5/230),
 (G 134, 1/270), (G 136, 1/272)
 Sünbül-i bağ-ı vefâ: (G 42, 1/150)
 Sünbül-i giysû: (G 76, 4/196)
 Sünbül-i şîve: (G 103, 5/230)
 Sünnet: (K 1, BM 35/36), (K 1, BM
 59/40), (K 3, 16/46)

Sünûh: (G 28, 5/132)
 Sür'at: (MES, 41/88)
 Sürme: (G 146, 1/286), (MF, 19/324)
 Sürûr: (K 5, 6/68), (G 115, 2/246),
 (SE 2, 5/334)
 Sürûr-ı vasl: (K 5, 6/68)
 Sürûş: (K 1, BM 28/34), (G 51,
 7/164)
 Sürûş-ı gayb: (G 51, 7/164)
 Süst: (MES, 46/90)
 Süst-endâm: (MES, 46/90)
 Sütûr: (TH 2, 8/312)
 Süvâr: (K 4, 24/62), (K 4, 46/66), (K
 5, 52/78), (MES, 27/86), (G 97, 7/222)
 Süveydâ-yı hatt: (G 83, 1/204)

-S-

Şâd: (G 55, 1/168)
 Şâd olmak: (G 40, 4/1<8)
 Şâd-kâm etmek: (G 32, 7/138)
 Şâfi: (G 159, 5/304)
 Şâh - Şeh: (G-T, 6/22), (G-T, 9/22),
 (K2, + 27/34), (K 1, BM 32/36), (K 3,
 15/46), (K 4, 3/58), (K 4, 7/60), (K
 5, 36/74), (K 1, 24/26), (MÛS, 5/80), (G
 37, 2/144), (G 38, 4/146), (G 40, 3/148),
 (G 45, 6/156), (G 46, 4/158), (G 50, 6/162)
 (G 60, 6/176) (G 62, 4/178), (G 64, 6/180),
 (G 65, 3/182), (G 66, 3/182), (G 79,
 4/200), (G 90, 4/212), (G 94, 5/218), (G
 108, 4/238), (G 108, 7/238), (TH 1, 3/248),

(G 117, 1/248), (G 142, 4/282), (SE 1, 24/330), (SE 2, 13/334), (SE 2, 16/336), (SE 2, 22/336)

Şâhbâz: (K 4, 21/62), (K 5, 6/68), (G 32, 5/138), (G 57, 3/172), (G 105, 4/232), (G 149, 3/292), (G 154, 3/298), (G 159, 6/304)

Şâhbâz-ı evc-i gnâ-yı kanâ'at: (G 57, 3/172)

Şâhbâz-ı fikret: (K 4, 21/62)

Şâhbâz-ı hayâl: (G 32, 5/138)

Şahbâz-nigâh: (K 5, 8/68), (G 105, 4/232), (G 149, 3/292), (G 154, 3/298), (G 159, 6/304)

Şâh-ı 'âlem: (G 45, 6/156), (G 50, 5/162)

Şâh-ı cemâl: (G 66, 3/182)

Şâh-ı enbiyâ: (K 1, 25/26), (K 1, BM 32/36)

Şâh-ı gül: (K 4, 3/58), (K 4, 7/60)

Şâh-ı hûbân: (G 90, 4/212)

Şâh-ı hüsn: (G 37, 2/144), (G 38, 4/146), (G 60, 6/176)

Şâh-ı İslâm: (SE 2, 22/336)

Şâh-ı istiğnâ: (G 46, 4/158)

Şâh-ı muhabbet: (G 108, 7/238)

Şâh-ı Rûsûl: (G-T, 6/22)

Şâh-ı evliyâ: (K 3, 15/46)

Şâh-mat etmek: (G 82, 2/202)

Şakkû'l-kamer: (K 1, BM 22/34)

Şâm: (K 1, BM 56/40), (MÛS, 2/78), (KT/2), (G 78, 3/198), (SE 1, 10/326)

Şâm u seher: (KT/92), (G 78, 3/198), (SE 1, 10/326)

Şâne: (G 8, 5/104), (G 23, 5/126), (G 41, 2/150), (G 47, 6/158), (G 66, 2/182), (G 85, 5/206), (G 107, 4/236), (SE 9, 4/350), (SE 11, 7/354)

Şâne-i dil: (G 107, 4/236)

Şâne-i sâd-çâk: (G 23, 5/126)

Şarâb: (K 4, 6/58), (K 5, 4/68), (G 4, 1/98), (G 10, 1/106), (G 20, 1/120), (G 20, 5/122), (G 28, 3/132), (G 30, 1/134), (G 30, 4/136), (G 61, 1/176), (G 76, 6/196), (G 82, 7/204), (G 87, 1/208), (G 98, 1/222), (G 102, 7/228), (G 110, 1/240), (G 123, 3/256), (G 158, 1/302), (SE 8, 5/350), (SE 11, 6/354)

Şarâb-ı 'aşk: (G 82, 7/204)

Şarâb-ı câm-î lâ'1: (G 76, 6/196)

Şarâb-ı câm-ı visâl: (G 4, 1/98)

Şarâb-ı erguvânî: (SE 8, 5/350)

Şarâb-ı hakikat: (G 28, 3/132)

Şarâb-ı nâb: (G 110, 1/240), (SE 11, 6/354)

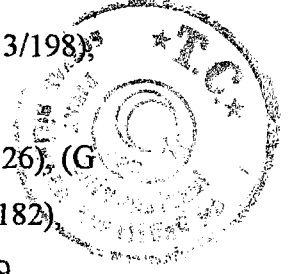
Şarâb-ı lâ'1: (K 5, 4/68)

Şarâb-ı şebâne: (K 4, 6/58), (G 98, 1/222), (G 102, 7/228)

Şarâb-ı telh: (G 30, 1/134)

Şark: (K 1, BM 29/34)

Şeb: (K 1, BM 2/30), (K 1, BM 62/40), (K 3, 20/48), (K 5, 1-2/68), (K 5, 27/72), (K 5, 48/76), (MÛS, 6/80), (MES, 19/84), (G 7, 1/102), (G 8, 3/106), (G 9, 4/104), (G 11, 3/108), (G 14, 1...7/112), (G

26, 5-7/130), (G 31, 2-5/136), (G 34, 5/142), (G 43, 2/152), (G 49, 2/160), (G 51, 6/164), (G 56, 3/170), (G 58, 6/172), (G 61, 5/176), (G 63, 3/180), (G 72, 4/190), (G 74, 6/194), (G 75, 2/194), (G 87, 6/208), (G 90, 3/212), (G 92, 1/214), (G 98, 4/222), (G 98, 7/224), (G 100, 3/226) (G 100, 3/226), (G 100, 5/226), (G 101, 2/226), (G 102, 2/228), (G 113, 3/244), (G 121, 5/254), (G 134, 5/270), (G 136, 6/274), (G 136, 7/274), (G 146, 2/286), (G 149, 1/290), (G 153, 6/296), (G 158, 2/302), (MF, 10/322), (SE 1, 8/326), (SE 1, 31/330), (SE 2, 18/336), (SE 3, 1/336), (SE 3, 10/338), (SE 6, 6/346), (SE 11, 2/354)

Şebâb-ı 'ömr: (K 1, 2/22)

Şebbûy: (G 55, 2/168), (G 73, 2/192), (G 134, 2/270)

Şebbûy-ı Hutun: (G 73, 2/192)

Şebbûy-ı zülf-i yâr: (G 55, 2/168)

Şebhûn: (G 155, 2/298), (SE 3, 2/336)

Şeb-i halvet-i şeyh: (G 31, 5/136)

Şeb-i hicr: (G 26, 5/130), (G 98, 4/222), (G 136, 6/274), (SE 1, 31/330)

Şeb-i mihnet: (G 72, 4/190)

Şeb-i târ: (K 5, 1/68)

Şeb-i târik: (G 31, 2/136), (SE 3, 1/336)

Şeb-i vasl: (G 7, 1/102), (G 63, 3/180)

Şebnem: (K 4, 17/60)

Şecer: (K 1, BM 20/34)

Şecer-i Tûr: (K 1, 41/30)

Şefâ'at: (K 1, BM 51/38)

Şefâ'at-i 'uzmâ: (K 1, BM 51/38)

Şefî': (TB 2, Nak./52)

Şefkât: (K 1, 25/26), (SE 2, 17/336)

Şehâdet: (K 1, BM 20/34)

Şehbâl: (MÛS, 3/80), (SE 2, 9/334)

Şehbâl-i semender: (MÛS, 3/80)

Şehd: (G 30, 4/316), (G 36, 1/144), (G 135, 2/272), (TH 2, 3/310)

Şehd-âb-ı asel: (G 135, 2/272)

Şehd-i leb: (G 30, 4/136)

Şehd-i lutf: (G 36, 1/144)

Şeh-i 'aşk: (G 108, 4/238), (SE 1, 24/330)

Şeh-i hûbân: (G 65, 3/182)

Şeh-i hüsn: (K 5, 48/76), (G 40, 3/148), (G 60, 6/176), (TH 1, 3/248)

Şehîd: (G 42, 4/152), (G 44, 7/154), (G 65, 6/182), (G 115, 2/246), (G 127, 6/262), (G 144, 1/284)

Şehîd-i gam: (G 127, 6/262)

Şehîd-i gamze: (G 115, 2/246)

Şehîd-i Kerbelâ: (G 44, 7/154), (G 144, 1/284)

Şehîd-i nâz: (G 42, 4/152)

Şeh-i hûbân: (G 62, 4/178)

Şeh-i nahvet: (G 117, 1/248)

Şehinşâh: (G 142, 6/282)

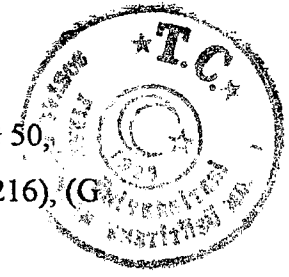
Şeh-levend: (G 24, 4/128), (G 33, 4/140), (G 74, 2/192)

Şeh-per: (G 150, 1/292)

Şehr-i 'ilm: (SE 1, 36/332)
 Şehr-yâr: (K 1, 32/28)
 Şehsüvâr: (K 4, 22/62), (G 12, 5/110)
 Şeker: (G-T, 4/22), (TB 1, 1/48), (TB 1, 3/50), (TB 1,4/50), (TB 1/548), (G 18, 2-7/118), (G 30, 1/134), (G 30, 4/136), (G 36, 1/144), (G 51, 3/164), (G 87, 3/208), (G 113, 5/244), (G 125, 4/258), (G 144, 3/284), (G 152, 7/294)
 Şeker-âb: (G 87, 3/208)
 Şeker-bâr: (TB 1, 1/48)
 Şekk etmek: (K 5, 46/76)
 Şekl-i ebrû: (G 58, 7/172)
 Şekvâ eylemek: (G 15, 7/114)
 Şem': (MÛS, 3/80), (MES, 17/84), (G 1, 1/94), (G 7, 1/102), (G 8, 3/104) (G 26, 3-6/130), (G 40, 5/148), (G 41, 3/150), (G 47, 4/158), (G 49, 2/160), (G 66, 4/184), (G 75, 2/194), (G 79, 2/200), (G 81, 1/200), (G 90, 5/212), (G 90, 6/212), (G 100, 5/226), (G 106, 5/234), (G 108, 7/238), (G 111, 1/240), (G 126, 6/260), (G 131, 4/266), (G 135, 6/272), (G 148, 2/290), (G 151, 2/292), (G 152, 2/294), (TH 3, 1/314), (SE 1, 19/328), (SE 9, 2/350)
 Şem'-i bezm: (G 66, 4/184)
 Şem'-i firûzân: (MÛS, 3/80), (G 100, 5/226), (G 111, 1/240), (G 126, 6/260), (TH 3, 1/314)
 Şem'-i kâfûr: (MES, 17/84), (SE 1, 19/328)

Şemîm: (MES, 1/82), (G 56, 4/170), (G 103, 5/230), (G 141, 6/280)
 Şem'-i meclis: (G 40, 5/148)
 Şemîm-i zülf: (G 103, 5/230)
 Şem'-i rû: (G 131, 4/266)
 Şem'-i ruhsâr : (G 7, 1/102), (G 26, 6/130), (G 41, 3/150), (G 47, 4/158), (G 108, 7/238), (G 135, 6/272), (G 151, 2/292), (G 152, 2/294), (SE 9, 2/350)
 Şem' sıfat: (G 26, 3/130)
 Şem'-i vuslât: (G 49, 2/160)
 Şems: (G-T, 5/22), (K 5, 23/72), (G 31, 5/136), (G 97, 4/222)
 Şems-i hakikat: (G 31, 5/136), (G 97, 4/222)
 Şer': (K 1, 32/28), (K 1, 34-38/28), (K 1, BM 35-36/36), (SE 2, 17/336), (SE 12, 1/356)
 Şerâr: (K 5, 38/74), (G 45, 3/150), (G 87, 6/208), (G 123, 6/256)
 Şerâr-ı âh: (G 45, 3/156), (G 87, 6/208)
 Şeref: (K 1, BM 2/30), (K 1, BM 14/32), (K 1, BM 37/36), (K 5, 18/70), (G 15, 3/114)
 Şerhâ-i tîğ-ı kazâ-yı çarh: (G 51, 2/164)
 Şer'-i pâk-i Ahmedî: (SE 2, 17/336)
 Şerm: (K 1, BM 17/32), (K 2, 9/42), (K 5, 39/76), (G 29, 3/134), (G 124, 4/258), (G 133, 5/270)
 Şermsâr: (K 1, 24/26), (TB 2, 7/56), (K 4, 10/60)

Şerr: (K 5, 26/72), (K 5, 29/74), (G 55, 3/168), (G 96, 4/220)

Şevk: (K 1, BM 9/32), (K 5, 43/76), (MES, 24/86), (G 4, 7/98), (G 158, 2/302), (TH 2, 5/312), (SE 1, 8/326), (SE 2, 4/334)

Şevk-i derûn: (G 158, 2/302)

Şeydâ: (G 54, 1/168), (G 72, 3/190)

Şeyh: (G 31, 1..7/136), (G 96, 6/220), (MF, 9/322), (SE 10, 8/352)

Şiddet: (K 1, 20/26), (MES, 37/88)

Şiddet-i gâile-i berd-i şitâ: (MES, 37/88)

Şiddet-i havl-i kıyâmet: (K 1, 2/26)

Şifâ: (G 27, 1/130), (G 141, 5/280)

Şifâdârû-yı gül-bû-yı şefâ'at: (K3, 10/42)

Şihâb: (G 45, 3/156), (G 61, 5/176), (G 87, 6/208)

Şikâf-ı sîne: (G 110, 3/240)

Şikâr: (K 4, 21/62), (K 5, 8/68), (K 5, 25/72), (G 7, 4/102), (G 32, 1/138), (G 46, 6/158), (G 56, 5/170), (G 92, 4/214), (TH 1, 3/248), (G 118, 1/250), (G 123, 3/256), (G 159, 6/304)

Şikârgâh: (G 32, 5/138)

Şiken-i zülf: (G 47, 2/158)

Şi'r (şiir): (MES, 31/86), (G 8, 7/104), (G 38, 7/146), (G 81, 7/202), (TH 2, 8/312)

Şîr (aslan): (K 5, 25/72)

Şîr (süt): (G 30, 5/136), (G 145, 1/286), (SE 3, 8/338)

Şîrîn (Ferhâd ile Şîrîn): (G 50, 7/162), (G 59, 2/174), (G 94, 2/216), (G 104, 8/232), (SE 8, 4/350)

Şîrîn-zebân: (TB 1, 3/50)

Şi'r-i şûh-nigâr: (G 38, 7/146)

Şîrk: (K 1, 34/28)

Şîşe: (G 10, 2/106), (G 102, 5/228), (G 139, 3/278), (G 158, 4/302)

Şîşe-i dil: (G 10, 2/106)

Şîşe-i göz: (G 158, 4/302)

Şitâ: (MES, 37/88)

Şîve: (K 4, 13/60), (K 5, 47/76), (G 38, 7/146), (G 133, 2/268), (G 148, 1/290), (TH 2, 4/310)

Şîve-i güftâr: (TB 1, 4/54), (K 5, 46/76)

Şîve-i rengîn.edâ: (G 38, 7/146)

Şiyem: (MES, 62/92)

Şöhret: (MES, 15/84), (G 23, 2/124), (G 64, 3/180), (G 70, 3/188), (G 104, 3/232)

Şu'bede-bâz: (G 148, 4/290)

Şu'le: (G 44, 5/154)

Şu'le-i âh: (G 44, 5/154)

Şu'ûr: (K 5, 5/68), (TH 2, 8/312)

Şûh: (TB 1, 1/48), (G 14, 1/112), (G 26, 2/130), (G 33, 4/140), (G 38, 7/146), (G 40, 2/148), (G 43, 2/152), (G 52, 1/164), (G 65, 7/182), (G 101, 3/226), (G 114, 5/244), (G 124, 1/256), (G 137, 4/274), (TH 3, 1/314)

Şûh-i dildâr: (TB 1, 1/48), (G 101, 3/226)

Şûh-i nev-resim: (G 40, 2/148)
 Şûh-i sitemkâr: (G 14, 1/112), (G 52, 1/164), (G 65, 7/182)
 Şûh-i şeh-levend: (G 33, 4/140)
 Şûh-nigâr: (G 26, 2/130), (G 38, 7/146)
 Şûm: (K 5, 38/74), (K 5, 34/74)
 Şûr: (K 5, 29/72)
 Şükûfe-zâr: (K 4, 9/60)
 Şükûfte: (MES, 16/84), (G 72, 3/190)
 Şümâr: (K 5, 36/74), (G 30, 3/136), (G 61, 6/176)

-T-

Ta'ab: (G 11, 2/108)
 Ta'bîr (rüya tabiri): (G 54, 5/168)
 Ta'bîr-i nîk-nâm: (G 4, 3/98)
 Tab'-ı dâire-i câm-ı devlet: (G 3, 3/96)
 Tab'-ı hâme: (G 28, 5/132)
 Tab'-ı latîf: (MES, 15/84)
 Tâb-ı mihr: (G 44, 5/154), (G 45, 3/156)
 Tâb-ı ruh: (G 125, 5/258), (TH 3, 1/314)
 Tab'-ı nâdân: (G 67, 5/184)
 Tabiat: (K 5, 29/74), (G 11, 6/118), (G 45, 7/156)

Tabîb: (G 6, 5/100), (G 21, 5/122), (G 58, 4/172), (G 62, 5/178), (G 141, 5/280), (G 157, 6/300), (TH 2, 3/310)
 Tabîb-i derd-i 'aşk: (G 6, 5/100)
 Tâbiş-i mihr: (K 1, BM 43/38)
 Tâb ü tüvân: (G 14, 3/112)
 Tâc: (K 1, 31/28), (G 142, 2/282), (MF, 9/322)
 Tafralanmak: (MF, 1/320)
 Tahkîk-i 'ulûm: (MES, 10/84)
 Tahmîr olunmak: (K 1, BM 38/36)
 Tahrîk-i nâz etmek: (G 13, 5/110)
 Tahsîl (ilim): (G 18, 1/118), (G 86, 6/208)
 Taht: (G 142, 6/282), (SE 2, 6/334), (SE 2, 7/334), (SE 2, 20/336)
 Taht-ı hümâyûn: (SE 2, 6/334)
 Taht-gâh: (G 142, 6/282)
 Tâkat-ı güftâr: (K 5, 6/68)
 Takdîr-i ezel: (G 17, 4/116)
 Taktîr (damutma): (G 87, 2/208)
 Takvâ: (G 106, 1/234)
 Tâli': (G 5, 3/100), (G 6, 4/100), (G 42, 3/152), (G 96, 2/220), (SE 1, 39/332), (SE 4, 4/340), (SE 11, 4/354)
 Tâlib-i mülk-i Süleymân olmak: (G 25, 5/128)
 Ta'lîm-i füsûn: (G 27, 6/132), (G 78, 1/198)
 Târ (karanlık): (G 31, 5/136), (G 60, 4/176), (G 63, 3/180), (G 98, 4/222)

Târ (saç teli): (G 33, 1/140), (G 35, 3/142), (G 56, 4/710), (G 71, 4/190), (G 95, 1/218), (G 126, 2/260)

Tarab: (K 5, 3/68), (K 5, 11/70), (G 125, 3/258)

Târâc kılmak: (K 5, 13/70), (G 24, 4/126), (G 33/140)

Tarâvet: (G 10, 5/106), (G 27, 4/132)

Târ-ı şeb: (G 98, 4/222)

Târ-ı zulmât: (G 60, 4/176)

Târ-ı zülf: (K 5, 46/76), (G 63, 3/180), (G 95, 1/218)

Tarîd-i bârgeh: (K 5, 22/72)

Tarîk: (K 1, BM 35/36), (K 3, 2/44), (MES, 22/86), (MES, 38/88)

Tarîk-i müstakîm: (K 3, 2/44)

Tatar: (G 73, 2/192), (SE 1, 26/330)

Tavâf etmek. (G 44, 3/154), (G 72, 5/190), (G 141, 4/280)

Tavk: (K 5, 41/76)

Tayy-i mesâfe: (K 1, 18/26)

Tazarru': (K 1, BM 54/38)

Tâze nihâl: (G 12, 4/110)

Teb: (G 27, 7/132), (G 144, 3/284)

Tebâh: (K 1, 25/26)

Tebâr: (K 5, 17/70)

Tebessüm: (G 45, 2/156)

Teb-i sevdâ-yı muhabbet: (G 27, 7/132)

Tecellî: (G 36, 4/144), (G 91, 5/214), (G 110, 5/240), (G 147, 3/288), (SE 2, 3/332), (SE 7, 5/348)

Tecelliden pâre pâre olmak: (G 91, 5/214)

Tecemmül: (G 21, 6/124)

Tecerrüd: (TB 2, 5/56)

Tefekkür: (K 1, 3/22), (G 34, 5/142), (G 82, 3/202)

Tefhîm: (K 1, 14/24)

Tefvîz-i ilâh: (G 86, 7/208)

Tekebbür : (G 88, 6/210)

Telâş: (K 5, 7/68)

Telgraf: (MF, 22/324)

Ten kafesi: (K 1, 8/24)

Ten: (TB 2, 1/50), (TB 2, 3/54), (G 45, 5/156), (G 97, 6/222), (G 109, 1/238), (G 114, 2/244), (G 136, 4/274), (G 144, 2/284)

Tenbîh: (K 5, 33/74), (G 15, 2/112), (G 78, 1/198), (G 129, 4/264)

Tenbîh-i celi: (G 15, 2/112)

Ten-i sîmîn: (G 114, 2/244)

Terâne: (G 61, 2/176)

Terbiye: (K 1, 3/22)

Tercümân-ı kalem: (K 1, 11/24)

Terennüm: (G 62, 9/178), (G 78, 2/198)

Terk-i cihâd: (SE 5, 1/342)

Teshîr eylemek: (G 18, 3/118), (G 27, 6/132), (G 37, 2/144), (G 73, 4/192), (G 146, 3/286), (SE 2, 15/334), (SE 7, 6/348)

Teşnegân: (G 144, 3/284)

Tevbe: (K 5, 39/76), (G 17, 6/116), (G 18, 3/132) (G 115, 5/246)

- Tevbe-i bâde: (G 115, 5/246)
- Tevbetü'n-nasûh: (G 28, 3/132)
- Tevbe-yi mey: (G 17, 6/116)
- Tevekkül: (G 15, 6/114), (G 97, 7/222)
- Tevfik: (G-T, 7/22), (K 1, 4 59/40), (K 5, 52/78), (MES, 8/82), (MES, 13/84), (G 16, 2/114), (SE 10, 8/352)
- Tevfik-i Hüdâ: (MES, 8/82), (SE 10, 8/352)
- Tevhîd: (G 80, 2/200), (G 103, 8/230)
- Tevhîd-i Hakk: (G 80, 2/200), (G 103, 8/230)
- Tezekkür: (K 1, 6/24)
- Tıfl: (G 45, 7/156), (G 46, 7/158), (G 53, 4/166), (G 59, 3/174), (G 79, 1/198), (G 145, 1/286), (G 145, 3/286), (G 150, 2/292), (SE 1, 8/326), (SE 4, 4/340), (SE 6, 3/346)
- Tıfl-ı nâz: (G 79, 1/198), (G 150, 2/292), (SE 6, 3/346)
- Tıfl-ı nev-res: (G 145, 3/286)
- Tıfl-ı nev-sâle: (G 59, 3/174), (SE 1, 8/326)
- Tıfl-ı nev-zâd: (G 45, 7/156)
- Tıfl-ı ziyânkâr: (G 53, 4/166)
- Ticâret: (K 1, BM 44/38)
- Tîğ: (K 4, 3/58), (K 4, 23/62), (K 5, 38/74), (MES, 47/90), (G 13, 2/110), (G 42, 4/152), (G 50, 2/162), (G 51, 2/164), (G 55, 5/170), (G 66, 1/182), (G 67, 3/184), (G 77, 6/198), (G 90,1/212), (G 91,2/124), (G 104, 6/232), (G 110, 3/240), (G 131, 1/266), (G 136, 3/272), (G 138, 4/276), (G 143, 2/282), (G 158, 7/302), (TH 3, 4/314), (SE 8, 1/350), (SE 11, 7/354)
- Tîğ-i Behrâm: (SE 8, 1/350)
- Tîğ-i ebrûvân: (G 13, 2/110)
- Tîğ-i gamze: (G 90,1/212), (G 104, 6/232), (SE 11, 7/354)
- Tîğ-i nigâh: (G 131, 1/266), (G 136, 3/272)
- Tîğ-i kahr: (K 5, 38/74)
- Tîğ-i kazâ: (G 42, 4/152), (G 50, 2/162), (G 51, 2/164)
- Tîğ-i nîgeh: (G 66, 1/182), (G 67, 3/184)
- Tîğ-i tegâful nîgeh: (G 77, 6/198)
- Tîğ-i tîr-i âh: (G 158, 7/302)
- Tîğ-i tîr-i gamze: (G 55, 5/170)
- Tîğ-i tîz: (G 91, 3/214)
- Tîğ-i tîz-i gamze: (G 91, 3/214)
- Tîh-i gavâyet: (K 1, 18/26)
- Timûr: (SE 7, 6/348)
- Tînet: (K 1, BM 38/36), (K 5, 29/74)
- Tîr: (K 4, 25/62), (G 18, 5/118), (G 44, 1/154), (G 55, 5/170), (G 58, 2/172), (G 92, 5/216), (G 98, 2/222), (G 103, 3/230), (G 112, 5/242), (G 121, 3/254), (G 144, 1/284), (G 144, 7/284), (G 152, 6/294), (G 158, 7/302), (TH 3, 3/314), (MF, 10/322), (SE 2, 12/334), (SE 8, 1/350), (SE 11, 3/354)

Tîr-i gamze: (G 92, 5/216), (G 103, 3/230)
 Tîr-i gamze-i düzd: (G 58, 2/170)
 Tîr-i hâme: (G 18, 5/118)
 Tîr-i Kahraman: (SE 8, 1/350)
 Tîr-i kazâ: (TH 3, 3/314)
 Tîr-i müjgân: (G 44, 1/154), (G 112, 4/242), (G 144, 7/284), (G 152, 6/294)
 Tîr-i zehr-nâk: (K 4, 25/62)
 Tîz-i tîr: (G 98, 2/222)
 Tob: (MES, 11/84)
 Tob-i bâziçe-i çevgân: (MES, 11/84)
 Tohum: (G 32, 4/138)
 Top: (K 5, 36-37/74), (SE 5, 1/342)
 Toz koparmak: (G 35, 7/142)
 Tûba kadd: (G 17, 1/116)
 Tûba: (K 1, BM 17/32), (G 17, 1/116), (G 74, 1/192), (G 140, 2/278)
 Tûfân: (G 126, 1/260)
 Tuhfe: (G 43, 5/152)
 Tuhfe-i düšnâm: (G 43, 5/152)
 Tûr: (K 1, 41/30), (G 147, 3/288), (SE 7, 5/348)
 Turfa hümâ: (G 40, 3/148)
 Turra-i zülf: (G 46, 6/158)
 Tûtî: (G-T, 4/22), (K 1, 8/24), (TB 1, Nak./48), (G 18, 7/118), (G 33, 5/140), (G 156, 7/300)
 Tûtî-i dem-beste-hâme: (G 33, 5/140)
 Tûtî-i hâme: (G 18, 7/118)
 Tüfeng: (SE 5, 1/342)
 Türâb: (G 158, 9/302)

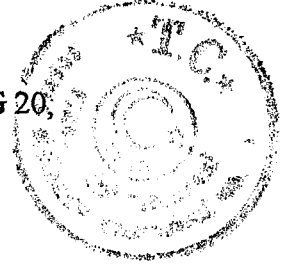
Tüvân: (G 14, 3/12)

-U-

Ukbâ: (G 70, 4/188)
 ‘Ukde: (K 5, 16/70), (MES, 12/84), (G 103, 4/230), (TH 2, 8/312)
 ‘Ukde-i müşkil: (MES, 12/84)
 ‘Ulemâ: (SE 1, 12/328), (SE 4, 2/340)
 Ulu’l-emr: (K 5, 33/74)
 ‘Ulûm: (MES, 10/84)
 Umûr: (K 5, 16/70)
 ‘Urvetü’l-vüskâ: (SE 2, 17/336)
 ‘Uruc: (K 1, BM 9/32)
 Usûl: (MES, 14/84)
 ‘Uşşâk: (K 4, 31/64), (G 8, 4/104), (G 42, 4/152), (G 62, 4/178), (G 66, 6/184), (G 72, 5/190), (G 77, 6/198), (G 79, 3/200), (G 101, 7/228), (G 131, 3/266), (G 133, 4/270), (G 138, 2/276), (G 154, 4/298)
 ‘Uşşâk-ı zâr: (G 8, 4/104), (G 62, 4/178)

-Ü-

Üftâde: (K 4, 32/64), (K 5, 48/76), (G 6, 4/100), (G 31, 6/136), (G 37, 3/144), (G 39, 3/148), (G 41, 6/150), (G 46, 4/158), (G 53, 3/166), (G 79, 4/200), (G

89, 3/212), (TH 1, 1/246), (G 124, 5/258),
(G 127, 3/260), (G 130, 3/264), (G 146,
4/288), (G 153, 5/296), (G 157, 2/300),
(TH 3, 4/314), (SE 11, 8/354)

Üftâde-i kûy-i firâk ü mihnet: (G 6,
4/100)

Ülfet: (G 26, 2/130), (G 31, 4/136),
(TH 1, 5/248), (G 124, 4/258), (G 141,
1/280), (G 145, 1/286)

Ülfet-i şeyh: (G 31, 4/136)

Ümem: (MES, 29/86)

Ümîd: (K 1, BM 58/40), (K 2, 8-
10/42), (G 13, 3/110), (G 16, 5/116), (G
20, 4/122), (G 21, 2/122), (G 43, 4/152),
(G 43, 5/154), (G 83, 5/204), (G 104,
2/230), (G 117, 5/250), (G 128, 7/262),
(MF, 17/322), (SE 3, 9/338), (SE 3,
12/338)

Ümîd-i afv: (K 2, 8/42), (G 128,
7/262)

Ümîd-i erbâb-ı dil: (G 13, 3/110)

Ümîd-i kerem: (G 20, 4/122)

Ümîd-i vefâ: (G 21, 2/122)

Ümmet: (K 1, 40/30), (K 1, BM
38/40), (K 2, 11/44)

Ümmühân (RA): (K 1, BM 2/30)

Üns: (K 1, BM 13/32), (K 5, 7/68),
(G 31, 4/136)

Ünsiyet-i şeyh: (G 31, 2/136)

‘Üryân: (TB 2, 1/52)

Üstâd: (K 4, 42/66), (MES, 8/82), (G
59, 3/174), (G 104, 8/232), (G 145, 3/286)

Üstâd-ı gül: (K 4, 42/66)

Üstühân: (MES, 45/88), (G 20,
6/120)

Üstüvâr: (K 4, 45/66)

Üş: (MES, 39/86)

Üzengi: (MES, 47/90)

-V-

Vâdi: (K 1, 41/30), (G 4, 7/98), (G
35, 7/142), (G 112, 6/242)

Vâdi-i Eymen: (K 1, 41/30)

Vâdi-i ‘irfân: (G 4, 7/98)

Vahdet: (G 31, 1/136), (G 79,
4/200), (G 80, 2/200), (G 128, 5/262), (G
148, 5/290), (MR, 1/316)

Vahdet-i Hakk: (G 148, 5/290)

Vahdet-i şeyh: (G 31, 1/136)

Vahdi Efendi: (SE 4, 1/340)

Vahîd ü tenhâ: (MES, 39/88), (MES,
55/90)

Vahîd: (MES, 39/88), (MES, 55/90)

Vahş ü tayr-i kûh u beyâbân: (K 1,
BM 20/34)

Vahşî: (G 56, 5/170)

Vahy-i Hüdâ: (K 1, BM 3/30)

Vâ‘iz: (G 68, 3/186), (G 86, 1-
2/206), (G 86, 3...7/208)

Vakâr: (TB 2, 3/54), (K 4, 39/66), (K
5, 18/70), (MES, 16/84), (MR, 4/318)

Vakt-i rebî‘: (G 97, 2/220)

Vakt-i seher: (G 92, 2/214), (G 106,
4/234), (G 142, 1/282)

Vâlid-i mâcid: (MES, 20/84)
 Vâli-i vâlâ-himem: (SE 3, 15/338)
 Vâli-i vâlâ-nijâd: (K 5, 15/70)
 Vapur: (G 147, 4/288)
 Varak: (G 102, 3/228)
 Vârisân-ı mülk-i din: (K 3, 18/48)
 Vâsil olmak: (MES 51/90), (MES, 61/92), (G 74, 6/194)
 Vâsil-ı bezm-i yârân: (MES, 64/92)
 Vasl: (K 5, 6/68), (K 5, 12/70), (G 5, 6/100), (G 7, 1/102), (G 9, 4/104), (G 11, 4/108), (G 13, 6/110), (G 14, 4/112), (G 21, 5/122), (G 22, 3/124), (G 25, 2/128), (G 28, 1-2/132), (G 29, 3/134), (G 34, 1-3/140), (G 43, 1/152), (G 44, 3/154), (G 48, 7/160), (G 49, 5/162), (G 52, 2/164), (G 53, 4/166), (G 54, 3-5/168), (G 55, 4/170), (G 61, 4/176), (G 62, 6/178), (G 63, 3/180), (G 74, 5/194), (G 75, 3-4/194), (G 80, 3/200), (G 88, 3/210), (G 90, 3/212), (G 90, 7/214), (G 93, 2/216), (G 98, 3/222), (G 106, 6/234), (G 119, 1/250), (G 119, 2/250), (G 121, 1/254), (G 121, 2/254), (G 126, 5/260), (G 126, 7/260), (G 130, 3/264), (G 131, 2/266), (G 131, 4/266), (G 133, 2/268), (G 138, 4/276), (G 156, 6/300), (TH 2, 8/312), (SE 1, 24/330), (SE 6, 4/346)
 Vasl-ı cânân: (G 121, 2/254), (G 130, 3/264)
 Vasl-ı dildâr: (G 54, 5/168)

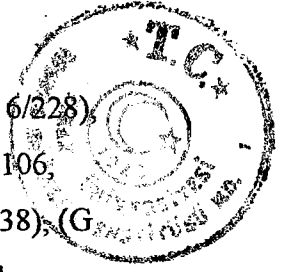
Vasl-ı yâr: (G 21, 5/122), (G 29, 3/134), (G 106, 6/234) (G 156, 6/300), (TH 2, 8/312)
 Vatan: (TB 1, 5/50), (TB 2, 1/52), (MES, 60/92), (G 71, 7/190), (G 109, 7/238), (TH 2, 5/312), (TH 3, 6/316)
 Vebâl: (G 105, 1/232), (G 136, 5/274), (G 159, 5/304), (MF, 6/320)
 Vecde gelmek: (G 42, 7/152)
 Vech: (K 1, BM 33/36), (G 20, 3/122), (G 67, 7/184), (G 88, 4/210), (G 123, 5/256), (G 137, 3/274), (G 140, 1/278)
 Vech-i hafâ: (G 137, 3/274)
 Vech-i Hüdâ: (G 123, 5/256)
 Vecihi Pâşâ: (K 4, 16/60)
 Vefâ: (TB 2, 6/56), (MÜS, 8/80), (G 6, 1/100), (G 9, 6/104), (G 11, 3/108), (G 21, 2/122), (G 29, 6/134), (G 32, 6/138), (G 35, 6/142), (G 41, 5/150), (G 42, 1/150), (G 54, 7/168), (G 58, 9/172), (G 63, 1/178), (G 89, 7/212), (G 90, 4/212), (G 92, 3/214), (G 96, 3/220), (G 104, 6/232), (G 109, 6/238), (G 114, 6/244), (TH 1, 2/246), (TH 1, 3/248), (G 122, 4/254), (G 122, 7/256), (G 127, 2/260), (G 127, 5/262), (G 129, 7/264), (G 132, 7/268), (G 134, 2/270), (G 138, 3/276), (G 138, 4/276), (G 141, 1/280), (G 145, 3/286), (G 147, 6/288), (G 149, 4/292), (G 151, 3/294), (G 155, 1/298), (G 157, 1/300), (TH 2, 1/310), (MF, 12/322)
 Vefâdâr: (TB 2, 6/56)

Vehbi Efendi: (SE 1, 38/332)
 Vehm: (MES, 45/88)
 Verâ-yı perde-i haclet: (G 20, 3/122)
 Verd-i ahmer: (G 144, 7/284)
 Vesme: (G 98, 4/222)
 Vezîr: (K 4, 39/66), (K 5, 17/70), (K 5, 25/72), (G 142, 4/282)
 Vezîr-i dâver: (K 4, 39/66)
 Vezîr-i sipehdâr: (K 5, 25/72)
 Vezn olmak: (K 1, BM 44/38)
 Vezzân eylemek: (K 1, 22/26)
 Virâne: (MES, 53/90), (G 47, 7/158), (G 48, 5/160), (G 85, 4/206), (SE 9, 3/350)
 Vird-i zebân: (KT/92)
 Visâl: (MÛS, 2/78), (G 4, 1/98), (G 12, 2/108), (G 26, 7/130), (G 27, 2/130), (G 39, 1/146), (G 43, 3/152), (G 46, 7/158), (G 72, 4/190), (G 73, 7/192), (G 84, 4/204), (G 91, 5/214), (G 92, 1/214), (G 104, 8/232), (G 113, 3/244), (G 122, 5/254), (G 124, 2/256), (G 129, 1/264), (G 133, 7/270), (G 136, 7/274), (G 141, 7/280), (G 146, 4/288), (G 150, 3/292), (G 150, 4/292)\ (MR, 3/318), (MF, 17/322), (SE 6, 1/346)
 Visâl-i yâr: (G 91, 5/214), (G 133, 7/270), (G 150, 4/292)
 Vuslat: (MÛS, 6/80), (G 2, 1/94), (G 24, 3/126), (G 49, 2/160), (G 69, 5/188), (G 80, 4/200), (G 83, 5/204), (G 88, 5/210), (G 114, 3/244), (G 115, 4/246), (G 129, 1/264), (G 141, 4/280), (SE 10, 1/352)

Vuslat-ı dildâr: (MÛS, 6/80), (G 83, 5/204)
 Vuslât-ı yâr: (G 69, 5/188), (G 80, 4/200), (G 88, 5/210), (G 141, 4/280)
 Vücûd: (K 1, 5/24), (K 5, 5/68), (G 25, 6/128), (G 40, 6/148), (G 45, 5-6/156), (G 84, 3/204), (G 142, 3/282), (SE 11, 10/354)
 Vücûdun bidâyeti: (K 1, 5/24)

-Y-

Yâbân-ı gaflet: (K 1, 16/26)
 Yâd-ı Hakk: (G 31, 2/136), (G 60, 7/176)
 Yâdigâr: (K 22/64), (G 1, 7/94), (G 97, 8/222), (G 151, 7/294)
 Yağma: (G 65, 3/182), (G 74, 2/192), (G 76, 1/196), (G 86, 5/208), (G 95, 3/218), (G 95, 7/220), (SE 3, 4/338)
 Yağma-ger: (G 86, 5/208), (SE 3, 4/338)
 Yağmaya vermek: (G 24, 4/128), (G 95, 7/220)
 Yağma-yı 'aşk: (G 95, 3/218)
 Yağma-yı hazân: (G 76, 1/196)
 Yakînle bilmek: (G 128, 5/262)
 Yâkût: (K 4, 4/58)
 Yâkûtî câm: (K 4, 4/58)
 Yana yana gelmek: (G 40, 5/148)
 Yana yana derdini arz etmek: (G 81, 1/200)f

Yanmak: (MÜS, 3/80), (G 7, 1/102), (G 8, 3/104), (G 26, 3/130), (G 26, 6/130), (G 41, 3/150), (G 47, 4/158), (G 48,4/160), (G 73, 6/192), (G 75, 2/194), (G 100, 5/226), (G 126, 6/260), (G 135, 6/272), (G 146, 2/286), (G 152, 2/294), (TH 3, 1/314), (SE 3, 5/338), (SE 9, 2/350)

Yapılmak: (G 20, 2/124)

Yâr: (K 3, 4/44), (TB 1, 1-2/48), (YB, 5/50), (TB 2, 6/56), (K 4, 11/60), (K 4, 26/62), (K 4, 29/64), (K 5, 1/68), (MÜS, 6/80), (MES, 54/90), (G 2, 1/94), (G 5, 6/100), (G 6, 7/102), (G 7, 3/102), (G 8, 1-2/102), (G 8, 4-5/104), (G 9, 1/104), (G 9, 6/104), (G 9, 6/104), (G 11, 7/108), (G 13, 5/110), (G 13, /12), (G 14, 4-7/112), (G 18, 7/118), (G 19, 3-5/120), (G 21, 3-5/122), (G 22, 3/124), (G 23, 8/126), (G 29,3/134), (G 40,7/148), (G 41, 4/150), (G 42, 6/152), (G43, 9/154), (G 46, 1...3/156), (G 46, 4...7/158), (G 47, 3/158), (G 49, 3/160), (G 52, 6/166), (G 55, 1-2/168), (G 55, 5/170), (G 55, 5/170), (G 56, 1/170), (G 57, 2/170), (G 60, 1-2/174), (G 61, 4/176), (G 62, 2/178), (G 63, 1-7/178), (G 69, 5/188), (G 69, 7/188), (G 71, 7/190), (G 72, 1/190), (G 72, 2/190), (G 72, 4/190), (G 73, 2/192), (G 74, 1/192), (G 74, 5/194), (G 75, 1/194), (G 75, 3-4/194), (G 80, 1/200), (G 80, 4/200), (G 82, 1/202), (G 84, 5/206), (G 86, 1/206), (G 86, 4/208), (G 88, 5/210), (G 91, 5/214), (G 92, 1/214), (G 92, 6/216), (G 95, 4/218), (G

97, 1/220), (G 100, 2/226), (G 101, 6/228), (G 105, 5/234), (G 106, 3/234), (G 106, 6/234), (G 107, 4/236), (G 109, 7/238), (G 110, 3/240), (G 112, 1/242), (G 114, 2/244), (G 114, 3/244), (TH 1, 1/246), (TH 1, 4/248), (G 117, 7/250), (G 118, 2/250), (G 119, 1/250), (G 121, 3/254), (G 122, 4/254), (G 123, 2/256), (G 125, 2/258), (G 125, 4/258), (G 126, 5/260), (G 127, 6/262), (G 129, 2/264), (G 131, 1/266), (G 132, 7/268), (G 133, 7/270), (G 134, 6/270), (G 135, 4/272), (G 135, 7/272), (G 136, 8/274), (G 139, 7/278), (G 141, 1/280), (G 141, 4/280), (G 144, 5/284), (G 150, 1/292), (G 150, 4/292), (G 151, 1/292), (G 151, 7/294), (G 153, 1/296), (G 153, 2/296), (G 153, 5/296), (G 155, 1/298), (G 157, 3/300), (G 157, 6/300), (G 158, 2/302), (G 158, 9/302), (MF, 3/320), (MF, 4/320), (MF, 15/322), (MF, 16/322), (SE 1, 25/330), (SE 6, 5/346), (SE 7, 2/348), (SE 7, 3/348), (SE 9, 7/352), (SE 10, 1/352)

Yârân: (MES, 56/90), (MES, 64/92), (G 1, 7/94), (G 11, 7/108), (G 27, 5/132), (G 40, 6/148), (G 59, 7/174), (G 68, 1/186), (G 104, 6/232), (G 148, 4/290), (MF, 23/324), (SE 1, 32/330)

Yâre: (MÜS, 5/80), (G 6, 2/100), (G 44, 1/154), (G 76, 2/196), (G 99, 2/224), (G 131, 1/266), (G 151, 1/292), (G 152, 6/294), (TH 3, 4/314), (SE 8, 3/350)

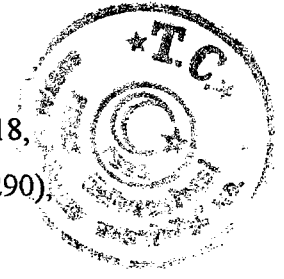
Yâr-ı gâr: (K 3, 4/44)

Yâr-ı nefîs: (MES,54/90)
 Yâr-i kâdim: (G 42, 6/152)
 Yâr olmak: (G 8, 4/104)
 Yâsemen: (K 4, 5/58), (K 4, 29/64),
 (G 109, 6/238), (G 127, 1/260)
 Yatmak (kanmak): (G 14, 1/112)
 Yâver: (K 1, BM 59/40), (K 5,
 52/78), (G 16, 2/114)
 Yâver-i devlet: (G 16, 2/114)
 Yazma: (MF, 4/320), (MF, 8/320)
 Ye's: (G 13,3/110), (TH 2, 8/312)
 Yed: (K 4, 34/64), (K 5, 16/70), (K
 5, 21/72), (G 34, 3/140), (G 55, 3/158), (G
 128, 4/262), (G 151, 7/294), (SE 1,
 17/328), (SE 2, 17/336)
 Yed-i idrâk: (SE 1, 17/328)
 Yed-i mekârim: (K 5, 21/72)
 Yektâ süvâr: (K 4, 24/62)
 Yemîn-i Bâri: (SE 1, 6/326)
 Yemm: (G 17, 3/116), (G 23, 6/126),
 (G 109, 3/238)
 Yemm-i 'aşk: (G 17, 3/116)
 Yemm-i yümn-i kân-ı Bedehşân: (G
 109, 3/238)
 Yevm: (G-T, 9/22), (TB 2, 4/54),
 (MES, 20/84)
 Yevme lâ-yenfe'u: (TB 2, 4/54)
 Yevm-i cezâ : (G-T, 9/22)
 Yevm-i kıyâm: (MES, 20/84)
 Yıkılmak: (G 20, 2/124)
 Yol: (K 5, 48/76), (MES,31/86),
 (MES, 34-38/88), (G 68, 7/186), (G 151,
 3/294)

Yolda ittikâ ile hırâm eylemek:
 (MES, 34/88)
 Yolda kalmak: (MES, 31/86)
 Yolunda cân vermek: (K 5,48/76)
 Yûsuf (AS): (G 127, 3/260), (TH 3,
 6/316)
 Yûsuf-ı hüsn: (G 127, 3/260)
 Yûsuf-ı kenân: (TH 3, 6/316)
 Yüz: (G 2, 5/96), (G 24, 1/126), (G
 154, 1/296), (G 158, 9/302), (MF, 1/320),
 (SE 2, 13/334)
 Yüz bulmak: (MF, 1/320)
 Yüz göstermemek: (G 24, 1/126)
 Yüz sürmek: (G 2, 5/96), (G 154,
 1/296), (G 158, 9/302), (SE 2, 13/334)

-Z-

Zâbit: (SE 5, 4/342)
 Zabt eylemek: (K 1, BM 32/36), (G
 37, 2/144)
 Za'f: (MES, 44/88)
 Zafer: (SE 5, 3/342)
 Za'îf: (MES, 21/84)
 Zâğ: (MES, 58/92), (G 108, 3/236)
 Zâhid: (G 17, 4/116), (G 21, 4/122),
 (G 28, 3/132), (G 35, 2/142), (G 39,
 3/146), (G 40, 6/148), (G 55, 3/168), (G
 68, 6/186), (G 77, 1/196), (G 81, 5/202),
 (G 82, 1/202), (G 88, 6/210), (G 91,
 4/214), (G 93, 3/216), (G 105, 5/234), (G
 106, 3/234), (G 108, 3/236), (G 111,

3/240), (G 119, 4/252), (G 125, 4/258), (G 130, 2/264), (G 135, 2/272), (G 138, 5/276), (G 139, 4/278), (G 148, 7/290), (SE 6, 3/346)

Zâhid-i nâdân: (G 40, 6/148), (G 81, 5/202)

Zâhid-i sâlûs: (G 68, 6/186)

Zâhir ü bâtın: (K 1, 14/24)

Zahm: (TB 1, 5/50), (K 5, 13/70), (ÜS, 5/80), (G 6, 2/100), (G 8, 6/104), (G 13, 2/110), (G 14, 7/112), (G 24, 2/126), (G 32, 2/138), (G 38, 1/146), (G 55, 5/170), (G 65, 1/182), (G 67, 3/184), (G 71, 6/190), (G 77, 6/198), (G 98, 3/222), (G 103, 3/230), (G 104, 6/232), (G 112, 5/242), (G 124, 5/258), (G 131, 1/266), (G 141, 3/280), (G 144, 7/284), (G 154, 2/296), (MF, 3/320), (SE 7, 3/348)

Zahm-ı cerh: (G 32, 2/138)

Zahm-ı dil: (TB 1, 5/50)

Zahm-ı firâk: (G 98, 3/222)

Zahm-ı hicrân-ı gam: (G 24, 2/126)

Zahm-ı müje: (MÜS, 5/80)

Zahm-ı nâ-hem-vâr: (K 5, 13/70)

Zahm-ı nâsûr: (G 144, 7/284)

Zahm-ı nâz-ı çeşm-i siyâh: (G 38, 1/146)

Zahm-ı sîne-i pür-dâğ: (G 55, 5/170)

Zahm-ı tığ-ı ebrûvân: (G 13, 2/110)

Zâlim: (G 14, 5/112), (G 71, 6/190), (G 100, 4/226), (TH 3, 4/314)

Zamân: (K 5, 22/72), (G 9, 6/104), (G 9, 7/106), (G 18, 1/118), (G 76, 1/196),

(G 96, 1/220), (TH 1, 5/248), (G 118, 4/250), (G 132, 1/268), (G 148, 6/290), (SE 2, 15/334)

Zamâne: (G 40, 4/148), (G 68, 3/186), (G 129, 7/264), (TH 2, 1/310), (SE 11, 5/354), (SE 11, 10/354)

Zamân-ı ma'rifet: (G 18, 1/118)

Zamîr: (K 4, 18/62)

Zânû: (G 113, 3/244)

Zebân: (TB 2/48), (TB 1, 3/50), (K 5, 23/72), (G 2, 2/94), (G 8, 5/104), (KT/92), (G 30, 5/136)

Zebân-ı hâl: (G 8, 5/104)

Zebûn: (K 1, 24/26), (YB II, 2/52)

Zeheb: (G 125, 6/258)

Zehr: (G 5, 1/98), (G 30, 3/136), (G 32, 3/138), (G 53, 6/166), (G 112, 1/242), (G 138, 7/276)

Zehr-âb: (G 5, 1/98)

Zehr-i hier: (G 30, 3/136), (G 112, 1/242)

Zehri kand etmek: (G 53, 6/166)

Zehr-i nîş: (G 32, 3/138)

Zehr-nâk: (K 4, 25/62)

Zekâ: (G MES, 15/84)

Zekân: (G 113, 4/244), (SE 11, 8/354)

Zekât-ı ruhsâr: (G 7, 5/102)

Zelîl: (K 2, 11/40), (SE 2, 22/336)

Zell-i günâh: (K 1, 24/26)

Zemîn: (K 5, 42/76), (MES, 46/90), (G 3, 3/126), (G 32, 4/138), (G 97, 3/222),

(G 117, 1/248), (G 118, 5/250), (SE 1, 38/332)

Zemîne geçmek: (G 23, 3/126)

Zemîn-i murâd: (G 32, 4/138)

Zemzem: (K 1, 40/30)

Zencîr: (K 5, 40/76), (G 7, 2/102),

(G 66, 3/182), (G 74, 3/192), (G 89, 5/212), (G 95, 1/218), (SE 9, 6/352)

Zencîr-i cünûn: (G 66, 3/182), (G 95, 1/218)

Zencîr-i zülf: (G 89, 5/212)

Zen-i dünyâ: (G 54, /166)

Zer ü zîverle bezenmek: (G 54, 4/166)

Zer: (TB 2, 1-2/52), (TB 2, 4/54), (K 4, 38/62), (MES, 14/84), (G 16, 2-3/114), (G 18, 7-9/118), (G 36, 5/144), (G 54, 4/168), (G 96, 5/220), (G 109, 1/238), (G 117, 4/248), (G 128, 1/262), (G 142, 2/282), (SE 11, 10/354)

Zerâfet: (G 17, 2/116), (G 67, 5/184)

Zer-beft: (G 18, 8/118)

Zer-beft-i ma'nî: (G 18, 8/118)

Zerd: (G 3, 5/96)

Zer-i hâlis: (K 4, 38/66), (G 109, 1/238)

Zer-i kâmil-âyâr: (G 117, 4/248)

Zer-i makbûl: (MES, 14/84)

Zerrât-ı cihân: (G 2, 2/94)

Zerre: (G-T, 5/22), (K 1, BM 57/66), (K 4, 37/66)

Zerrîn: (G 51, 6/164), (G 142, 3/282)

Zerrîn tâc: (G 142, 3/282)

Zevk: (K 4, 4/58), (K 5, 11/70), (K 5, 43/70), (G 10, 3/106), (G 27, 2/130), (G 81, 3/202), (G 95, 4/218), (G 97, 1/220), (G 99, 6/224), (G 105, 1/232), (G 124, 5/258), (G 137, 1/274), (G 139, 3/278), (MF, 16/322), (SE 6, 1/346)

Zevk-bahş-ı kâm: (G 36, 4/144)

Zevk-i güftâr-ı leb: (G 36, 1/144)

Zevk-i hevâ-yı nev-bahâr: (G 81, 3/202)

Zevk-i kenâr: (G 97, 1/220)

Zevk-i visâl: (G 27, 2/130), (G 39, 1/146), (G 43, 3/152), (SE 6, 1/346)

Zevk ü şevk: (K 5, 43/70)

Zeyd ü 'Amr: (SE 12, 1/356)

Zeyn: (K 1, 32/28), (K 1, BM 33/36), (K 5, 50/78), (G 66, 7/184), (G 80, 5/200), (G 119, 3/252)

Zeyn-i bâğ: (G 119, 3/252)

Zill: (K 1, BM 25/34), (SE 2, 9/334)

Zill-ı kâmet: (K 1, BM 25/34)

Zill-ı Mevlâ: (SE 2, 9/334)

Zi'n-nûreyn: (K 3, 10/46)

Zîbâ: (G 39, 1/146)

Zîb-i derûn: (K 1, 19/24)

Zîb-i destâr-ı vakâr: (MES, 16/84)

Zihin: (MES, 10/84), (SE 1, 16/328)

Zikr: (KT/92), (G 2, 6/96), (G 31, 4/136), (G 82, 5/202), (G 103, 8/230), (G 123, 7/256), (G 147, 2/288), (MF, 21/324)

Zikr-i cemîl: (KT/92)

Zikr-i Hakk: (G 147, 2/288)

- Zikr-i Hüdâ: (G 31, 4/136), (MF, 21/324)
- Zikr-i Mevlâ: (G 103, 8/230), (G 123, 7/256)
- Zikrullâh: (G 82, 5/202)
- Zînet: (K 1, 36/28), (K 1, BM 10/32)
- Zîr-i hâk: (TB 2, 2/52)
- Zîr-i kahr: (SE 2, 15/334)
- Zîr-i leb: (K 4, 31/68), (G 78, 5/198)
- Zîr-i pâ: (K 1, BM 10/32)
- Zîr-i perinde olmak: (G 57, 3/172)
- Zirve-i 'ilm: (MES, 8/82)
- Zîver: (YB II, 1/52), (K 4, 40/66), (G 13, 7/112), (G 16, 7/116), (G 44, 7/154), (G 49, 6/162), (G 54, 4/168)
- Zîver-i dâmân: (G 44, 7/154)
- Zîver-i destâr-ı i'tibâr: (K 4, 40/66)
- Zîver-i mengûş-ı nâdân: (G 49, 6/162)
- Ziyâ: (K 1, BM 29/34), (K 4, 44/66), (G 140, 4/278)
- Ziyân: (K 1, BM 44/38), (G 142, 5/282)
- Ziyânkâr: (G 53, 4/166)
- Ziyâret: (K 1, BM 61/40)
- Zulm: (MES, 66/92), (G 65, 3/182), (SE 1, 30/330)
- Zulmet: (K 1, BM 33/36), (G 49, 4/162), (G 147, 5/288)
- Zulumât: (G 312, 2/136), (G 60, 4/176), (SE 1, 3/326), (SE 1, 23/330)
- Zûr-ı bâzû-yı kerâmet: (K 3, 15/46)
- Zübde-i 'ilm-i belâgat ü eş'âr: (K 5, 23/72)
- Zücâc: (G 24, 1/126)
- Zühd: (G 49, 5/162), (G 105, 5/234), (G 135, 4/272)
- Zühre: (K 4, 10/60)
- Zülâl: (G 12, 6/110)
- Zü'l-celâl: (K 1, BM 4/30)
- Zülf: (K 5, 46/76); (G 1, 5/94), (G 3, 4/96), (G 4, 6/98), (G 7, 2-4/102), (G 13, 5/110), (G 23, 5/126), (G 25, 3/128), (G 32, 8/138), (G 33, 1/140), (G 35, 3/142), (G 37, 3/144), (G 38, 3/146), (G 41, 2-4-7/150), (G 42, 2/150), (G 43, 6/152), (G 46, 3/156), (G 46, 6/15), (G 47, 2/158), (G 50, 2/162), (G 51, 4/164), (G 53, 3/166), (G 55, 2/168), (G 56, 4/170), (G 58, 6/172), (G 59, 5/174), (G 60, 1/174), (G 62, 3/178), (G 63, 3/180), (G 71, 4/190), (G 73, 2/192), (G 73, 3/192), (G 73, 5/192), (G 74, 4/194), (G 79, 4/200), (G 81, 6/202), (G 85, 5/206), (G 85, 6/206), (G 88, 1/210), (G 89, 5/212), (G 92, 2/214), (G 92, 6/216), (G 95, 1/218), (G 99, 4/224), (G 103, 4/230), (G 103, 5/230), (G 106, 4/234), (G 107, 4/236), (G 111, 4/242), (G 111, 5/242), (TH 1, 3/248), (G 122, 1/254), (G 126, 3/260), (G 129, 2/264), (G 129, 6/264), (G 132, 3/268), (G 133, 4/270), (G 134, 2/270), (G 135, 3/272), (G 137, 3/274), (G 141, 2/280), (G 150, 1/292), (G 154, 4/298), (TH 3, 5/316), (MF, 1/320), (MF, 6/320), (MF, 22/324), (SE 9, 6/352)

Zülf-i 'anberîn: (G 42, 2/150), (G 95,
1/218)

Zülf-i ham-be-ham: (G 23, 5/126)

Zülf-i Leylâ: (G 111, 5/242), (SE 9,
6/352)

Zülf-i nigâr: (G 1, 5/94), (G 92,
2/214), (G 106, 4/234)

Zülf-i perişân: (G 58, 6/172), (G 59,
5/174), (TH 3, 5/316)

Zülf-i siyâh: (G 74, 4/194), (G 137,
3/274)

Zülf-i yâr: (G 13, 5/110), (G 32,
8/138), (G 55, 2/168), (G 60, 1/174), (G
92, 6/216), (G 107, 4/236), (G 129, 2/264)

Zü'l-fükâr: (K 3, 13/46)

Zümre-i 'uşşâk: (G 131, 3/266)

Zünbûr: (G 147, 2/288)

Zürafâ: (MES, 56/90), (G 137,
5/274)

ÖZ GEÇMİŞ

1973 yılında Malatya'da doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Malatya'da yaptım. Lisans öğrenimimi ise Balıkesir Üniversitesi, Necati Bey Eğitim Fakültesi'nde yaptım. Şu anda Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktayım.

